

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

483

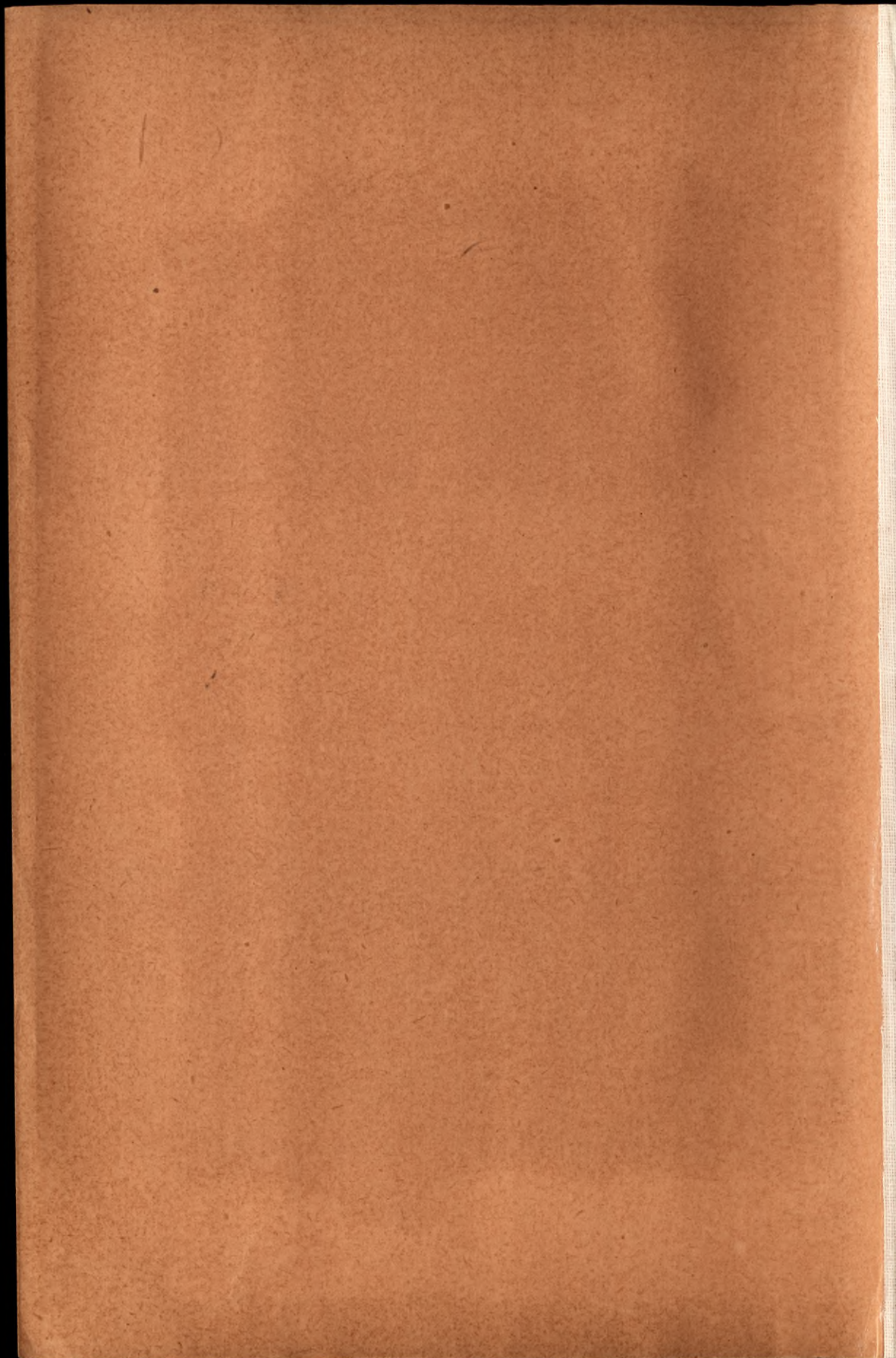
RIDDAR GERDAS MORGONGÅFYA

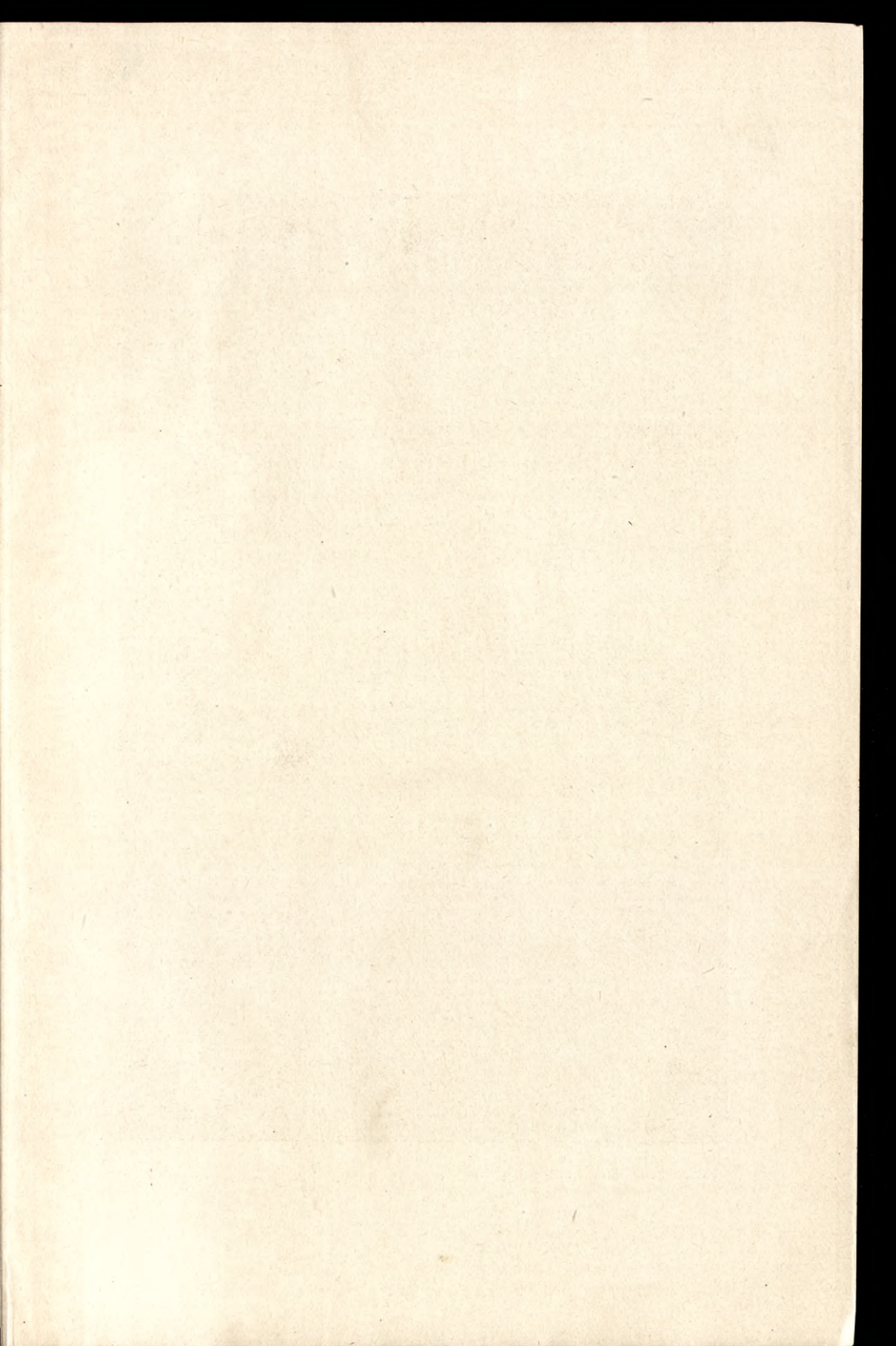
AF
ELFKARLEN

STOCKHOLM

OLAV THOR

"Välkommen, Julina Oan!" (Kap. I.)

RIDDAR GERDAS MORGONGÅFVA

HISTORISK SKILDRING
FRÅN SKÅNES ÄLDRE MEDELTID

AF

ELFKARLEN

[C. U. A. Lind]

MED 8 PLANSCHER EFTER TECKNINGAR AF T. HEURLIN.

STOCKHOLM
GUSTAF CHELIUS.

RIDDAR GERDAS MORNGÅFVA

II

STOCKHOLM
KÖERSNERS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1900.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Kap.	I.	Svantevits pannsmycke	sid.	5.
»	II.	Gamle Gerdas hemlighet	»	25.
»	III.	Krämarens från Anklam	»	36.
»	IV.	Hvad galgen innehöll	»	51.
»	V.	Plogskatten	»	70.
»	VI.	Den store Bel i Babel.....	»	94.
»	VII.	I bispens hus	»	110.
»	VIII.	Det underbara krucifixet	»	125.
»	IX.	Allt för Skånes allmoge!	»	140.
»	X.	Dödsfallen på Tomarp	»	155.
»	XI.	Fäderna på kalendegillet	»	180.
»	XII.	Bondeslaget	»	195.
»	XIII.	Spöket i klosterhålan	»	227.
»	XIV.	Under bannets insegel	»	250.
»	XV.	Pengt Unnas irrfärder	»	277.
»	XVI.	Riddar Gerdas morgongåfva	»	296.

MEMORANDUM

TO : [Illegible]

FROM : [Illegible]

SUBJECT : [Illegible]

[Illegible text follows, appearing to be a list of items or a report summary.]

I.

Svantevits pannsmycke.

Svarta och kulna som folkets tankar gled o en lång Okto-
bernatts timmar sakta hån öfver Rügen i det nådens år 1248.
Nordan från kommo Östersjöns vindar, vältrande hafvet fram-
för sig till hela dess bredd och när jord och vatten stötte
samman dundrade det som efter en Augustiåska. Bullret for
vida öfver allt Vendens land och väckte i norra Tysklands
strandstugor till lif minnen af den tid då fäderna drogo i
bragdrik ledning till Danas och Sveas kuster. Nu taltes der
om hvite Krist i korsprydda hus och öfver de gamles offer-
altaren hade under 80 år hunnit växa mossa och hasselskogar.

Flere af herrarne i Roskilde hade på olika tider företagit
korståg till Venden och med eld och svärd tvungit invånarne att
antaga kristendomen, men så snart inkräktaren återvändt till
sitt land igen, voro vunderna lika goda hedningar som förut.
Och i tempelborgen Arkona på Rügen höjde sig i trotsigt
majestät bilden af deras uråldriga, högsta gudom, den blod-
fordrande Svantevit, hvars dystra kult förlorar sig bakom allt
hvad saga och häfd heter.

Alla vendiska stammar — avarer, abotriter, vinuler —
dyrkade Svantevit såsom öfvergud, men hade derjemte åtskil-
liga andra verldsväsen, såsom Rugivith, Porevith och Porenut
med tempel i Carenz på Rügen, Radigast i Retra, Triglav i
Stettin, Prove i Aldenburg, Sieva i Ratzeburg och Podaga i
Plön, för att nu endast nämna några af de förnämsta. Men
öfver alla dessa höjde sig Arkonas idol och Svantevit intog i

vendernas mytologi samma ställning som Oden inom asaläran. Båda framstodo för sina dyrkare som gudars och människors fader, ehuru öfver dem bägge fanns en ännu större, han, »hvars namn ingen nämna vågat», enligt nordmännens tro, under det denne högste gudarnes gud af vendarna kallades Belbog eller den hvite guden.

När nu Danmarks konung Valdemar I och hans kraftfulle hjälpare erkebiskop Absalon föresatte sig att i ett slag krossa den vendiska hedendomen och genom den kristna lärans införande göra ett slut en gång för alla på de evinnerliga sjö-röfverierna i Östersjön riktade de klokt nog sitt hufvudanfall på Arkonas tempelfäste, enär i och med Svantevits fall hela kulten skulle erhålla dödsstöten. År 1168 intogo de äfven staden, högggo afgudabilden i stycken och jernade templet med jorden. Rügen lades under erkebiskopapet i Lund, med hednatemplens dyrbarheter uppbyggdes kyrkor och kapell, den korsfästes predikare kommo i stället för Svantevits hemska hierarker och folket syntes med lugn foga sig i det oundvikliga.

Arkona låg sedan 80 år i ruiner och endast nedrökta stenhoper vittnade numera om att der en gång varit någonting, ovisst hvad. Rügerna gingo icke gerna dit, ty der låg deras storhet begrafven och presterna utmålade platsen såsom ett äkta Gehenna, ett tillhåll för alla onda andar, hvilket i sin tur skrämde ungdomen. Också hade många människor på Svantevits offerhall låtit sina lif, ty guden blickades endast genom människoblöd, helst kristet, och det föll sig därför icke svårt att få djefvulen och hela hans anhang bofast bland dessa ormbunkklädda rösen, afbrutna pelare och halfkullfallna murar.

Men den natt vi här ofvan nämnde stretade sig dock i storm och mörker två män fram på en igenvuxen väg, som ledde till den forna helgedomen. Det ena var en gubbe med hvitt skägg och han tycktes ha all möda att i det svåra vädret taga sig fram, ty käppen, hvarpå han tungt stödde sig, slant gång på gång och den gamle skulle tydligen då fallit, om ej hans sällskap hållit honom uppe. Denne hade väl icke mera än några och tjugu år på nacken, en rask fiskaresven med

seniga armar, van att brottas med vågorna om not och nät, en äkta afkomling af dem som fordom drakat öfver östersaltet till fejd och byte. Nu klef han framåt med sjömannens något vaggande säfliga gång, under det han med en viss vördnad då och då grep fast i sin medvandrare, när denne snubblade i stegen.

— I ären dock för högt till åren, Julina Oan, att ge er ut en natt som denna, yttrade efter en lång tystnad den yngre, sedan han med ett hastigt ryck återigen fått gubben på benen.

— Gammal, gammal! bet åldringen till i vresig ton. Ja, så heter det alltid, så länge man är karsk nog att kunna kyssa en kvinna i älskog och bloda en man i envig. Den gamle, han duger ingenting till, han skall stödas, han skall födas, han går der och tuggar om dagar som voro långt innan sentidens söner mäktade slå svärdet mot läderskölden. Men faller der talet i eder skägglösa krets om det flydda, står ni villa i lifvet vid korsvägen, kommer det forna gångna igen och frågar efter hur ni ansat sädets som det sådde — ja då är den gamle bra att ha, då kommen I alle och bugen för grått hår, då hänga edra ögon vid hans läppar och I gån bort, hulpne och talande hvad sant är; mycket råd vet den som mycket pröfvat.

— Nå nå, fader Oan, tag icke så hett! I ären en vis man af ett vist släkte. Jag tyckte bara —

— Hjelp du mig fram, Mistrov. Mig anas att stackota Oan af Julina kommer väl till pass vid mötet med avarerkhanen.

Det led emot midnatt och stormens våldsamt tycktes vilja tilltaga. Här och der slängdes en martall utför sandåsen och den vilda höstförsen frustade i ilska sitt skum vida omkring, när den påträffade en dylik vindsliten enstöring liggande på tvären öfver sin fåra. Då kommo måsarne utifrån det stora hafvet, der det gick mycket argare till och de skrånade sitt hän öfver den larmande strömmen och ugglan, som satt tätt tryckt till den spjutraka granstammen, stirrade ut i mörkret och huhuade sitt varsel, så att det ekade från hem till hem öfver hela Rügen.

— En ond natt i alla fall, muttrade Mistrov mera för sig sjelf och tryckte räfskinnsmössan fastare på hufvudet. Det här hade gått lika bra om jag varit med eller inte.

— En god natt skall du säga, inföll Oan, som endast hört första delen af yttrandet. Jag har sett tecken och disor som båda dag öfver Vendens land efter detta.

— Ja, I ären ju af gammal prestasläkt och förstår tyda under och låtar.

— Min farfar Ratopolk var Svantevits öfversteprest och föll med guden den olycksdigra dag då danernas vattenöste herskare kullstörtade Arkonas helgedom. Jag är rügernas siste offerman och därför den ende, som enligt forntida sed eger bära skägg i hela Venden. Och mig har uppenbarats undersamma ting om Rano af Avarien.

— Till hur många har budstickan gått, tror ni?

— Till så många som äro män på Rügen. Det är nu en mångång, tre solhvarf mindre, sedan Tesemar, Ankas son, i kvällningen räckte mig khanen Ranos blåsträckade kaffe och mälde mig att denna natt möta honom der, hvarest en gång Arkona stod i Svantevits ljus och ett mäktigt, manstarkt venderfolk trotsande såg ut öfver land och haf. Och budet skulle då gå en stor rund öfver hela ön, ty han lär ha tänkt en väldig tanke, avarernas khan, och behöfver till råd och dåd samgöra med oss alla.

— Vet ni ingenting närmare om hans plan?

— Nej, men jag förmodar att det gäller en resning mot korsets skalliga hundar och återupprättande af de gamle kränkte gudar. Härtill fordras dock främst att återfå stanitia — utan det är hvarje sträfvan förgäfv.

— Jag har hört derom såsom en saga, täljd en fisktorkningstimma, fader Oan. Säg mig något mer om detta märkliga tecken!

— Så är det, så är det, mumlade gubben bittert. Som ett sagesal, hvarpå man sofver och glömmer, så ha de unga nu för tiden reda på sitt slægtes största hemlighet. Och likväl ligger bara ett gubblif mellan nu och då.

Härvid hade de nått krönet af en kulle. I svindlande fart rullade sky efter sky öfver himmelens hvalf, men stormen slet

de svarta tapparne itu och fullmånen der bakom skymtade glimtvis fram, spridande en hastig, blek dager öfver dalen. Då visade sig i den vida sänkan de hopgyttrade lemmingarne efter en samling byggnader. Än höjde sig ett stycke af en mur, der vide växte i fönsterhålorna; än stod der framlutad en afbruten pelare med storkbo på toppen och räflya under foten. Här dolde det yfviga, starrstyfva höstgräset ett sönderslaget listverk, en gång hugget i barbariska festoner och anbragt högt öfver mängdens hufvuden; der låg en brusten urna från Greklands öar, en äreskänk af någon byzantisk köpman, och invid sågs en ergig offerskål af koppar i den omajadiska kaliftidens snitt, hvilket kär! en gång röfvats från knäsen i Novgorod. Allt var förfall, öde tomhet, styggelse, ett remnadt Babylon, ett krossadt Ninive, ett ufarzin öfver en kult, en ödets oblidkeliga förkastelsesdom öfver ett efterblifvet folk. Detta var Arkona eller platsen der Arkona funnits en gång, Svantevits stad med nordens på sin tid främsta hedniska helgedom.

Oan af Julin blef stående på höjden och stirrade under tystnad ut öfver ruinhoparne.

— Svantevit! suckade han slutligen och satte sig på en sten vid vägen, du straffar hårdt ditt folk. Voro icke våra offer dig nog, föreföllo dig våra bragder för små? Men du kommer åter en gång, herre af evighet, jag vet det, jag har sett det i sejden, har hört det i galdern, och då slå vi våra förtryckare till marken och du skall få dricka kristet blod, Arkonas gud, inte droppe för droppe, inte ens bara ett horn fullt eller par, utan det skall komma stridt som när vårfloden faller utför bergen och ångande röda skola våra hustoftar stå, dig till lof. Så bygga vi åter ditt tempel och din stad, härligare än någonsin förr och till en undersam saga skall bli den tid då Vendens starka folk vände sig i böner till den törnekrönte från söderlanden.

Med en vidskeplig fruktan betraktade Mistrov den gamle, hvars ögon glödde som tvenne eldkulor. Hans hvita lockar slingrade sig vid vindstötarne lika en samling ormar och de magra armarne skakades upp emot det svarta fästet.

— Du vet inte, pojke, hvad här funnits att skåda fordom! Vål har icke heller mitt öga sett det, men som ett heligt arf

har berättelsen derom gått från Ratopolk till min fader och från honom till mig. Du är en rüger och bör känna hvad du står på för mark.

Nyfiken satte sig Mistrov bredvid gubben.

— Ja väl, tälj mig därom, Oan. Vi tyckas ännu ha god tid, ty allt förefaller dödt dernere.

— Och för blott 80 jordkretsar tillbaka var allt lif dernere. Pass på — nu kommer månen — ser du slätten der i midten, full af stenar, svarta som skuggor i offernätter? Der låg templet, gudens fruktade boning, uppförd af Rügens klippor och med öfverbyggnad af Rügens tallar. Mycken konst hade snidat underliga ting på husets utanverk och en stor gyllene ros prunkade öfver byggnadens enda ingång. Den rosen, Mistrov, hade den store sachsaren Widukind låtit sätta der före sin ledning mot kejsaren i Aachen. Templet bestod af två delar, en yttre med fasta väggar och purpurfärgadt tak samt en inre, bara fyra pelare af sten med en förlåt mellan, men det var dock Vendens hjerta, målet för ett helt folkslags diktan och traktan, som gömdes derinne.

— Svantevit?

Ynglingen ryste för sin egen röst. Hur lågmäldt han än sagdt detta namn ropades det ifrån kulle till kulle, än svagt, än starkt och under ekarne i ringen om presternas håll glänste offerknifvarne af blod, kroppsvarmt, skälfvande.

— Ja, der tronade Svantevit hög öfver mängden som björken öfver enbusken. Han hade fyra hufvuden och lika många halsar; två af ansigtena vätte framåt och två bakåt — ty för allmakten är det kommande lika uppenbart som det flydda. Utan hvarken hår eller skägg satt han som den ursprungliga naturen och höll i sin högra hand ett dryckeshorn, i hvilket presten slog vin vid den årliga skördens fest. Hade nästa årsfest vinet ökat sig i hornet betydde det ett godt år, men om det minskat sig stod missväxt för dörren. En rock af trä omslöt guden och räckte till knäna; annars var hela bilden af koppar. Fotställningen befann sig under golfvet. Inne i det heligaste förvarades äfven Svantevits svärd med slida och handtag af silfver samt hans betsel och sadel och i ett rum intill stod hans hvita häst, på hvilken han nattetid

förföljde sina fiender, och var djuret då på morgonen öfverhöljdt af skum. Der funnos stora skatter, ty tredjedelen af allt byte, som togs i krig, tillhörde templet och dit erlades årligen gäld af hvarje man och kvinna i hela Venden. Nu är det borta, allt, allt — hopadt i hädarnes kistor! Men det blir också vår tur att sköfla när timman slår och då ve korsmännen!

— Nå än stanitia, fader Oan?

— Det är sjelfva inseglet på vår lycka, underpanten på hela vår tillvaro som folkslag. I pannan på det ena af gudens båda framåtvända ansigten satt ett smycke af guld, bestående af tre konstmessigt smidda och på ett märkvärdigt sätt sammanvirade guldtelar, i midten tillhopahållna af en ädelsten, skimrande röd som en frusen bloddroppe. Det berättas att Svantevit en gång stred med bjarmernas gud Jumala, hvilken han dref på flykten och i vrede öfver sitt nederlag gret den besegrade denna tår, som Svantevit uppfångade i hjelmen och lät frysa till sten i Zernebogs eviga vinter långt utom jorden. I stanitias heliga guld fanns en inskrift, ristad i runor som endast presten förstod tyda sålunda: »Jag är lyckan i Vendens land». När detta smycke inte längre satt på gudens panna då skulle också vår lycka vara all, då skulle också Jumala komma igen och taga hämnd för nesan fordomdag — och sannerligen har denna spådom besannats. Arkona ligger för fäfet och Bjarmalands gud risar oss under namn af hvite Krist. Förstår du nu hvilken vigd der hvilar uppå att Svantevits pannsmycke ånyo tillrättaskaffas?

— Vet man då hvar det finnes?

— När Valdemar och hans knektar i förbannelsens dag raserade här, blef äfven denna klenod oss beröfvad jemte alla andra templets egodelar. Möjligen vet dock khanen Rano mera härom, ty annars hade han ej kaflat oss samman till nattligt ting. Han har namn om sig att vara en klok man, väl förfaren i fädernas häfd och då känner han nog att hvarje försök till frigörelse är dåraktigt om vi icke först lyckats få stanitia åter.

— Nu torde det vara på tiden att vi begifva oss af, menade Mistrov och reste sig samt räckte Oan handen för att

hjelpa honom upp. Jag ser bloss på bloss dernere och hästar gnägga. Det måtte bli en stor samling.

Han hade rätt, ty då de ändtligen uppnådde platsen visade det sig att inbjudningen från avarernas furste hörsammats af omkring 200 rüger. De hade kommit från alla delar af ön och representerade hvad framstående Rügen egde af odalmannaklassen. Största delen voro åldrige män, ehuru också yngre syntes med i raden.

Af de medförda blossen hade uppstaplats ett bål och när vindilarna ströko fram genom dalen togo de eldtungorna med sig långt ut bland ruinerna. Här och der hördes en säckpipas surrande ljud och då den tystnade utfyllde den tresträngade huslan eller lyran pausen med sina vekare toner. Gruppvis stodo männen samspråkande och i många lag gick den lilla ladersäcken med britschka eller björkvin från mun till mun.

Men till glam och yster skämtan hade ej rügera kommit samman denna gång. Allvarsfulla lågo pannorna i rynkor och musiken gick i klagolåtar, i saknad och sorg, som då bäckarnes ande harpospelar efter det förlorade paradiset. Det var icke fruktan som gjorde ordandet i kretsen så dämpadt, ty på denna af de kristna lärarne afskydda plats behöfde de inte frukta någon obehörig lyssnare, det var stundens stora betydelse som, dem ovetande, stämde rösten till halfhög hviskning. Efter 80 år stodo rüger ånyo inför den fruktansvärde Svantevit, han hade kallat dem genom Ranos budsticka — ville han rädda sitt folk eller alldeles tillintetgöra det?

Endast några steg från tempelväggen hade en åldrig lind höjt sin grenrika krona sedan fädrens dagar, men i dess täta löfverk kvittrade aldrig sommarens fåglar och kring dess rot spirade inga löftesrika telningar. Det var i stället dödens, fasans och marternas träd, ty i dess skugga låg Arkonagudens gräsliga offeraltare, på hvars väldiga stenhäll tusende och åter tusende menniskor under fruktansvärda plågor aflifvats till hans ära, den hemske, store, som i outgrundeligt djup dvaldes bakom sin skarlakansröda förlåt och endast gaf sig tillkänna då han genom presternas mun fordrade blod, mera blod.

Trädet stod ännu kvar som förr och derunder höjde sig fortfarande den skrofliga dödsstenen med sin tjocka betäckning

af lefradt blod, hvars färg under tidernas längd öfvergått från rödt till rostbrunt. Stenhällen hvilade på fyra jordfasta klippblock och dess yta låg två alnar öfver marken.

Stödd emot detta altare dröjde en reslig gestalt, hvars rikt sirade dräkt utvisade en högre samhällsställning. I det mörka, kraftigt skurna ansigtet blixtrade ett par ögon, likkistsvarta och masugnsheta, tvenne åskvädershimlar i miniatyr. Man såg att denne man var mäktig af starka lidelser, en stormande, förslagen ande, som kunde spela på alla strängar själens skala igenom från högsta goda till lägsta onda utan att dock helt hylla någon vare sig dygd eller last. Skapad att kunna bära upp en större ära än den avarernas furstestol skänkte sin innehafvare förtärdes Rano af en brinnande maktlystnad och danskarne hade knappast i hela Venden en bittrare fiende, liksom ej heller Svantevit en varmare dyrkare.

Då gamle Oan stapplade fram mellan grupperna, hvilka öfverallt aktningfullt makade åt sig för att lemna plats åt den siste af Ratopolks frejdade ätt, stod Rano införlifvad i samtal med en ung flicka, den enda kvinnan i hela församlingen. Hon gjorde intryck af att vara omkring 17 år och en blick på hennes ansigte sade genast, att hon var furstens dotter. Man återfann faderns djerfva, blixtrande ögon, hans fint böjda näsa och det viljekraftiga draget kring munnen. Olga af Avarien egde tundrans skönhet om våren, då tranorna skria öfver dess första vildblomster, medan resten af vinterns månadslånga töcken sakta glider från tövattenglitrande dalkjusor. Fadern var en vulkan under utbrott — hos henne hade elden ännu icke slagit fram, men den glödde dock på djupet.

Så fort Rano fick sigte på den sist ankomne åldringen, lemnade han genast dottern och gick honom till mötes.

— Välkommen, Julina Oan!

— Vi ha aldrig setts förr, höge khan, men jag vet att du tänkt stort om Venden och lyser dig därför i Svantevits frid, i kraft af Ratopolks ande och templets tre lyckostafvar.

— Vare det skett i god stund! Har du stafvarne med?

Gubben framtog tre under rocken dolda träpinnar, fem tum långa och en tum breda, rätt tunna, svarta på ena sidan och hvita på den andra.

— Detta är det enda som finnes åter af vårt tempel.

— Vi skola skaffa mer, allt och dubbelt mot allt.

— Hör — så talar herrskaren! Kan du också hålla ditt ord?

— På min furstliga gonta finnes endast en port och på mitt tal blott ett svar: nå målet eller dö.

— Avarernas krona är öppen och kantad med trä, men hela Vendens kungliga tiara af drifvet silfver och sluten som Triglavs hand. Segra öfver våra förtryckare, Rano, res Svantevits tempel på dess brända grund och jag svär dig till att vänderna resa din tron i ett nytt Arkona.

De förstodo hvarandra, dessa två. Deras ögon brunno som stridskasar, tända af kådig furu på strandbergen i höstlig örlig. Långe varade deras handslag och sjelfva stormen höll andan för ett ögonblick.

— Natten lider mot en ny dag, khan. Är tid ej kommen att börja?

— Du har rätt. Män och vender, talade Rano och hans djupa, klangfulla stämma rullade ut öfver helgedomens dal, medan folket skockade sig närmare för att höra hans ord. Män och vender — om avarer, obotriter eller vinuler, dock bröder af samma slägt och födda till samma tro, lyssnen och märken hvad vishetens ande sagt mig i sömnlösa nätter!

Vi voro stora en gång, vi Svantevits barn. Behöfver jag minna eder om fädrens dater, om dagar i fordom, då våra skepp fyllde alla nordens haf och ingen fiende kunde hålla stånd mot våra skaror. Rika byten förde vi till hemmen, tempelkistorna svällde af purpur och guld och fjerran folk kommo darrande och köpte sig handelsfred mot dyrbara skänker. Och när stridbare hjeltar ordade i gästbudssal om hvem som var ypperst i ledning, så felade aldrig att priset gafs åt kämparne från Venden.

Här, der vi nu stå, låg förr Arkona, låg förr, lyssnen till avarerkhanen och blygens för det blodfria svärdet vid eder sida — låg förr Arkona, staden öfver alla städer, templet öfver alla tempel. Här såg Svantevit så vida som storkarne sträcka när kornet males och lingonriset lyser rödt och här hörde han hvad doldt och styggt som smiddes i våra fienders kulor. Och hvad han hörde och såg, det lät han oss veta genom sina

tjenare, presterna och de gamle blotade till hans ära och den mäktiges altare saknade aldrig offer.

Men mycken välfärd skämmer blodet och skapar slöa sinnen. Venderna glömde sin gud och somligstädes spordes att de ynkligen lågo på knä som kvinnor för en uppspikad man och hans mor, hvilka lärde att all strid är ond och att friden skall sitta evig på jorden. Då vredgades Svantevit och tog handen från sitt folk. Så kommo danerna med sköld och svärd och deras prester med hvass glafven, alla skriande att all strid är ond och att friden skall sitta evig på jorden — allt under det att de slagade män, kvinnor och barn. I hafven hört omtalas hur deras öfversteprest först lyste välsignelse öfver tre ur ett brinnande hus med möda af deras moder räddade barn och sedan med egen hand krossade de smås hufvuden med korset. Det var hvite Krist, som kom den gången i all sin glans och nu ären I hans, segrarens arfvedel, munkslafvar!

Sen eder om! Här är linden, Svantevits lind, här är offerstenen, Svantevits offersten. Vinden sjunger den stores och starkes drapa, bäcken derborta sorlar den och tempelödlan ritar hans namn i sanden. Endast vi gå trälrar åt en ny gud sedan 80 år och måste med förtäckta ansigten smyga oss till aflägsna ställen om vi vilja nämna den gamles namn, hans, som likväl varit våra fäders ledstjerna, så länge en vender trampat på jorden.

Och late kristna njuta frukterna af vår möda, vi så och de skörda, vi bygga huset och de bebo det, vi samla och de taga, vi betala hvad de köpa. En gång kom deras konung — han hette Sven och kallades Grate — till Svantevit, offrade en dyrbar bågare och bad om vendergudens hjälp; nu spotta våra förtryckares uslaste tiggare åt oss och kalla oss skabbiga hundar. Likväl är det vårt hem, våra tegar, våra lunder och sjöar, våra sedan urålderns dagar, våra på grund af lagar och häfd.

Män och vender, bröder med Rano i olyckans dag! Kännen I ingenting i edert innersta, då ni se hur förödelsens styggelse gått fram öfver ett blomstrande land, kväljer det eder icke när rånarne norr ifrån smäda allt hvad heligt vi

haft och tuta ut sin vekliga visdom från klosterpräntade blad och säga att det är deras guds ord? Må så vara, men vår guds ord är det ej. Det skall vara strid på jorden, talade Svantevit, fejd och vild äflan, så länge ett boels tak höjer sig öfver en fri man och strid, strid må efter detta bli vår lösen.

Slumren I, så vaknen, venderfödde! I stån inför gudarne! De eviga hålla denna natt ting med sitt folk. Må stormen rasa i edra bröst såsom den rytande far fram der ute på hafvet! Vågorna lyda dess piskslag och resa sig emot skyarne, den starke faller på den svage, straffet blåser i hornet och naturen skälfter i sina hjärterötter — kunnen I tveka efter 80 år af förnedring? Hvad viljen I? Strid eller frid? —

Under andlös tystnad hade rügerne hört höfdingen. Hvarje hans ord brände dem som eld och ögonblicket efter det han slutat stodo de bildstodstill. Men så brast det löst.

— Strid! Strid!

Det var icke ett skrik i menisklig mening, ett ihållande tjut eller ett ilsket vrålände — det flög öfver Arkonas igen-grusade vallar som om afgrunden med ett gapat till i hela sin bredd och myriaderna dernere i samfälld kraft slungat en krigsförklaring emot himmelriket. Alla Rügens vinterfåglar flögo förskräckta ur sina nästen och ulfvarne tjöto till svar ute på moarne.

— Bra, bra! jublade Rano. Så skall det låta, landsmän. Det der var lika godt som ett vunnet slag.

— Ära vare Svantevit att jag ännu en gång fick upplefva din dag, suckade Oan ur djupet af sitt hjärta. Men, ädle khan, det vigtigaste återstår.

— Du menar stanitia?

— Ja.

— Hören mig mer. Nogsamt är eder alla bekant om smycket i Svantevits panna, denna kostliga klenod, den heligaste i Arkonas tempel. »Jag är lyckan i Vendens land», stod det deri. Nu är stanitia borta och dermed vår lycka. Oss fordras således att främst skaffa tillrätta vårt släktes dyrbaraste skatt.

— Skaffa, skaffa — lätt sagdt! Men hur?

Och den talande strök sig med betänksam min om hakan.

— Svantevits pannsmycke försvann på samma gång som alla de andra vårt tempels dyrbarheter, inföll en annan, och skeppades naturligtvis öfver till Danarike. Lika gärna kan man leta efter ett i hafvet fallet kappspanne.

— Tro ni mig vara ett barn, sade fursten med mörk stämma, en blödsint gäck, snar att tala stora ord, men sen till en managerning? Till ingenting vore väl detta möte, om jag icke visste mera än ni. Vid en fiskeresa till de lübskes vitter i Skanör förra året fick jag af en händelse en god ledtråd. En krämare från Rostock köpte af konungens fogde en fager perla och säljaren, som tydligen var i svårt behof af mynt, prisade högt och länge sin vara och svor en lång rad sankter på, att värderikare ädelsten ej fanns i Skånes land, »undantagandes förstas Gerdaslägtens trolska pannsmycke från Arkona». Vid han så sade, rann mig minnet till och jag språkade mannen närmare an, då han berättade mig, att en skånsk ädling Gerda vid tempelborgens förstöring här röfvat stanitia, som sedan dess skulle gått i arf inom ätten, ehuru dess medlemmar lära hålla saken hemlig på grund af en olycksdiger spådom, som häftar vid klenoden. Nåväl, när man nu vet detta — hållen I ännu omöjligt, att Jumalas tår ånyo kan komma att glänsa på ett nytt Svantevitshufvud?

— Stor är avarernas herre och hans tankar nå intill hörnet der jorden tar slut, ropade den gamle från Julin. Stark är hans arm, smidig hans tunga och försigtiga hans steg. Oss har talats ett godt råd — följ det!

— Vi bedja dig, khan, tag hand om denna sak och få oss pannsmycket igen på sätt dig bäst lyster, hördes en röst ur hopen. Du är den ende som kan det.

— Och sedan — om jag kommer tillbaka med stanitia — farofull är den ledingen, vender — hvad då?

Det låg någonting lurande bakom denna fråga. Sarmatens hela dolska ärelystnad stod i spänd väntan på svaret.

— Du är khan af Avarien — du blir vojvod öfver Venden.

Fackelbålet ramlade i samma ögonblick med ett brakande ihop och en hel kaskad af gnittrande eldgnistor omhvarfde Ranos höga gestalt, hvilken i det osäkra skenet tycktes växa och förlora sig bland grenarne af Svantevits lind.

— Nåväl! Icke rädes jag för mödan, lika litet som jag bleknar för faran och illa stode det mig an att vägra eder bön. Jag skall fylla edert uppdrag, men ni måste lofva att hålla eder stilla, till dess jag återkommer, ty ett upplopp i otid kunde förstöra allt.

— Ja, ja.

— Der är en ting till, I folk.

Rano tog sin dotter vid handen och förde henne fram för kretsen.

— Här ser ni mitt enda barn. Fastän kvinna har hon örnens vingar och falkens blick. Gif äfven henne lika uppdrag som mig, ty jag vill ha henne med på färden. Oan, Ratopolks siste lefvande frände, kan säga hvarför.

— Den tanken kommer från gudarne och ve oss om vi lägga hinder för den. Vetén, att då Ratopolk låg med spjutet genom bröstet framför Svantevits täckelse och danerna förödde och krossade allt såg han hur en af de kristsignade bräckte stanitia ur gudens sönderslagna hufvud. Döende höjde dervid öfverstepresten sin röst och siade, att klenoden skulle välla ve och vända i hvar mans hand, till dess den en gång genom en ren kvinna skulle hämnas en stor oförrätt. Så förbannade han och gick ur tiden.

— Detta må vara nog för min begäran, fortsatte Rano, sedan Oan tystnat. Häraf kommer att männen af Gerdas ätt icke våga öppet vidgå sig ega smycket — liksom denna förtegenhet kunde utestänga straffet! För den skull är det, som jag vill ha Olga med. Händer mig något så kan hon fortsätta och fullborda värfvet: att hämnas den stora oförrätt, som tillfogats Venden. Sen I detta klart, bröder?

— Vare det så, khan.

Avarernas furste böjde sig ned och tryckte en lätt kyss på flickans panna samt mumlade tyst för sig sjelf:

— Kvittar lika om vendernas tiara hamnar på hennes hufvud eller mitt — bara icke på någon annans.

— Låtom oss nu, fortsatte han högt, enligt fädernas sed fråga gudarne om de gilla hvad vi beslutat. Utan deras hjälp båta våra rådslag föga. Jag kastar dessa tre stafvar i Olgas

sköte; visar flertalet den svarta sidan upp, tyder det på olycka, men äro de flesta hvita får företaget en god ände.

Under andlös tystnad kastade han stafvarne.

Alla tre visade svart.

— Två gånger till skrek Rano med glödande kinder. Den onde Zernebog hatar Svantevit och eger styra det första kastet. Men öfver de följande har han ingen makt.

Hur det hängde ihop derom är icke godt att säga, men oaktadt allt skakande fortforo träbitarne att gång efter annan visa bara svart.

Förvirrade sågo männen på hvarandra. Hade de eviga makterna så för all tid svurit deras förderf? Hvad var nu att göra?

Öfver dem skar en stämma genom natten. På offerstenen stod Oan af Julin och han talte ord, ej sagda sedan fädrens tid.

— Dårar, som fordren goda disor af Svantevit och glömmen att egna honom offer! Hela fylken ha födts och dött sedan den sista gången offerblodet rann på denna håll. I ären öste med Kristkyrkans vatten, edra rockar lukta rökelse och i edert tal mängder sig bitar af messor på påfvespråk — men hit vågade ni er ej, agarädda gossar — och nu ha ni kommit ur askan i elden, ty nu vänder också Svantevit eder ryggen. Jag, den ende kvar af presternas kast, säger er och mitt ord är icke mitt, det kommer från allt som varit heligt i Arkona — hvässen altarets knif och bringen Jumalas besegrare blot!

En rysning gick genom de härdade männen och sjelfva avarerkhanen kände hjärtat sammansnörpas. Midnatten var längesedan förbi och med den tynade stormen af, molnen hade gått uppåt Tyskland och högt på fästet satt i majestätisk nattfrid nordens bleka måne. Smått som stort i Arkonas dal låg silfverlyst i stilla timma och hafvet brusade en sakta vaggsång medan naturen sof.

Gubben på offrets sten talade mer och alla Rügens galgandar sutto hopkrupna bakom sanddynerna för att höra på. Det var nytt för dem detta.

— Hvässen altarets knif och hyllen eder guds namn, I söner af tappre mäns söner! Och du, Rano, den förste bland vender, ditt är värfvet att bringa Svantevit hvad Svantevit tillhör. Vägrar du det, då — i allan tid skändadt vare ditt

rykte, så långt våg går i skum! Aldrig blir Vendens krona din och från Avariens säte skall du stjelpas i dyn, ärelös och fågelfri! Hvässen altarets knif!

En fruktansvärd vrede bemäktigade sig avarerkhanen och ögonen eldglödde som två åskviggas öfver en skogstjärn i senhöstkvällen. Det var asiatens otyglade vilddjursgrymhet, hvilken i ett slag vaknade upp efter sin långa dvala och med ett lolikt tjut skakade han den seniga näfven, hvari blixtrade en lång dolk.

— Här är offraren, Julina Oan! Hvar har du offret?

Då lutade sig den åldrige fram, lade båda händerna på furstens axlar och ropade:

— Jag — jag — jag —!

Fanatikern reste sig. Hans skröpliga kropp tycktes nästan genomskinlig i måneglansen. När han så höjde hufvudet och himmelsljuset flödade ned öfver det utmärklade dödskelesansigtet med dess hvita stripskäggs och de långa lockarne der omkring, kunde man föreställa sig en martyr i pinostunden på Roms arena.

— I höge gudar i det verldsomfamnande blå, hören eder ringaste tjenares röst och låten blidka eder af det offer, jag med glädt hjerta bringar för mitt folks väl. Lifvet är en skänk — tag det åter, edra namn till pris! Jag är gammal och börjar blunda mot grafsömn, min ätt är gången före, min arm är svag och min kappa sliten. Ingen vänlig hand tänder elden på Oans hård, då han kommer trött från fisketuren, ingen säger god natt och ingen helsar god morgon. Jag vill gå hem, Radigast, öfver din skimrande bro, Triglav, öfver dina fagra ängar, Podaga, utmed dina blåa vatten, Sieva, till din hvila, Svantevit!

Svantevit! För mig var detta namn allt. Du har lärt mig så mycket, du visade mig så många ting under min jordevandring, men intet fann jag dock för mer än vara dig trogen — och aldrig svek dig Oan af Julin, aldrig föll en droppe kristet vatten på detta hufvud. Svik du icke heller mitt folks tillit!

Och I, män! Stån ej som sorgböjda enkor för det jag går att uppsöka Svantevit! Hamra i stället på sköldarne,

stöt i hornen och drick mig till som äkta rüger. Min död är edert lif, min afton är eder morgon. Kommen ihåg stanitia!

Jag är redo — vojvod Rano af Venden! —

Utsträckt på offerstenen bidade gubben dödsstöten. En liten vilsefaren sky gled öfver den klara månskifvan, långt borta hördes en uf och en uppskrämd hare sparkade några småstenar utför klinten. I åskådarnes krets rördes ej en lem.

Avarernas khan hade en säker arm och hans välriktade stöt fullgjorde på ett ögonblick sitt värf. En smal, mörkröd ränna letade sig öfver stenens många gropar väg till kanten och försvann i sanden.

För sista gången hade en menniska offerats under Svantevits lind.

— Nu, sade Rano dystert, är en stor gerning ändad och väl honom, den ädle från Julin! I tidens tid skall hans minne stå som en glänsande alruna och när sena släkten hålla råd öfver sina hjältar, folken komma samman från alla jordens hörn och det larmas om den som var stor och den som var större, då kunna vunderna le åt desse brave karlar, hvars bragder voro talvärda en vinter och glömdes vid islossningen samt säga: störst månde dock kallas den gamle Oan, som lät sitt lif på Arkonas håll för sina landsmän.

Och gånge så hans mäle till en ofödd efterverld! —

— Gånge så, gånge så! mumlade de närvarande. Som i en dröm hade de genomlevvat det skedda. Den flydda tidens kult var främmande för dem och de hade icke alldeles obesmittade kunnat lefva i beröring med en högre civilisation under 80 år. De trodde visserligen ännu på sina gamla gudar — kanske till en del af trots — och talet om Svantevits pannsmycke och ett fritt Venden elektriserade dem för ögonblicket, men sjelfva grundvalen för den bloddrypande druidläran: en permanent fanatism, var för alltid undergräfd. Derför fick icke Oans offer den entusiastiska prägel det skulle fått under liknande förhållanden i fädrens dagar. Männen stodo stilla, handfallna, ingen stämde upp den vid sådana tillfällen öfliga krigssången och offrets uppmaning till musik och dryckeslag förklingade ohörd.

— Låtom oss ånyo spörja gudarne, återtog khanen. Se, jag kastar på nytt de tre stafvarne i Olgas klädnad. Hvad färg?

— Hvitt.

— För andra gången — och nu?

— Hvitt.

— Tredje och sista — hur?

— Hvitt.

— I herrar af egen odal, tacken Svantevit, helsen tiaran och gån till edra hem i bidan på hvad komma skall. Synligt äro oss gudarne hulda som fordom — pris ske Ratopolks huggode sonson! Tiden går fruktsam med en väldig tanke och bane stundar för Kristi dyrkare! Farväl.

Sedan kvarlevorna af Julina Oan blifvit nedgräfdade och spåren af nattens tilldragelse utplånats upplöste sig församlingen och på skilda vägar vände hvar och en till sitt.

I vester bleknade månen och stjernornas glimmer mattades, allt efter som ljusranden i öster tilltog i styrka och höjd.

Slutligen funnos endast Rano och Olga kvar på Arkonas ruiner.

— Du har skiftat färg, flicka.

— Ej för ringa ting darrar en dotter till avarerkhanen — men aldrig stod jag dock förr inför Svantevit.

— Här gryr en ny dag och Rhenlandens vind kommer rusig af röda drufvor. Olga, kära barn, tiaran väntar i Retra och spiran i Vinetas kontina. I allvarligare leding gick ingen vender än vi, men så är också lönen värd dusten.

Furstedottern skakade sitt vackra hufvud, liksom ville hon ur detsamma jaga bort några tyngande, mörka tankar och sade derefter sakta:

— Tror du det skall lyckas oss finna stanitia?

— Att tvifla derpå vore att tvifla på Svantevit.

Än en sista dröjande blick kastade Rano öfver helgedomens dal, der Vendens alla husvillan minnen sutto kulna på stenhoparne. Så vände han sig raskt om och tillade i befalande ton:

— Och nu till Skåne — till ätten Gerda!

II.

Gamle Gerdas hemlighet.

Ungefär samtidigt med att dessa händelser timade bort på Rügen, låg den 70-åriga väpnaren Olof Gerda döende på fädernegården Broby i Vestra Broby socken af norra Skåne.

Trött på ett lif, som varit lönlös möda och bittra missräkningar från början till slut, hade han ingenting emot att skiljas hädan. Församlingens herde, den vällärde fader Påvel, hvilken på sin tid tjenstgjort som huskaplan hos Valdemar II:s drottning Berengaria, sade honom, att skärseldens marter stod det i hans eget fria val att förlänga eller förkorta, allt efter som han donerade mer eller mindre rikligt till kyrkan för själmessor. Och han visste med sig, att hans testamente i den vägen ej kunde lemna något öfrigt att önska i fråga om gifmildhet. Så med evigheten var den gamle Olof på det klara.

Men det fanns en annan ting, som kvalde och plågade honom, der han ensam låg i den skumma kammaren och såg hur Oktoberkvällens skuggor började svartmåla alla föremål i rummet. I det ärendet ville han icke bikta för fader Påvel. Han skulle göra som hans fader Sune: på dödsbädden omtala hemligheten för sin son, för honom allena. Men nu var olyckan att väpnaren hade två söner, under det han sjelf varit sin faders enda barn. I denna egendomliga och ömtåliga sak kunde man ej taga bara hänsyn till förstfödsörätten, ty då hade naturligtvis den äldste varit sjelfskrifven till ensam vetenskap om förhållandet. Det gällde ett ondt arf, att förvalta ett pund, skänkt af den lede till de kristtrognas förderf och der-

för borde väl båda sönerna vara beredda på det obestämda, hotfulla, som hängde öfver ätten.

Men å andra sidan hade denna hemlighet varit nog att förbittra hans lif. Den satt vid hans läger om natten och tecknade skräcksyner på sängtakets, den följde efter honom på vångarne, den klöfjade bakom honom på sadeln, den sjöng med i korets ave och blåste kyrkogårdsstämning öfver det muntraste dryckeslag. Var det nu tvunget att han behöfde göra båda sina barn lika olyckliga som han sjelf varit? Kunde det ej anses tillfyllest, att blott den ene drog lasset? Hvarför skulle det icke kunna finnas åtminstone en Gerda, för hvilken hoppet log och lefnaden vinkade i morgonsolsken? Men då uppstod andra frågan: hvem af de begge? Den äldre Eckar eller den yngre Volmar?

Medan den gamle sålunda i ängslig tvekan kastade sig af och an på sjuklägret sutto sönerna i den yttre salen under tystnad hvar vid sitt fönster och stirrade tankfulla ut på gårdsplanen, der skymningen mer och mer öfvertäckte den tröstlösa, gråa lermudden.

Två män kunde näppeligen vara hvarandra så till det yttre och inre olika som dessa, hvilka likväl hade samma far och mor.

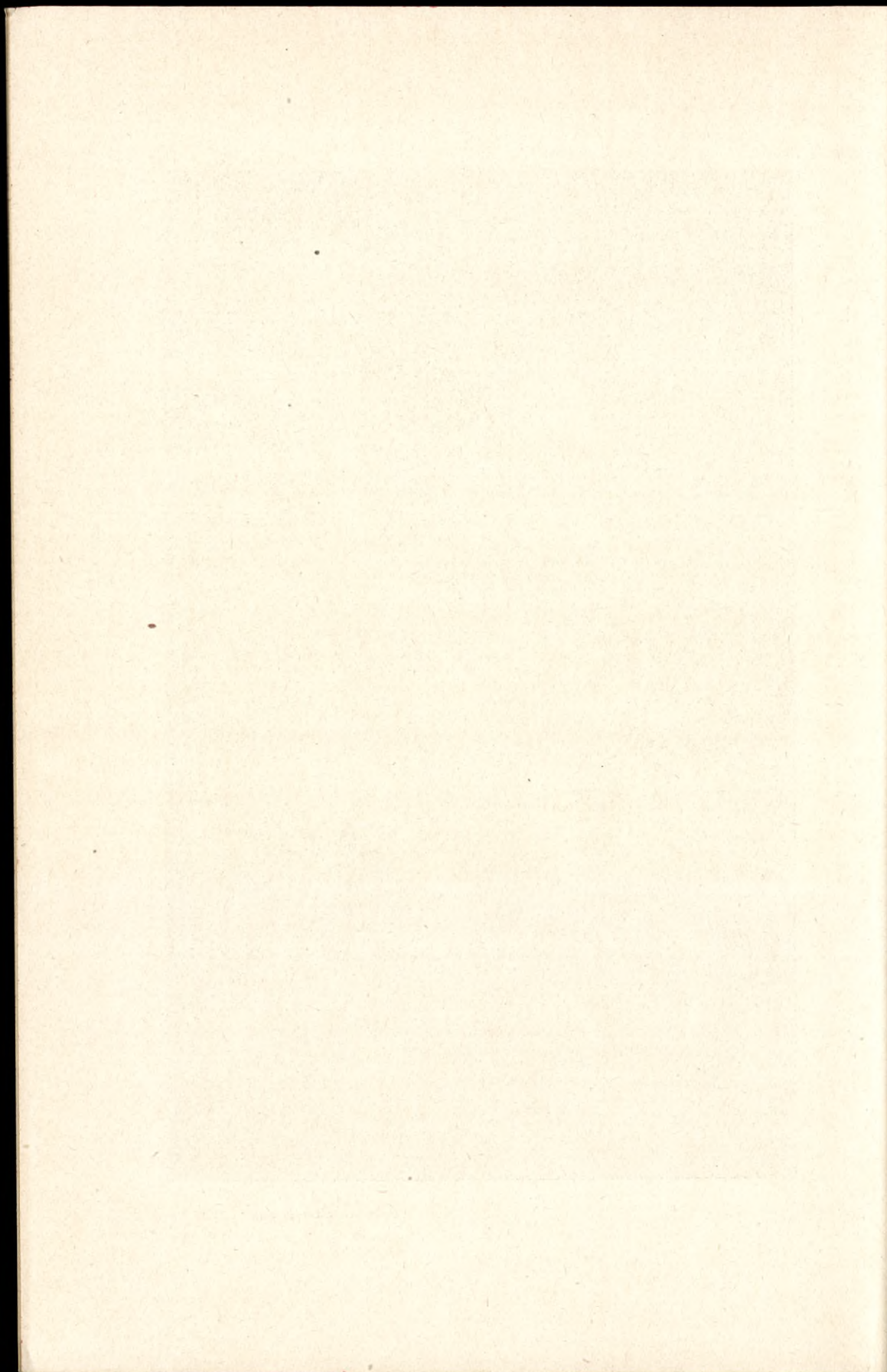
Eckar var ljus som en klarnande Maj öfver Söderåsen. Hans blåa ögon sågo troskyldiga och milda ut, der de lugnt och säkert gledo från föremål till föremål. De kunde stråla af en stilla hänryckning eller fuktigt skimra af sorg — men aldrig flamma i vrede. En ärlig öppenhet karakteriserade allt hans görande och låtande och hvarje bakslug bitanke var honom främmande.

Denna ridderliga underström i Eckars karakter hade äfven tidigt beredt honom framgång vid hofvet, hvarest han snart från småsven hos konung Valdemar blef väpnare åt dennes äldste son och tronarfvinge Erik, hvilken såsom konung icke dröjde att slå den tappre och redlige tjenaren till riddare, sedan denne visat stor mandom i en drabbning utanför Ribe år 1244 mellan monarken och hans broder hertig Abel af Söderjutland.

Olof Gerdas äldste son uppbar sålunda på ett berömvärdt sätt ättens traditioner, hvilka voro märkliga nog, ty all Danas

"Hvässten altarets knif!" (Kap. I.)

minnesvärda storhet glänste öfver släkten Geed, hvaraf Gerda utgjorde en sidogren, dock så nära förbunden med hufvudstammen att de nyttjade samma sköldemärke: tre hvita halfmånar i blått fält samt som hjälmtecken fem gröna påfågelsfjädrar mellan två hvita getabockar. Redan i sagohäfdén uppträdde Geedar och en af denna slägt låg i härnad för Gorm den gamle mot Henrik fågelfångaren. Sedermera, under Sven Estridssons och hans söners dagar, nämnas de allt oftare och i slaget vid Fotevik mellan fränderna Nils Svensson och Erik Emune hade den senare till märkesman en Knut Igmundsson Geed. Son efter far stodo de krona troget bi i alla skiften och herrarne i Roskilde räknade städse denna ätt bland sina pålitligaste bundsförvanter.

Men om Eckar fått råda sig sjelf vid val af lefnadsbana, skulle han säkerligen gått i kyrkans tjänst. Med en varm religiositet förenade han en svärmisk beundran för kleresiet och biskopsmössan hägrade för honom såsom det högsta af alla jordiska mål. Nå, det der blef bara en dröm, illusioner, krossade genom faderligt maktspråk, af prelaten in spe vardt en riddare så god och den yngre brodern Volmar fick i stället förverkliga Eckars framtidsplaner.

Liten, jemförd med den reslige äldste, kunde Volmar på intet vis i likhet med denne kallas en vacker karl. Hans drag voro hårdt markerade som ett fjellandskaps och den stickande blicken irrade i zigzag omkring, sökande något öbefintligt. Den mörka hyn, de så tätt sammanknipna läpparne, att endast en fin linie utmärkte munnen, den smala pannan med de breda, tvärhuggna, ådersvällande tinningarne, den något lutande gången och röstens låga, beslöjade klang — allt bidrog att göra kontrasten ända till förvåning slående bröderna emellan.

Volmar Olofsson var rikare utrustad på hufvudets vägnar än Eckar, men deremot underlägsen i fråga om hjertats egenskaper. Den förres naturel gjorde honom kanske ännu mera passande att vara en andans man den tiden än brodern, ty för intriger och ränker hade Volmar särdeles fallenhet. Äfven honom vinkade en lysande bana, ty han var redan erkebiskop Uffos famulus och brefprantare, och den mitra, hvarefter Eckar

fåfångt trånat, såg det icke omöjligt ut skulle i en framtid kunna hamna på den yngre Gerdas panna.

Det var nära nermörkt, då äntligen Eckar bröt tystnaden.

— Hur länge dröjer du den här gången hemma, innan du återreser till Lund?

— Är jag kanske i vägen?

— På en höfvisk fråga var alltid förr sed att gifva ett höfviskt svar, sade riddaren misslynt. Och väl förstår jag att du får anslå en annan ton, då du står inför den vördige biskopen, som helgonen beskärme!

— Hm, du är inte biskopen. — Men svara dig kan jag väl, att jag tänker vänta, till dess gubben blifvit sistsignad under Broby kyrkogolf.

— Tyckes mig detta vara ett lättfärdigt talesätt och föga passande en prest. Fader kan ännu komma sig, ehuru det ser mörkt ut och dig låge väl närmast före anropa madonnan derom.

— Hvad skulle det båta? När mannen blir gammal kan han icke följa med tiden och då är det bäst, att han aldeles går ur den. Jag sparar alla onyttiga böner och läser i stället några messor för intet öfver honom — det kan bättre behövas, tänker jag.

— Detta är icke en god sons tal.

— Men det är en god son som gör anmärkningen, hä?

— Ätminstone en som är bättre än du, Volmar.

— Fel, fromme riddare. Vi äro lika. Du har fått guld och därför betalar du med guld — det är din skyldighet. Jag har fått koppar och därför betalar jag med koppar — det är min skyldighet. All kärlek, fader egde, ödslades på dig. Du var den store som skulle komma och hölja Gerdanamnet med glans, därför ställdes du i solen och leddes fram på ärans breda kungalandsväg. Jag fick dröja bakom muren, där nässlorna växa och nyponbuskarne rifvas och när jag inte trufdes der längre, när också jag ville bort från unket och ut i det klara sommarljuset, så måste jag sjelf slita och sparka mig fram. Väl tittade man då och då till mig för att se, om jag höll mig på benen, men det skedde för släkthederns skull och ej med tanke på mitt bästa. Jag har sålunda ingenting att

gälda, emedan jag intet fått. Nu läser jag några messor öfver den gamle — för släkthederns skull, så att han inte behöfver ligga för länge i purgatorium och skämmas inför de andre Gerdarne. Och så äro vi kvitt.

— Du borde dock väl sist glömma bibelordet: älska din fader och moder.

— Svårligen, eftersom det just var deröfver jag dispute-
rade, när jag blef baccalaureus i Bremen.

— Då förstår jag inte —

— Stackars Eckar, det är mycket du inte förstår. Du slås som en karl, men tänker som ett barn. Hur serafiska och obesmittade af denna verdens ondska dina tankar än äro, får du dock erkänna att faders död kommer lägligt för dig.

— Hvad menar du?

— Hå, du får ju då ärfva gården. Broby är ett godt boel och du blir din egen herre i alla afseenden. Dess natur som afsöndrad kyrkojord ställer visserligen innehafvaren i rustnings-
skyldighet till Lunds primas, men detta onus är dock vida lättare utgöra än kronogodsens vinterstud och havnelagspligter. Gården har birkerätt till hals och sakfall samt fullt hofveri för egen del och endast 20 byggnadsdagar årligen till Helsingborgs slott. Kan man bättre begära? Och så följer ju för egaren titel af kapitlets härman med rättighet att i krig föra det biskopliga korsbanéret, en ära, för hvars ernående alla landets riddersmän icke skulle anse något offer för stort. Du kommer derigenom på sätt och vis i kyrkans tjenst och det var ditt mål förr, vet jag.

— All denna herrlighet skulle jag förr eller senare kom-
mit till ändå utan att derför behöfva önska fader i grafven.

— Sant nog, hvad Broby angår, ty det är en jordfast
ting och kan icke glida dig ur händerna, men — men —

— Men?

— Älskog kan icke gifvas fasta på tinguet och hvarken
nefningar eller edgårdsmän mäktat lagbinda ett jungfruticke. Morgonkyssen får en och aftonfamntagat en annan.

— Du har icke ordat annat än ledt, sedan du hem kom.
Hvart syftar du nu?

— Hå, fattar icke konung Eriks kristligaste riddare sin kärilige broders enkla tal? Nogsamt ser jag, hur du går i hjärtedrömmar om stolts Agda på Helsingborgs hus — och därför menar jag, att han där inne vandrar till alla heliges rolighet på en präktig timma, ty skall hon bli ditt vif, är klokt, det sker snart. Man vet, hvad man har i dag, men icke i morgon.

— Hvad jag drömmer eller icke kommer ingen vid, sade Eckar mulet. Det hade legat ett så skärande hån, en så dyster bitterhet i skrifvarens röst, att brodern spratt till och ofrivilligt vände sig mot den plats, där den andre satt, men i det djupa mörkret var denne osynlig.

— För öfrigt, fortsatte han, har jag ej talat ett ord med jungfrun om kärlek, ehuru jag vågar tro, att jag ej är henne alldeles likgiltig. Och underligt synes mig för den skull, att någon kan föra denna sak till samspråk.

— I med älskogshug ären alla lika. Skylten hänger utanpå er, men själfva tro ni, att ingen känner hemligheten. Hela Södra Åsbo härad talar om ditt giljeri till Erlandssons dotter och du inbillar dig vara ensam om, hvad du bär på hjärtat.

— Du ordar så käckt om kärlek och är dock såsom prest förnekad den äktenskapliga sällheten genom kyrkomötet i Rheims.

Volmar lutade sig fram mot fönstret och ögonen blixtrade som Novemberstjärnskott. Så, mäter sagan, stirrade häxorna från Dovers hallar, när de bidade sin herre och mästare till arg sabbat i påskens natt.

Många satser stå i prelatens bok, mumlade Uffos famulus, och koncilier stadga och koncilier tilländakasta och där skrapas ut och där sättes dit, men hjärtats foliant kommer icke deras vaxsigill vid. I mariginalen kan väl människan rita, hvad hon vill, sig till varning eller vägledning, men det blanka bladet i midten är drifternas, där texta de sina teser, och när sidan är full, vända de bladet och fortsätta utan att bekymra sig om, huruvida randskriften blir suddig eller ej.

Högt öfver husets tak smattrade i samma ögonblick tre trumpetstötar, gälla och uthålliga som de, hvilka i fordomdag manade Skånes folk i sköldgång mot jutarne.

Förskräckt rusade Volmar upp.

— Hörde du? Det var Oden hin gamles jagt, den helvetesdömde hednaasens, hvilken gick för fullt koppel öfver åsarne ned mot söderslätt. Detta skri här öfver gården varslar oss död och ond dag.

— Har du varit så länge från landsbygden, att du glömt tranornas läte? De draga nu mot varmare länder och tillropa oss sitt afsked. Aldrig kunde jag tro, att Lunds klerker voro så harhjärtade!

— Tranorna, tranorna! eftersade Volmar förvirrad. Pax — pax — nej, fanden beskärme dig och dina tranor! Tror du icke på djäfvulen, så blir du fördömd! — Pater peccavi! Detta var den lede och inga tranor! — På arffiendens funder måste man alltid vara beredd!

Ett svagt rop från sjukrummet trängde ut till de båda bröderna.

— Fader kallar! ropade Eckar och skyndade in till den gamle, tätt följd af Volmar.

På endast några timmar hade Olof Gerda förändrats betydligt och det syntes klart, att han stod ganska nära dödens portar. Som ofta är fallet strax före afsomnandet, tycktes krafterna återvändt i dubbelt mått, ögonen glänste, kinderna voro helsofärgade och rösten egde hans krya dagars fulla klang.

— Kom närmare, barn — så! Sätt dig där, Eckar — och du Volmar där — så. Nu må vi orda samman, innan den stund kommer, då allt ordande är slut.

— Men I ären ju mycket bättre nu, fader?

— Sant, Eckar — mycket, mycket bättre! Jag har bedt om dessa minuter af styrka och Gud har hört min bön. Men det är bara ekot af lifvet, gosse — mejaren sitter nere vid fötterna och väntar, stödd mot lien, till dess de sista kornen runnit ur timglasets, och då hugger han till. Jag ser honom ej, men jag känner hans närvaro.

— Vill ni, att vi skola hämta fader Påvel?

— Onödigt — med kyrkan är jag på det klara — och så är ju för resten Volmar lika god andlig — ett korstecken och ett paternoster, när jag slutat, är allt som behöfs.

Väpnaren på Broby hade aldrig varit någon fromsint karl, och Eckars trosvarma åskådning var ett arf af modern, ej af fadern. Under Olof Gerdas hårdhändta nappatag med lifvet stelnade hans hjärta till allt mer oeh mer, och det var först sjukdomen, som kunde bryta isen, ehuru hela omvändelsen inskränkte sig till en ganska hafsigt gjord bikt och några testamentariska dispositioner till sockenkyrkan och klostret i Herivad.

— Nu mån I noga märka mitt mäle, unge män af Gerda! Jag lägger eder ett stort ansvar uppå, en tung börda, som jag burit ensam i hela mitt lif och därför nu funnit rättast delgifva eder begge, ty på så sätt blir den ej så diger att dragas med.

Såsom min fader Sune berättade mig på sin sotsäng, så berättar jag här för er.

I sina unga dagar — det har förflutit 80 år sedan dess — följde er farfar kung Valdemar och erkebisp Absalon på den stora ledningen mot vunderna, då det gällde dels att tukta dessa råa hedningar för deras upprepade anfall på Danmarks länder och dels låta kristendomens ljus gå upp öfver de under grymt prestvälde suckande folken. Det var en stor tanke, född af mitran och fostrad af kronan samt lyckligt genomförd af båda gemensamt.

Hedningarne hade sitt förnämsta tempel i Arkona på Rügen, där landets öfversta afgud Svantevit satt i all sin ståt och oerhörda skatter hopades rundt om honom. Vill man i ett slag för alltid krossa en fiende, riktar man icke hugget mot lemmanne, utan mot hufvudet eller hjärtat och så gjorde också danskarne den gången. De belägrade Arkona och efter ett tappert försvar måste staden gifva sig, hvarpå den platt ödelades med eld och svärd, så att icke sten blef på sten.

Att förstöra afgudahuset med dess beläte uppdrogs åt en utvald samling tappre män, bland dem Sune Gerda. De drogo till platsen och ryckte bort purpurduken, men en hjärtebäfvän grep dem alla, då de stodo inför det fyrahöfdade kopparvidundret, den gräslige Svantevit, som lik en jättelik afgrundsfurste sträckte sig högt öfver de kristnes fanstänger. Där utanför ångade hans offersten af fromt blod och från ett mörkt hörn af rummet framtassade ett hemskt kolsvart odjur

af en skapnad, som ingen sett förr, och försvann, ingen visste hvart. Tydligt stod för alla åskådarne, att detta måste varit djäflarnes öfverste.*

Då framträdde för gudens bild en högrest gubbe med långt silfverskägg och ställde sig liksom beskyddande för Svantevit. I ena handen höll öfverstepresten den långa krökta offerknifven, och när en af de våra närmade sig, stötte åldrungen det hvassa vapnet ända till skaftet i bröstet på honom. Nu rann vreden på krigarne och en af dem rände spjutet genom den hedniske blotsmannen.

Härmed var förtrollningen bruten. Yxorna sönderhöggo gudens fötter och med ett väldigt brak störtade kolossen till marken, under det stadsborna fylkade sig rundt omkring, vändande, att den mäktiges åska skulle i ett slag tillintetgöra helgerånarne. Men intet sällsamt timade och venderfolkets stora idol bräcktes och klubbades i små stycken, hvarefter allt trävirket användes att elda med i lägret.

Min fader fick sigte på ett fagert smycke af guld, som satt innitadt i ett af Svantevits ansikten. I midten glänste en röd ädelsten, så härlig att den ej kan beskrivas. Riddaren tyckte detta vara en god pris och bröt ut klenoden.

Då samlade den döende presten sina sista krafter och siade med ihålig stämma, så att det kylde kallt utefter kämparyggarne. Han förkunnade, att denna klenod skulle vålla ve och vände i hvar mans hand, till dess den en gång genom en ren kvinna skulle hämnas en stor oförrätt. Och ännu på sitt yttersta ryste min bälde fader, när han ihågkom den fruktansvärda hämndblick, som den spjutstungne gamle häftade på honom i dödsryckningarne.

---

* Märkligt är, att denna öfvernaturliga episod skildras lika af alla de medeltida annalister, som berätta om Arkonas förstöring. Så Knytlingasagan, så Helmoldus i sin Slaviska krönika, så Saxo Grammaticus. Samtliga författarne ha sina uppgifter ur första hand, Saxo till och med af ett så upplyst och snillrikt ögonvittne som erkebiskop Absalon. Att något djur förvarats i vendernas tempel är sannolikt och äfven att detta varit af en högst ovanlig art, då icke ens den beläste och bereste prelaten kunde på annat sätt identifiera detsamma än att det var djäfvulen.

Erkebiskopen hade stått bredvid och hört och sett allt, som försiggått, och bad att få låna smycket för att närmare taga det i betraktande.

Morgonen därpå kallades Sune Gerda inför den högvördige i dennes tält.

— Det var ett stort byte I gjorden i går, riddar Gerda, sade Absalon, ty jag håller här i min hand det lifgifvande fröet till en sekelåldrig hedendom och den enda möjligheten för att Venden å nyo skall kunna uppstå till ett Svantevitsrike. Att låta Arkona gå upp i lågor var godt, att kullslå dess tempel och krossa dess beläten bättre — men dock skulle det visa sig vara till ingen nytta, om endast denna förföriskt glimmande ting åter fölle i någon venders hand. 'Jag är lyckan i Vendens land', står det runotecknad här och en hög sanning ligger i dessa ord, om man betraktar dem från hednasympunkt.

Förvirrad stirrade min fader på biskopen. Att hans rof egde en så stor betydelse, hade han aldrig kunnat drömma om.

— Jag har af fångarne inhämtat, fortfor prelaten, att smycket på deras språk nämnes stanitia och lär den röda perlan enligt vendertron vara den tår, som den främmande guden Jumala fälde, då han i ett envig besegrades af Svantevit. Nu mån I taga edert byte åter, herre Gerda, och förborga det väl, så att det icke någonsin kommer i en rügers våld, ty då, tro mig, är hela detta fälttåg fåfängt och blod och tårar runno till ingen nytta.

— Vore det då icke bättre förstöra detta satans arglistiga redskap, föreslog min fader, än genom att gömma detsamma vedervåga sorg och klagan öfver rättroget folk.

— Kan tyckas så, unge riddare, genmälde metropoliten, men Herren Gud har här gifvit tillkänna sin vilja och vi ha intet annat att göra än lyda. I hörden nogsamst den döende hedningens sista ord, hurusom denna klenod en gång genom en ren kvinna skall hämnas en stor oförrätt.

— Syntes mig mer komma från den hätske fanden detta, än ifrån gud.

— Så är det stundom, Gerda, svarade den vise kyrkofursten med en för honom ovanlig mildhet i rösten. Det onda

predikar väldigt sina läror och Belzebubs klöfvar sticka så tydligt fram, att man med afsky vänder sig bort och slungar sitt anatema öfver hela förvillelsen. Men den store mennisko-fienden har varit med allt från den fjärran timma, då en ny-tänd sol flammade öfver rosorna i eden, han vet, hur han skall snärja jordens barn, och kan han förmå dem att utan skärskådande förkasta en tanke, bara därför att den synes härstamma från honom, då jublar han, unge man, och glädes och allt hans anhang med honom, ty der låg innerst någonting godt, sant, varnande, lärorikt, som menniskan i sin kortsynthet slängde ifrån sig på samma gång. Det ädla syntes inte för det myckna onda, men det fanns der ändå, liksom perlan ligger i snäckan, utan att denna utmärker sig framför andra snäckor, i hvilka inga perlor gömmas. Så äfven här. Det var en ramlande Belialskults hela hat och vrede, som talade ur Ratopolks mun, men siaren ovetande lade rättvisans gud i hans ord in profetian om den rena kvinnan, som skulle hämnas en stor oförrätt. Icke veta vi, hvarpå detta sigtar, men ve oss, om vi söka göra den eviges rådslag om intet. Vi kasta då från oss en snäcka, som inrymmer vår salighet. Derfor skall ni noga vårda Svantevits pannsmycke, till dess den dagen kommer, hvarom mäldes i prestens sejd — sedan har det fyllt sitt värf och må utan sak förstöras.

— Men denne Molochs tjenare förutsade äfven, invände Sune, att detta trolldomstyg skulle vålla ve och vände i hvar mans hand.

— Om så sker, är det blott en tuktan från ofvan, en åska öfver ett säde, en svedjoeld öfver en ljunghög, en gråt i Nain, en Decembers korta dag på via dolorosa. Fröjda eder, ty ni är då en den högstes nazir, vald att verka hans verk, en Gideon. Gud kan se åt ett annat håll någon gång, men han är därför ej borta från sitt folk. Minnens, hvad jag sagt, och gån med frid, härman af Broby.

Samtalet var slut och min far förvarade noga Absalons ord i sitt hjerta. Hemkommen från kriget nedlade han stanitia i ett litet jernskrin, som derefter gömdes på ett väl uttänkt ställe.

Men från den dagen, I söner, har lyckan icke gästade Broby. Väl äro oss inga stora förkrosselser öfvergångna, och

vi ha icke haft att klaga öfver hvarken brand eller missväxt, men friden, glädjen, trefnaden finnes ej mer för ätten Gerda.

Att sigta högt ligger i vårt blod och äfven jag drömde en gång öfver mängden, barn, men slutet på visan blef, att jag som simpel väpnare fick stanna nere i hopen. Ni båda äro redan längre komna än jag någonsin hann — få nu se, hur det går efter detta, ty vetskapen om den förbåxade klenoden är som black om benet, den gjuter galla i blodet och beströr vägen med tistelkvistar. Jag var ensam om den ödesdigra hemligheten — I ären dock två.

Döden börjar redan glänta på den port, som ej kan öppnas inifrån, och aftonsolens röda guld rullar som ett jättelångt pannsmycke utefter hela den bana jag tillryggalagt. Ett säger jag eder, vore det ock min sista fadersmaning: glömmen aldrig bisp Absalons ord till Sune Gerda! Lyden I dem såsom jag —

Gubben sjönk utmattad tillbaka mot kuddarne. De nyss så rediga tankarne började förvirras, krafterna aftogo lika hastigt som de kommit, och lifvet hade nu tydligt endast några sekunder till sitt förfogande.

Djupt skakad låg Eckar lutad öfver bädden och bad en tyst bön. Volmar deremot bibehöll lugn och fattning. Han höjde sig intill den döende och sade halfhögt med illa dold otålighet:

— Ni glömde säga oss, hvar skrinet är gömdt, fader.

En ljus glansstrimma drog sakta öfver Olof Gerdas halfslutna ögonhinnor, liksom när man med bart ljus går genom ett mörkt rum. Uppbudande sina sista krafter hviskade han:

— Det — ligger — under —

Liemannen lät honom icke tala till punkt, utan skar af lifvets tråd midt i meningen. Der hördes ett sakta rosslande, en djup, djup suck — och så var riddar Eckar Olofsson Gerda kapitlets härman och herre till Broby.

Mekaniskt lade Volmar faderns ögon samman, gjorde korstecken öfver likets panna och började med entonig röst mumla de öfliga bönerna, men så bröt han plötsligt af i ett halfgånget miserere och den oroliga blicken sköt på måfå ut i mörkret än hit än dit.

— Tranorna! — Jag visste väl jag, att det var fänden och inga tranor! — Skaffa hit ljus — jag vill inte vara allena med Arkonas blodsdjefvul i svarta natten — himmelen är långt borta, men vi stå på helvetets tak — skaffa hit ljus! — Pax vobiscum!

Tjenarne kommo till, vaxlysena tändes, de lejda sörjerskorna sutto på huk rundt sängen, då och då hemtande kraft och känslor ur den stora enestånkan med het mumma, och Olof Sunessons likvaka försiggick enligt gammal sed.

Men på sin kammare vandrade den yngre sonen från dörren till fönstret och från fönstret till dörren, ideligt, enformigt som en pendels svängningar.

— Männe här skall spörjas efter detta: Eckar Gerda och Agda Johansdotter? Hvarför skall det inte kunna heta: Volmar Gerda och Agda Johansdotter? Ja, fråga de dästa kättjarne i Rheims, som för 128 år sedan beslöto, att danska presterskapet icke skulle få gifta sig! — Nå, dag har råd med sig — men blir det inte jag, så blir det inte han heller.

Så slog honom en ny tanke och han tvärstannade.

— Hvar — hvar gömde Sune Gerda Svantevits pannelsmycke?

III.

Krämaren från Anklam.

Sedan flera veckor tillbaka sof väpnar Olof sin eviga sömn i Broby kyrkas griftehåla. Begrafningen hade försiggått med all den tidens brukliga ståt, och pipare och låtare från dominikanernas konvent i Helsingborg hade med allan nitälskan sorgepsaltat allt från det gillesgästerna återkommo efter aktens slut ända till första hanegället. Men då mäktade de icke längre, ty gästbudet hade varit dråpligt och förste harpoknäpparn låg på stup öfver bänken och fyllde med gifmild mun broder fejlares fiol af god mat och stark dryck. För resten voro de närvarande ej mer passliga att lyssna till heliga kvinter, enär den välaktade oldungabonden Peder Haasse på ornumgården Ingelstorp redan satt under bordet och kvad med lallande tonfall:

Och herren den starke Pröfven
drack lustigt bland lustige skalkar
och tänkte på Sissa sin trogen —
väl månde de rosor och liljor vissna.*

När han var nykter kunde ingen menniska få honom att sjunga, för han hade ingen röst, sade han, men då han väl fått sitt rätta kvantum gaf han sig allt otyg i våld på, att ingen kristnad själ kunde tona så fröjdeligt som oldingen i Ingelstorp.

* Den något moderniserade första strofen af Skånes äldsta kända kärleksvisa. *Anm. af förf.*

Som sagdt, allt detta var nu sedan veckor öfverståndet. Lifvet på Broby gård gick åter sin gilla gång och folket rent af prisade bytet, ty det var något helt annat att lyda den människovänlige, milde Eckar än hans barske, vresige fader.

Advent hade inträdt och dermed tillredelserna till julen, hvilken ända i den aflägsna tid, hvarom här är fråga, firades såsom årets största högtid både i kyrkligt och rent medborgerligt hänseende.

På broderns enträgna böner hade Volmar hos erkebiskopen sökt och erhållit tillstånd att dröja hemma öfver julen. Väl var skrifvaren just ej något angenämt sällskap och han frestade ofta riddarens hela långmodighet med sina giftiga sarkasmer, men Eckar tyckte dock att den första Kristi födelses fest efter faderns död borde de åtminstone fira samman och Volmar hade icke gjort någon allvarligare invändning häremot.

Eckar var nu ätten Gerdas hufvudman och hans besittningsrätt till Broby fanns uttryckligt bestämd i den aflidnes testamente samt hade sedan i vederbörlig ordning godkänts och stadfästats af Lunds domkapitel. Ehuru gården långt ifrån kunde räknas till ortens större och mera betydande gods, stod likväl dess innehafvare, på grund af sin säregna ställning till den redan då maktogande kyrkan, i ett stort anseende, hvartill kom att den nye härmannen egde allmogens odelade sympatier för sina vinnande, personliga egenskaper. Bönderna sågo upp till den Kristfromme riddaren på Broby som till en högre försyn och hans ord gällde mer än sjelfva landsdomarens.

Att vara caput för Gerdaslägten medförde emellertid inga vidare svårigheter, ty hela ätten bestod numera blott af två personer: Eckar och Volmar, hvadan dess tillvaro i kommande led helt och hållet hvilade på, om den äldre brodern gifte sig och fick arfvingar; i och med den yngres prestvigning var han ställd under celibatet.

Nödvändigheten af Eckars inträde i det äkta ståndet hade äfven Olof Gerda allvarligt betonat i sitt testamente. Derför fick Eckar allt och Volmar intet — mer än den faderliga välsignelsen och påminnelsen om »att kyrkans tjenare skola vara stackota och ringa hållna, allt såsom deras herre och mästare en gång var, hvadan vår kärälsklige son Volmar intet har af

nöden hvad snödt i guld, silfver och penningar här efter mig må finnas».

Skrifvaren hos bisp Uflo åhörde med ett hänfallt leende denna något spydiga tirad uppläsas. Våpnar Olof var, som kapitelman betraktad, en Saul bland profeterna, en ulf i fårahjorden, och ofta hade hans gudlösa lif orsakat de ärevärdiga fäderna svåra bekymmer. Hur litet han aktade presterskapet framgår af det nämnda citatet ur hans testamente med dess ironiska udd, riktad mot kyrkans allt mer öfverhandtagande lyx och prål.

Eckar erbjöd sig afstå en del af arvet åt brodern, men denne sade tvärt nej.

— Lagståndet arf må icke vid hemting jäfvas, sade han. Jag har ej blifvit bortskämd med gåfvor från fadershuset och väntade heller ingenting nu. Icke tänker jag gå stackota och ringa genom lifvet och föga skulle kyrkan med sådant vara hulpen, men hvad jag behöfver skall komma mig som rättfången lön till godo, ej som nådeskänk.

Solens snäfva bana öfver Decemberhimlen var redan tillryggalagd, den långdragna skymningsstunden förbi och full natt hägnade Skåne, fast man blott räknade en halfgången eftermiddag. Ett duktigt snöfall hade inträffat under dagen, och stjernornas oändliga härar tågade upp öfver en brudhvit jord.

I dagligstugan brann på den stora öppna spiseln en väldig stockeld, och framför densamma sutto på låga träpallar de båda bröderna Gerda.

— Jag vet icke hvarför vi skulle försaka bjudningen, sade Volmar. Rosendal är ett muntert säte och häradsfogden Lave Bing en karl, som ej låter gästerna törsta.

— Men är det ock sedesamt att gå på jagtstråt, då granrislukten från faders jordafärd ännu knappast gått ur kapporna?

— Håhå, har pipan den låten, du ömhjertade själ! Nå, för den synden ger jag oss begge absolution och sankt Hubertus, jägarnes skyddspatron, instämmer villigt. Han kommer nog inte ofta till tals der uppe, men någon gång måtte han väl för skam skull få ett ord med i laget. Petri stol har ett sekel bortåt kanoniserat så många kvinnfolk, att det troligen

nu i himmelriket är ljudligt som i en hönsgård under värpingstiden. Tacka vill jag på Johannes evangelistens dagar, ty när han skref: »Och det blef tyst i himmelen vid pass en stund» bevisade detta, att Evas döttrar än ej sluppit in bland kerubim — emedan då en sådan tystnad varit omöjlig.

— För mindre gäckeri än detta har mången bestigit bålet, yttrade Eckar allvarsamt. Och du är predikare, en af dem, åt hvilka det ansvarfulla värfvet är betrodtt att visa människorna vägen till sanningen och lifvet!

— Ja, jag är predikare, svarade Volmar hetsigt, och jag vet vägen och jag visar den också samvetsgrant för en hvar, som spørjer mig om den — men huruvida jag sjelf vill gå den eller ej blir min ensak.

— Helgonen bevare dig från att någonsin få kräkkan, ty då åsamkar du dig en synd, som i evighet håller dig kvar i skärselden.

— Åh, alltid finnes det en eller annan narr, som på stark tro och för god betalning messar mig derur, genmålde skrifvaren i vårdslös ton och reste sig. Men till frågan för stunden — skola vi fara till Rosendal? I så fall är af nöden —

Han afbröt den påbörjade meningen och stirrade i stum fasa mot fönstret.

Eckar hade setat framåtlutad och rört i elden. Då brodern icke fortsatte, såg han upp.

— Hvad i all verlden går åt dig?

— Djefvulen, Eckar, djefvulen! hväste den andre hest och grep brodern i armen. Så sant jag lefver stod han och glodde med eldögon in i rummet!

— Smäda då ej en annan gång det heliga som du gjorde nyss.

— Ah, smäda, smäda! Guds rike är inte så ömtåligt och fandan uppträder aldrig som dess försvarare. — Nej, här ligger något annat under.

— Hvad skulle det vara?

— Förrän vi finna det sataniska Arkonasmycket kommer här att spökas och varslas af alla Gehennas sändebud!

— Synes mig dock bäst att det aldrig funnes, Volmar, och kanske var det en himmelens vink att fader dog, just då han skulle säga gömstället.

— Än har ej stanitia fyllt sitt värf att i en ren kvinnas hand hämnas en stor oförrätt — och allmakten skrifver ej ett bud i dag för att upphäfva det i morgon.

— Jag lemnar denna sak helt och hållet åt försynen. Är det dess vilja, så komma vi nog på klenoden när vi minst tänka det — hvarom icke så är allt sökande fäfängt.

— Hm! Lefde en hvar efter den principen, stode världen icke en dag längre. Det der är lojhetens, svaghetens evangelium: gud skall göra allt och menniskan intet, bara sitta med händerna i kors och titta på. Men den starke, den som känner att han fått en mission att fylla i lifvet, han säger: jag skall göra allt och gud intet. Detta är trots, men ett trots till dens ära, som satte spaden i den ene mannens hand och sade: gräf! och boken i den andres och sade: läs!

— Lär man sådant i Bremen?

— I Bremen, i Lund, på Broby — öfverallt, der tanke går och tanke kommer.

Samtalet afstannade, ty några hördes komma in i förstugan, bullersamt stampa snön af fötterna och derefter famla på dörren efter vredet. Så trädde två personer långsamt in i rummet.

Det var en man och en kvinna, den förre klädd i de tyska köpmännens långa rock och tjocka skinnlufva, den senare med hufvudet insvept i en stor duk af brabantisk tillverkning. Något kraftigt och befallande låg hos den mörkhyade, reslige främlingen, hvars korpsvarta ögon blixtrade som nyslipade klingor i det röda eldskenet, och ehuru han ödmjukt bugade sig för gårdsherren, skedde detta på ett sätt, som skvallrade om att böjd rygg icke ingick i den mannens vanor. Hans följeslager-ska åter visade sig vara en yppig skönhet i den första jungfru-åldern med läppar af de högröda Julirosornas färg. En flyktig rodnad gled öfver de fina kinderna, då hennes blick mötte Eckars beundrande ögonkast.

Volmar bleknade och hviskade brodern i örat:

— Vid sankt Knut! Det var bestämdt den karlens ansigte jag nyss såg på rutan!

Riddaren ryckte på axlarne och vände sig mot de ankomne.

— Hvilka ären I, godt folk?

— All frid, stränge riddare! sade den främmande mannen med stark tysk brytning. Jag är krämare från Anklam och befinner mig på färd till fisklägena under Kullaberget, men natten stundar till och lång väg ha vi lagt tillrygga denna dag. Hästen orkar icke mer och nu bedja vi eder om herberge för oss och djuret.

— Detta är väl er dotter?

— Ja.

— Låt smådrängen taga hand om eder häst och gå ni sjelfva in i gästkammaren. Mat och bäddar ha ännu aldrig vägrats vägfärande här på Broby.

Mumlande en tacksägelse förfogade sig de båda resenärerna ut.

— Hvad tänker du om det här? sporde Volmar sedan de åter blifvit ensamma.

— Att du är en stor narr, käre broder, med allt ditt vetande och alla dina kloka teorier. Du är ju den starke som skulle göra allt och gud intet — och bara en svartmuskig krämare tittar in genom fönstret för att se om folk finnes inne, tappar du genast besinningen och skriker på djefvulen. Gud får nog göra det mesta ändå utaf ditt arbete, tänker jag, under sådana förhållanden. Det är samvetet som är ondt hos dig, Volmar, och därför ser du skräcksyner öfverallt. Vill du lyda ett ärligt råd, så gå sjelf den der vägen, som du säger dig så samvetsgrant visa andra.

Skrifvaren satt grubblande med hufvudet lutadt i händerna.

— Krämare från Anklam! yttrade han slutligen efter-sinnande. Märkte du att han sade all frid! i stället för guds frid! som ju gammal kristen sed är öfverallt. Det kan också ha något att betyda.

— Dottern var en vacker flicka — såg du det?

— Alla höfvelns skapelser äro vackra, ty annars skulle människorna aldrig bry sig om dem.

Medan det sålunda ordades i Broby dagligstuga hade de båda främlingarne gjort sig hemmastadda i den åt dem med vanlig nordisk gästfrihet upplåtna kammaren. Äfven här kastade en stor brasa sitt hemtrefliga sken öfver rummet.

— Så, att detta är Broby och dessa unge män de enda ättlingarne af Gerdas stam! mumlade mannen halfhögt för sig sjelf. Underligt ändå att veta sig vara så nära målet, endast behöfva räcka ut handen och hemta sin och ett helt folks lycka!

— Ja, hittills har då allt gått oss väl och efter beräkning. Svårt var ej heller att komma till rätta här i Skåne, så som jag föreställt mig.

— Hå, ett vettigt sinne finner snart stig och Gerdabolet var icke mödosamt att leta sig till. Han tyckes vara känd öfver hela landskapet, riddar Eckar.

— Så frida, milda ögon han hade, fader!

— Vigtigare ting låg mig om hjertat att spana och hur den kristne hunden var till synes gaf jag ingen akt på. Märkte du deremot den stora jernbeslagna, väggfasta kistan, som stod i ena hörnet?

— Nej.

— Men det gjorde jag. Der ha vi vårt arbete, Olga, kanske redan nästa natt, så vida den resa, de talade om medan vi lyddes utanför, i morgon företages. I dylika gamla skrin bruka skåningarne gömma sina egodelar och der ha vi nog också att söka pannsmcket.

— Och — om vi finna det?

— Om? *När* skall du säga, ty före oss går Svantevit — då, barn, nesa och blodsdöd öfver Danavälde, då äro vendernas armar starka nog att famna hela östervattnet, då sitter den silfverdrifna tiaran på detta hufvud och furstar och höge väldige ända från Frankland skola komma med giljareskänker till kungadottern i Arkona.

Avarerkhanen reste sig i sin fulla längd, och det breda bröstet vidgades, så att sömmarne knakade i den tätt knäppta krämarrocken. Denna höga panna var tydligen danad att bära maktens emblem och denna fasta manliga hand att gripa om sceptern.

Tidigt följande morgon hördes hästar otåligt stampa framför gårdstrappan. Snart utkommo de båda herrarne Gerda och redo bort, åtföljda af några tjenare. Volmar hade drifvit sin vilja igenom den gången och färden gällde därför ett par dagars gästning på Rosendal, dit de voro inbjudna till jagt.

Denna i Kropps socken och Luggude härad belägna gård var då för tiden i ätten Bings ego och innehades af häradsfogden Lave Bing. Stamgodset blef först långt senare af någon större betydighet, då riksrådet Anders Bille till Råbelöf inköpte en mängd kringliggande hemman och på så sätt bildade herresätet samt år 1615 nedref de gamla byggnaderna och uppförde nya. Bille var en sträng herre, en äkta bondetyrann, men mycket svag för det täcka könet, och han hade i trädgården ett särskildt inredt hus, i hvilket han herbergerade sina älskarinnor. Ehuru två gånger förlofvad blef han dock aldrig gift. Första fästmön, Anna Rosenkrans, bröt med honom för det han icke velat villfara hennes bön och lösgifva en bonde, hvilken som ett kreatur stod tjudrad framme vid gården, till straff för det han kommit för sent till dagsverket. Andra fästmön, Gissela Podebusk, dog strax före bröllopet. Efter Anders Bille ärfde hans broder Claus Bille till Vanås Rosendal, som sedan gick till mågen Stalder Kaas och vidare till en släkting öfverste Kell Kristoffer Barnekow, gift med Margareta, dotter af fältmarskalken Rutger von Ascheberg. Fortfarande genom arf kom godset derefter i friherrliga ätten Bennets hand.

Rosendals största minne är af dess egentlige skapare Anders Bille, hvilken vid 56 års ålder afled år 1635 och begrafdes i Helsingborgs kyrka, men hans öfverdrifna hårdhet gjorde honom efter döden till en buse i folkets mun. Det påstods sålunda att han icke fick ro i sin graf, utan hvarje natt kom körande med sitt hvita spann från Billesholmsvägen till gården, der han gick upp i sin sängkammare och kröp till kojs i sängen, hvilken för detta ändamål alltid måste stå bäddad, ty annars förde anden ett rent af helvetiskt oväsen. På morgonen kunde man se tydliga märken att någonting, liknande en hund, legat i sängen. Slutligen åtog sig en from prest, mästare Staffan i Hesslunda, att göra slut på spökeriet och gick om natten i sällskap med en embetsbroder till det ställe der Bille brukade stiga upp ur jorden.

När klockan slog 12 kom också riksrådet uppkraflande, hvilket föranledde hjälppresten att hasteligen lura hem igen, men Staffan stannade kvar och började modigt läsa ur en bok. »Åh, är det ingen annan än du, Staffan gästjuf?» larmade

vålnaden. »Ja, väl är det sant,» svarade presten, »att jag i min ungdom stal en gås, men för den gåsen köpte jag denna bibel, med hvilken jag nu återskickar dig till afgrunden, du lede ande,» och så slog han den forne herren till Rosendal midt i flinten med den heliga boken, så att spöket fann för godt krypa ner i hålet igen. Men till fullständig ro mäktade inte mäster Staffan binda Bille, emedan denne kunnat förebrå den andre en ungdomssynd. Dock kom anden efter den betan endast en gång om året hem och helsade på hos släkten.

Till detta herresäte, sådant det i all sin anspråkslöshet tedde sig år 1248, redo nu i arla Decemberstund riddar Eckar och Volmar bispskrifvare.

Fram på morgonen rustade sig äfven krämaren från Anklam till affärd, utan att dock dermed göra någon vidare brådska. Han var ingen affärsman af det knussliga slaget, tyckte folket, ty han mätte flickorna till af yllestyckena med den långa hamburgeralnen, men tog bara betalt efter den korta, och så fingo de på köpet en pott rhenskt vin att fröjda sig med, under det gårdskarlarne på sin handel bekommo ett godt stop kryddadt Rostocköl, mätt efter fyra lübska kvarter ändå, ty krämaren hade en dryg lägel på kärran. Och så pratade han med dem och tyckte det skulle vara roligt bese stället litet närmare och de visade honom omkring öfverallt, så utan som innan, hvarjemte de berättade så mycket i tjenareöron kommet var om herrskapet. Nå, äntligen begaf han sig af ut i bygden, men erhöll löfte att äfven till natten få herberge på Broby, enär han under dagen skulle kräma i grannskapet och först nästa morgon ämnade sätta kurs mot Kullen. Husbonden var ju borta och för öfrigt visste de att aldrig någon vägfarande hos Eckar behöfde förgäfves anhålla om nattläger.

Mot kvällen återvände också den tyske köpmannen och hans dotter. Nu blef det ett lustigt gille på Gerdagodset. Alla, som hade sin bostad framme vid gården, ända från bryden eller förvaltaren ned till husmännen och innäskarlarne jemte de kvinliga tjenstehjonen budades till dagligstugan, der krämaren tronade mellan två försvarliga ankare, det ena fylldt med vin och det andra med öl.

— Nu må vi göra oss en glad hug, I brave folk, yttrade främlingen muntert. Slå i tumlarne, dotter, till god råga och skolen I så dricka mig till, ty veten att det är min födelses dag och då lyster mig alltid hålla gille, hvar jag än finnes.

— Så få vi då önska dig all sundhet, handelsman, sade bryden Tage, hvilken var den främste i laget. Det är minsann icke tidt oss bjudes gästning, vi stackars herremannaträlar. Håhå, en ärlig bågare!

— En klunk lägger en dålig grund, men två skyla åtminstone botten. Nu taga vi den andre tumlaren, medan armen är i gång. Stå inte och läppja, kvinnfolk, då gören I mig föga heder och varan är värd att drickas, ty det är äkta Kölnertappning.

— Håhå, suckade diska-Sissela, det var en öfver höfvan rar dryck. I höstas i sjelfva kornanden fick jag en orm i magen, medan jag lurade middag oppe i björkhagen och den har sedan stannat kvar i mig. Den sitter här, rätt här, handelsman, och gnager och gnager — men när jag får lite starkt så liksom den dåsar bort en stund.

— Tag än en styrketår, kvinna, så kanske den riktigt får knäcken.

— Gif höfvelen hennes snack, Anklamerman! — Har du varit i Helsingborg? Der tjente jag slotts knekt här om året hos gilkeren Erlandsson Törnekrans. Din dotter är fager att åse, men näppe går hon dock upp mot jungfru Agda — din välgång, ädle herre — jag har ock ett hjerta — den fina mön lade en gång sin hand på min arm och sade ...

— Fly mig en skvätt till, välvördigaste, för nu hugger ormen igen — ojojoj!

— Bryt icke af mig, din fylleso! Skall du tigga starksaker så der af den främmande! — Nå, eftersom der slås i, så kan ock jag få litet i min bytta! Må dina dagar bli så många som sandkornen på himmelen och stjernorna i hafvet! — Jo, en gång — ack, ett varmt hjerta är en sorgesam ting, krämare — en gång lade hon sin hand på min arm och sade ...

— Holialej, din långa stut! skralade fördrängen. Detta var refrängen på ett gammalt skämteode.

— Tyst, annars kommer du inför gårdsrätten, skrek Tage rasande. Må icke klokt folk orda i fred för en sådan gaper! På knallen invid Vege å står galgen — pass opp för den!

— Maria och alla helgon! pep Maren gåsvakterska. Hvem släckte ljuset framför krämaren?

— Anfäktade och innerligt regera alla karingahalsar! Tyst, säger jag! — Jo, en gång lade hon sin hand på min arm och sade ...

— Dig står något ondt före, främling, ty ljuset slocknade just då bryden nämnde galgen.

En lindrig blekhet drog för ett ögonblick öfver krämarens ansigte.

— Ett drag från fönstret, mumlade han.

— Nej, nej, ifrade gåsvakterskan. Jag satt just och stirrade på det och lågan tog slut med ett, som om någon fattat om vecken. Ett ledt varsel! Ett ledt varsel!

Förvaltaren satt nu icke längre på bänken utan på golfvet.

— De äro rusiga allihop af rhenskt och malt! Räknen dem ej den synden, öfvervälborne! Håll icke i den tumlaren, jungfru, utan i den, den tredje, tack, det var min det! — Och så tigger I mer starkt till — veten I ingen hut? Vi män — hjertat, håå, hjertat, ärlige krämare — hon lade en gång sin hand ...

Åter höjde värden stämman, nu med dess vanliga fasta klang.

— Må vi dricka för den redlige riddar Eckars välgång.

— Det är vi-i-ist taladt, hickade fördrängen.

— Ja, madonnan beskärme honom! suckade diska-Sissela. Tar du stånkan ifrån mig, din otäcking — nu bits han igen, aj!

— Så bit igen då, din blåkullahexa! — Herrens lycka är värd en hel pott — och hans vif med, för det lär bli mön på Helsingborgs hus, hon som en gång lade ...

— Hvem släckte ljuset framför krämaren — ja säg det, säg det! kraxade gås-Maren å nyo. Och det var alldeles när Tage nämnde galgen.

Förvaltaren blef nu ursinnig och dängde tennstopet i hufvudet på Maren.

— Der har du för den spådomen — hvad betydde det, hva?

— Jo, det skall han bli underkunnig om, bryde! tjöt gåsvaktarskan och flög i lufven på den forne slottsknekten samt ref och slet så hårtestarne yrde rummet omkring. Här är en uttydelse — och der är en — och der en till för säkerhets skull! Har en jungfru en gång lagt sin hand på hans arm, så skall jag min själ i stället lägga båda händerna på hans hufvud — och så får han en kvinnogunst till att skryta med.

— Auäiö! Släpp — oj — hjälp!

Till sist måste krämaren gå emellan och skilja de stridande åt, hvarefter hela det rusiga sällskapet raglade i väg. Men ute på gården hördes otydliga rop om ormar och släckta ljus och »hon som en gång lade sin hand ...».

Rano stod en stund och lyssnade, men då allt blifvit tyst utbrast han:

— Det var ett godt påhitt detta gille. Nu kunna vi vara säkra för folket åtminstone, ty efter den här betan sofva de ovaggade. Bra likaså att vi fingo hållas i dagligstugan, enär vi nu utan vidare besvär äro på sjelfva platsen för vår gerning. Här är kistan hvarom jag talade i går kväll.

— Men — fader — fader —

Det låg en skymt af ångest i flickans ögon, der hon skyggt lutade sig upp till khanen.

— Du vet att jag icke bäfvar för det himmel rodnar i storm och väg kröker sig klyftesmal — men denna onda disa med ljuset i afton skrämde mig likväl — jag såg det — och likaså du.

— Hm — nåja — jag såg det. Dårligt vore dock att vackla i sista stunden för det tydorna går i svart. Må hända hvad hända skall! Svantevit har talat genom Julina Oans offer — han är oss bevågen och vi ha intet att frukta. Och nu till verket!

Den massiva ekkistan var icke lätt att bräcka upp. Låset utgjorde ett gesällstycke till smedernas skrå i Ystad och hade till och med ansetts så präktigt utfördt, att det i många år

haft sin plats på gillet's altare i Maria kyrka derstädes. Profvet var sålunda ordentligt helgadt, ty vid nämnda altare sjöngs hvarje Knutsdag en messa för laget's medlemmar. Att öppna detta konstnärligt hopfogade arbete fordrade skickligare verktyg än Rano egde, hvarför han slutligen måste taga itu med att spränga locket, något som äfven till sist lyckades, tack vare det på sina ställen multnade träet. Detta inbrottssätt förorsakade visserligen en god del buller, men khanen litade på att de rusiges sömn ej så lätt stördes, och dessutom låg ingen af tjenarne i dagligstugans omedelbara närhet.

Med tindrande ögon lutade sig fursten från Venden ned för att taga innehållet i närmare skärskådande och Olga knäföll bredvid kistan, under det bröstet arbetade tungt vid den häftiga sinnesrörelsen.

Ögonblicket var viktigt för dessa begge, ett helt folks tingvalde sändebud. Djupt der nere ur det svarta hålet trängde deras förtryckta landsmäns böner om befrielse upp. Det suckade mellan de skinnryggade pergamenten och de ädla metallerna gånge toner ifrån sig, veka och klagande som huslan i Arkonas dalsänka. Skulle de nu skörda lönen för sin äventyrliga färd? Låg här i någon dold vrå klenoden, Jumalas tår, Svantevits pannsmykke, för hvilket slägte efter slägte böjt sig i stoftet sedan jorden var ung, för hvilket gubben från Julin med en ynglings mod gifvit sitt lif och hvars återfående betydde ett nytt rike och en ny tron?

Rano hade haft rätt. I den kistan gömde gårdsherrn alla sina värdeföremål. Der funnos sålunda gamla tingfarna handlingar rörande godset, karta öfver utmarksjordens »reebning» eller mätning med rep i och för bestämmande af bolets hufvudegor, kvitton öfver att landgillet ordentligt erlagts i smör, ost och vadmal samt en diger lunta från en tvist med Kölegårdsbonden om 3 örtugs skatteskyld, som hvarken denne eller gamle Olof Gerda velat utgöra för en attung gränsäng. Väpnaren var envis och trätlysten och drog den obetydliga saken från häradstinget till landstinget och slutligen inför konungens rättarting, men förlorade i alla instanserna, något som han ytterligare tillskref den med Svantevitsmycket förknippade förbannelsen.

Vidare innehöll kistan en hel mängd dyrbarheter i guld och silfver, minnen från gångna dagars fejder och segrar, i hvilka Eckars förfäder tagit del. Der blänkte en bred hårring af förgylld koppar, ett byte från Hallandskonungen Jarmeriks äfventyrliga härnad i Lifland och hvilket smycke setat på kurérfursten Biekés panna. Bredvid en fint länkad silfverkedja, röfvad under Gottfrids tåg till Nordalbingen, syntes en blodrostig brynja, som burits af den beryktade Jomsvikingen Palnatoke. Från Sven Estridssons krigiska dagar voro många klenoder förvarade, ringar, spännen, skålar, slaviska knypplingar, dvergasmidda ornamentsplattor från estländska tempel samt vapen med sällsynta inläggningar och af olika metaller. Äfven Knut den heliges och Erik Ejegods härfärder hade tillfört ätten Gerda stora skatter, hvilka ännu mera ökades under Knut Lavards regeringstid i Venden och genom Valdemar I:s många korståg dit, innan ändtligen Arkona intogs.

All denna glittrande prakt hade dock ingenting lockande för avarerkhanen. Han var nu icke ute för att samla rof i vanlig mening; det var endast en liten ting han sökte och fanns bara den, frågade han föga efter alla de andra värdeföremålen. Olga deremot var för mycket kvinna att kunna kallsinnigt betrakta så många grannlåter och hon gräfd i barnslig glädje bland de olikformade ringarne och smyckena samt provade i smyg på fingrar eller handled en och annan prydnad, som särskildt förtjuste henne.

Ifrigt sysselsatta som de voro, märkte ingendera af dem, huru dörren sakta öppnades och två män ljudlöst smögo sig in i rummet samt stannade bakom de båda upphetsade kistgräfvarne.

— Zernebog!

Med ett kraftigt ryck kastades Rano baklänges, ett rep snoddes i blinken om hans armar och oförmögen att röra sig låg han i nästa minut bunden och hjälplös utsträckt på golfvet. Olga hade samtidigt behandlats på samma sätt. Angreppet skedde så hastigt, att fursten fullständigt öfverrump-lades och icke kom sig för att göra bruk af sin styrka. När han så vaknade till besinning och i vildt raseri började slita

i sina fjattrar var det för sent, det tjenade till ingenting, ty banden voro säkert anbragta.

Khanen höjde hufvudet och betraktade med ettersprutande blickar sin angripare, derpå sjönk han tillbaka med en halfkväfd ed.

— Ridder Gerda!

IV.

Hvad galgen innehöll.

Det var verkligen Eckar och Volmar, som plötsligt återvändt midt i natten.

De hade i behaglig tid framkommit till Rosendal, hvarest de hjertligt helsades af häradsfogden. Snart anlände flera inbjudna från de närgränsande gårdarne och allt artade sig till glam och lustighet, då värden vid middagstiden drabbades af ett slaganfall. Gästerna dröjde i hopp att han skulle bli bättre, men tillståndet förvärrades och på aftonen afled Lave Bing. Det under så glada omständigheter samlade jagtsällskapet upplöstes nu i all tysthet och under allmän förstämning reste hvar och en åter till sitt. Krig, släktfejder och en genomgående råhet hos folket gjorde, att man den tiden var mera van än nu att stå öga mot öga med döden, men äfven dessa förhärdade sinnen skakades, då, som här, liemannen utan minsta förebud slog ned på sitt rof midt i en stund af sprudlande lifsglädje.

Att denna händelse skulle göra ett djupt intryck på Eckar med hans allvarliga kontemplativa skaplynne är naturligt och han harmades såväl öfver brodern, hvilken förmått honom till färden, som på sig sjelf och sin svaghet att i denna punkt gifva efter. Riddaren förebrådde sig att ej ha med tillbörlig pietet vårdat sin faders minne och kunde icke få ur sitt hufvud att gud genom Bings plötsliga borttryckande velat väcka honom till besinning om hans sonliga pligter.

Volmar tog saken kallt.

— Hvad kommer det oss vid, att Bingen fick englavingar fortare än någon kunde ana, tyckte han på hemvägen. Skärselden slinker han sig snart ifrån, tack vare rika kyrkogåfvor — men svårt är mig fatta hur han skall bära sig åt att hålla ton i himlakören, för karlen hade inte mera öra för sång än det här gamla betslet.

— Finnes verkligen för dig ingenting heligt, Volmar? sade brodern med ett uttryck af fasa. Sankta Maria! Hur kan du tillåta en sådan arg bespottare vara din tjenare?

— Hon är väl så illa tvungen, genmålde den andre tryggt. Sedan kapitlet godkänt mig, hjälper inte hennes invändningar — om hon skulle bry sig om att göra några, hvilket jag starkt betviflar.

Under tystnad tillryggalades återstoden af vägen.

Det hade lidit långt ut på natten, när ändtligen de båda bröderna närmade sig hemmet. Öfver dem stod vintergatan i gnistrande glans, och de snötäckta fälten bugtade sig hän mot Vegeå, i hvars istäcke det knäppte och brakade. Skogen höjde sig naken i norr, och längs diket på andra sidan plöjan smög en ruggig råf och släpade missmodigt den yfviga svansen genom drifvorna. Icke det minsta vinddrag strök öfver nejden, der sömnen och kölden oinskränkt herskade.

Plötsligt höll Eckar in hästen.

— Hvad betyder det? yttrade han sakta till brodern. Det brinner ljus i dagligstugan på Broby!

— Ja, väl! svarade Volmar med bäfvande stämma. Du — Eckar — om —

— Nåå?

— Månne gamlingen sitter der och räknar sina skatter? Han var i lifvet svåra kär i gods och guld.

— Fader sofver nog lugnt i sin grift och du skymfar hans mäle med sådant tal. Vore du inte min bror, skulle jag tysta din hätska tunga för all tid. Låtom oss nu i stillhet sätta in hästarne i stallet, så få vi sedan närmare undersöka förhållandet.

Stallängan låg ett stycke från hufvudbyggnaden, och den djupa snön förtog hästrampet, så att de båda herrarnes hemkomst icke af någon uppmärksammades.

Sedan de ställt in djuren, smögo de sig fram till fönstret och tittade in i rummet, hvarvid Eckar med möda kunde återhålla ett utrop af förvåning.

— Krämaren från Anklam!

— Hvad sade jag? Det hänger aldrig rätt ihop med det der folket, hviskade Volmar. Hur skola vi nu göra?

— Smyga oss in och taga dem på bar gerning, naturligtvis.

— Hm, den der karlen ser mig icke ut att låta taga sig så lätt. Han är ju bred öfver ryggtafeln som helga lekamens altare i Lunda kyrka. Se, se, hur ögonen brinna, när han lutar sig fram öfver kistkanten! Han hafver djefvulen! Låt oss i stället väcka folket.

— Nej, då kunna de der inne bli varskodda och få läglighet lista sig undan. Vi måste försöka öfverrumpla dem. Vål har jag godt virke i senorna, men i en brottning med den der jerneken torde jag dock komma till korta. Tag du emellertid flickan på din lott, så skall jag söka infånga mannen.

Ute på svalen försågo de sig med ett par bastanta rep och så varligt som möjligt inträdde de derpå i rummet. Den vanskliga affären lyckades dem öfver all väntan, beroende på att Rano och hans dotter till den grad gått upp i sitt förehafvande, att de voro blinda och döfva för allt omkring dem.

Riddaren böjde sig ned öfver sin fånge och såg honom stadigt i ögonen.

— Svvara mig nu uppriktigt — hvad var er mening med detta?

Avarerkhanen bet sig i läppen, så att blodet sprutade fram, men yttrade ej ett ord.

Volmar sparkade föraktligt till den framför honom liggande flickan.

— Nå du, Belzebubs afkomma — har du heller intet mål i mun?

Som tvenne eldkvastar lågade hennes ögon, men icke ett ljud undslapp henne.

Ännu en gång gjorde Eckar ett försök.

— Hvem är ni?

— Det har jag sagt förut: krämare från Anklam.

— De tyska hansemännen bruka ej kränka gästfriheten genom att stjäla från sina värdar.

— Vi ha intet stulit från eder, riddar Gerda.

— Ja, därför att vi kommo er för hastigt uppå.

— Stöld var aldrig min sak, härman — mera får ni aldrig veta.

— Du blir nog fogligare till sinnes, när du kommer under galgen, din missdådare, skrek Volmar.

Ett förtviflans rop undslapp Olga.

— Ljuset, ljuset! mumlade hon för sig sjelf.

— Jo jo, nu kvider du, trollkona, hånade skrivvaren. Men du skall få orsak att gnälla ännu värre.

En ogillande blick från riddaren träffade honom.

— Spe och skällsord äro slemma karlaseder, sade kapitelherren. Gå du i stället och väck bryden jemte några af drängarne, så att vi kunna få fångarne insatta i gårdshäktet.

Volmar gick, men det dröjde en god stund innan han kom tillbaka.

— De svinen måtte varit berusade, när de gingo och lade sig, ty jag hade nästan aldrig fått dem på benen. Här ser för öfrigt ej olikt ut att ett dryckesgille hållits. Det är naturligtvis den här stråtröfvaren, som fyllt folket för att sedan i fred kunna plundra huset.

Nu kommo karlarne intumlande med bryden Tage i spetsen.

— Nej si, nej si, de båda herrarne — och du Anklamerman! Mände vi icke ha oss en bägare — af det der kryddade rhenska! Är du tung af ett godt rus, krämare, efter du ligger på golfvet? Jag står jag — karlavulet — som då stolts jungfrun lade sin hand på min arm och. . .

— Tagen vård om dessa två, mannen och kvinnan, och insätten dem natten öfver i källarhvalfvet. I morgon skall jag talas vid med eder alla.

— Håhå! Skall du buras in, krämare? Det var skada på karl. — Ja, nu gå vi, stränge riddare. — Blef ankaret tomt, tro? Ni tiggde också starkt så okristligt — utom jag, utom jag!

— Holialej! jublade fördrängen, der han stod och vinglade med yttertröjan dragen på benen. Och så satte sig hela sällskapet i rörelse.

Morgonen derpå, när männen nyktrat till, fingo de redogöra för allt, som timat sedan husbonden lemnat gården. Denna deras berättelse ställde de hemlighetsfulle främlingarne i ett ännu ofördelaktigare ljus, ty det framgick tydligt att här icke förelåg ett fall, der tillfället gjort tjuften, utan att inbrottet blifvit på förhand noga planerat. Trots Volmars yrkande på folkets — och särskildt Tages — allvarliga bestraffning, enär de skamligt svikit ett lemnadt förtroende, nöjde sig Eckar med att gifva dem en ordentlig skrapa och så låta udda vara jemnt för den gången. Hans menniskovänliga sinne såg deras lättrogenhet i en urskuldande dager och tyckte sig i viss mån vara delaktig i förseelsen, då han alltid strängeligen ålagt folket att visa gästvänskap och milda åthäfvor mot höfviskt uppträdande vägmän.

En annan sak blef med sjelfva brottslingarne. Härvidlag kunde icke riddaren komma till klarhet, hur han borde handla.

— Jag tycker ej att detta är någonting kvistigt, menade brodern. Här föreligger stöld under försvårande omständigheter och då kan blott ett straff ifrågakomma — döden. Inte ens konungens rättarting skulle kunna döma annorlunda.

— Broby är sitt eget birk och fäller dom landsrätten ohördan.

— Men öfver birket står dock Skånes gamla lag, hvilken ingen, från rådsherren till dagsverkaren, kränker ostraffadt och der säges i dess sjunde flock att hvar, som stulit en half marks värde eller mer, skall hängas upp och vare lag lika, om han tages på bar gerning, änskönt han ej hunnit med sitt rof vandra.

— Underlig faller mig före hela denna tjufsak, sade gårdsherren villrådigt, ty der är något hos dessa båda, som talar för att hans ord var sant: stöld var aldrig min sak.

— Jag har mina tankar för mig sjelf, mumlade Volmar, men kan intet säga förrän vi å nyo hört dem. Är det så som jag misstänker, då äro de i än högre grad hemfallne under galgen.

Härefter begåfvo de sig ned i det murade källarhvalf, hvarest fångarne förvarades. Rummet nyttjades i vanliga fall för upplag af åkerbruksprodukter, ehuru det gallerförsedda

fönstret och träbritsarne derunder skvallrade om, att det från början varit ämnadt till fängelse och i den egenskapen togs det ofta i bruk af folkplågaren Olof Gerda.

Då bröderna inträdde i den skumma cellen, reste sig Rano från bänken, på hvilken han legat. Såväl han som dottern voro nu lösta från banden, detta på Eckars befallning. Olga satt orörlig med ansigtet doldt i händerna.

— Tala nu öppet, främling, sade riddaren, vänd till fursten. Jag är icke den, som harmas öfver ett ärligt språk, men ni förderfvar eder sak genom ett fortsatt tredskaende. I påstån er mening ej var att stjåla — nå godt! Men gif också orsak för denna er utsago.

— Vi äro i ert våld och ni kan göra med oss efter behag.

— Det der var icke svar på tal. Granneligen ser jag, att ni med afsigt döljer någonting, men betänk eder väl! Kapitlets härman på Broby eger domsrätt öfver hals och hand och er envishet är en ginväg till galgen. Frågar ni inte efter hur det går med eder sjelf och er arma själ, så bören I väl dock rygga för att störta barnet der i olyckan.

Khanen från Venden hade med mörk uppsyn åhört sin domares ord. Vid talet om Olga ryckte han dock ofrivilligt till.

— Pligtens stig har många fallgropar, herre Gerda, och allrämest ju närmare målet man kommer. Ödet lägger sol öfver en bana och svart natt öfver en, och den stort vandrar får också vara beredd att störta stort. Föga gagn skulle ni ha af att veta min hemlighet, men mig och många andra skulle deraf tillfogas mäktiga ogagn. Ni tyckes mig vara en god man — så beder jag eder att straffa mig allena och låta flickan gå oskadd.

Nu blandade sig Volmar i förhöret. Med ett illslugt leende framtog han ett krucifix och räckte mot Rano.

— Stackars man, yttrade han i skärande ton. Tungt må väl kännas att rulla på krämarekärren utan både radband och Kristbild, ty intet sådant helgadt ting anträffades i dina gömmor. Jag är prest, som du ser, och ömmar för ditt eviga väl. Kyss nu vackert krucifixet, son, och gör korstecknet, så skall jag sedan taga din bikt.

En rodnad, flammande som en östersky när sol står i vester, gled öfver avarerns panna. Häftigt stötte han den utsträckta handen tillbaka.

— Låt mig vara i fred!

Men biskopens famulus lät icke förbluffa sig.

— Och du, väna dotter, lilja i Saron, akasia i Gilead, vill icke heller du egna den allerkäraste korsfäste det stilla morgonave, hvilket I tvifvelsutän annars aldrig som rätta kristna förgäten?

— Gå, du arglistige, onde korsman! ropade flickan och vreden kom rösten att darra. Gå! Jag föraktar dig, jag spottar på dig!

— Sällsamt, i sanning sällsamt! fortsatte Volmar med len stämma. När ni i förgår kommo in i vår sal helsade ni: all frid! Annars brukas ju döpte emellan sägas: guds frid! Men kanske man borta i Anklam kan reda sig utan guds frid, bara man för köpenskapens skull har frid med alla andra.

Talaren tystnade ett ögonblick för att i lön iakttaga, hvad verkan hans ord gjorde. Då ingen tycktes vilja säga något, fortsatte han i samma kattsmidiga tonart:

— Och kommer mig nu före att du, dyre son, när vi i går afton grepo eder på bar gerning, lät undfalla dig ett namn: Zernebog. Då helgonens återlöste svärja och förbanna, åkalla de djefvulen och Belzebub, såsom det anstår fromma själar, men Zernebog — detta är icke någon kristlig ed.

Med stigande förvåning hade Eckar åhört broderns inpass. Nu föll han denne i talet.

— Hvad i madonnans namn menar du?

Ondskefullt triumferande vände sig den unge prelaten mot riddaren och rösten rasslade som kedjan i steglet.

— Dessa två äro hemfallna under kyrkans stora bann. Efter dem gapar helvetet och för dem ha himmelrikets portar till evig tid gått i lås. Ett oändligt ve hänger öfver deras morgon och otaliga martyrs blod färgar deras kväll skräckfullt röd. Du ser här ett par af den vendiske djefvulen Svantevits bekännare. Denne man och hans dotter äro hedningar.

Bestört stirrade här mannen på sina fångar.

— Det vore ett stort brott mot en rättfärdig gud att här tala om benådning, fortsatte Volmar, och ecclesia militans skulle derigenom groft förolämpas. Danmarks bäste hjeltar ha blödt på Vendens jord för vår heliga lära och sjelfva metropoliten drog harnesk öfver kåpan för att följa i korståget. Nu har genom den eviges tillskyndelse två af Kristi argfundige fiender fallit i dina händer och vill du icke framstå inför kyrka och folk såsom den, hvilken gör ett med afgudadyrkare, så låter du dessa lida sitt lagliga straff.

Skrifvaren visste väl, hur han skulle träffa broderns ömtåligaste punkt. Eckars djupa vördnad för kräkulan kunde ej fördraga ens en skymt af misstanke att vilja handla den emot.

Med en blick full af fasa mumlade herren till Broby:

— Är detta sant?

Lik ett jägtadt villebråd hade Rano af Avarien slingrat sig undan hittills, men nu fann han sig i ett bakhåll, ur hvilket ingen återgång var möjlig. I samma ögonblick upplammade hela hans inneboende, medärfda hat mot kristendomen och på ruinerna af sitt lifs ramlade luftsloft kvad den olycklige fursten sin stolta svanesång.

— Ja, vi äro Svantevits barn, hören I, korsets veka och hvitkindade trälar, Svantevits barn! Våra fäders gud är ännu den store och starke, som han var i fordomdag och när han finner tiden vara inne, att förtryckets långa, tunga timma äntligen kan nalkas sitt slut, då kommer han såsom orkanen ute på vesterhafvet och tystar edra psalmsjungande halsar med edra egna tempelväggar. Venden blir stort på nytt och Danmark litet på nytt, barnen skola leka med edra presters prålande messkappor och i edra gyllene dopkärl samlar mitt folk det svekfulla kristna blodet till offer åt Arkonas majestät. Jag är redo att dö, men mitt värf dör icke med mig, det lefver och skall föras lyckligt ut, ty Svantevit har talat, inte genom svarta tecken på hvita blad, utan genom lifsvarmt, rykande blod. Gören min snara färdig, I herrar Gerda, och veten, att mitt sista andetag blir en förbannelse öfver korset.

— Nåde dig himmelrik om det är möjligt, förvillade! sade riddaren med en rysning. Men till detta lifvet mäktar jag ej skona dig. Nästa morgon skall du dö. Öfver din dotters

öde vill jag senare besluta. Kan du verka något, broder, på hans arma omtöcknade själ så gör det för Kristi skull.

Djupt skakad lemnade Eckar fångelset, der han afkunnat sin första dödsdom. Inkommen i sitt rum föll han på knä och bad länge och innerligt för hedningens evighet.

Volmar dröjde en stund kvar i cellen och stirrade med ilsket välbehag på fångarne.

— Nå, vill du bli kristen och afsvärja dina leda afgudar?

Om Rano hörde frågan, så bevärdigade han den emellertid icke med något svar.

— Jag tror mig kunna säga, hvarför ni kommit, fortsatte presten. Föga troligt är att de blodälskande hundarne i Arkona sända en man och en kvinna i äfventyrlig färd öfver ett stort vatten och nära nog genom hela Skånes land bara för att bryta sig in och röfva hvad af guld och klenoder som finnas kan på ett ringa kapitelsäte — men lika fullt var din afsigt att stjåla, vender.

Det låg en tyst, något orolig fråga i avarens blick, men icke ett ljud undslapp honom.

— En gång i fjerran dag tog en af Gerdas ätt Svantevits pannsmycke och för att få det tillbaka är intet brott eder för stort.

Blek reste sig venderkhanen. Inte ens detta skulle således besparas honom! Huru gerna hade han ej offrat sitt lif, om endast denna hemlighet fått följa honom i grafven! Men detta var makternas verk, ett beslut, fattadt af evighet — han måste krossas, se allt förintadt, tillspillogjordt och lifvets sista stunder svartna i en till och med blixtlös natt. Han skulle gå från ett mörker till ett annat, somna den förlorades sömn och veta, att det blifvit sämre än intet af allt hvad han tänkt stort.

Då föll hans blick på Olga, hvilken såg på honom med ögon, underbart skimrande och gnistrande som när Svantevits djupa himmel hvälfde sin stjernsällade hjälm till nattro öfver den älskade fädernebygden. Nej, dödsdömd kunde den inte vara, tanken, som lifskraftigt glödde hos ett helt folk, inte så länge hon höll sitt hufvud uppe. Hennes var värfvet att hämnas den stora oförrätten, hennes lilla fina hand skulle mura

till tak och ås på den byggnad, för hvars resning han, den starke mannen, icke mäktat lägga en enda sten, och när huset en gång stod der i all sin glans och stanitia strålade på den väldiges nymejslade panna, då skulle alla släkten invid östersaltet förstå hvarför af de två, som gingo ut att söka, styrkan dukade under, men svagheten blef segrare.

— Och om så än vore, prest, om vi verkligen blott kommit att leta efter den gudavigda ädelstenen — så hvad mer? Vi ha då endast velat återtaga vår egendom och detta är icke stöld. Tjufvens arvingar hade mot sin vilja måst lemna tillbaka tjufvens rof och sådant är äfven i anda med Skånes lag.

— Krigsrof står utom landsrätt och hvad man förvärfvat i örlig har icke någon föregående egare. Dylikt tillhör med allt fog den som tager.

— Och ändå skulle ni ej hos riddaren så högt yrkat på vår död, om det inte funnits ett annat skäl.

— Det har du rätt i, man af Venden. Vi hade kunnat låta piska eder och sedan med spe jagat er ur landet hem igen, men detta smycke ni söker får aldrig falla i en venders våld, så bjuder vår heliga kyrka, hvars ära och välfärd ligger mig varmt om hjertat. Här hade kommit flera och flera, ty vägen var ju redan en gång trampad och folk med mod i bröstet är det icke ondt om bland Palnatokes ättlingar, helst som stanitia mäktar framkalla en stormande hänförelse. Men ni vända aldrig åter till Rügens ekar, hvarje spår af er är försvunnet och krämaren från Anklam och hans dotter glömmas, då hararne skifta färg i nordens. Lyckan i Vendens land blir kvar här och edra landsmän skola så småningom böja sig för det oundvikliga. Jag säger er detta därför, att repet ligger om er hals och mina ord skola dö med Anklamermannen.

— Offrare åt hvite Krist — och I frukten Arkonas tempelsmycke?

— Djefvulens rike är hedendomen och allt ledt, han finner der ute, kastar han i ondo in bland kyrkans barn att vålla ve och klagan.

— Stor var Jumalas besegrare redan i de alla dagars morgonväkter, då urskogarne sköto sina första rotskott, men

störst blef han, sedan den nya söderguden fått sin himmel färdig, ty vunderna endast hata korset, men de kristna både hata och frukta klenoden från Rügen.

— Vårt ordande kan nu vara slut, sade Volmar och reste sig. I morgon bittida valsar du lusteligt i galgen och ditt helvetesyngel der skall icke glömmas, om hon än för tillfället blir skonad. Din själ kan jag ingenting bättra på och bryr mig inte heller stort om det, ty det vore skada narra fandan på en så god fångst. Och kommer du dertill på samma stekspett som Svantevit och alla dina andra öfverdjeftar, så bör du rent af vara oss tacksam, som orsakade din upphöjelse. Men försök inte efter döden gå här på gården och småspöka, det varnar jag dig för, ty då läser jag dig fast i Broby nya kyrkklocka att sitta der och ringa den hatade kristendomens lof. Nu må du lefva så illa du kan. I morgon far du till din himmel.

Den lundensiske bispskrifvarens hela hätska lynne tog sig utbrott i denna tirad. Han kände, att hedningen till karakteren var hans öfverman, ty mot dennes rörande hängifvenhet för fädernas tro kunde han endast uppställa sin egen krasst religiösa egoism, som bara hade blicken riktad på korset för att på så sätt komma uppåt så länge jordebanan varade. I fråga om onda tankar var Volmar Gerda i mycket före sin tid.

Nu förargade honom hela samtalet. Vål hade han fått sin misstanke bekräftad, att den mystiske krämaren och hans följeslagerska kastat sig i detta äfventyr endast för att komma åt den gamla vunderklenoden, hvilket å andra sidan bevisade, hur sanna biskop Absalons ord till Sune Gerda voro och hvilken stor folk- och människokännare den berömde metropoliten verkligen var. Men Volmar tyckte, att han gått för långt, i det han nästan rent af biktat sig inför brottslingen, som till slut slog honom på fingrarna med hans egna vapen — och de slagen svedo, ty de träffade hans egenkärleks ömmaste punkter.

Nå, skedt var skedt och karlen skulle dö dagen derpå, så man finge finna sig i det oundvikliga. Men hela händelsen hade emellertid med oemotståndlig kraft väckt den frågan till lif, som han gjort sig många, många gånger efter väpnar Olofs död: Hvar gömde farfadern Svantevits pannsmycke?

Då bröderna möttes var Eckars första fråga:

— Kunde sanningen finna någon väg till hednamannens hjerta?

— Nej, der var omöjligt att leta sig fram, för synder och onda lustar stodo tätt som gräset på Ekebro vång i midsommarstiden. Hvarken lag eller evangelium mäktade här tränga igenom, så den får man allt hissa upp som han är utan alla kristliga förgyllningar.

— Och gjorde du också allt hvad dig åligger såsom andans man?

— Naturligtvis, muttrade brodern kärft. Jag högg in med både skrift och kyrkofäder och den helige fadern och konciliebeslut och sakrament och satan, så jag hoppas vår herre skrifver mig min möda till boks, men de arglistiga skälmarne blinkade inbördes och gjorde bara stygga trolldomskonster.

— Så får himmelens nåd taga vid, der den jordiska rättvisan släpper. Såsom sjelfskrifven huskaplan på Broby måste du i morgon följa honom till döden. Jag reser tidigt från hemmet och återkommer ej förrän uppåt dagen när allt är öfverståndet.

Medan sálunda herrarne Gerda ordade om det som timat och undangjorde åtskilliga till saken hörande formaliteter, såsom uppsättandet af protokoll att tillsändas kapitlet, gårdsbodelns och hans medhjelpares instruerande m. m., sutto den lifdömde och hans väna olyckskamrat i deras dystra fängelse. Förtviflad smög Olga sig tätt intill fadern och tårarne droppade så bittra ned på den blanknötta träbänken.

— Inte så, inte så, manade Rano med mildt allvar. Nu måste du visa dig kraftig, barn. Jag är den stora strömmen, som står färdig att glida ut i det oändliga hafvet — du är vårbäcken, som skummande brusar i dalkjusan nedanför din källa. Du är morgonens hopp vid österns portar, till dig vända sig släkten, till dig och från mig, ty jag har varit och du kommer, mina gerningar synas och dina bidas.

— Men det der att bli ensam — ensam — midt i fiendeland!

— Hvad menar du med ensam, flicka? Din far har arbetat dagen lång, är trött och går till sömns — men din mor, Olga, är kvar.

Hon såg honom forskande i ansigtet.

— Ja, din mor, den hulda, frida, mig mer än bragden och glansen kära! Minnes du henne i den spädgröna klädna-den om våren, då tusen fåglar sjöngo öfver tusen sippor! Står hon icke städse för ditt öga i sommarens mörkgröna mantel med varm sol öfver blåa vatten och heta kinder i svala kvällar, när lurarne blåste till kamp från Julins vallar och hornen till dans under Demins aspar! Var hon icke fager i höstens dag, då hennes skördegula slöja låg öfver rågarne och Gardarikets köpmän kommo med kvinnoglitter till sädesandens fest! Och i vinterns tid, när hon låg svept som en brud i hvitt och bergens alla evigt gröna granar sträckte sina snöiga armar beskyddande öfver slumrerskans hvila — hvem var, är och blir väl mer värd att egna lif och kärlek än din mor, flicka?

Då tändes en eld bakom tårarne, som när Julisol glöder upp genom ett nordanmoln och hon hviskade med af rörelse skälfvande röst:

— Venden?

— Ja, fosterlandet, sade avarerfursten och hans stäm-ma klang som en stridssång, sjungen i Jomsborg. Din mor, min mor, allas vår mor, som dyrka Svantevit. Hon har sorg nu sedan 80 år, hennes barn sucka under plågarne piskor, allt stort och kärt hon egt ligger i spillror strödt öfver hennes slitna kappa och gudarne synas döfva för alla böner, all klagan. Men de äro det ej, ty i stantia ega vi deras under-pant på, att lyckan en gång skall komma åter och Oans-offret i Arkona sade oss tydligt, att förlossningens timma icke är långt aflägsen. Vi sitta här såsom vår mors sändebud — och vill väl du svika Venden?

— Nej, nej!

— Föga berömlig vore den strid, i hvilken ej någon föll. Den gamle från Julin gick med den första budstiekan öfver Triglav's högbugtande bro — och jag kommer i morgon med den andra. Sedan är det Olga af Avarien som får föra värfvet till slut.

Dottern gret icke längre, med flammande ögon stod hon framför fadern. Den stora tanken bemäktigade sig henne och dref blodet i hvinande fart genom ådrorna, vulkanen i hennes

själ bröt sig en krater och skenet af elden der inne lekte i mordbrandsrödt på pannan. Fjäriln hade sprängt sitt skal, blomman knutit sig till frukt och barnet Olga var nu den smidigt tänkande venderkvinnan med Ranosjälen.

— Det siades ju en gång, sade hon i doft tonfall, att Svantevits pannsmycke skulle i en ren kvinnas hand hämnas en stor oförrätt.

— De orden voro en rättvis guds bittra malörtsdroppe i den öfvermodige segrarens glädjebägare.

— Jag skall taga vid, der du slutat.

— Och du svär det?

— Gånge öfver mitt hufvud all dom, som Svantevit fällt sedan det fjerran månny, då Zernebog gick med synden på Nifgals vatten in i Luidas gonta *) — om jag sviker då det gäller bringa lyckan åter till Vendens land.

— Nu månde jag med gladt sinne gå till galgens död! Olga, Olga, du mitt stormiga lifs lilla sångfågel, hur präktigt kommer inte Vendens härliga silfverkrona att bryta sig mot dina mörka lockar! Och folket skall skria i Retras helgedom och säckpipan surra i Vinetas björkhagar, de lömske kristne skola offerskälva på Arkonas altare och gnälla i feqa toner efter madonnan — men alla män vid Östersaltet peka då och säga: der, der kommer madonnan, vår madonna, i sanning jungfru, ty hon har ingen son och hon kunde hämnas sitt släktes oförrätt! Lefve vojvod Olga af Venden!

— Min första hämnd skall gå ut öfver dina mördare och främst honom, den illfundige presten Gerda.

---

*) Denna cd har ett stort kulturhistoriskt värde såsom varande den enda *direkta* anteckning man eger efter venderna. Orden äro inristade i en offerurna, funnen i nästlidna århundradets början i en fornhög i Mecklenburg och nu förvarad i Berlin. Man bör nämligen ihågkomma, att alla andra uppgifter om detta underliga folk, deras religion, seder och bruk härstamma från kristna författare.

Hvad nu den här ifrågavarande urninskriften angår, äro forskarne eniga om, att det gäller ett edsformulär, men att lemna någon närmare förklaring öfver uttrycken i detsamma är omöjligt, enär våra dagars kännedom om vundernas mytologi är högst ofullständig.

— Hela ditt lif må vara en enda lång, lång hämnd, avarer-dotter, inte bara för min skull, men för de tusende och åter tusende lidande och förkrossade brödernas skull. Haf dock min död i minnet, ty detta kommer att egga ditt hat, då det vill domna, och stärka din arm, då den vill tröttna.

Och så ordade dessa begge fjerrankomne, allt medan adventens dryga nattimmar skredo och skredo och bödeln sysslade med hvarjehanda ting borta vid gårdens gamla galge, som var rest på en ättehög invid Vegeå.

Långt före dagbräckningen red Eckar sin väg. Han ansåg sig visserligen ha handlat i enlighet med både lag och samvete och hyste inga sjelfförebåelser öfver den afkunnade domen, men dennes verkställande upprörde honom dock. Detta kan tyckas underligt i fråga om en så tapper karl som kapitelherren på Broby, men en sak är att i en öppen strid gå bröstganges mot en fiende samt gifva och få hugg och en annan att med ett penndrag, ett ord skilja sin nästa från lifvet. Faktum är också, att gamle knektar, som i heta bataljer sett döden många gånger i hvitögat och sedan efter hemkomsten skaffat sig bödelsplatser, förklarar, att de aldrig känt sig så uppskakade i den blodigaste fejd som vid sin första afrättning. I nu förevarande fall får man äfven taga med i räkningen Eckars veka skaplynne, rent af exceptionellt i en tid, då sjelfva mildhetens representant på jorden, kyrkan, var allt annat än hjertnupen. Undantag ha emellertid städse gifvits från den rådande andan för dagen och Brobyriddaren utgjorde ett sådant.

Hur tidigt det än var, hade dock redan gårdsfolket skockat sig samman rundt om nedgången till det källarhvalf, i hvilket fångarne förvarades. Männen voro närvarande af pligt — de skulle tienstgöra vid exekutionen — kvinnorna af nyfikenhet. Facklorna höllos i beredskap att tändas, så fort biktfadern och bödeln infunno sig.

— Nå-å, bryde, sade gåsvakterskan i dämpad men triumferande ton, hvem fick rätt angående ljuset som slocknade framför krämaren? Tydde jag inte så det stod sig?

— Nej min själ det stod sig, brummade Tage och ref sig betänksamt i hufvudet, der stora bara fläckar ännu lyste efter hennes nappatag. Dåligt med hår hade jag förut och skulle

här till gårds svämma tidt med gillen, komme jag som en skalad rofva upp i herrans hus om julottan.

— Synd på karl ändå, menade halfhögt gårdsdrängen. Kanske det bara var i fyllan och villan han gaf sig på herrarnes kista!

— Tösen stod ju bredvid, och hon måtte väl varit nykter åtminstone.

— Ja, höfveln vet! Der borta lära kvinnfolken ta sina pottor lika karskt som karlarne.

Nu blef det med ens mol tyst i hopen, ty de väntade kommo och gingo ned till fångarne. Strax derefter slogos dörrarne upp och den dödsdömde anträdde sin sista vandring. Till höger om honom gick den andlige med krucifixet, till venster dottern. Hon hade uttryckligt förklarad sig vilja gå med. »Vår väg har alltid lupit samman, må den så också göra ända fram till den stora gränsstenen», sade hon — och så fick hon som hon ville.

Der gingo de nu hand i hand, dessa två, och hviskade sina tusen minnens små sagor, kväden i tro, låtar i kärlek. Fackelskenet hoppade oroligt från vägkant till vägkant, men bygden låg i morgonens trygga efterslummer och skrivarens bittra tunga teg. Han kunde många giftiga sarkasmer om döden, men de fastnade alla i halsen på honom, den ena efter den andra, allt som han steg för steg närmade sig verldsskördarens tron och då han visste här ej båtade orda i vanlig bikt-fadersstil föredrog han att gå tyst, inom sig önskande att det snart måtte vara öfver.

Målet var nådt, folket slog ring rundt om platsen och det rykande ljuset fladdrade på galgens nedre del, under det den öfre förlorade sig i mörkret — ett jettelikt finger, som pekade ut i det obekanta, i evigheten.

Manligt lugn stod den olycklige venderfursten och dottern gaf icke fadern efter. Väl voro hennes kinder hvita som Broby fält och bröstet häfde sig som hafvet i full storm, men icke en klagan undföll henne. Varmt var deras sista famntag och i en sakta susning förnam hon: »Frid med dig, Olga lill, och tack för hvad som varit! Glöm ej din ed!»

Rano såg emot öster, der en blek rand bådade en ny dag. I detta svaga ljus nickade mot honom hufvud vid hufvud i en lång rad, de helsade honom ett gladt god morgon och han log mot dem tillbaka. Roligt, att de kommo ihåg honom just nu. Det var alla hans stora drömmar om lycka och sällhet för Vendens land, som hängde på armbågarne derborta öfver det aflägsna skogsbrynet. Men så kom ett disigt vinddrag och suckade så tungt i förbifarten — det var Avarien, som sade farväl till sin siste store son, det var Rügen, som ångestskrek öfver sina olyckor. Då mulnade frihetskjeltens panna och med kraft af en stormklocka ropade han ut öfver julbidande nejd:

— Svantevit, fosterlandet kallar dig till kamp emot korset!

Och så fanns icke mera Rano khan bland de lefvandes antal.

Olga hade gömt ansigtet i kappan, men när allt var oåterkalleligen förbi, när endast ett ännu varmt lik återstod af honom, som hon älskat högst af alla på jorden, då svek henne det onaturligt tillkämpade lugnet och i ett anfall af vild förtviflan kastade hon sig besinningslöst mot galgen, slog armarne om detta kalla trä, som sett så mycken ångest och kvidan förut, skakade den mossbelupna stammen och ropade i hjertslitande sorg:

— Fader! Fader!

Ett förfärligt brak följde härpå. Den vid foten genomruttna gamla pålen tålde icke vid ett så häftigt anlopp, helst som den tunga kroppen der uppe redan förut till det yttersta frestade dess motståndskraft och följden blef, att denne brottets åldrige härold under stort gny gick ur tjensten och med en väldig duns slog i marken.

En oerhörd förvirring uppstod och alla sprungo om hvarandra som yra höns, skrämnda och upphetsade. En händelse som denna, redan i och för sig ohygglig nog, skulle naturligtvis uttydas till ett i hög grad elakt omen i en tid, då äfven åt den minsta lilla tilldragelse gafs en framtida syftning i ondt eller godt.

— Kunde tro det skulle gå så förr eller senare, mumlade bryden. Stolpen har varit jordmulten länge, men herre

Olof ville aldrig höra talas om en rubbning af det usla skrället.

Sjelfva biskopens brefpräntare stod ett ögonblick alldeles handfallen, då plötsligt något hårdt föremål stötte mot hans ena fot. I den osäkra belysning, som bildades af den ännu ytterst svaga dagern och de nästan utbrunna facklorna, såg han, att det var ett skrin eller rättare en liten ask af jern, som legat under galgens fot och nu kastats upp med jord och grus. Ingen hade gifvit akt derpå och Volmar stoppade obemärkt fyndet på sig samt skyndade hem.

I ensamheten tog han tingesten i närmare skärskådande. Locket hade tydligen icke på mycket länge varit öppnadt, men till slut gaf det dock efter. Nu visade sig att innehållet bestod af ett guldsmycke i en säregen, ålderdomlig form, hopviradt af tre tenar i Holmgårdasmide och med en röd, sällsamt glänsande ädelsten i midten. Rundt den vågigt slingrande metallen löpte en rad runor, ristade till dels i kilstil. Och när Decembers matta morgonsol lyste på den röda perlan, lågade den som ett satansöga, för att i nästa stund plira med en orms gröna, förföriskt tjusande blick. De stirrade en stund på hvarandra, dessa två, den onda människan och det onda inseglet. Så reste sig Volmar Gerda och rösten darrade af sinnesrörelse.

— *Svantevits pannsmycke!*

Försiktigt nedlade han åter sitt fynd i asken och gömde den väl.

— Underligt är det ändå, mumlade han. Om icke denne man kommit hit för att söka klenoden och så blifvit hängd, skulle den kanske aldrig funnits! Gömstället var för öfrigt icke illa uträknadt — och så passande sedan! — Men — men — böfveln och Magdalena? — flickan blef väl ordentligt insatt?

Han skyndade ut. Nu befanns det emellertid, att i den allmänna uppståndelsen hade Olga alldeles blifvit glömd. Genast anställdes noggranna efterforskningar och folk uppådades till skallgång i de närmaste skogarne, men utan resultat. Ranos dotter var och blef spårlöst försvunnen.

Eckar harmades häröfver, ty han hade inom sig beslutat mot flickan godtgöra sin tvungna hårdhet mot krämaren. Han ämnade sätta henne i skola i det af gilkeren Thord Tott grun-

dade Bosjö kloster för nunnor af benediktinerorden och tviflade icke, att religionens sanningar skulle slå rot i hennes unga själ. Nu var hela denna plan tillspillogifven och Volmar fick uppbara bittra förebråelser för sitt slarf, men presten tog saken kallt och betäckte sitt återtåg på bästa sätt.

— Henne tog djefvulen samtidigt med fadern, för att inte behöfva föra en särskild registratur öfver dem hvar för sig.

V.

Plogskatten.

1248 års julljus hade brunnit ut öfver allt Skånes land och Januari kom med nyårshelger och högnordsvinter.

Då reste Volmar Gerda tillbaka till Lund. Om sitt fynd på galgbacken hade han icke nämnt ett ord till brodern, hvilken å sin sida högst sällan egnade faderns underliga bikt på dödsbädden någon tanke. Mysticism var aldrig Eckars sak och för kabbalistiska drömmier hade han ingen fallenhet. Verkligheten gaf honom i stället det året så mycket mer att grubbla på.

Valdemar II:s långa, ärorika dag hade oåterkalleligt kvallat öfver Dana rike och till den förnedringens och olyckornas polardryga natt, som nu stundade, låg redan skymningen som ett förebud öfver landet.

Konung Eriks kassakista var tom — efter att ha varit proppfull vid hans fader Valdemars frånfälle år 1241. Den svage herren mäktade inte eftertryckligt knäppa till de rofgiriga fingrar, som från alla håll sträcktes fram efter det förföriska guldets, han bara gaf och gaf i stället — och medan en fick, så togo två själfva för att slippa vänta. Det gick honom som det alltid går den godtrogne: när han kom i knipa, blef han förhånad och utskrattad och man sade, att han hade sig sjelf att skylla.

På sätt och vis var det nog så, men man bör besinna, att konung Erik var i flera afseenden ogynnsammare ställd än hans företrädare. Han hade icke sin faders kraft och lysande be-

gåfning, liksom det ej heller stod vid hans sida någon så i alla skiften bepröfvad, snillrik och kunskapsrik vän som den hans farbror Knut VI och farfader Valdemar I egde i erkebiskop Absalon. Härtill kommer att de fejder Erik måste utkämpa med sina bröder, hertigarne Abel och Kristoffer, hårdt medtogo hans resurser, och stridigheterna utåt med åtskilliga af de tyska Hansestäderna gjorde det ekonomiska trångmålet ännu värre.

Konungamakten i Danmark befann sig på retur. Kyrkan började knuffa tronen från ena sidan för att få bättre utrymme för sina allt mer svällande penningpåsar och adeln satte axlarne emot och sköt på från den andra, så att inte den kungliga stolen skulle halka in på dess stadigt växande godsarealer.

Men konung Erik var, som sagdt, pank. De ordinarie skatterna förslogo icke långt och likväl hade de under tidernas lopp svällt ut ganska ansenligt och kändes så mycket mer tyngande, som de till största delen hvilade på allmogen, hvars gamla rättigheter man så småningom utbytte mot nya skyldigheter. Folkets stämma hade tystnat på riksmötena; herremän och prelater talade nu för hopen — eller rättare för sig sjelfva.

Här måste emellertid en extra skatt till och då föll konungen på den olyckliga idén att införa plogskatten, så kallad, emedan den beräknades efter hvarje plog i landet och följaktligen tungt skulle drabba det redan förut hårdt pressade bondeståndet.

Det hade någon tid glunkats man och man emellan i Skåne, att ett eller annat i den vägen var i görningen och sinnena befunno sig följaktligen i en viss upphetsning.

En morgon öfverraskades riddaren på Broby af ett oväntadt besök. Utanför gården höllo nämligen två ryttare, en äldre man med grått skägg och ett par skarpa, kloka ögon samt en yngre, under hvars vida kappa skymtade fram en guldstickad tröja och en perlkrage. Den gamle var Södra Åsbo häradsfogde, Jep Tulesson i Ströfvelstorp, personligen känd af Eckar som en ärans man. Hans sällskap kunde deremot Gerda icke erinra sig ha sett förr.

— Nu är stormen snart öfver oss, härman, sade Tulesson i dyster ton, sedan de tre inkommit och tagit plats. Jag hör

den olycksbådande susningen, den stryker ifrån åsarne upp öfver Kullalandet och sveper socken efter socken ner till Falsterbo.

— Hvad menar ni?

— Detta är konungens fogde, herr Sivard Ibson Glob till Torup och Svenstorp, af hans nåde försedd med bref och signet och sänd att meddela häradets folk beslutet om upp-tagande af plogskatt.

— Och hvartill är gården afsedd? frågade herren till Broby.

Den kunglige fogden ryckte på axlarne.

— Ja, hvad vet jag — krigsrustningar — skulder — pengar behöfvas ju alltid.

— Något bestämdare skäl får väl dock framläggas för folket.

— Ah, de eländiga bönderna ha ingenting med saken vidare att göra än betala.

— De eländiga bönderna — ja väl! sade häradsfogden sorgset. Förra året var nära nog missväxt öfver hela norra Skåne, det kunnen I intyga, riddar Gerda.

— Ja, med allt det der har jag ingenting att skaffa, yttrade kronoombudet något otåligt. Låtom oss ej upptaga vår värds tid i onödan, utan säga vårt ärende och färdas vidare.

— Vi ämnade endast rådgöra med eder om utsättande af allmänt ting för att gifva häradets allmoge del af påbudet.

— Hans nåde eger i denna sak göra som honom lyster och icke dristar jag mig klandra kronan i Roskilde, sade Eckar allvarligt. Men granneligen hör äfven jag den storm, som meddelandet härom kommer att väcka och lyckligt hade varit, om vår kunglige herre kunnat finna något annat medel att rikta kassan. Emellertid står oss endast åter att få hans vilja kungjord.

Dagen för häradstinget var snart bestämd, hvarefter de besökande togo afsked. Kapitelherren blef stående och såg efter de bortilande.

— Detta går aldrig väl, mumlade han för sig sjelf. Skatterna sluka redan mer än landtmannens äring förmår

åstadkomma, till och med i sådana år, då tegarne stå Juligula. Pengar, pengar, alltid pengar — och ändå är konungens pung alltid tom! Visste hans nåde hur här är ställt, så komme han kanske på andra tankar.

Till tingsplatsen invid Björnekulla kyrka strömmade den utsatta dagen folk samman från hela häradet. Det dofva, i tvåra vändningar stigande och fallande sorlet och de bistra minerna tydde på, att allmogen ej var vid goda vätskor. Ryktet hade redan dunstat ut om anledningen till budkastningen och då konungens fogde framträdde, mottogs han med ovilliga rop.

— Tyst! röt den myndige Svenstorpsherren.

— Tyst? genmälde en bonde i hatfull ton. Ja, så har det hetat nu till Skånes folk i mer än en mansålder. Man har hutat åt oss som åt skabbiga rackor. Bara tuga och betala, bara tuga och betala — och när vi tego och betalade, efter att ha sett hustrur och barn långsamt tyna bort af svält inför våra ögon, kreaturen af mattighet digna på vägarne och de bästa åkerlapparne ligga öde i brist på utsäde — då fingo vi en spark till tack och uppmaningen att kvicka oss hem och hösta, så att vi hade någonting säljbart, när nästa skatt kom.

Konungens fogde hade ett föraktfullt svar på tungan, men Eckar lade sin hand på hans arm.

— Reta dem icke ytterligare, herr Glob, ty jag kan ej svara för följderna, hviskade han. Ni känner inte nordskånes folk, men det gör jag. Det ligger mer af fnöske i dem än i sydsånes. Inför en rasande allmoge betyder er myndighet föga. Läs i stället upp kungörelsen, ty ju förr vi få slut på detta ju bättre.

Glob fann för godt lyda detta råd. Den gamle häradsfogden öppnade tinget med utlysande af tingsfrid, tingsmännen intogo sina platser och alla de öfriga trängdes der bakom. Nu trädde det kungliga ombudet inom ringen, omgifven af sina knektar och förkunnade med hög röst det förhatliga budskapet. Brevet innehöll endast, att som krig och nödig örlig hårdt medtagit rikets intågter, fann konungen sig förorsakad belägga all Danmarks jord med gärd efter plog, för hvar 8 örtugar silfver och manade han en och hvar att utan tidspillan fullgöra detta onus till uppbördsmännen.

— Och nu hafven I hört hans nådes vilja, och ve den, som glömmer sin pligt till öfverheten.

— Så mån I också till den höge herren framföra Södra Åsbo härads vilja, och ve den kung, som glömmer sin pligt mot folket.

— Men tig då! — Och Gerda stötte talaren i sidan. — Du pratar hufvudet af dig, tingman från Kvidinge!

— Må vara, endast inte sanningen kommer hufvudlös till Roskilde.

— Enligt gamle kung Volmars palta, sade Tulesson eftertänksamt, utgäfvo Skåne, Halland och Blekinge, för blott 18 år sedan i redbart mynt och såsom bestämd skatt 98,798 daler silfver, utom alla persedlar af mark och stall. Detta kändes svårt nog på sin tid — och nu äro vi vida öfver den summan med många extra utskylder dertill, allt medan det allmänna välståndet försämrats. Näppe med stort trug går längre det goda lundska myntet.

— 8 örtugar silfver — det är också något att väsnas för! inpassade konungens fogde med hån.

— Så kan den tala, som eger Torup och Svenstorp, men sutte ni på ett boel i Ausås i dessa bedröfvansens år, skulle nog pipan ha annat ljud, svarade en bonde från Herninge.

— Nödig örlig — hörden I det? ropade den hetlefrade oldingen i Starby. Här hållas utrikiska knektehopar för att vi skola kunna stassa som de der tyska hofven — och all uselhet måste bonden föda och göda — men jag säger nej! Kom igen när fienden står för Danmarks dörr och om jag så än skulle gå som stafkarl från torfvan min, så skall der inte förhållas den sista penningen.

— Bra bra! Inte en örtug, inte en örtug! skrånade bönderna. Ögon blixtrade, armar höjdes, skriket och larmet blefvo döfvande och det myllrade rundt om tingssätena, som när en sten kastas i en myrstack.

Sivard Glob stod handfallen inför denna absoluta opposition och visste ej, om han borde gå eller stanna. Då framträdde den hvithårade storbonden Lars Henningsson i Höja och yttrade med en röst, som i ett nu dämpade sorlet:

— Förstår ni hvad här höres och synes, konungsman, så vänd hem till herren Erik igen och säg honom, att ännu har icke skåningen vanslägtats från sina fäder, ännu är trålsinnets ande främmande för oss, och tror han eder ej, må han då komma sjelf och vi skola snart öfvertyga honom. Södra Åsbo härad ger aldrig Volmars son någon plogskatt, och vill han äflas med våld och makt, så finnes ett svärd i hvar stuga mellan Vege och Rønne åar.

Detta tydliga språk kunde icke missförstås. Folkfrihetens dagar voro förbi och upprorets hade kommit i stället. Allmogen teg och fördrog i det längsta, men när ingenting annat hjälpte, slog man slutligen till.

Det så snöpligt afvisade sändebudet dröjde härefter ej att aflägsna sig, och tinget upplöstes under ett fruktansvärdt öväsen.

Tysta redo riddar Gerda och den gamle häradsfogden en lång stund bredvid hvarandra på hemvägen. Ingenders tankar voro just af det glada slaget. Till sist bröt dock Eckar den tryckande tystnaden.

— Hvad tror ni närmaste följden blir af detta, Tulesson?

— Beror till stor del på, hvad svar Glob får vid de andra häradstingen i trakten. Det fattiga Bjäre är redan uppe i 12 mark spanmål och 102 svin ordinarie skatt och mäktar säkert icke mer, så der blir nog lika utgång som här. Luggude har samma fasta jordskyld som vi: 6 nätters stud eller 180 mark silfver samt 30 mark penningar i midsommarsgäld, men de ha dessutom större kungliga domäner, och hvad dylika pressa bonden i arbetskraft känner man noggsamt till, fast vi endast ega Hörhus i Sönnarslöf och vissa skogsparker i Stenestad. Troligen kommer därför äfven Luggude att säga nej. Norra Åsbo har sluppit lindrigast undan efter jordeboken, bara 4 nätters håll eller 40 mark, men så slog i stället fjorårsgrödan värst slint der, så att norrborna äro antagligen lika ovilliga för extra pålagor som vi.

— Och om så hela bygden står enig emot plogskatten?

Häradsfogden skakade på hufvudet.

— Då beror mycket på konungen — och I kännen honom bättre än jag.

— Det är en i grund och botten god och välmenande man, som dock borde varit af ett kraftigare skaplygne. Nu förstår jag granneligen, att alla hans utvägar äro anlitade och då han ovillkorligen måste ha medel, är det icke mycket att vänta från det hållet.

— Så blir här en kamp mellan konung och folk.

— Jag rädes det.

— Skåningen hyser af ålder ovilja mot de tillfälliga utskylderna. Skatter, som komma och försvinna och komma igen, utan att någon vet när, har alltid väckt ondt blod. Sina ordinarie onera vet han, dem kan han planera för i god tid, men de der extra äro som ett par spökfingrar, hvilka jemt och ständigt sträckas efter hans magra börs. En dag skola de gripa ned och rensa i det sparsamma penningförrådet, men olyckan är, att han ej kan säga, när detta skall inträffa, lika litet som huru mycket för hvarje gång skall till, ty ena gången kräves mer, andra mindre.

— Men plogskatten är dock ej någon konung Eriks uppfinning, enär den äfven tillfälligtvis förekommit under hans fars regering.

— Sant, men den var då mycket mindre och inträffade aldrig så olägligt som nu.

— Ja, olägligt kom den, helgonen hjelpe!

— Här skiljas våra vägar, sade gubben och höll inne hästen. Men låt mig först säga en redlig tanke till en redlig man. Om nord-Skånes folk griper till vapen i denna sak — gud gifve så icke skedde, men om — så är det klart, att de ej kunna draga ut utan anförare, ty en oordnad bondhop mot vapenöfyvade trupper är en alltför ojemn sammanställning och utgången vore gifven på förhand. Det blefve inte en strid utan ett nedslagtande.

— Deruti har ni fullkomligt rätt.

— Nu finnes det bara en enda man i hela trakten, hvars namn har klang nog att kunna samla fyra häraders allmoge under sin fana.

— Och det är?

— Riddar Gerda på Broby.

— Jag?

På något dylikt hade Eckar aldrig tänkt och Tulessons ord gjorde honom att börja med alldeles förbryllad.

— Jag? upprepade han sakta. Jag, som trampat hofgolf sedan piltedagarne, jag, af konung Erik slagen till riddare utanför Ribe portar, en Gerda af Geed, hos hvilken aldrig funnits trohetsvank — jag en upprorsmakare!

— Man kan kalla det så, men man kan också säga: ett de skyddlöses skydd, ett de förtrycktes värn, en arm för de svaga, en stjärna i ett stort mörker — och har jag fått mig rätt före, är detta en riddares pligt.

Eckar blef allt mer och mer uppskakad.

— Men, häradsfogde, betänk då, vid madonnan ...

— Betänk ni i stället, kapitelherre, att jag ej står här som rådgifvare, endast som berättare af hvad jag hört och vet. Ni må sjelf afgöra, hur ni ämnar handla — ifall den stunden kommer, då det gäller svärdet. Nu är ni förberedd, och mera direkta uppmaningar skola nog ej utebli från andra håll. Farväl.

Under en högst stridig sinnesstämning fortsatte Eckar ensam vägen mot hemmet.

Å ena sidan kände han sig bunden vid konungen genom, som han tyckte, oupplösliga band. Monarken hade öfverhopat honom med välgärningar och upptagit honom i herreklassen tidigare, än han ens någonsin drömt om, för konung Erik hade han klädt blodig skjorta i mången het dust, och han visste att, på hvem kronan än tviflade, aldrig hystes der borta i Roskilde en minuts misstanke mot ädlingen på Broby. Och hela hans inneboende stolthet reste sig mot att svika en sådan tillit, han kunde det icke, ty den var till en ringa del grundlagd af honom sjelf, fädren hade största anparten deri, och satte han förrädarens svarta fläck på släktens hittills rena sköldemärke, så skulle de anklaga honom en gång på domarens dag, de alla hänsofne af Geeds ätt, och han skulle icke ega ett ord till svar.

Men då trädde mellan honom och Danmarks svage furste hela det plågade och utpinade skånska folket, skogsbor och slättbor om hvartannat; denna allmoge, som han dagligen och stundligen hade under ögonen och med hvars fröjder och sorger

han så väl hunnit göra sig förtrogen. Han visste, att allt från Fagerhults moar ända ned mot Bårslöf ingen besutten man funnes, som gick med nöjdt sinne till inrikes leding. De hade tålt och bidat, tålt och bidat, från vinter till sommar och från sommar till vinter igen, allt i hopp att det skulle bli bättre, men det blef i stället allt sämre, bördorna ökades, då de bort minskas och att man så slutligen ville taga den rätt som ingen ville i godo gifva — hvem kunde förtänka detta? Vore det icke förräderi mot landsmän att neka dem sin hjälp i en sådan sak? Eckar Olofssons för allt lidande varma hjerta slog i raskare takt, när han såg frågan från denna synpunkt.

Förrädare mot konung eller förrädare mot folk — ett tredje gafs icke.

Men så stack der ett litet flickhufvud fram, inkransadt i en guldgul, burrig ram och med ögon, djupa som Odensjön på Söderåsen och blåa som himmelen der ofvanför.

Han bar den bilden i sitt hjerta ständigt, Brobyriddaren, och hans unga kärlek diktade så långa och vackra sagor för de två, som skulle älska hvarandra ett soligt lif ut. Väl hade han ännu icke sagt henne, hur kär hon var honom, men han läste i hennes ögon, att han ej hoppades fåfängt, och dermed hade han låtit sig nöja hittills.

Här var äfven denna sak att noga märka för Eckar Gerda, ty Agdas fader, den mäktige befallningsmannen på Helsingborgs hus Johan Erlandsson Törnekrans var en i alla skiften orubblig konungsman och skulle aldrig lemna sitt samtycke till en förening mellan sin dotter och en man, som förde afvog sköld mot tronen. Gjorde således Eckar ett med folket i kampen angående plogskatten, så slog han på samma gång sjelf i spillror alla sina granna älskogsdrömmar.

Ju mera riddaren grubblade ju svårare syntes honom situationen. Stundom sökte han invagga sig i hoppet, att bönderna aldrig tänkte taga honom med i räkningen, men den tanken måste han snart låta fara. Tulesson var för gammal och kände folket för väl; det fanns verkligen ingen man af vapen mellan Hallandsås och Öresund med ett så allmänt och stadgadt förtroende som härmannen på Broby kapitelgård. Och

för öfrigt — om mot förmodan allmogen vände sig till någon annan, så skulle i stället konungen kalla Gerda under baneret — och så blefve han inkastad i fejden i alla fall.

Snart nog blef utgången af Globs beskickning till de andra häraderna känd, och det visade sig, att häradsfogden riktigt bedömt ställningen. Åby ting hade varit särdeles stormigt, och nefningen Gunde Thorsson från Örkelljunga slog det kungliga ombudet i ansigtet med sin skinnmössa. Något lugnare gick det visserligen till i Luggude, der mötet hölls å Fleninge mader, men i Båstad uppstod ett allvarsamt tumult, ty Bjäre härads vilda folk flammade upp i fullt ursinne och Svenstorpsherren kunde med knapp nöd rädda sig, under det två af hans knektar fingo sätta lifvet till. Och nej! nej! löd svaret genomgående utefter hela linien.

När detta blef veterligt, stod det klart för en hvar, att ett inbördes krig var oundvikligt, ty konungen måste naturligtvis skaffa gehör åt sina bud och hämnas den skymf, som tillfogats kronan i sändebudets person. Ännu skulle det dock dröja någon tid, innan den olyckliga striden bröt ut, ty vintern låg hårdt på, och förrän mildare väder inträdde, voro inga kungliga trupper att förvänta till Skåne.

Och året skred med vecka efter vecka så sakta framåt. Hvad häradsfogden förutsagt och Eckar fruktat inträffade; bönderna från de olika tingslagen sände gång på gång deputationer till Gerda för att förmå honom antaga sig deras sak, men hittills hade han återskickat dem med undvikande svar. Han var ännu icke ense med sig sjelf, ehuru han grubblat öfver ärendet både natt och dag och i ifriga böner anropat madonnan och alla helgon om råd och hjälp. I sin stora samvetsgrannhet ville han alla väl, den stackars riddaren, och därför vållade honom detta dilemma så mycket hufvudbry, hvartill kom att hans enskilda hjertelycka stod på spel.

Man var redan hunnen ett stycke in i fastan och nu hade allmogen fordrat ett bestämdt besked: ja eller nej.

Orolig gick Eckar fram och åter i rummet. Han ville fatta ett beslut, men han kunde inte. Så fort han tyckte sig klar i en riktning och ämnade fasthålla den samt handla i enlighet dermed, kom en ny tanke flygande, som han icke tänkt

förr och kullkastade i ett enda tag hela hans mödosamt uppförda bevisbyggnad, och så var det att börja från början igen, vackla, väga och fundera. Och dagen derpå skulle folkets bud infinna sig för att hemta svar!

Plötsligt stannade den unge mannen och ett ljust leende for öfver hans trötta drag.

— Ja, ja, mumlade han, här båtar bidan föga. Bäst att få klarhet med ens.

Om en stund satt han i sadeln och red i starkt traf mot Helsingborg. Här gällde tydligen något viktigt ärende, ty riddaren hade dragit helgdagsstassen uppå: bred, veckrik spetskrage, mörkbrun lifrock med stora bernstensknappar, upptill vida ärmar och i öfrigt insydd med silfverbroderier i snedt mot midjan gående ränder, djupgröna sammetsbyxor och höga stöflar med röd, nedvikt öfverrand och guldsporrar samt på hufvudet den klädsamma, burgundiska baretten med ättens hjälmtecken, de fem gröna påfågelfjädrarne. Det stora slagsvärdet med sitt korsformade fäste och den vida ryttarkappan af flamskt kläde med vapnet insydt i guld på högra axeln fullbordade dräkten.

Den hurtiga ridten i förening med ett friskt vinterväder gaf snart helsans och lefnadslustens friska färg åt Gerdas kinder, och den blonde, högreste krigaren kunde i detta ögonblick fullt motsvara drottningens smickrande omdöme, då hon något år förut vid en tornering i Viborg kallat honom »Danmarks ståtligaste riddare».

Helsingborgs slott bestod den tiden af ett flera våningar högt fyrkantigt torn, omgifvet af dubbla murar, den inre nära kring om tornet. Utanför denna mur lågo alla byggnader för besättningen kringströdda, och ytterligare omgafs det hela af ett vidsträckt murverk, i öster och norr dessutom skyddadt af en djup vattengraf.

Detta torn var således slottets egentliga »kärna» och Kärnan kallas också den i våra dagar kvarstående imposanta ruinen, nu genom restauration återgifven det utseende, byggnaden fick genom Valdemar Atterdags, Margaretas eller Erik XIII:s försorg — ovisst hvem af dessa tre, som ombestyrde arbetet. Det slott med torn, som vid tiden för denna berättelse

fanns på platsen, var det äldsta kända derstädes, och om dess anläggning vet häfden intet. Det stod der emellertid redan år 1135, då konung Erik Emune uppehöll sig i Helsingborg och sammanfaller troligen med det vid kristendomens införande i landet der belägna vikinganästet. Antagligt är att det sedermera af unionsregenterna företagna tornbyggnadsarbetet endast afsåg ett utvidgande och återställande af det redan befintliga fästningsverket, som genom en eldsvåda år 1318 förstördes, hvadan våra dagars Kärna i väsentliga delar är samma slott, som höjde sig öfver sundet under konungarne af Estrids-sons hus.

Denna borg ansågs på sin tid för Skånes hufvudfästning både på grund af dess styrka och dess läge. Ännu omkring år 1580 fanns den kvar i någorlunda godt stånd, men tyckes förfallet sedan ha gått rätt raskt, ty år 1624 måste Kristian IV förse slottet med nya förskansningar. Det oakadt intog Gustaf Horn fästningen 1644, och genast efter fredsslutet förbättrade danske konungen ytterligare den viktiga punkten, då tornet gjordes lägre och besattes med stycken, för att bättre kunna försvara staden.

Men när Skåne blef svenskt hade den gamla ärorika Kärnan sett sin storhetsdag för alltid gå i natt. Visserligen försågs slottet under Erik Dahlbergs ledning med nya försvarsverk, men blef detta till trots under åren 1676 och 1677 efter hvarandra intaget af danskarne, svenskarne och så åter af danskarne.

Enligt en samtida berättelse omgafs tornet nu af ett hufvudverk med fyra regelbundna bastioner och breda grafvar med glasier der utanför med ansenliga jordvallar och palissader samt både torra och våta grafvar.

Borgen återlemnades till Sverige år 1679, och året der-efter sprängdes fästningsverken, ehuru Kärnan fick stå kvar såsom oskadlig. Sista gången detta torn begagnades i krigstjänst var år 1709, då danskarne vid sitt infall i Skåne befästade slottet och staden, hvilket sedan lände dem till stor nytta när de, slagna af Magnus Stenbock, retirerade till Seland, ty återtåget betäcktes med en liflig kanoneld från Kärnan och vallarne. Efter den betan fick tornet förfalla och

uppläts år 1741 till begagnande af Helsingborgs stad. Man vårdade sig då ej mycket om våra fornlemningar, och det intressanta stenminnet hade troligen alldeles raserats, om det icke egt betydelse för sjöfarten såsom varande ett präktigt sjömärke. Bekant är hurusom nyligen en förtjenstfullt utförd restauration räddat denna värdefulla forndagsbyggnad från total undergång.

I sammanhang med denna historik bör erinras om, att Helsingborgs hus under medeltiden var en af danska väldets viktigaste platser. Häfden har bevarat Erik Emunes ofvannämnda besök der, då han hade i sällskap den landsflyktige norske tronpretendenten Harald Gille, hvilken slog vad, att han skulle springa fortare än två af konungens hästar och mycket riktigt äfven vann vadet. Antingen var hofstallet den tiden dåligt försedt eller också måtte norrmannen varit tränad i konsten att lägga benen på ryggen — en god sak att kunna för resten, när man vill spekulera i troner.

Många äro de kungamöten, danehof och andra i Danmarks historia betydelsefulla händelser af både glad och sorglig art, som timat i staden vid sundet eller rättare å dess slott, ty samhället deromkring var då endast ett värdelöst appendix till fästningen, af hvilken hela dess tillvaro berodde. Det betydde någonting att vara befallningsman på Helsingborgs hus, och till den posten sattes endast män, på hvilka furstarne tryggt kunde lita. Senare, under länsväsendets blomstringsdagar, blef Helsingborgs län ett af de största i landskapet och omfattade städerna Helsingborg och Engelholm, Luggude, Norra och Södra Åsbo samt Bjäre härader, Herivadsklosters län och Riseberga birk. Att bli länstagare der förutsatte hög börd, stor rikedom eller mycken förtjenst om fäderneslandet.

Låtom oss nu se till hur detta fäste tedde sig för Eckar Gerda.

Utanför den yttre muren funnos uppe på landshöjden endast ett fåtal kojor kringströdda. Deremot var strandremsan mellan branten och hafvet jemförelsevis tätt bebyggd, ehuru man måst uppföra gårdarne i rad efter hvarandra, då jordbredden var obetydlig, emedan vattnet den tiden gick mycket högre upp än nu. Befolkningen utgjordes till största delen af

fiskare, hvarjemte många af slottets tjenare i brist på utrymme måste bo ute i staden.

Yttermuren famnade, som ofvan sagts, ett ganska vidsträckt område, tätt belamradt med dels ekonomi-, dels böningshus, de senare afsedda för fästningens till största delen af tyska legoknektar bestående manskap. Någon annan ordning vid bostädernas uppförande hade ej iakttagits, än att en bred gata lemnats öppen fram till porten på den inre muren.

Så långt som hit gick det i fredstid an att komma för hvem som helst, ty den yttre vindbryggan var merendels nedfälld dagen i ände, detta för bekvämlighetens skull, då slottet stod i liflig förbindelse med den kringliggande landsorten. Också hade borgens proviantmästare sin bostad mellan de båda murarne.

Men ville man längre erfordrades åtskilliga formaliteter. Under det utanmuren bestod af ett enkelt stenräck med grofva vaktorn här och der, var innanmuren ansenligt högre, utrustad med barfreder och tinnar, skottgluggar för bågskyttarne, blidor och kastmaskiner, hvarjemte den tillbommade porten vaktades af två fullt väpnade soldater. Den frankiska seden att en riddare genom hornsignaler skulle tillkännagifva sin ankomst i vänskapligt syfte vann aldrig riktigt insteg i Danmark, beroende till stor del på slottens annorlunda byggnadssätt, som gjorde ett dylikt ceremoniel onödigt. Kapitelherren anmälde sig i stället för de vid porten posterande, hvarefter saken rapporterades till en vakt i muren, som i sin ordning förde ärendet vidare. Efter en god stunds väntan hördes nycklar skramla i väldiga jernlås, riglar drogos under gnissel åt sidan och så slogos ändtligen portarne upp med buller och dån.

Den inre borggården var helt liten och tydligen endast beräknad för höfdingens, hans familjs och de närmaste tjänarnes dagliga behof. Utom sjelfva tornet rymdes här inne blott en mindre stall- och uthusbyggnad. Ingången till Kärnan satt ett bra stycke upp på murens åt branten vettande sida och dit ledde en lång fälltrappa, så kallad smäck. Sedan Gerda passerat denna och gått igenom den furuplankade och med trekantiga skotthål försedda porten, stod han i förstugan, ett ganska rymligt rum, hvarifrån dörrar ledde till

första våningen, som uteslutande disponerades af vakthållningen.

Plötsligt hörde han ett tungt stönande, hvilket tycktes komma ur underjorden. Öfverraskad såg riddaren på den honom åtföljande tjenaren, men denne ryckte på axlarna, sköt en midt på golfvet liggande trälucka åt sidan och ropade ned i det svarta hålet:

— Hvad bölar du efter, Koltze?

— Potz — potz — råttorna — mich essen — uppessen! skrek någon nerifrån.

— Jaha, hvarför slogs du i går då? Nu kan allt hända du får sitta der en dryg tur, för gilkeren är ingen kåril att leka med. Din enda räddning, är om jungfrun ber för dig.

Och talaren kastade med buller luckan åter på sin plats.

— Vi ha vårt fängelse här nere i källaren, herr riddare, förklarade svennen, och ett säkrare förvaringsställe finns inte i Skåne, för det eger ingen annan ingång än härifrån, der syndarne hissas ned med rep. Hålet är 10 alnar djupt och har en liten luftglugg högt uppe på muren. Sankt Knut bevara mig ifrån att komma dit, för jag minnes, när vi i fjor halade upp svarte Busch, han som slagit ihjel sin fästekvinna. Nu hade han förstås legat bunden der nere och sannerligen, herre, var icke karlens ansigte alldeles uppätet af råttorna! Och hur han vrålade sedan — usch!

— Kunde han inte hjälpas?

— Visst kunde han det. Vi krossade hans skalle på fläcken. Det var den bästa hjälpen för honom.

Eckar kände väl till sin samtids barbariska slottseder, delvis framtvingade af nödvändigheten, i synnerhet sedan man börjat nyttja allt möjligt utländskt slödder i inrikes försvarstjänst. Under tystnad förfogade han sig den i utbyggnaden i vester befintliga spiraltrappan uppåt, genom hvars smala men höga ljusöppningar en dämpad, ojemn dager föll in.

Snart uppfångade hans öra ett förvirradt, oredigt sorl af röster, och vid passerandet af andra våningen visade det sig, att bullret härrörde från det der befintliga köket, hvarest personalen var i ifrig verksamhet. Grytor puttrade och fräste på den öppna spiseln, framför den runda, uppeldade bakugnen

innanför svettades ett par rödkindade flickor och bredvid den på sydöstra väggen anbragta vasken trumfode två diskasvenner på hvarandra med skurtrasorna. I öfrigt innehöll denna våning spiskammare och bostäder för tjenarne.

Men i nästa två våningar var det så mycket tystare. Här lågo de rum, som kungahusets medlemmar begagnade, när de gästade borgen. Till höger om den nedre ingången befann sig monarkens sängkammare, utrustad med alkov och utgång till en altan, öfverskyggad af vattentak. Strax intill var borgkapellet, hvars stora fönster ensamt i hela slottet hade glasrutor, under det att alla andra täcktes med luckor. I salens ena ända funnos en större och två mindre nischer samt å motsatta sidan två små dylika, samtliga prydda med bilder af jungfru Maria och helgonen Knut, Petrus, Klemens och Johannes. Ett litet sanctuarium hade sin plats i södra hörnet. Fjerde våningen upptogs af de furstliga sällskapsrummen.

Hunna till femte våningen öppnade ledsagaren en dörr och bad riddaren stiga in, medan han aflägsnade sig för att anmäla den främmande. I denna lägenhet jemte den ofvanpå befintliga — tornets högsta — residerade slottsherren Johan Erlandsson med familj.

Eckars hjerta bultade våldsamt. Han hade aldrig varit ute i slikt ärende förr.

Då öppnades hastigt en sidodörr och hans drömmars unga mö stod i en ram af vinterns fagraste solsken, rodnande som en liten morgonsky, när lärkan kvittrar dag öfver Skånes bokar om våren. Och härmannen från Broby glömde vid denna syn alla stundens besvärligheter, han såg bara den han så innerligt kär höll och hon — hon såg i gengäld också bara honom igen.

— Välkommen, riddar Gerda! hviskade hon blygt, och den lilla hvita hand, som låg i Eckars, darrade. Fader är ute i bygden, men kommer snart åter. Viljen I icke stiga in till min moder så länge?

Tyst följde henne riddaren in i ett närgränsande rum, der han hjertligt helsades af fru Ingierd, en ståtlig, godmodig dam, efter hvilken Agda ärft de djupa, blåa ögonen och det nordiskt guldgula håret, under det pannans höga hvälfnig

och den fina, lindrigt böjda näsan jemte det karaktärsfasta draget kring munnen tydligt återfunnos hos fadern. Borgfrun var invigd i sin dotters hjerteangelägenheter, och då väpnar Olofs ädelsinnade, äldste son alltid stått särdeles högt i hennes ynnest, var det med glädje hon iakttog den unge mannens synbara tycke för hennes barn. Med äkta kvinnlig instinkt misstänkte hon snart, att riddarens hvardagsbesök i full hofståt midt i fastan gällde mer än en vanlig höflighetsvisit, och hon begagnade också första bästa tillfälle att lemna de unga på tu man hand.

Eckar hade nu återvunnit herraväldet öfver sig sjelf. Han grep det gynsamma ögonblicket i flykten.

— Stolts jungfru, sade han sakta och rösten kom smekande som flöjtspel öfver en stilla insjö i ljum Johannesafton, icke mäktar jag hålla långa tal och ej heller torde sådant vara af nöden. Min färd hit i dag hade er till mål. Ni har nu så länge varit i mina tankar, allrakäresta, både mörk natt och ljus dag, att frågan slutligen ej kan återhållas. Vill ni bli mitt hjertans vif, huldaste?

Och jungfrun såg igenom klara tårar upp på honom, som för henne var mer än allt hvad vidan verld kunde bjuda af lycka och glans. Den blicken talade ett varmt språk, fast ingen tunga rördes, den kom från själ och gick till själ, sänd i kärlek och mottagen i kärlek. Och på Helsingborgs hus slöt Brobyriddaren med jublande fröjd sin väna hjertevän till sitt trofasta bröst, medan måsarne skreko utefter stranden att hafvet låg likhvitt så långt gattet gick och snön hängde tövänderstung på vigselklockan, allt under det bo väntar och väntar på brud. Men ingen tydde ond fåglalåt i gilkerens höganloft.

Det var för två endast som sol glittrade från bölja till bölja bort mot Helsingör, för två som björkarne ståtade i bröllopskläder af grannaste rimfrost. Kärleken var densamma fordom som nu, lika varm, lika glömsk, bara sig sjelf och en till och så ingenting mer — förrän hanen gal morgon och verkligheten lägger lifvets solkiga arbetsdrägt bredvid sängen. Då kommer sansen igen — det var en dröm, en af dessa få gudsvälsignade, hvilka vänta på människan mellan vaggan och grafven.

När fru Ingierd ånyo inträdde i rummet, såg hon genast hvad som timat. Rörd omfamnade och kysste hon dottern samt räckte handen åt Eckar, som vördnadsfullt förde den till sina läppar.

— Jag vet, att du gör henne lycklig, son, sade den ärevördiga damen, och skydde helgonen edert hjonelag!

Efter att ha kastat en blick ut genom fönstret skyndade hon plötsligt ur kammaren. Ett beställsamt spring uppstod nere på borggården och portarne knarrade i sina gångjern. Men de två älskande i tornet märkte intet, de hade så många tusen små ting att hviska om — till dess med ens ett ståtligt gråskägg stod framför dem och bullrande körde alla deras svärmerier på dörren.

— Jo, I ären mig just en skön gök, riddersman, brummade gilkeren, men skalken satt i ögat och den barska stämman kunde inte helt dölja en inre rörelse. Här smyger ni er in midt i djupaste fred och rövvar min bästa skatt — ni borde, vid sankt Knut, komma i fångsel för slikt!

— Det är jag redan, herre Erlandsson, svarade Eckar muntert, ty han skönjde nog att vreden var låtsad. Och jag beder innerligt madonnan att aldrig slippa ur denna bojan, så stäng ni dörren väl till och kasta nyckeln bort. Dermed blir jag bäst till freds.

Och slottsherren såg på dessa begge lyckliga menniskobarn, som hand i hand stodo redo att gå ut på lifvets villande stigar, och hans blick blef skum af någonting fuktigt, varmt. Han hade sjelf en gång setat på samma sätt och kom ännu ihåg huru underbart himmel och haf den dagen skimrade i hoppets blåa färg. Men tiden breder skugga öfver minnena och under kappränningen med lyckan lär man sig lägga band på känslorna. Erlandsson dolde också alla svaga, omanliga stämningar under ett stormande:

— Det kan inte böfveln ordhuggas med en förälskad sven! Tag henne, Eckar, tag henne, och när ni fått kifvas och rifvas lika länge som hennes mor och jag, så torde väl den värsta älskogshettan vara öfvergången.

Leende hotade fru Ingierd sin make med fingret, men han drog henne sakta till sig och tryckte en smällande kyss

på den hvita pannan. Derpå sträckte han armarne mot dottern och hon kastade sig jublande i hans famn.

— Tag vara på henne som en hel karl, Gerda, sade höfdingen, ty hon är den enda som står oss åter. Här har ej varit brist på giljare sedan hon vuxen blef och sjelfva junker Abel for svansande genom mina kamrar en tid lång, men jag lärde snart den höge herren hvar David köpte ölet, så han torde icke komma igen så brådt. Endast åt en trogen konungsmän lemna jag min dotter och i hela Danmark finnes ingen som jag dervidlag sätter före dig, Eckar.

Denne rodnade ofrivilligt öfver berömmet, som han inom sig tyckte var temligen oförtjent.

Brobyriddaren kom icke ifrån slottet den dagen. Jungfrun ville naturligtvis ej släppa fästmannen så fort och han å sin sida gjorde inga svårigheter att stanna natten öfver.

Borgherren önskade få närmare besked om jäsningen bland bönderna och Eckar meddelade allt hvad han visste.

— Allmogen är ohjelpig, utbrast gilkeren och slog näfven i bordet, så bågare och krus hoppade. De tro land och rike kunna i evighet styras med deras futtiga ordinarie gårdar. Den store Valdemar kväste ganska ordentligt deras upporslusta vid Dysie bro, men den minnesbetan är gubevars glömd nu. För trohet har gemene man icke mera sinne än vargen i skogen — och så finnes det dock herrar af adel, som kunna göra ense sak med dylika förrädare! Men den, som glömmar sin kungasvurna ed, borde piskas till döds som en illvillig träl.

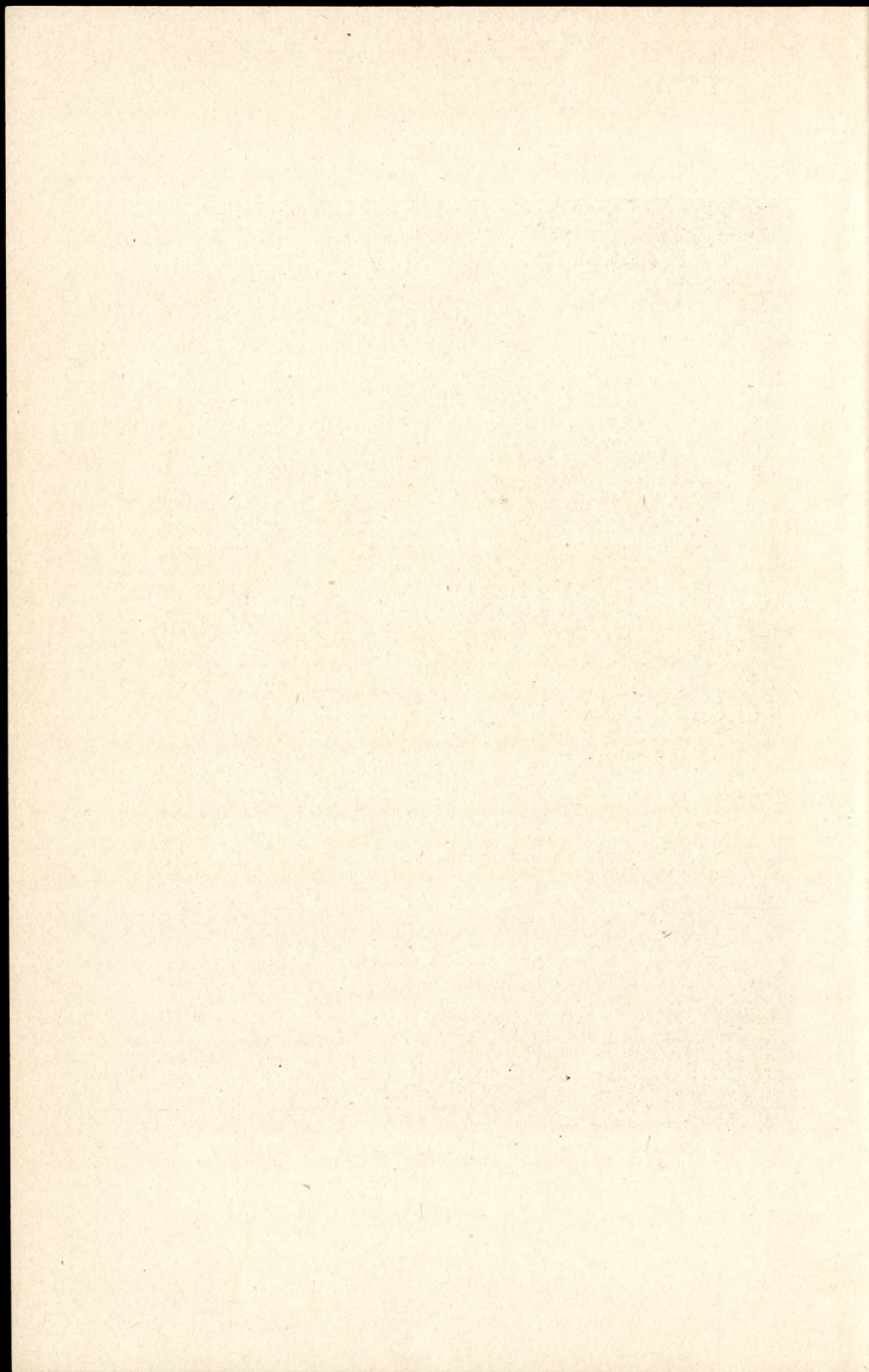
Så talade här i hugstor vrede befallningsmannen på Helsingborgs hus och han menade nog äfven hvad han sade. Det skulle dock komma andra tider.

Johan Erlandsson, herre till Ellinge och gilkere (högste befälhafvare) i Skåne, var äldste son till den vid Rendsburg under en träta dräpte riddaren Erland, som egentligen tillhörde Hvidesläkten och är det obekant af hvad orsak Johan skref sig Törnekrans. Ättens gamla vapen utgjordes af tre blåa bjelkar i silfverfält, men Agdas fader förde en guldsköld med två röda bjelkar och två blåa strömmar under ett blått sköldhufvud med tre gyllene stjernor framför en engel.

"Tag vara på henne som en hel karl, Gerda",
sade höfdingen. (Kap. V.)

Han hade flera bröder, hvilka alla intogo höga äreställen. Anders blef riksdrots, Nils praefectus Lundensis eller höfding i Lund, Jakob erkebiskop och Erland erkediakonus. Som den förnämligaste må dock framhållas Jakob, hvilken just i här omskrifna år kallades till biskop i Roskilde, hvarifrån han efter Uffos år 1252 inträffade död uppsteg på Lunds erkebiskopsstol.

På denna korta tid hade många hvälfningar egt rum i Danmark. Abel hade fängslat och låtit halshugga sin broder Erik, men efter blott två års regering stupade brodermördaren i ett krig mot frieserna och tredje brodern, Kristoffer, gjorde sig till konung med förbigående af Abels söner. Jakob Erlandsson tog nu deras parti, understödd af sina bröder Johan och Anders och mitran i Lund började en förbittrad kamp mot kronan. Nils Erlandsson hade deremot förblifvit Kristoffer trogen och med dennes hjälp tillfångatog monarken år 1259 den hätske prelaten på Gisslaberga gård invid Landskrona; samtidigt fängslades äfven Helsingborgs slottsherre. Detta djerfva steg vållade emellertid flera olyckor, landet belades med interdikt och konungen förgiftades samma år af biskop Arenfast i Åhus. Två år derefter frigafs erkebiskopen, men Johan Erlandsson satt fången till sin död år 1272. All hans egendom indrogs till kronan och som lön för sin tjenstvillighet utnämndes brodern Nils till gilkere och befallningsman på Helsingborgs hus.

Så kunna öden vexla på höjderna, der stormen biter skarpare än nere i dalarne.

Efter en natt i ljufva drömmar begaf sig Eckar följande morgon öfverlycklig på hemvägen. Från altanen till Kärnans sjette våning fladdrade en hvit duk och riddaren svängde gång på gång sin baret så länge han antog att den sköna i jungfruburen kunde märka hans helsningar.

Nu var det således gjordt, detta som han grubblat öfver så länge! Rent afslag från föräldrarnes sida hade han just ej befarat, men att det skulle gå till den grad lätt var något som han icke vågat hoppas på, ty, ehuru förmögen, kunde Eckar dock ej mäta sig med Erlandsson i rikedom och att väga

lika i egodelar ansågs då för tiden som en vigtig sak vid stiftande af äktenskap.

Då drog en mörk sky öfver hans glädje och skatorna sutto skrattande på alla kyrkogårdsgrindar i hela Södra Åsbo. Det var det hotande upproret, som rann honom i hågen. I dag väntade allmogen hans svar.

Nå, under närvarande förhållanden kunde detta ej bli mer än ett.

Inkommen på sin gård och sedan Gerda stigit af hästen fick han ögonen på en ung man, som red grensle öfver räcket kring farstutrappan, medan ett par af drängarne stodo gapande bredvid, ty främlingen gjorde åtskilliga gymnastiska öfningar på den smala träslån. An slog han en volt, så det brakade i hela härligheten, än gick han på händerna och än återigen stod han på hufvudet. Och så sysselsatta voro både konstnären och hans åskådare, att ingen af dem lagt märke till riddarens hemkomst.

— Hvar har du lärt dig alla de der funterna? frågade en äldre dräng.

— Af munkarne i Allhelgonaklostret i Lund, far lille, svarade den obekante och rösten frapperade Eckar genom sin milda, melodiska klang.

— Åh, fanden ock! tyckte den förbluffade publiken.

— Jojo men! Inga kunna så slingra och krumbugta som de fromma fäderna.

Nu gick riddaren fram.

— Hvad är du för en toker, som taskspelar utanför mina dörrar?

Vid första ljudet af Gerdas röst kastade sig den unge våghalsen hufvudstupa ned från räcket och stod nu i ödmjuk hållning och med mössan i hand framför gårdsherren, under det tjenarne skamflata smögo bort hvar till sitt.

— Värdigas förlåta mig, stränge herr riddare, men tiden blef lång under väntan på er hemkomst och kallt var det också — och därför gjorde jag några kullerbyttor.

— Nåå, och ditt ärende är?

— Att få bli väpnare hos er, herre Gerda.

Öfverraskad betraktade Eckar närmare denne under så ovanliga omständigheter uppträdande person, och mönstringen utföll i allo till den främmandes fördel. Det var en smärt, välväxt, något mörkhyad yngling med fina anletsdrag och hvars svarta ögon blixtrade af mod och beslutsamhet. Han var enkelt, men snyggt klädd och förde sig med ett visst medfödt behag.

Härmanen tog honom med sig in på sitt rum.

— Hvad heter du?

— Pengt Unna.

— Hvar kommer du ifrån?

— Hela Skåne kan jag säga, herr riddare, ty jag har gått från gods till gods, men öfverallt ha herrarne haft vapentjenare — och någon annan syssla tar jag inte. Annars är jag hemma i Ystad.

— Kan just tro att du är från det hållet, ty ditt landsmål är icke rent. Men hvad har du arbetat med hittills?

— Min far var i många år stallfogde på Falsterbo hus och då lärde jag mig sköta hästar och seltyg. Nu är han sillpackare åt en tysk i Ystad, men det yrket roade mig inte och så gaf jag mig hemifrån. Dum lär jag icke vara efter hvad man sagt och villig vet jag att jag är och för en god herre kan Unna gå i döden. Tag mig åtminstone på prof, stränge riddare, och ni skall ej ångra det.

— Men du har ingen vana vid vapen?

— Jo säkert. I Falsterbo växte jag upp bland gårdsknektarne och var tidigt lika flink som de på bardisan och svärd. Dessutom öfvade jag mig i alla kroppsliga idrotter och ni har sjelf sett, att mina leder äro mjuka som silke. Jag har hört mycket ordas om den rättsinnige herren på Broby och ville derfor så gerna bli eder väpnare.

Eckar smålog. Det barnsligt öppna hos ynglingen tilltalade riddaren. Han hade länge varit betänkt på att skaffa sig en vapensven och denne tycktes i allt motsvara hans fordringar. Just en sådan käck, dådlysten, öppenhjertig sälle kunde någonting göras af!

— Hur gammal är du, Pengt?

— Vete fåglarne, herre — sjutton eller aderton år tror jag! Mor dog då jag föddes och prestens präntningar ha brunnit opp. Far minns inte, när jag kom till och sjelf var jag så liten.

— Nåja, sade Gerda slutligen. Säkerhet för att dina uppgifter äro sanna har jag väl inte, men du kan ju stanna kvar tills vidare i alla fall. Sköter du dig så —

— Så slår ni mig till riddare en dag, eller hur?

— Underligare ting har man sett, gosse.

Sedan den nye väpnaren blifvit invigd i sina första göromål lät Eckar honom gå.

— Agda skall bestämdt tycka om den der pojken, tänkte kapitelherren. Han för en fläkt af äkta lifslust med sig.

Unna kom strax åter in. Den tvärsäkerhet, hvarmed han redan utförde sina åligganden, stämde husbonden ytterligare till hans förmån.

— Här äro några karlar, som önska tala med eder, stränge riddare.

— Ah, bondebuden! — Jag väntar dem.

Ögonblicket derefter stodo fyra män inför Eckar Gerda — gamla, gråa, allvarliga män med höst i tanken och vinter i rösten.

— Det var i dag, vi skulle hemta edert sista ord.

— Ja — ja.

Härmannen mätte kammaren med stora steg. Han kände sig nästan förlägen inför dessa kalla, skarpa blickar, som oaf-låtligt följde alla hans rörelser. Det hade varit så klart hvad han skulle säga dem — att hans ed till kronan förbjöd honom taga sig an deras sak — att han hade intresse för dem och på grund deraf önskade afråda alla olagliga våldsamheter — att — att — ja, der var mycket, mycket mer han skulle sagt, men nu — nu fastnade orden i halsen på honom.

Halft förtviflad kastade han sig i karmstolen.

— Vänner — jag — kan inte.

— Och detta är hvad folkets vän har att svara folket?

— Ja.

Tysta gingo de som de kommit, men i dörren vände sig den af de fyra som fört ordet, och betraktade en stund den nedböjde Brobyriddaren. Så skakade han sin seniga arm emot Gerda och det var en besviken allmoge som dömde i hån och hat:

— Folkförrädare!

VI.

Den store Bel i Babel.

— Det är ert drag, sire.

— Hm, du har fått en god ställning, hertig, men jag skall nog klara mig i alla fall. Så ja, tornet är bergfast.

— Jag låter det också vara — och tar den bonden i stället.

— Åh, ser man på! Plockar inte junkern alla mina bönder! Men här får kung skyddas af löparen — han sviker ej.

— Schack!

— Nå väl må jag säga — den hästen, den hästen, som jag glömt! Böfveln i detta! Skulle jag verkligen komma till korta? Och jag som hade det så bra från början! Mig tyckes nästan att detta icke gått rätt till.

— Ni ser sjelf — jag flyttade derifrån och dit.

— Ja ja — men — tornet mäktar du ej åt.

— Behöfs inte när jag slår kungen.

— Skall jag bli slagen? Låt se — svart kung på svart ruta, ensam med en instängd dam mot alla hvitts hufvudpjesser ute på fältet — ja, jag har förlorat.

— Matt.

Konung Erik stirrade missmodig på schackbrädet framför sig och sjönk så småningom i grubblerier. Han var blott 33 år gammal, men i det bruna skägget glittrade tätt med gråa

strån och en börjande skullighet skärpte ännu mer det gubbaktiga intrycket. Endast ögonen bibehöllo sin manliga glans och friskhet. Der blixtrade väl icke ett snille fram, men i stället lyste de af ett välmenande hjertas stilla låga. Den lilla, något korpulenta figuren påminde mest om en hederlig borgare i en småstad. Erik kunde vinna folk genom sina rent personliga egenskaper, men aldrig tvinga till vörndnad för herskaren.

— Matt, mumlade han med en suck och flyttade förströdt pjeserna än hit, än dit. Schack och matt — det kan man bli fort i Danmark.

Han såg upp på sin medspelare, hvilken i långsamma drag tömde bågaren. Det var en ståtlig man, högre och axelbred, med ett svartlockigt Apollohufvud och ögon, flammmande som två Valborgseldar. Stor människokänedom behöfdes ej för att se, hur detta sinne glödde af onda lidelser och hade alla sina tankar riktade på makten, äran och härligheten. Den väg han hittills gått i brott och mörker tycktes honom icke nog, han ville längre, ända ned till de djupa klyftor, der dödssynderna ligga och rufva öfver legioner illdåd — och han kom dit, ty denne man var konungens två år yngre broder, hertig Abel af Söderjutland, den blifvande brodermördaren och näst Erik Emune den danska häfdens afskyvärdaste furste.

Nu log han ett sardoniskt löje och blottade dervid två rader hvita tänder, hvassa och spetsiga som en lokatts.

— Icke rädens I väl för det bönderna bråka nord på i Skåne?

— Ej räds jag just, men sörjer deröfver gör jag. Min resa hit till Lund har ju endast till mål att så vidt möjligt är lugna de oroliga och i godo afvända stormen. Ett inbördes krig för denna sak skulle gå mig djupt till sinnes.

— Och ni tror det skall lyckas er att stilla allmogen?

— Jag vet inte — vill åtminstone försöka. Helgonen känna bäst, hur gerna jag skulle bespara folket plogskatten, men rikets tillgångar äro uttömda och någon annan gärd står icke nu att uppbringa. Det var för öfrigt du, som gaf idéen till denna utväg.

— Så var det och jag vidhåller mitt förslag. En utskyld på hvarje plog är en rättvis skattetunga, den drabbar alla rikets landtmän lika, hvarken den ena mer eller den andra mindre. Håll fast vid den, sire, orubbligt fast — er skattkam-mare behöfver det, er ära fordrar det.

— Ja, ja — gud bättre!

— Vi ha stått som fiender mot hvarandra, men detta hör till en gången tid.

— Käre broder, sade konungen hjertligt, hvarför minner du om det som varit? Låt slikt hvila i sin graf. Jag har svurit dig all kunglig huldskap —

— Och jag har svurit all undersåtlig trohet, vi ha vexlat gisslan och kyrkan står som pant för vår försoning. Jag säger detta, på det ni må klart inse att mina råd komma ur ett ärligt bröst.

— Skam få den som här tviflade! Din skål, hertig.

— Efter hvad der uppe i häraderna är eder fogde Glob vederfaret torde näppeligen återstå annat än tukta de styfnac-kade med svärdet. Hans skymf är eder skymf och kronan bör dock främst skaffa sina befallningar lydadt.

— Man får likväl icke döma folket för strängt. Allmogen har en gång varit sin egen herre.

— Men skötte sig då så illa att den nu med rätta blifvit herrarnes träl.

— Ett mildt ord stillar vrede —

— Och uppmuntrar egensinnet, under det en allvarlig aga gör slut på bådadera.

— Mitt samvete, Abel, bjuder mig att nyttja lämpor i det längsta. Misslyckas detta, då — men först då — är tiden inne att tala med vapen.

Hertigens ögon skiftade öfver i grönt och ett ettrigt hån ristade djupa veck i mungiporna.

— Du — herre konung — låt mig fara till Roskilde!

Monarken spratt till. Under det stora bordet framstack ett oformligt lurfvigt hufvud, som satt på en vanskaplig kropp, utstyrd i en massa bjefs och glitter. Det var narren, en vid den tidens hof obligatorisk person, som visserligen hvar och en ansåg sig kunna hundsvottera efter behag, men hvilken till

gengäld egde rättighet att vara hur fri och oförskämnd han ville mot alla, fursten ej undantagen.

— Hvert ville du resa, sade du?

— Till Roskilde — och ge Danmark en ny kung.

— Såå. Hvem skulle det bli?

Narren halade fram ett bylte, som han bundit ihop af trasor.

— Här är majestätet — lefve han!

— Den der, håhåhå! Han har ju hvarken hufvud, armar eller ben.

— Ja, si benen äro bortnötta genom att springa i messor, armar har han inte bruk för, då herrarne hålla i spiran, och hufvud behöfver ingen kung i det här landet.

Allt vidare ordande blef afbrutet, ty Laurentii klockor ringde andaktens timme öfver åldrig biskopsstad. Man var nu nära påskhelgen och katolicismens många messor kommo slag i slag.

Erik gjorde fromt korstecknet.

— Lund är likväl mitt käraste säte, sade han. Här ha såväl jag som min fader blifvit smorda och krönta till maktens tunga värf och här tyckes mig att jag är den allerrenaste guds moder närmast. Så må jag ock vid hennes altare hemta styrka i dessa anfäktningens tider.

Men det stod skrifvet i stjernorna, att konungen den gången icke skulle komma i helgedomen. Utanför kungahusets port höll en svettriden ryttare och yrkade energiskt att genast få tala med monarken, något som också strax beviljades, då han sade sig vara sänd af slottsherren i Helsingborg.

Abel stod vid fönstret och trummade på rutan, under det han med ögonen följde de troende skaror, hvilka hastade i väg till templet. Der smög med lätta kattfjät en kluniacenserbroder från allhelgonaklostret, tätt följd af trefaldighetens premonstratensermunk, under det den mycket vetande dominikanern från Maria asyl stolt vandrade i säker takt midt på gatan och med ett visst förakt betraktade de i gathörnen framskymtande minoriternas gråa kåpor, men deremot varmt tryckte johanniterbroderns framräckta hand, ty denne hörde till en orden, som utgått från sjelfva Jerusalem. Alla hade de

domkyrkan till mål, enär det var en af de stora aflatsdagarne, då Laurentii presterskap, enligt påfliga begåfningar, egde meddela förlåtelse för öfver 42,000 syndadagar. Detta tycker man väl skulle räcka ett långt stycke, men kanaljerna kommo vallfärdande från långa håll och de som hade en späckad börs togo för sig flera år på en gång så att de fattiga satarne slutligen fingo vara glada om de kunde få köpa några timmar. Der fanns aldrig en minut öfver när själarnes kramlåda stängdes efter en sådan dag.

Gilkeren Erlandssons sändebud, Eske bypräntare, var en helt ung man och som han nu för första gången i sitt lif stod inför konungen är ej underligt, att han kände sig mycket förlägen. Efter att djupt ha bockat i åtskilliga repriser kom han sig ändtligen före att öfverlemnade det medförda brevet.

Detta innehöll en resumé af ställningen, hvilken befallningsmannen på Helsingborgs hus betecknade som särdeles kritisk. Allt hvad nu bönderna saknade var en anförare, och äfven om de icke skulle lyckas få någon sådan, tviflade borgherren ej på, att de det oaktadt komme stormande mot slottet en vacker dag. Han uppmanade därför konung Erik att skyndsamt med trupper infinna sig på platsen, ty här vore förspild möda söka tala sig till rätta.

Med en suck sammanvek Erik skrifvelsen.

— Så — att Erlandsson tror det! mumlade han halfhögt. För sent att tala sig till rätta — men hur vet han det? Ingen har ju försökt.

— Utgången af Globbs beskickning tycker jag vittnar tydligt om hvad man dervidlag har att vänta, inpassade hertigen.

— Sivard är en duktig, trofast karl, men har ett kärft sätt och kör därför hufvudet i väggen hvar han far fram. Nå, fortsatte konungen, vänd till budet, finnes deruppe ingen, som vill ställa sig i spetsen för upprorsmännen?

— De ha arbetat för att få riddar Gerda i Broby på sin sida, men han har enständigt svarat nej.

— Min käre Eckar! sade monarken rörd. Det kunde jag också tro. Ett redligare hjerta har aldrig klappat i Danmark.

Uppmuntrad af den höge herrens vänliga tilltal dristade sig bypräntaren sticka några ord emellan utan att vara åt spord.

— Och sedan han nu blifvit förlofvad med gilkerens dotter...

— Nå, vid djefvulen!

Abel hade setat och putsat naglarne, men rusade i samma ögonblick upp från stolen och slängde knifven långt utåt golfvet.

— Hvad går åt dig? frågade brodern förvånad.

Med ögonblickligt tillkämpad fattning svarade hertigen i hörbart likgiltig ton:

— Jag skar mig.

— Jaså — det blir ett fröjdesamt hjonelag. Jag minnes jungfru Agda som en vän tärna — eller hvad menas dig, Abel, ty du har de senare åren oftare besökt Helsingborgs hus än jag?

Den tillfrågade satt vänd mot fönstret och svarade utan att se sig om:

— Åhjo, sire, ganska nått.

— En kvinnotjusare som du är inte god att tillfredsställa, sade Erik i gladlynt ton. Men i alla fall — madonnan hägne de tu och gifve dem tomtébolycka! Med två sådana tjänare som Johan Erlandsson och Eckar Gerda håller jag hela norra Skåne i tygeln.

Konungen funderade en stund, men så fortsatte han beslutsamt:

— Jag behöfver icke skrifva. Du må helsa gilkeren att jag snart nog kommer upp sjelf. Ännu har jag ej uppgifvit hoppet att denna sak kan i frid ordnas. Hofsamhet drifver verket längre än arga later. Gå med sankt Knut.

— Nej hör du, stopp lite! skrek narren under bordet och den stackars bypräntaren for högt i luften af förskräckelse, ty han hade icke afvetat den anskrämlige skämtarens närvaro. Var så god och lemna honom kvar.

— Hvilken, narr? frågade Erik.

— Sankt Knut, vet jag, grinade upptågsmakaren. Vi ha inte något helgon att undvara nu inpå påsken. I kunnen få

låna honom fram mot försommaren, så vida vi ej messat sönder honom innan dess. Gå med fandan i stället, ty utaf honom ha vi dubletter.

Konungen vinkade och Eske skyndade ut.

— Nu är det för sent att begifva sig i kyrkan, yttrade Erik nedslaget. I medgångens dagar stod aldrig min kyrkostol tom någon gudstjenst, men nu, i sorgens tider, då religionens tröst väl kunde behövas, nu finnes ingen tid öfrig för bön och åkallan. Detta är ock ett varsel.

I djupt missmod lutade Danafursten sitt trötta hufvud mot handen. Allt såg så mörkt ut, han tyckte sig ha kommit allena på en gungfly, der ingen stig gick fram och ingen tillbaka, medan korparne kraxade på tufvorna efter död mans as och solen sjönk bakom den fjerran fastmarken, dit han ville gå men inte kunde. Och Abel satt vid fönstret i kvällningens sista ljus och en röd stråle lekte på den höghvälfda pannan — det blef en ring — ett kors — ett blodigt menniskohufvud —

Då trängde genom den tunna väggen huskaplanens röst. Han läste en stilla vesper på sin kammare.

— Och herren Gud sade: jag skall sätta ett tecken på Kain ...

En kall rysning öfverföll konungen, han reste sig sakta och gick in i sitt enskilda rum, der han framför madonnans lampa bad länge och varmt.

Äfven Abel lemnade salen och drog sig tillbaka till den del af kungshuset, hvori han residerade. Här väntade honom en man, makligt utsträckt i en karmstol, hvilken bekväma ställning han dock öfvergaf när hertigen inträdde. Drägten förrådde riddaren och den lurande blicken räfven. Ove Axelson Krognos till Krapperup var Abels förtrogne, hans högra hand, hans alltid tjenstvilliga kreatur. En fast vänskap band dessa två samman, ehuru den å ömse sidor var baserad på egennyttan. Junkern behöfde riddaren och riddaren junkern. Krognos var stallmästare vid det hof, som hertigen höll i staden Slesvig i sitt länsdöme Söderjutland. Konung Valdemar hade nämligen begått samma oklokhets som hans samtida Birger Jarl: att gifva sina yngre söner sjelfständiga hertig-

dömen men med vasallskap under kronan och detta vållade i Danmark nästan ännu större och varaktigare olyckor än i Sverige.

Valdemar II var tre gånger gift. Hans första gemål hette Ingeborg och var prinsessa af Brunsvig; detta äktenskap blef barnlöst. Andra gången gifte sig konungen med Dagmar af Behmen och fick med henne sönerna Valdemar (död före fadern) samt Knut. Efter hennes frånfälle äktade han prinsessan Berengaria af Flandern, hvilken födde honom Erik, Abel och Kristoffer. Lika mycket som Dagmar varit älskad af folket, blef Berengaria hatad, och länge sjöngs en nidvisa om henne med refrängen: »Skam få dig Bengierd, herren Gud bevara kungen».

Sedan Valdemar, hans förstfödde, aflidit, gjorde konungen sin äldste son i sista giftet, Erik, till tronföljare, således förbigående Knut, som i stället blef hertig i Blekinge, under det Abel, som nämndt, förlänades med Söderjutland och Kristoffer med Lolland. Samtliga bröderna, utom Knut, voro vid tiden för denna berättelse gifta, Erik med hertig Alberts af Lüneburg dotter Judith, Abel med Mechtild, dotter till grefve Adolf af Holstein, och Kristoffer med pommerska hertigen Sambirs dotter Margaretha, för sina halsbrytande ridter kallad Spränghäst.

Abel nickade fryntligt åt sin gunstling och räckte honom handen.

— Nå, för höfveln, det var väl, du kom igen någon gång! Jag började sannerligen frukta, att du blifvit gasteröfvad.

— Säg jungfruröfvad, herre, och edra farhågor kunde haft skäl för sig. Ah, så många smäckra kvinnor det ändå finns i Skåne, bara man kommer ut i bygden! Ranka som vidjor och läckert svällande som mogna drufklasar, fjunkindade och körsbärsläppade! Hej, nådig herre! Vi må ut och fiska ett tag! I skolen förnimma annat än de jutska benknotorna!

— Din galning! Är det nu tid att tänka på sådant? Visste jag icke hur illmarig du är, så kunde jag tro, att du för Skånekjolarne alldeles glömt bort ditt ärende.

— Håhå, det skall ni snart bli varse, att jag ej gjort, men Ove Krognos kan titta i ett väderstreck och prata i ett annat.

— Nå, hur ligger landet?

— Jo, kanske redan denna natt stå Torna och Bara häraders allmoge under vapen framför Lunds portar.

— Denna natt? Och du reste ut för blott en vecka se'n att uppvigla folket! Nu ljuger du.

— Inte ett ord, hertig — men ni får besinna, att bönderna voro till den grad retade öfver plogskatten, att man bara behöfde vinka med handen, för att de skulle springa hem efter svärd och båge. Det är icke svårt att få den eld att flamma upp, som i full styrka glöder under askan.

— Du har väl ej offentligt framträdt, så att någon fattat misstanke mot oss! Man varsnar dig såsom tillhörande mitt parti och du vet, att jag ännu icke vill öppet bryta med konungen.

— Ah bah — I kännen mig nog bättre än så, herre. Der i trakterna visste jag, att vi hade konung Eriks gamle fiende Ebbe Turesson Hack på Häckeberga och följaktligen uppsökte jag honom. När han fick höra talas om, att det gällde försöka lyfta kronan på edert hufvud, blef han svåra själaglad och svor på, att den tanken vaknat i sin allra behagligaste tid. Snart hade han budat till ting och der fordrades sedan blott nämna plogskatten för att folket skulle falla i raseri. Nu står han i spetsen för de anstormande skarorna och alla lyda honom blindt, ty han är en mäktig betydande herre, sonson till den svenske konung Sverker.

— Hur stor är styrkan?

— Svårt att säga — omkring 1,000, kanske fler, kanske färre. Skola vi vedervåga risken och fångsla hans nåde? Vi äro starka nog dertill, ty den kungliga besättningen är endast en handfull män.

— Nej, nej, det vore att bränna alla sina skepp. Denna rörelse här nere omkring Lund är för liten att bygga en så allvarlig kupp på, men den är bra emedan den skall skrämma Erik och få honom begå någon oklok handling. Min käre broder tappar lätt hufvudet. Jag sätter i stället all lit till

rörelserna i norra Skåne. De ha äkta gammalt vikingablod i ådrorna, kustborna der uppe, och möter konungen dem med sina tyska legoknektar så tror jag, att han är förlorad, så vida bönderna blott ha en duglig anförare. Och då, Ove, är det vår tur att träda fram.

— Hans nåde Abel, konung i Danmark — jag är nu förtrogen med den tanken.

— Men försigtiga må vi vara. Misslyckas upproret så vill jag ej ha några obehagligheter för min del. Det återstår oss då endast att afbida ett annat gynnsamt tillfälle. Jag har fejdadt med Erik förr, men mitt hertigdöme orkar icke för närvarande ut med tunga krigsgårder, så jag åstundar helst fred.

— Hvem leder upproret i Helsingborgstrakten?

— Ingen, mig veterligt, och detta är rätt betänkligt.

— Böfveln i det! Böra vi inte skicka dit någon pålitlig karl, Nils Gylte till Gyllebo eller ...

— Vore fåfång möda. Männen der gå endast med den de känna. Du minns riddar Gerda, han som slogs mot mig vid Ribe — honom vilja bönderna ha för baneret, men han lär säga nej.

— Den salige själen — ja, det kan jag nog tro.

— Fördömelse famne den der lintotten på Broby! Han har snappat bort gilkeren Erlandssons dotter för mig, ett tjusande barn, som nog skulle blifvit min till sist, fast far hennes förstås brummade en smula och var kitslig nog att underrätta Mechtild om saken. Nu äro de trolofvade, Gerda och hon.

— Här spörjes hvarjehanda medan man är borta, tror jag. Nå, den affären kan väl göras om.

— Jag menar så äfven — men till viktigare ting: är allmogon i anmarsch hit synes mig underligt, att intet bud derom kommit till staden.

— Bygden står sällspordt enig, men när styrkan hunnit närmare, blir naturligtvis förhållandet också känt.

— Undras mig, sade Abel efter en stunds tystnad, hvad ställning kyrkan har i denna fråga. Uffo vill inte gerna ut med rent språk, men då nu handlingens stund står för dörren, blir han väl tvungen öfvergifva sin haltande politik. Någon

egentlig beundrare af Erik har bispen aldrig varit — otacksamt nog, enär konungen bebrefvat kleresiet med många och värdefulla förmåner.

— Åhja, men han har också stundom försökt låta den ena handen taga hvad den andra skänkt, och slikt bär åt häcklefjell, när det gäller prelaterna.

— O, dessa tålsamma, snigelglidande väntans tider! utropade hertigen, och som en forndags rese höjde han sig bland aftonens tätande skuggor. Slägtets högsta åtrå är att vara annorlunda, och hoppet flyger fram och åter lik svalan i solnedgången öfver sommarljumt Skånevatten. En kan vänta och behöfver inte — en annan vill inte och måste!

En högljudd träta utanför afbröt samtalet.

— Jag gitter inte höra dina lama ursäkter, Kristoffer, skrek en förbittrad kvinnostämma. Nu skaffar du mig mina 200 mark och det i rappet ändå, för annars — du känner mig.

— Nånå, inte så häftigt, Greta lilla, sade en mansröst i munter ton. Folk kunde ju tro, att vi osämjades här i vårt turturdufvebo.

— Opp med pengarna bara — jag behöfver dem genast.

— Ja, så få vi börja räkna — låt se! I den fickan har jag två — fyra — åtta — tio örtugar och här — ser man på! rika karlen! — fem thaler hamburger och sju skilling lundskt pregelmynt. Det är, drollen kaputte mig, hela mitt timliga rörelsekapital! Åstundar du mer, englalika varelse?

Nu följde en smäll, som starkt påminde om en örfil.

— Gäckas inte med din hustru en annan gång, stortjöt den kvinnliga rösten. Och packa dig strax ut och låna — 200 mark var det, så mycket du minns! Sicken krake till man jag stackare fick att dragas med.

— Äh, förstår du icke litet nojs, min älskling! Du skall få slantarne, hvarenda styfver, inom en timme — jag borgar af Abel.

— Jo, det var den rätte — en fattiglapp som du sjelf! Lika gerna kan hungern låna af törsten. Ditt Lolland och hans Söderjutland bestå ju bara af idel maskätna jobbar och lasarusar.

— Han har alltid pengar, fast det kan sitta åt att få något med af dem — men den här gången är jag säker på min sak.

En dörr slogs häftigt igen och så blef det tyst.

Abel och Krognos hade hört hela den äktenskapliga dialogen, och bittert leende mumlade den förre:

— Hon skulle blott en dag vara min hustru, Margaretha! Af det der lånandet blir nog ingen glädje, käre broder.

Strax derefter öppnades dörren, narren stack in hufvudet och slängde en gammal trasig och tom skinnpung in på golfvat.

— Den store Kresus af Lolland vill i nåde komma till ers nåde och jag är skickad före med denna äreskänken.

— Ut! röt hertigen med stentorsstämma och hofvets officielle lustigkurre dröjde icke att efterkomma uppmaningen.

— Jag gör ett slag i staden för att höra, om något förspörjes, sade gunstlingen och reste sig, ty antagligen önskar herren Kristoffer helst samtala med eder mellan fyra ögon.

Han hade knappt aflägsnat sig, förrän den yngste af de tre furstliga bröderna inträdde. Junkern af Lolland var af ett helt annat skaplynne än Erik och Abel, i det han fullständigt saknade såväl den förres fromma, stillsamma temperament som den senares ränkfulla, hårda sinne. Kristoffer var en lefnadsglad ung man, lättsinnig till ytterlighet, en äkta slarf, som lefde för dagen, gjorde en konst i politiken och satte ihop historier i biktstolen, så att själasörjaren baxnade. Abel hade honom helt och hållet i sina händer och han var, utan att märka det sjelf, ett viljelöst verktyg åt herren i Söderjutland, den skarpsinnigaste af Berengarias barn. En gång, sjelf konung och undandragen broderns förderfliga inflytande, visade Kristoffer både djerfhet och kraft, men ännu så länge var han en komplett nolla, hvars hela diktan och traktan gick ut på galna streck och äfventyr.

— Du, Abel, hviskade han, efter att ha öfvertygat sig att de voro ensamma, du får försträcka mig 500 mark.

— Hvad skall du med dem?

— På min heder får du igen hvar örtug, när jag indrifvit landgillet.

— Jag frågade hvad du behöfver pengarne till.

— Och här är icke något knussel med räntan, för jag har i år fördubblat gästeriet och nedsatt persedeltaxan, så du kan vara viss om, att jag skall ha riktiga Salomoskatter till öfvers.

— Kan tro det — men svar på mitt spörsmål var det ej.

— Jaså — hvartill de 600 mark skulle användas ...

— Du sade 500 nyss.

— Åh böfveln — det var fel — 600 menade jag — jo, ser du, det är så att — att — vi måste skaffa oss en kyrka till på Lolland.

— Hm!

— Folket öst på ön har alldeles för långt till messan, de hålla rakt på att bli hedningar, hvilket bäst syns när skatten skall till, ty de betala den allt trögare och trögare — och derigenom faller det sig svårare för mig att gälda dig åter, hvad jag förut är skyldig.

— Men blir det bara en kyrka så ...

— Visst, visst! Presten käxar nog i dem att gifva öfverheten hvad öfverheten tillhör, emedan han minsann vill ha sin anpart. Nu är det ju biskopsstolens skyldighet att bygga templet, men som länsherre får jag förstås bidraga till det goda ändamålet.

— Och härtill voro pengarne afsedda?

— Alldeles, vid sankt Knut.

— Nej, hör du, min käre Krist, den gången ljög du för klumpigt. Jag råkade nyss ofrivilligt vara öronvittne till ditt och Margarethas samtal — och mer än 200 mark behöfver hon då inte. I öfrigt har hungern ingenting att låna törsten, så du får vända dig på annat håll.

Junkern rodnade som en på bar gerning gripen skolpojke.

— Det är Eriks skull, som inte låter sätta bättre väggar i det här gamla kråkboet. Men i alla fall — du gifve gerna 600 mark för att få veta, det jag vet.

— Din nya kyrka öst på Lolland — kanske hon brunnit upp nu?

— Jag skämtar icke mer, broder. Vår faders gamle stallare, Lave, hvilken, som du känner, haft sitt bröd hos mig de sista åren, dog strax innan jag reste hit — och han delgaf mig en hemlighet på dödsbädden.

— Nåå?

— Nåå ja! Tror du jag sitter här och talar om det för ingenting, Räkna upp 600 mark på bordet — annars tiger jag.

— Så tig då.

— Det gäller konungens börd, Abel — jo jo, spärra du upp ögonen. Moders första barn afled icke långt efter födelsen och då bytte amman ut det döda fostret mot sin egen son, med hvilken hon nedkommit dagen före drottningens barnsäng. Tjenstekvinnan ville bereda sitt kött en lysande framtid — och det lyckades. Någon slump vållade att Lave sedermera fick nys om saken, men han teg med sin vetskap ända till dödsstunden, ehuru grubblat öfver den stora hemligheten gjorde honom en smula virrig emot slutet. Danmarks kung är en legd ammas son.

— Böfveln anamme dig och dina röfvarhistorier! Och sådant käringsladder vill du ha 600 mark för! Omöjligt är ej att du i din penningenöd sitter och gör ihop sagan på rak arm. Men om det också verkligen är stallarens dödsberättelse — än se'n! Den må vara hur sann som helst, så är den ju till ingen nytta utan bevis.

— Och om nu äfven bevis finnes, äkta ojäfvigt bevis?

— Skaffa fram det — 600 mark äro då dina.

— Ser du! Jag visste väl du skulle falla till fota. Nå, lägga upp beviset här kan jag inte, men det existerar likväl. Då döden nalkades biktade också amman sin gerning för två andans män, hvilka deröfver uppsatte en skriftlig, med signet bekräftad handling. Bikten ålade dem tystnad och de tego — men hvad de präntat finns än, fast de sjelfva gått till herranom.

Abel reste sig upp med lifligt tindrande ögon. Saken började intressera honom.

— Hvar gömmes det dokumentet?

— Nu äro vi framme, hertig. Här måste först 600 mark till.

— Prat! Du får 300 mot förbindelse på 350 och säkerhet i landgillet. Jag löper stor risk och har för öfrigt ondt om penningar sjelf.

— Nej pass — men med 500 skulle jag kanske kunna reda mig.

— Skrif 450 då, så hjälper jag dig till 400 — inte en örtug mer.

— Ah, se så!

— Inte en örtug mer, har jag sagt.

— Ja, må ske — ändå 200 för egen del.

Och med den tillkallade huskaplanens hjälp ordnades de till länetransaktionen hörande skriftliga formaliteterna, hvar efter Kristoffer fick sina penningar.

När de båda bröderna ånyo voro ensamma, hviskade Lollandsjunkern:

— Beviset om Eriks oäkta börd förvaras hos riksrådet Joen Lille på Tomarp.

— Han? Konungens kanske trognaste vän i hela Danmark!

— Just densamme.

— Detta försvårar saken betydligt, Krist. Hvad säkerhet finnes för att Lille icke förstört handlingen, i syfte att göra Erik en tjenst? Och äfven om han bevarat den, så lemnar han ej godvilligt ett för hans kunglige herre så farligt vapen ifrån sig.

— Ja, att reda den der härivan får bli din ensak. Jag har nu delgifvit hvad Lave sagt mig. God natt, Abel.

Hertigen af Söderjutland lade icke märke till broderns bortgång, ty denna nyhet gaf honom åtskilligt att tänka på. Utan grund var nog ej gamle stallarens bikt och här gällde främst att försäkra sig om dokumentet på Tomarp. Hade han blott det en gång väl i sina händer — då vore Erik en död man, omöjliggjord för tronen, en sjelfstörtad herskare!

— Det ser ut som hela helgonskaran tagit mitt parti, fast jag aldrig bedt derom, mumlade han på sin tysta, mörka kammar. Först kommer bondeupproret och ger mig vind i

seglen — så den här upptäckten, som sätter kronan på verket! Tydligt skönjes att något stort är på väg att tima. Jag skall sjelf besöka Lille. Vi äro endast tre om hemligheten och riksrådet tiger för Eriks och Kristoffer för min skull.

Plötsligt reste han sig.

— Här är en ting till, hvaröfver ljus måste falla: kyrkans tankar i bondefrågan. Bäst att göra sig underkunnig derom i tid.

Medan Abel sålunda kalkylerade i ensamheten, lemnade konungen sina rum, men hann ej längre än i förstugan förrän narren ryckte honom i rocken.

— Sire! Sire!

— Håhå! Hvad står på?

— Säg — hvem var den store Bel i Babel?

— En önd afgud, narr, som gjorde mycken styggelse i det fördolda, men slutligen drabbades af den eviges straff.

— Det måtte inte skett ordentligt, ty nu är han här i Lund. Så påstår anden i kungahusets sal. Kom och fråga, herre konung.

Narren drog den godmodigt leende fursten med sig in i den gamla, långsträckta, höghvälfda riddarsalen, som för undergående af reparation nyligen blifvit utrymd.

— Fråga bara med hög röst, hvem är store Bel i Babel? Det kommer svar genast, tro mig.

— Barnsligheter, narr.

— Men fråga ändå, skall ni få höra.

Monarken gjorde skämtaren till viljes och ropade ut i mörkret:

— Hvem är store Bel i Babel?

Och ekot svarade:

— Abel.

VII.

I bispens hus.

Hans högvördighet erkebiskop Uffo Trugotsson satt vid samma timma och dåsade i sin bekväma länstol framför matbordet efter en ganska bastant aftonmåltid, som dock för honom också varit middag, enär han haft en förrättning ute å landet under dagens lopp och dervid fått föga af vare sig vått eller torrt. Men så hade han nu i stället tagit skadan igen. Visserligen var det i fastetiden, men den mäktige kyrkofursten gaf sig sjelf dispens härvidlag, ty han kände sig svag och i behöf af ett ordentligt mål.

Uffo förstod konsten att smörja kråset och matsedeln vid den nu afslutade måltiden egde följande utseende: i första omgången insattes på bordet äggsoppa med saffran, pepparkorn och sill, hirssallad, färskött med lök och stekt höns med sviskon; i andra omgången kommo stockfisk med olja och russin, i olja stekt braxenpanka, kokt ål med peppar och rostad böckling med senap; tredje omgången utgjordes af sur, kokt fisk, stekt barbfisk, i ister stekt småfågel med rättika samt ett svinlår med gurkor. Till de enligt tidens bruk starkt kryddade rätterna dracks omvexlande mjöd och frankervin, ty den finsmakande primas i Lund ratade det annars i hvardagslag i norden nyttjade simpla elsassvinet, hvilket nog också icke var för ljufligt att inmundiga att döma efter nedanstående utsago af en medeltida vinkännare: »Jag har stundom sett så eländigt vin blifvit framsatt äfven till en storman, att det med

sammanslutna ögon och sammanslutna tänder, med motsträfvighet och skälfran snarare måst silas ned i strupen än drickas».

Den ärevärdige prelaten hade nu blifvit svåra mätt och det feta ansigtet blossade i välmåga, medan de små och sluga ögonen sömnigt halfplirade upp då och då. Han syntes tydligen på god väg att lura till och mumsandet på de halstrade kastanierna afstannade slutligen alldeles.

Dvalan förde fram minnena från gångna dagar i stor parad och den högtuppsatte log, när han såg sitt lifsverk stå så der i egenkärlekens fulla belysning. Under de 19 år han varit erkebiskop — sjelf nionde af dem som styrt danska kyrkans öden — hade han verksamt tagit del i alla angelägenheter och flera gånger anordnat stora prestmöten. Förnämligast ansåg han dock, att han hållit kronan stången och genom konciliebeslutet i Odense fyra år förut skaffat ytterligare gehör åt en påfven Leo IX:s bulla, hvilken bannlyste alla som underlade sig kyrkans egendom eller kränkte dess frihet — detta för att hindra konung Erik beskatta kyrkor och kloster, hvarpå han i sina stora ekonomiska bryderier varit betänkt. Härigenom hade Uffo visserligen kommit i så spändt förhållande till monarken att han en kortare tid måste lemna landet, men han kände sig dock höga belåten nu, ty kronan hade varit tvungen att falla till fota, återinsätta honom i embetet och godkänna hans påbud.

Segrare! Segrare! Och metropoliten log ett stort victorialöje. Denna lilla schism var den första skärmytslingen, första förebudet till kommande dagars förbittrade och långvariga fejd mellan Roskildes mantel och Lunds pallium, en strid som Trugotsson anade och i hvilken det storligen fröjdade honom att ha fått vara förgångsman. Kyrkans verldsstyrare-tankar flögo som blixtrar fram och åter i hierarkens öfverhettade hufvud. Mitran skulle stråla allt vidare och kronan allt trängre. Alla folk skola vara mina lärjungar — mina, det vill säga kyrkans — lärjungar, det betyder hörsamme tjenare, andlige huskarlar. Ingen makt mer än korset, ingen herre mer än den helige fadern, ingen hufvudstad mer än Rom!

Sakta öppnades dörren och en ung man trädde in. Det var biskopens famulus, Volmar Gerda, som med en skrifvelse i handen närmade sig sin halfslumrande herre.

Uffo gjorde en energisk ansträngning för att bekämpa sömnlusten och under ideliga gäspningar kom han äntligen i upprätt ställning.

— Du måste ha någonting af synnerlig vigt att måla, Volmar, efter du ej skyr störa min måltidsro.

På denna i misslynt ton gifna tillrättavisning svarade skrifvaren under en bugning, djup nog att dölja ett sarkastiskt leende:

— Ers högvördighet torde gunstigast förlåta, men här har just nu kommit detta bref från hans helighet.

Prelaten blef i samma ögonblick fullt vaken och gjorde ett vördnadsfullt korstecken.

— Från Innocentius IV! utropade han. Då är icke timma för hvila längre. Gif hit.

Han reste sig och gick in i sitt arbetsrum samt gaf Volmar ett tecken att följa. Sedan primas här tagit plats vid skrifbordet fördjupade han sig i pontifikatets epistel, som snart nog syntes på det lifligaste uppröra honom. Slutligen sprang han upp och de små ögonen glittrade ettergröna.

— Oerhördt! Skändligt! hväste han, purpurröd i ansigtet af ilska. Men ännu äro vi ej der, konung Erik, och du skall se i hvem du stungit hafver! Akta dig, Ananias, akta dig! Vill du med fräcka stigmanna fingrar förgripa dig på kyrkan, så kan hända att hotad ecclesia lägger sin straffande hand på ditt skrymtaktigt böjda hufvud — och då kostar det din krona, Valdemars son!

Oaktadt sin fetma gick hans högvördighet med en ynglings spänstiga steg fram och åter i rummet. Småningom lugnade han sig dock och fortsatte, vänd till sin förtrogne, hvilken hittills stått orörlig i skymundan:

— Den påfliga kurian, hvars vishet blifvit på ett lömskt sätt vilseledd, måler mig här, att konungen sökt och fått tillstånd slå under sig tredjedelen af den danska kyrkans tionde i sex år. Och hvartill skola medlen användas, tror du? Till ett korståg mot Estland, har den hycklande helgerånaren inbillat vatikanen — när likväl hvart barn här hemma vet, att Eriks föregående dumma slöseri bringat honom i en penningbrist,

till hvilkens betäckande han nu måste anlita både lagliga och olagliga utvägar.

— Den gud vill förgöra, slår han med blindhet. Konungen har förut retat allmogen emot sig genom plogskatten, och får han dertill kyrkan bland sina fiender, är han förlorad.

— Erik är mogen att falla när som helst. En ny kung kan man lätt skapa i Danmark.

— I tänken på hertig Abel?

— Närmast på honom, ty han är för klok att stöta sig med kråklan — ehuru guds moder vete att Söderjutlandsjunkerns religion har betydlig svafvelhalt. Men bättre en lydig hedning på tronen än ett uppstudsigt helgon.

En tjenare anmälde att en främmande herreman dröjde utanför och önskade tala med prelaten.

— Känner du honom icke?

— Nej, ers högvördighet. Han har hatten djupt neddragen i pannan och är noga insvept i en stor grön kappa. Tydligt skönjes att han vill undvika all uppmärksamhet.

— Så ledsaga honom in. Bida litet, Gerda, sade Uffo, då skrivaren gjorde min af att aflägsna sig. Vi må först taga mannen i betraktande. Din närvaro kan ju möjligtvis vara af nöden.

— Ja, låt honom stanna, vördige fader, yttrade den besökande, hvilken inkommit så tyst, att ingen af de båda andra märkt det. Jag har haft mina skäl att ej vilja bli igenkänd ute i staden, men här inne äro förklädnader onödiga.

Och mannen lade af sig hatt och kappa.

— Hå — junker Abel!

— Synes eder icke att jag kommer som Nikodemus till frälsaren om natten?

— Med den skillnad dock att han sökte guds rike och ni Danmarks.

— Låtom oss en gång spela öppet sinsemellan, herr biskop. Ni har länge nog som en ål slingrat eder undan, så fort det gällde gifva ett ärligt svar, men nu närmar sig afgörandets stund med raska steg och jag måste vara på det klara beträffande kyrkans ställning. Den, som icke är med mig, är emot mig. Ej lider ni personligen Eriks färger, kan det knappt, efter hvad mellan er passerat, så hur Uffo Trugotsson tänker,

tror jag öfverflödigt fråga — men hur ämnar erkebiskopen handla? Detta är mig af vigt att veta.

— Evigheten är sammansatt af minuter, den ena tom, den andra sprängstinn af stora öden. För blott en kort stund sedan skulle detta samtal blifvit lika resultatlöst som de föregående, men händelser ha timat, hvilka jagat upp åskmoln på himmelen.

— Har Erik förgripit sig på edra rättigheter?

— Just så. Pontifex maximus är förd bakom ljuset och tronen tillerkänd tredje parten af vårt hittills oantastliga tionde. Ve, ve!

I Abels mörka ögon satt led satan och storskrattade. Hela idén till denna mot presterskapets ömtåligaste punkt riktade manöver hade utgått från hertigen i beräknad afsigt att derigenom få kleresiet i harnesk emot konungen. Erik gick som vanligt i fällan och den illistige brodern vann ändamålet.

— Såå — dermed låter ni eder väl icke nöja?

— Vid madonnan — nej!

— Nästa gång utverkar sig kanske kronan hälften af alla de andliges inkomster.

— Man vågar befara slikt, om ej i tid sättes en damm för dessa skändliga röfvarknep.

— Då ni nu tydligt ser hvad som är att befara från konungen, hur han ringaktar kyrkan, på lömska smygvägar skaffar sig tillgång till hennes inkomster och sedan ödslar bort det röfvade guldet i dårskap och fåfänglighet — kunnen I tveka än?

— Heliga Maria, du ser din helgedoms betryck! — Här är min hand, hertig.

— Och hur långt följer mig prelaturen?

— Till dess härolden ropat från Lunds kyrkotrappa: Gud och alla helgon bevare konung Abel i Danmark!

— Godt. I gengäld skall jag derefter följa er.

— Det räkna vi på. Men en sak må sägas så gerna först som sist. Kyrkan uppträder ej offentligt i denna affär, ty det vore att vedervåga för mycket. Monarken har påtven på sin sida och dessutom stora sympatier i Tyskland, hvars kurfurstar för fyra år sedan ju nära valt honom till romersk kej-

sare, ehuru till sist landtgreffe Henrik af Türingen fick majoritetet. Hade man en mera riksomfattande rörelse att stödja sig vid, så ginge det väl an, men Skåne är icke hela väldet och dessutom omfattar bondeupproret blott vissa delar af landskapet, må så vara att det jäser och sjuder under alla skånska tröjor. För närvarande vill jag åtminstone inte binda mig till mer än att i tysthet lemna understöd.

Den furstlige konspiratören ryckte på axlarne.

— Var lugn, ers högvördighet. Samma taktik måste också jag använda, ty mina resurser tillåta mig ej att öppet gripa till vapen. Det har varit ett par dåliga år i mitt hertigdöme och krediten är anlitaad ganska nära sin yttersta gräns. Jag måste afbida rätta ögonblicket, äfven jag — och äro icke tidenderna allt för felaktiga, så kommer min stund — vår stund — anryckande i vindfart.

— Ni tyckes ha god tro om allmogefejden?

— Nu, just nu, rycka Torna och Bara häraders folk mot Lund, anförda af den krigsduglige Hack på Häckeberga.

Biskopen flög högt i stolen.

— Sankt Knut och sankt — sankt — — Uffö! Hit! Hit!

— Alldeles och ni inser att detta direkta slag mot konungens person skall å ena sidan helt förbrylla denne och å andra stärka modet och företagsamheten hos dem, som å skilda håll gå i upploppstankar.

— Detta är ert genistreck, junker.

— Kanske.

— Men hit — den vilda bondhopen skulle kunna ställa till allmän plundring!

— Är ej att befara, ty få ha sådant herravälde öfver folket som Häckebergaherren.

— Han är också en kyrkan hängifven son.

— Så ha vi hufvudrörelsen der uppe i öfre Skåne och till den sätter jag allt mitt hopp. Fyra rasande härader under vapen, en framvältrande massa af idel vilda, oförvägna sällar med dålig religion men präktigt frihetssinne, en hop, för hvilken en framtid icke finnes till — sådant är någonting att bygga på, vördige fader. Skada blott att de ej fått en skicklig ledare.

— Inte det? Då misslyckas företaget. Der vore annars en ypperlig position för dem att eröfra: Helsingborgs slott.

— Som innehafves af konungens trogne anhängare Johan Erlandsson.

— Sant nog, men en tysk besättning värderar jag ej mycket.

— Hvem skulle taga sig an saken?

— Ja, hvem?

De båda samordande tego och ett ögonblick rådde dödstystnad i kammaren. Då kom en stämma ur fönsterverån, iskall och svärdshuggkvass:

— Eckar Gerda till Broby.

Metropoliten spratt till och Abel såg öfverraskad upp.

— Famulus hade der en god tanke, men den har redan blifvit pröfvad och befunnen oanvändbar. Hela bygden låg öfver mannen och tiggde om hans arm, ty han lär rent af vara en lokalgud i sin trakt, men alla böner och öfvertalningsförsök strandade på hans obevekliga nej. Och ännu mindre torde hädanefter kunna tänkas på hans understöd, sedan hjonelag uppgjorts mellan riddaren och Agda Erlandsson.

Med ett språng stod skrifvaren framför de höge herrarne och ögonen lyste i det bleka ansigtet som två droppar blod på en snödrifva. Ett rosslande ljud trängde ur hans hopsnörda strupe — det var ulfven, som hungertjöt i smällkall Decemberrätt, det var gästen, som satt vid vägen och gallskek öfver sin fördömelse. Uffo drog sig häpen åt sidan, men onda själar ana sin frändskap, på hvilka stigar de än råkas, och hertigen lutade sig mot Volmar, så att deras blickar möttes.

— Hjonelag har uppgjorts mellan Gerda och Helsingborgs slottsjungfru, upprepade Abel. Var det detta som så lifligt intresserade er, unge man?

Genom att taga all sin viljekraft till hjälp lyckades pres-ten bemästra sin rörelse. Med en ödmjuk bugning yttrade han i sin vanliga lugna ton:

— Världigas förlåta mitt otillbörliga inpass, stränge herrar. Jag satt i träget arbete hela förra natten och nyss tog tröttheten öfverhand så att jag slumrade till. I sådan sömn

kommer dock ofta stygga drömmar och sannerligen måtte sjelfva maran ridit mig.

— Såg så ut, Gerda, såg så ut, sade biskopen och skratade. Försök nu hålla dig vaken.

— Gerda? — Fursten vände sig öfverraskad till värden.
— Ja, mig minnes att eder brefprantare heter så! Är han i slägt —

— Volmar är yngre bror till det ättens öfverhufvud, hvarom vi nyss talat.

— Hm.

Abel sände en lång blick efter skrifvaren, hvilken åter dragit sig tillbaka bland skuggorna i bakgrunden. Med sitt fina väderkorn gissade han sig till sammanhanget och ett brandskenskensrödtt skimmer af skadeglädje spred sig öfver hans sinne. Tre om en flicka — håhåhå! Många bud — skilj er åt! Och så få rivalen till bundsförvant! Kunde det gå bättre? Djefvulen måtte likväl vara verdens rätta herre, till hvilken det goda är landgillespligtigt!

— Den der idéen var dock icke så omöjlig som den vid det första ögonkastet föreföll, återtog prelaten. Min famulus brukar aldrig komma med värdelösa råd. Jag känner personligen Brobyriddaren och en varmare entusiast för korset torde fåfängt letas efter i Skåne.

— Han har Erik att tacka för riddarslaget.

— Men ni vet kanske inte att han besitter ett kyrkogods, med hvars innehavvande följer titel af kapitlets härman. Han är fördenskull skyldig kyrkan mera trohet än kronan.

Detta var en sakernas vändning, som hertigen ej varit beredd på och rösten darrade något, då han med hetta inföll:

— I slikt fall skulle ju Lunds primas kunna tvinga den motsträfvige ställa sig i spetsen för böndernas ledning!

— Tvinga skorrar fult, då det gäller en fri ädling i Danmark, och vi böra icke begagna det ordet. Kyrkan är mäktig nog att blott behöfva uttala sin önskan för att nå målet.

— Ers högvördighet må gifva det hvad namn som helst. Här tarfvas dock bråd handling, om man inte skall komma för sent.

— Redan denna natt affärdar jag bref till Eckar Gerda. Tilltror du dig en ridt hem i stället för den goda sömnen, Volmar?

— När det gäller att tjena er vet jag ej af någon trötthet.

— Mig förefaller det ock som den unge skrifvaren vore lämpligaste mannen härvidlag, sade junkern. Han tager icke fel på vägen i mörkret och han har säkert ingenting emot att få helsa sin broder.

Med en skenbart nedlåtande vänlighet räckte han skrifvaren handen, men det låg en arg förståelse i detta handslag. Ömsesidigt voro de i behof af hvarandras hjälp, synd litade sig till synd för att kunna synda mer och brottets skarpa ögon misstogo sig ej om sina stallbroder. Upprorsstiftaren från Söderjutland insåg mer än väl hvilket värdefullt biträde han fått i bispens pennfäktare.

— Ni skall icke bli obelönt, hviskade han och tillade högt: Så äro vi nu då ändtligen öfverens, vördige fader och I skolen förnimma, att detta varit till lycka för oss båda.

— Jag hoppas det. Signe dig guds moder och alla helgon.

Abel insvepte sig i kappan, tryckte hatten ned i ansigtet och lemnade biskopsgården. Allt och alla arbetade honom i händerna, smått som stort hjälptes åt att göra vägen jemn och hinderfri, det ena goda öfvertaget efter det andra bereddes den illvillige intrigören. Nu tviflade han ej på en gynnsam utgång och till yttermera visso hade han ju som komplottens avslutning kvar det verksamma kardinalmedlet, dokumentet på Tomarp.

Men vid Uffos skrifbord arbetades med feberaktig brådska, och snart låg brefvet till Brobyriddaren ordentligt försegladt och färdigt att afsändas.

Prelaten vägde det tankfullt i handen.

— En lätt ting — och dock kanske tung nog att slå kronan af ett konungahufvud. Men du har dig sjelf att tacka för hvad som sker — om något sker, vacklande och svage furste! Kyrkans spira når upp i himmelen, der ljungelden bor.

— Volmar, fortsatte han högt, detta är ett allvarsamt uppdrag och skulle näppeligen gifvits en så ung person som du, om jag icke lärt mig värdera din kloka urskiljning och

ditt städse visade nit att låta allt annat vika för det enda, mäktiga, sammanhållande: kyrkans välfärd. Det är af män med sådana principer som man skapar kyrkofurstar, och du har slagit in på den rätta vägen, Gerda. Nu känner jag ej på hvad fot du står med härmannen i Södra Åsbo, men han är dock din bror och därför blir första frågan: kan du glömma detta?

— Jag har ingen bror, svarade skrifvaren och medeltidens dystra fanatism lågade ur hans ögon, ingen slägt, intet namn! Jag är ett nummer bara i korsets armé. Säg slå till! och jag slår — säg smek! och jag smeker.

— Du hörde mina ord till hertigen: vi vilja icke för närvarande göra öppen opposition mot kronan. Här gäller således att gå till väga i all löndom och denna skrifvelse måste du söka få tillbaka i dina händer, dock så att riddaren ingenting förmärker, ty dårligt vore väcka hans misstro. Men skulle upproret taga en galen riktning och konungen gå ur fejden som segrare, så kunde mitt bref bli ett besvärligt vapen emot oss. Derfor lägger jag dig med kraft på hjertat att föra detsamma tillbaka hit. Tror du nu sjelf på din mission?

— Ja, ers högvördighet.

— Så far, ecclesias unge stridsfalk och skria blodig dag för våra fiender! Flyg högt, så ser du vida — excelsior! Du kan nå mitran en gång. Hägne dig himmelriket!

Volmar knäböjde för prelaten, hvilken välsignande lade sin hand på hans hufvud, hvarefter det biskopliga sändebudet gick för att rusta sig till affärd.

Men i ensamheten knöt bispens famulus händerna och tinningarnes ådror svällde i svartblått.

— Skulle det dock slutligen heta: Eckar Gerda och Agda Johansdotter? Ah — det var fänden som stormade fram öfver hemmet i faders dödsstund och inte tranorna! — Men det fullbordas aldrig — aldrig! Jag skall gräfva en klyfta mellan det älskande par och kullerstolarne, en afgrund så bottenlös, att den till evig tid slukar herren af Broby och hans vif. — Hej, Sulamith, du Kristi brud, du lycklige, som får älska och älskas! Vi andlige ledsaga dem till brudsäng, man och kvinna i oafbruten följd — men så få vi vandra igen, ned i

råa kryptor, att bedja och psalta för dessa tusenden, som kärlekssyndade sig in i skärseldens kval. Detta säges vara religionens rättvisa.

Om en stund satt Volmar i sadeln. Det hade nu lidit ett bra stycke på aftonen och ett svagt månsken upplyste dunkelt de eljest nattsvarta gatorna. Lund var redan vid denna tid en mycket betydande stad med kunglig myntinrättning och stor liflighet i handel och näringar, ehuru man ännu icke hunnit fullt repa sig efter den fruktansvärda eldsvåda, som år 1234 lade kyrkan och hela samhället i aska.

Skrifvaren vek af in i en sidogränd och stannade framför ett hus, der en stor förgylld ring utvisade att en medlem af guldsmedernas vällofliga skrå dref sitt yrke. Efter åtskilliga starka bultningar på de stängda fönsterluckorna stack ett stubbskäggigt ansigte ut genom porten.

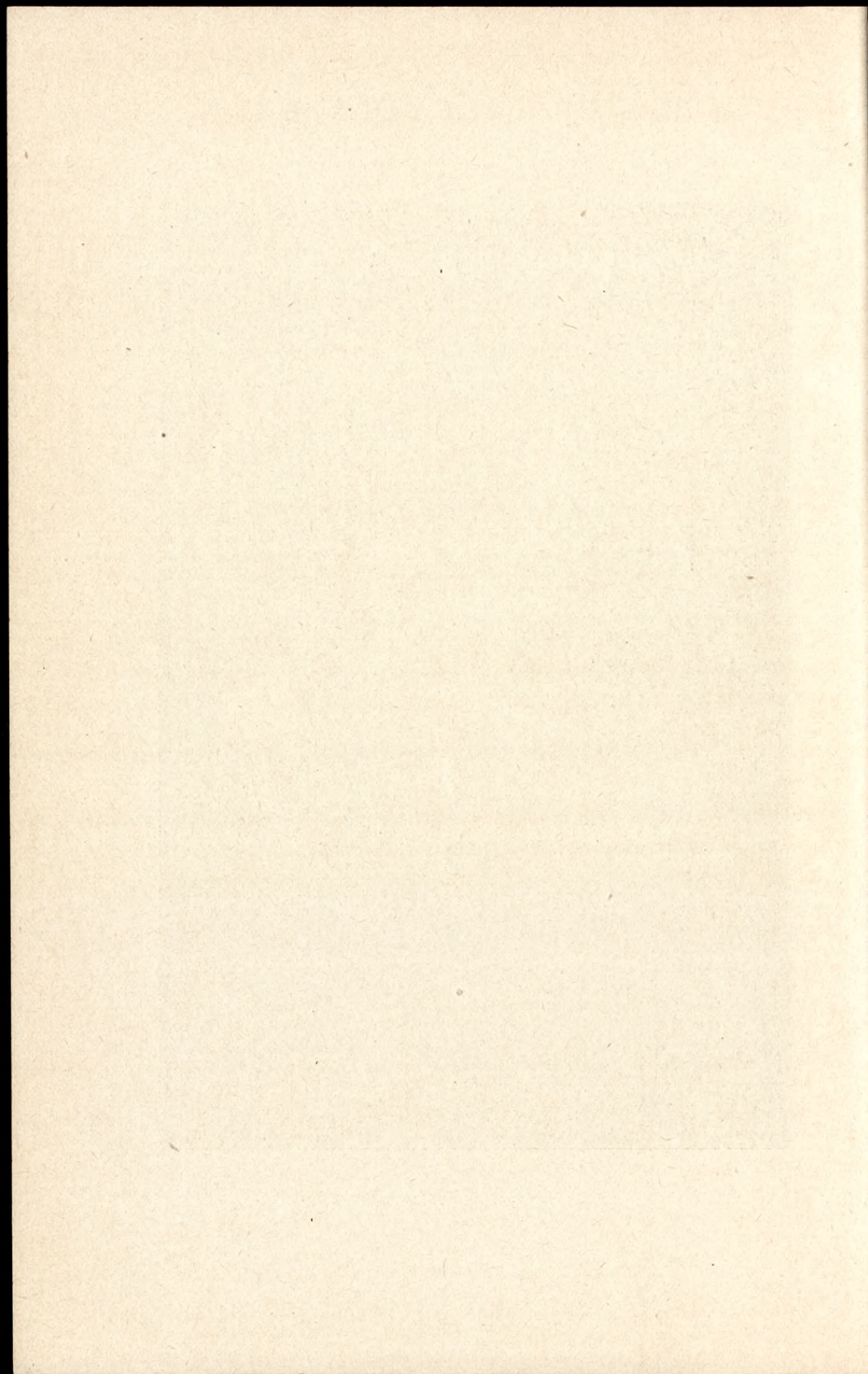
— Öppna, mäster Claus! Jag kommer för att hemta crucifixet.

— Hi för fjorton degelsvedda små sa — aj, der var så när jag svor, årade pennesven! Nå, jag ger redligt till embettets altare i trefaldighets kyrka två örtugar i veckan för den synden! Rappt ut och håll herrns häst, pojke! Stig in, stig in!

Inkomna i verkstaden putsade mäster upp tranlampan och framtog derefter ur bordslådan ett crucifix af elfenben med försonarens bild i drifvet silfver. Arbetet var i sin helhet ett särdeles vackert prof på sin tids högt uppdrifna konstskicklighet i guldsmedsyrket, hvilket handverk för öfrigt här i nordnen har anor, som gå tillbaka långt in i hedenhös. Munkarne införde emellertid i detta fack en ny smakriktning, den italiska, hvars mera mjuka och veka former så småningom helt och hållet undanträngde den fornskandinaviska stilens ombarbari, men också om kraft erinrande kärfva linier. Korset i fråga hade utarbetats i full öfverensstämmelse med modet för dagen, som bland annat föreskref att frälsarens lifskynke skulle vara förgylldt, likaså spikhufvudena. Här fanns dock en nyhet, ty under det törnekronan vanligen markerades i låg relief utgjordes den i detta konstverk af tre besynnerligt hop-

Volmar Gerda betraktade en lång stund stillatigande detta sannskyldiga mästerstycke. (Kap. VII.)

virade guldtentar, hvilka tätt omslöt den tillbakaböjda Kristipannan.

Volmar Gerda betraktade en lång stund stillatigande detta sannskyldiga mästerstycke.

— Nå, är det inte vackert? sade guldsmeden med berättigad stolthet. Jag har sjelf arbetat hvarenda bit, men det der fördömda — madonnan hjälpte så visst ifall jag skulle till och svära! — det der smycket ni gaf mig att insätta som törnekrona har vållat ett fanders — så, så, så! — hufvudbry och möda vill jag lofva. Knappt kunde jag få det att passa hur jag vred och vände. Och sannerligen, herre, när jag satt här ensam om kvällarne och pysslade med verket föll mig stundom före att den allerheligaste jungfrusonen böjde undan hufvudet, hvar gång jag skulle sätta dit smycket, liksom han ej velat komma i beröring med detsamma.

Skrifvarens hand, som höll krucifixet, darrade, så att den gula törnekransen kastade ett underligt, fladdrande skimmer på väggen.

— Ja, det var för att ni missbrukar guds namn så ofta i syndiga eder, mäster.

— Hm, kanske det, kanske det — men nu är det färdigt som ni ser. Guldtentarne äro dragna in i elfenbenet och den der konstiga inskriften vetter mot hufvudet samt kan följaktligen ej ses. Den röda perlan ligger också osynlig inne i korset, men detta är ledadt och öppnar sig om man trycker på denna lilla fjeder — så! Nu ser man hela smycket med ädelsten och allt. Knepigt utaf ett tjog etterlödda basilisker! Precis som ni ville ha det eller hur! Det der lilla maskineriet har Josse klensmed gjort.

— Jaså, sade Volmar i frånvarande ton.

— Honom känner ni nog, för det var hans elaka käring, som Belzebub for af med helga lekamens natt förra året. Halfva taket följde förstås med, men aldrig har Josse lappat huset sitt med gladligare sinn än efter den förödelsen. Jag har en af lika uli att dragas med, jag ock, så inte begriper jag hvad fandan väntar på. Fröjdades mig dock stundom in i själen medan jag höll på med det här arbetet, för det spökade mest hvar natt på verkstaden. Nu kommer han! tänkte jag och

makade mig åt väggen, så att gammelfar inte skulle taga fel i mörkret, men han hade väl fått nog af Josses kvinna, begrips — håhåjaja!

Sedan skrifvaren gjort upp affären med handtvarkaren, begaf han sig åter i väg efter att dock först ha väl förvarat det inköpta konstverket.

— Och så skulle det ändå heta till sist: Eckar Gerda och Agda Johansdotter! mumlade han doft ut i den tysta natten. En ensam borgare vinglade framför honom från ölstugan till sitt hem, men då ryttaren med sina eldglänsande ögon for förbi honom, släppte han i förskräckelsen lyktan och tumlade öfver Laurentz skomakares bodtrappa samt lallade sin mening sålunda: »Det var sjelfva djefvulens öfverste ålderman, som skulle till Kjefflinge stora hästmessa i morgon.»

Men primatets famulus var för mycket upptagen af sina egna tankar för att lägga märke till fotvandranden.

— Kärleken är blind har det ju påståtts allt ifrån Adams och Evas första famntag under paradiset's tamarinder — lögn! Den är tålig och mild, fördrager allting — också fel, Paulus! Du förstod dig på mycket, men inte på att älska. Ingen är så skarpsynt som kärleken, ingen så otålig, så hätsk och ofördragsam. För att gilkerens dotter är mig så svåra kär upptäckte jag genast min brors sinnelag i det stycket och äfven junker Abels. Nu hatar jag dem begge och skall krossa dem begge — just för att jag älskar. Abel är af mitt virke, men han tror mig tillhöra sitt parti. Evoe satanas! Jag står såsom Lamech allena emot allt kött på jorden.

Nu gäller min första dust helgonet på Broby och här är utgången lätt att förutse. Lyder han kyrkan så går Agda honom oåterkalleligen förlorad och lyder han kärleken så stänger kyrkan himmelrikets portar midt för hans näsa. Nå, förrän Eckar skulle våga trotsa mitran i Lund går solen i morgon upp i vester — så att mellan kapitlets härman och jungfrun i Helsingborg blir aldrig i evighet något hjonelag.

Och dertill denna helvetets kronjuvel, detta pannsmykke, som skall vålla ve och vände i hvar mans hand, denna alla fördömlers röda morgonstjerna, detta spjutsår i Kristi sida, detta förstenade anatema öfver de rättrogna fröjdernas Kaper-

naum! När jag har dig, frågar jag efter himmel och jord intet. I skolen vara listiga som ormar — och det må väl anses knepigt nog att sätta Arkonas djefvul inne i korset. —

Plötsligt höll han in hästen och lyssnade. Ett sakta bul-ler nådde hans öra från andra sidan af staden, från Dalby-hället. I början lät det endast som ett aflägsset sus, men så småningom stegrades det till ett ilsket tjut, ett infernaliskt skrän, blandadt med klang af vapen och grofva tramp på hårdfrusen väg. Och Volmar skrattade der han satt i fastla-gens natt, ty att se olyckan rusa fram i bråd fart och veta att den skulle följas af många, många andra, en rad lång som människoböernas tåg till den eviges tron en långfredagsmessa — sådant fröjdade honom i sinne och själ.

— Det är Lundabygdens bönder som skola in och tacka konungen för plogskatten, sade han halfhögt. Pass opp, Erik, att inte kyrkans stora klocka också stämmer in och tackar dig för tiondet.

— Försigtigt, Gerda, hviskade en röst ur mörkret och skrifvaren mera kände än såg hur en hand fattade betslet. Ord äro svåra fallgropar för den som har ett mål att nå. Annars är det nog som du sade. Häckeberga-Hacken kommer för att leka ett passionsspel med Danakungen. Res du till din mission — jag går till min.

— Junkern af Söderjutland! mumlade Volmar öfverraskad, men den andre var redan försvunnen och Uffös bresprantare töfvade ej att mana på hästen och skynda åt sitt håll.

I kungahuset rådde en fruktansvärd uppståndelse när Abel återvände. Hack var en mästare i öfverrumplingens konst och han hade planlagt det hela med sådan skicklighet att ryktet i staden ingenting visste berätta om det förestående anfallet förrän upprorsmännen ej voro långt ifrån portarne. Men då ingingo också bud på bud och den plötsligt påkomna förskräc-kelsen förstörde faran, så att det slutligen sades att en väl-dig bondehär i full utrustning var i antågande.

Konungen befann sig i högst upprörd sinnesstämning, och gick ur rum i rum, utan att veta hvad beslut han skulle fatta. Så fort brodern inträdde rusade han emot denne.

— Detta är ju en öfvermåttan sorglig sak, pustade monarken. Hur synes dig Abel?

— Många minuter stå här icke åter att grubbla på, menade junkern. Upprorsmakarne röra sig snabbt och Hack har alltid varit rask i vändningarne.

— Ja, den förrädaren, den förrädaren! Men kanske jag dock borde, för att stilla sinnena, afstå från plogskatten?

— Som ni behagar, sire — gör det! Rikskassan kan inte bli mer än hvad den är — tom.

— Gud bättre! Här finns ingen utväg kvar. — Hör, hör! — Jag är icke feg, det har jag visat i många strider, men denna kamp emot mitt eget folk faller sig dock tung.

— Att hålla stånd i Lund är omöjligt, enär vi ej ha knektar tillräckligt. Res i stället genast till Helsingborg. Slottet är starkt och har god besättning.

— Der omkring är ju resningens hufvudsäte.

— Hvad mer? De ha ingen ledare och så mäktar ni från borgen möta dem som det egnar en landsherre. Dröjer ni längre här så faller ni i böndernas händer.

I samma stund flög ett olycksdigert rytande öfver nordens främsta kyrkostad. Det gällde denna gång kronan, men dess innehafvare fann klokast att icke nu möta allmogen. Han hade i sista ögonblicket kastat sig på hästen och ilade, följd af en liten skara trogna, i sporrsträck mot Helsingborg.

Men i ett af kungsgårdens fönster dröjde en hög gestalt och betraktade fackloras fantastiska skimmer på bondesvärden. Då hviskade han i sakta tonfall gång efter gång:

— Abel, konung i Danmark.

VIII.

Det underbara krucifixet.

Man var nära inpå den stilla veckan och ännu hade icke de nordskånska bönderna lyckats öfvertala någon herreman i trakten att åtaga sig ledingen mot kronan. Vål funnos der åtskilliga, hvilka långt ifrån voro anhängare af konungen och gerna skulle ha velat fresta ett nappatag med Valdemars son, men risken syntes dem i detta fall icke svara mot resultatet. Så hade allmogen, efter det Brobyriddaren gifvit sitt bestämdt afböjande svar, vändt sig till Lage Nye på Engeltofta, som man kände för att sedan gammalt stå på spänd fot med Erik, men han sade nej till det erbjudna ledareskapet, ty han hade sina skäl att icke stöta sig med sin mäktige frände och förutvarande förmyndare, riksrådet Joen Lille på Tomarp. En annan, som äfven uppvaktades i liknande ärende, Herbold Lindenow på Lärkesholm, ursäktade sig med sin höga ålder. Värre gick det häradsbuden, då de kommo till den snikne Olof Mogensson Lunge till Kulla Gunnarstorp, hvilken kastade dem i slottskällaren, sedan de förklarar sig icke kunna garantera honom 500 mark för hans omak och tidsspillan.

Nu drog en skugga af missmod från åsen ned till sundet och ännu en gång vände fyra häraders folk sina längtansfulla blickar till det lilla Broby, der deras ende hjälpare satt. Men han — han såg bara Helsingborgs hus, der bakom en hvit fladdrande duk skymtade blåa ögon och gula lockar och i hans öron ringde oafslåligt svärfaderns ord: »Endast åt en trogen

konungsman lemnar jag min dotter, och i hela Danmark finnes ingen, som jag härvidlag sätter före dig, Eckar.»

Men på sin gård i Ströfvelstorp satt den gamle redlige häradsfogden Jep Tulesson, och äfven hans hjerta klappade af kärlek — kärlek till sina landsmän, det utsugna, förtrampade och blodslagna skånska folket. Och han drömde i yr älskog, lik en nyskäggit, förälskad ungersven, han såg också en fladdrande duk, icke liten och hvit med sirlig jungfrusömnad i klostermönster, utan stor och kraftigt skuren som ett ffordags allshärjartings fria tankar och med den stora inskriften: allt för Skånes allmoge! Och der blixtrade ögon, blåa som Skandinavians tusen vatten före en tordönsstund och der ringlade lockar af kornfältens färg på Lundaslätt, när skåran tråder sin rasslande dödsdans i mognadstider. Men det var män, som här trädde fram för att kämpa sig till rätten få lefva som män på fädrens jord, och den skånska bondens korta svärd splittrade den jutska knektens långa klinga.

Åh, hvad den striden var lustig och karlavulen! Gubbens blickar blänkte som en pojkes, när han i tankarne lefde sig in i kampen. Se der — der kommo hans egna, de orubblige, taktfaste männen från Södra Åsbo och sida om dem gick Luggudefolket, axel mot axel, en mur, ogenomtränglig som Kullaberget. Och från flanken föllo de djupa skogarnes invånare in, Norra Åsbo nejdens slitsega karlar, knotiga som ekarne i Tossjö och raka som granarne i Fagerhult. Men i fejdens högsta stund bröt vårfloden fram och med oemotståndlig makt svepte den öfver furste och väldige herrar; det var hafvets söner, Bjäre härads sinnesheta berserkar, som lik en stormdrifven ljunbrand kastade sig öfver fienden. Nu beseglades plogskattens öde, nu brusto kedjorna och skåningen kunde åter draga ett andetag, så fullt, så djupt, så friskt att många graflagda släktled i afund tittade upp ur sina trånga kamrar.

Ja väl — men hvem skulle ordna dessa skaror till kamp, till hvilkens banér skulle de lita under vapenleken? Detta var en svår nöt att knäcka och den gamle häradsfogden såg högeligen bekymrad ut. Han visste också hvad svar riddar Gerda gifvit bönderna och orsaken dertill.

— Kunna helgonen tillåta att en kvinna får så platt ödelägga ett helt folk? suckade han. Om hon ej kommit i vägen hade nog Brobyherrens öfriga betänkligheter varit öfvervinnerliga, ty han har ett för ädelt hjerta att vägra hjälpa nödlidande.

— Veten I nyheten, häradsfogde? sade andtruten en grannbonde, som snabbt slank inom dörren och slog sig ned på första stol han fick tag i. Böfveln och alla hans smådrängar! Hugga vi icke i efter detta så vänne jag att hela Åsbo ryker åt fanoma!

— Hvad står på, Jovel? frågade Tulesson förundrad och på samma gång intresserad, ty han hörde af den andres ton att det gällde mer än bagateller.

— Jo, ingenting mindre än det att i natt ha bönderna från Torna och Bara stormat mot Lund, och så plötsligt kommo de, fogde, att kungen nästan blifvit deras byte. Nå, det hade då varit skada, enär i så fall vi inte haft något att göra.

— Han flydde således?

— Var väl tvungen, efter han blott egde en hand full knektar på platsen. Nu ha vi den gunstige folkplågaren nära nog inom lukthåll.

— I Helsingborg?

— Naturligtvis. Der sitter han nu och spinner sattyg samman med gilkeren — också en skön pojke! Men vänta bara! Vi komma, vi komma! Låt mig endast få dig i dessa näfvar, herre Plogpenning och vid profeten Jere — Jere — han som hängde i träden bland Babylons harpor och gret — skall jag plocka istret af dig och göra dig lika tunn och skramlig som dina 8 örtugar silfver.

— Du har väl budskapet säkert?

— Ej tu tal derom. Min brorson tjenar ju på Helsingborgs hus och han blef genast efter kungens ditkomst i morse beordrad att spränga af till Tomarp och buda Lille göra en ögonblicklig hofresa. Så på återvägen tog pojken kroken om till mitt och meddelade tidenden.

— Ja, herr rådet har alltid varit en inbiten kungadyrkare, en af desse, hvilka fattat sin trohetsed mot kronan som en skyldighet att försvara hvarje monarkens påhitt, vore det än

så galet. Sådana människor våga ej tänka mot tronen, endast med den.

— Tänka? Om Lille någonsin tänkt på annat än plåga och bedraga sina usla landbönder och gårdsittare vill jag vara skapt som den der åsnan Belial, hvilken bestraffade gudsmannen Holofernes, då denne till herrens ära dansade framför Noaks ark. Kungens hela diktan och traktan går ut på alldeles detsamma och därför — hvar åtelen är, dit församla sig ock örnarne.

— Nu måste här något företagas — men på hvad sätt, det är frågan, sade häradsfogden och reste sig. Som förhållandena i detta ögonblick tillspetsat sig kan det icke längre fortfara.

— Företagas? upprepade bonden. Här finnes väl inte mer än ett sätt — rakt på det ruttna rövvarhålet vid sundet.

— Hvem ledde Lundafejden?

— Den brave folkvännen på Häckeberga, är mig sagdt.

— Och hvem leder vår strid, på hvilken dock hela utgången hvilar?

— Må säga, må säga! — Nå, vi ge herrarne den lede i våld! Kunna vi inte knäcka ett tjog tomma jutska skallar hvar, utan att ha någon som står bredvid och pekar hur man skall slå! Den konsten kan jag och alla duktiga karlar i Södra Åsbo förut.

— Du talar som du har vett till, Jovel. Att slåss på marknader och gillen är en sak, men gå i fält mot öfvade soldater är något helt annat.

— Tvi ock för allan tid, att man blifvit född i en så stakot landsända, der det bara finns en enda präktig riddersman — och han vill inte.

— Jag skall emellertid resa öfver till honom ändå, så att vi få orda i samdrägt om saken. Tack för budskapet, Jovel.

Snart derefter befann sig Tuleson på väg till riddar Gerda.

Det var med en viss förlägenhet Eckar välkomnade sin gamle vän. I mången enslig stund hade bondebudets ljungande: folkförrädare! ropats i hans öra om och om igen. Han sökte tysta denna röst genom att med all makt tänka på sin hjertans

kär, men det ville aldrig riktigt gå, och hur han vred och vände hennes bild kunde han dock ej hindra att allmogens förebrående ögon lika fullt stirrade på honom i envis, oafbruten enformighet. Om nu någon måste offra sig för folket — hvarför skulle det just nödvändigt vara han, som hade ett ärorikt namn att freda, en riddares ed att fylla. Och för Eckar Gerdas sönderslitna sinne kom nu den gamla, gamla frågan igen: skall jag taga vara på min broder?

Nu anade han att häradsfogdens besök gällde böndernas sak, helst som de två icke sammanträffat sedan hemfärden från tinget.

Med ett försök att skämta yttrade riddaren i en tvungen ton:

— I måtten hålla kärlek för en mycket ringa ting, Tuleson, efter ni nu först kommer med lyckönskan till mitt förestående hjonelag.

Men gubben skakade allvarsamt på hufvudet.

— Jag har ingen lycka att bära fram till Broby kapitelherre. Hela Skåne är nu ett enda stort sorgehus och det vore häderi att muntra till älskogsfröjd i en kammar, när der gråtes och pustas i alla andra.

— Smärtan gör eder obillig, fogde. Agda och jag ha haft hvarandra kära, långt innan någonsin plogskatten kom till tals. Är det då reson att vi skulle göra oss beggelyckliga för att konungen behagar pålägga en extra gärd, en sak, som strängt taget icke angår oss.

— Så talade aldrig folkvännen Gerda förr.

— Folkets bästa ligger mig lika varmt om hjertat än, men ingen må klandra om jag betänker mig två gånger innan jag för allmogens skull kastar ett par unga människors ljusa framtid öfver bord. Det är ledningen för upproret som ni med all makt vill truga på mig, kallt förbiseende hvad ni dock så väl vet: att Erlandsson efter en slik gerning skulle förbjuda mig sin dotter och sitt hus.

— Ni har varit skåningens hopp i denna pröfvotid och till er vändas blickarne än.

— I dag råder ni — sist bara berättade ni.

— Derför att då kunde en fredlig uppgörelse mellan konung och bönder ännu anses möjlig, men icke så i dag.

— Är något timadt sedan dess?

— I natt har Lundaslättens allmoge angripit staden, der Erik vistades, och han måste hals öfver hufvud flykta till Helsingborg. Vi stå således inför ett afgörande, som ej längre kan uppskjutas.

Det skymde för riddarens blick. Han hade i det längsta försökt hålla den tanken kvar att en försoning skulle komma till stånd, hvarigenom den olyckliga fejden kunde undgås. Allt som tiden gick och ingenting afhöordes, grep han med större ifver fast i denna idé, den blef för honom hvad halmstrået är för en drunknande, men nu kände han hur han sjönk och vågorna slog ihop öfver hans hufvud med ett skvalp som liknade ett hånskratt. Och till botten var så långt — och aldrig skulle han komma upp i solens ljus mer!

Med darrande hand strök Eckar bort kallsvetten, som perlade på pannan.

— Riddersman! sade häradsfogden och fattade hjertligt den andres hand. Jag besvär eder vid allt som varit och är heligt i Danmark, öfvergif icke edra landsmän! Om det endast gällde ett eller annat lumpet skattemynt mer, så skulle jag, vid gud, ej tala såsom jag gör, men striden ståndar om den lilla rest af Skånes urgamla folkfrihet, hvilken ännu finnes, skall få existera eller alldeles undertryckas. Här kan endast bli fråga om att vara för eller emot. Jag har icke englars tunga, men lyssna blott till rösten i ert inre och den säger detsamma som jag, ehuru på ett mycket mäktigare sätt: öfvergif icke edra landsmän!

Samtalet afbröts plötsligt genom en tredje persons inträde. De hade varit så införlifvade i sitt ämne, att de ej lagt märke till hästramp utanför och begge stirrade därför högst öfverraskade på den kommande, som ej var någon annan än Volmar Gerda.

— Hvad för dig hit nu! frågade den förvånade brodern.

— Åh, här har varit något krångel om en kapitelsskog i Hjernarp, som kyrkovårdarne ville ha till ollonbete för sina svin, utan att gifva afgäld, åberopande gammal häfd. Pastor

Loci anmälde förhållandet i Lund och så måste jag dit upp på hans högvördighets vägnar för att lära de tredskande hvad deras frid tillhör. Efter jag så kom åt hembugten ville jag göra en titt in.

Tulesson satt och bet sig i läppen. Han var förargad öfver detta besök, som aldrig kunde komma i en olägligare stund. Nå, tänkte han i vresigt sinne, den pojken har då i hela sin lefnad endast ställt till obehag.

— God dag, häradsfogde, sade skrifvaren obesväradt. Näppe jag såg er och ännu mindre ni hörs. Mätte varit någon viktig rågång ni utstakat efter I sitten der så allvarliga begge.

— Ja väl — rågången mellan rätt och orätt.

— Lönlöst arbete, för fänden flyttar ändå skiljestenarne innan nästa laga syn. Eljes kan jag väl tänka mig att det var bonderörelsen ni hade på tal, ty jag har här i bygderna inte hört ordas annat.

— Deraf hjertat är fullt, deraf talar munnen — och kyrkan, tycker jag, bör också kunna säga sin mening i saken.

— Ack, konungen är äfven oss yrång och har orättmätigt slagit under sig tredje parten af vårt oafytterliga tionde, men herrens tjenare söka följa guds vägar — och dessa äro underbara.

— Hm, har jag mig icke för galet före, så söka nog klerkerna stundom gå andra vägar med, om de än inte äro så underbara, brummade Tulesson harmset och reste sig. Jag har några ärenden att uträtta häromkring. När det är gjordt, ser ni mig igen och väntar jag då att få ert sista svar! Madonnan lede beslutet till lycka för oss alla!

Eckars nye väpnare Pengt Unna inträdde och mälde att hästen stod för dörren. Ynglingen bar sin herres färger med ett käckt behag och han tog sig godt ut i den klädsamma väpnardräkten. Skrifvaren ryckte till och borrhade sina dystra blickar med ett egendomligt, något oroligt uttryck in i Pengts ansigte, men Unna uthärdade hans granskning utan att blinka.

Sedan bröderna blifvit ensamma, var Volmars första fråga:

— Den der pojken — hvar har du fått honom ifrån?

— Hans far är sillpackare i Ystad. Det är för öfrigt en rask, villig och förståndig sven, glad och skålmaktig, med ett hjerta af guld. Jag har alla skäl att vara belåten med mitt första val af väpnare.

— Såå, såå!

Biskopens sändebud hade synbarligen möda att fördrifva någon tanke, som fått makt med honom. Slutligen ruskade han otåligt på hufvudet och vände sig till brodern.

— Jag har ett särskildt ärende till dig från biskopen.

— Hvad då?

Volmar framtog Uffos skrifvelse. Eckar var olik de flesta af sina ståndskamrater deruti, att han kunde läsa och skriva, något som hos den tidens adel var mycket sällsynt. För denna kunskap hade han att tacka Valdemar II:s gunst, ty konungen märkte den unge småsvennens vetgirighet och lät honom deltaga i tronarfvingens undervisning. Ridderliga idrotter ansågos då innefatta summan af hvad en adelsman behöfde veta och inte ens de yngre furstesönerna fingo alltid lära skrifkonsten. Sålunda voro både Abel och Kristoffer okunniga deruti. Man var icke personligen så beroende af pennans bruk den tiden, ty på hvarje något så när betydande gård fanns en huskaplan, som utom själavården äfven ombestyrde alla nödiga skrifverier, hvilka sedan, om det erfordrades, försågos med godsegarens vapen i vaxaftryck eller också ritades någon krumelur till bomärke. I detta hänseende var det samtida Sverige kommet åtminstone ett tuppfjät längre, beroende till viss grad på att detta land icke, i likhet med Danmark, mottog alla sina impulser direkt från Tyskland, der den kulturfientliga feodalismen vid denna tidpunkt stod i sin högsta blomning.

Det var med en känsla af djup vördnad Eckar öppnade det erkebiskopliga brefvet. Lunds stora helgedom visade sig för hans blickar i all sin glans, korgossarne sjöngo, kåporna glittrade mot altarets ljus och i höjden manade klockorna till bot och bön. Ödmjukt kysste han skrifvelsen och läste derefter:

»Vi Uffo Trugotsson, med guds nåde erkebiskop i Lund, andre i Danehof och med supremati öfver Upsala pallium,

till vår älskelige son Eckar Olofsson, kapitlets härman på Broby.

Efter hvad dig väl förkunnats äro onda tider komna öfver alla Danmarks Kristtrogna och oss bäfvar in i hjertats djup när vi betänka hvad änden månne blifva på allt detta. Mörkrets furste har fått konung Erik i sina klor och nödgat honom att först plåga det arma folket medels plogskatten och sedan i rasande vanvett sträcka en besudlad hand efter den apostoliska kyrkans tionde, något som ännu ingen annan herre, hur mäktig han än varit, vågat tänka i kristenheten.

Nu har Israels betryckta folk rest sig mot filisteern, emot hädaren, som icke skyr att med fräcka händer rifva förbundsarken från dess sanktuarium för att uppställa den i sin snikenhets Dagontempel. Men hvar finnes Isai son, hjälten af Juda, han, som med gladt sinne lade sin orättfärdige konungs tunga rustning och med blott slunga och sten och herren Zebaots namn sträckte den arge Goliat i stoftet? Här tarfvades en Mose, att tala inför Farao, en Jefta med hans löftestrohet, en Gideon med hans varma tillit, en Simsons list och en Deboras segervisshet. Skall jag söka fåfängt, ropa utan hopp såsom predikaren i öknen?

Du son, vår själ så kär. I sorg är vårt hufvud böjdt och ecclesia pressa vänder sig med flor om korset till de barn, som förblifvit trogna i dessa förbistringens dagar. Vi kunde säga dig ett ord till tvångs, ty du är vår härman och edbunden vid primasbanéret, men vare det oss fjerran att i denna sak våldföra någons öfvertygelse. Gå och tag den plats i striden, som täckes ditt hjerta och gud. Det är förmer att vara trogen himmelen än jorden och hvad som mistes här ersättes der uppe i tusenfaldt.

Och på den stora dagen ecce homo skola alla dina blodröda synder blifva snöhvita, så sant ännu förlåtelsens nycklar hänga vid Petri stol och nordens främsta kyrkosäte eger afkunna både bindelsens lag och löselsens evangelium. Du är vårt hopp, vår kräkla, vårt ankare. Sätt icke din hand till plogen och se dig tillbaka, ty då är du ej bekväm för guds rike.

Madonnan och alla heliga martyrer lede ditt uppsåt på en rätt väg.»

Riddaren stirrade på den i väliska munksnirkklar utsirade skriften, hvilken afgjorde hans öde. Kyrkan, den heligaste jungfrusonen, behöfde honom, ropade honom till bistånd mot våld, våld och tyranni! Och solstrålen kom, brännande het, som direkt sprungen ur verldsdomarens öga och i dess förtärande eld bleknade den fagra bilden af slottsjungfrun, tystnade alla knotande Geedar från fordom dag och brast bandet, som länkat honom vid Valdemars son. Kyrkan bidade honom, han var dess hopp, dess kräkla, dess ankare! Ah, hvad vore ändå jordens alla små korta och bleka fröjder mot himmelrikets eviga sällhet, då allherskaren en gång slår upp sina jordvida gafveldörrar och med en stämma, som rullar från stjerna till stjerna vintergatan ut, bjuder och välkomnar: stig in, du herrens välsignade, hvi står du der ute?

Striden var slut. I stilla hänryckning reste sig Eckar Gerda och hans blåa ögon strålade med svärmisk glans. Det fattades bara att han, klädd i rustning, stått på Oljoberget, för att han skulle varit en af dessa äkta korsriddare, en Balduin eller Hugo af Vermandois, hvilka den 7 Juni 1099 efter otaliga och årslånga mödor fingo med egna ögon se hvad hela vesterlandet blickade efter: Jerusalem.

— Gud vill det! Gud vill det! jublade den hierarkiske entusiast. Så må då min egen lilla lycka vika för välfärden i Skånes tusende hem! Kyrkan skall icke förgäfvos ha kallat en Gerda till vapen.

— Det har hon inte gjort, inföll Volmar hastigt. Du bör icke misstyda hans högvördighet. Här är endast fråga om att väcka den som möjligen sofver — sedan må den vakne handla efter eget förstånd och samvete.

— Men prelaturen önskar kampen?

— Bevare oss Mikael från en så ond tanke! Kristi rike vill frid på jorden och människorna en god vilje, men då djefvulen ej tillstådjer detta, utan inger somliga människor illvilliga påfund, måste kyrkan draga krigsdrägten på, för att kämpa trons kamp. Seger är vårt mål, men helst seger under oliven.

— Mig tyckes dock nästan som korset denna gång icke vill direkt uppträda mot kronan?

— Så är det, Eckar. Vi ha blifvit groft förolämpade, men tiden är ej väl vald att höja det biskopliga korsbaneret, något som i närvarande stund också vore öfverflödigt. Böndernas sak är kyrkans och de föra nog striden till ett godt slut, endast dem gifves en duglig ledare. Straffas konungen för plogskatten så straffas han på samma gång för tiondet. Tar du hand om allmogens synliga fejd så var viss på att primatet ej ligger på latsidan. Plogens män slåss för dig och kräklans tjenare bedja för dig — kan du önska det bättre?

— Gud vill det! mumlade riddaren än en gång.

— Allt tyder på att han fordrar det, sade klerken emfatiskt. Jag har i Lund låtit mig berättas att ditt giljeri till Erlandssons dotter fått den utgång man kunnat vänta och för menniskoögon att tycka skulle ditt ledareskap för upproret komma att bedömas illa på Helsingborgs hus — men hvad veta vi, blinda mullvadar i gruset, hvad känna vi om den eviges mål, när han med mildt våld för oss från våra självvalda stigar in på hans? Vi hade utsett åt oss en bekväm bana, under det hans väg är tung och mödosam, vi ville skratta och fröjdas, men han såg att sorg och pust var oss nyttigare, vi sökte sol och han behöfde oss på lifvets skuggsida. Via dolorosa har alltid varit bevuxen med törne och tistlar, men den för dock ofelbart till ljuset.

Volmar talade med öfvertygelsens värme och orden funno gensvar i broderns hjerta. Sällan förde skrifvaren ett språk, så fritt från all hånfull bitterhet som nu och därför gjorde hvad han sade ett så mycket djupare intryck.

— Mitt värf är inte fullbordadt än, fortfor biskopens sändebud. Jag har en gåfva med mig åt dig från hans högvördighet.

Och han framtog det förut omtalade krucifixet.

— Göm detta väl, härman till Broby, sade han med djup stämma. Det är kyrkan, som skickar dig denna klenod till bevis på dess bevågenhet. Skilj dig aldrig från den, hör du, aldrig, ty detta kors är signadt af kyrkofursten och invigdt

dig till ledstjerna i helga Knuts namn. Det är ett tecken till din kamp och en gudomens vink om din seger.

Eckar böjde sig i from hänryckning öfver den glittrande Kristibilden och kysste den ömt. Ljumma smögo derute de första vårvindarne och lärkan slog drill på drill öfver Södra Åsbo. Då kom en liten nyfiken solstråle och tittade inom Broby fönsterkarmar, den var så yr och lekfull nu i livvaknandets dag och ville bara flyga omkring för att sätta ljus och färger på alla föremål. Så fick den plötsligt syn på krucifixet och tog ett djerft hopp dit öfver den nedlutade mannens hufvud, men tumlade förskräckt ut igen och stannade icke på mycket, mycket länge. Ty på andra sidan korset glänste ett par eldglober i ett ansigte, blekt som graflagd mans och munnen log ett leende, afgrundskraftigt likt de fördömdes löje, då inferno budar till de tusen syndernas onda vesper. Och solens barn ryste öfver mötet och satte sig på sockenkyrkans spir att tänka på hur mycket styggt världen ändå gömmer — vare det så vår eller höst.

Men kapitelherren reste sig och hans ögon strålade i fröjd.

— Och nu till striden — för gud och Skånes allmoge!

I nästa ögonblick inträdde den gamle häradsfogden. Han såg genast att någonting timat, ehuru han icke visste hur han skulle tolka den glädje Eckar lade i dagen. Denne lät honom emellertid ej länge sväfva i okunnighet derom.

— Tulesson, sade riddaren hjertligt, allt är nu noga öfvervägt och jag har fattat mitt beslut. Låt budkaflarne genast gå till nordskånes folk och säg dem att Gerdas tre hvita halfmånar skola leda dem mot Helsingborgs hus.

Gubben såg gladt öfverraskad från den ena till den andra.

— Är det ert fulla allvar? frågade han förbryllad.

— Man gäckas icke i sådana ting, fogde, förklarade Eckar i fast ton. Ni ville ju veta besked — och nu har ni fått det.

— Riddersman, yttrade den gamle och tryckte med rörelse Gerdas händer, ej vet jag hvad som kunnat så öfvervinna

edra betänkligheter och jag frågar icke heller stort derefter. Hufvudsaken är att bönderna fått ledare. Å allmogens vägnar tackar jag er och madonnan gifve att en lyckligare dag randas för folket efter detta.

— Amen, inpassade Volmar salvelsefullt.

— Och så en annan sak: när skall samlingen ske och hvar? sporde häradsfogden.

— Här är snabb handling af nöden, genmälde riddaren. Om söndag är palmsöndag. Låtom oss mötas om måndag vid Björnekulla klint. Det tarfvar alltid någon tid att ordna skarorna, men på tisdagen kunna vi stå för Helsingborg.

— Må göra. Farväl till dess.

Men Tulesson funderade under hemvägen:

— Var det manne skrifvaren, som så raskt lyckades omstämma Gerda? Jag tror att den pojken har fänden i kroppen.

Under tiden satt Eckar och instruerade sin väpnare i hvad som komma skulle, medan Volmar tyst hörde på.

— Nu blir här vapenlek utaf, min gosse och tror jag mig kunna säga att allvarliga nappatag stunda, ty konung Erik är intet harhjerta i strid och en rasande allmoge lägger inte fingrarne emellan. Du har aldrig varit med i en riktig batalj förr, så nu får du visa hvad du duger till.

Unna sträckte på sig och såg sin herre frimodigt i ögonen.

— Skam skall ni åtminstone ej få af mig, herr riddare, ty der ni står, der står också jag. Svärd kan jag sköta, trohet har jag i bröstet — och hvad sedan mer brister mån I lära mig innan vi draga åstad.

— Godt, godt, jag tror dig, min käre Pengt, sade Gerda och afskedade vänligt småskrattande sin tjänare.

Det var ett underligt ögonkast som väpnaren sände husbonden — något af het sommarsol och fågelspel i en björkhage, när bo bygges och gök ropar på gök från skog och till skog, en sekund endast, en blick då dörren gick igen. Eckar märkte ingenting, men brodern fångade blicken i förbi-

farten och en frossbrytning skakade brefpräntaren. Så fick han ögonen på krucifixet och det var med en ovanlig häftighet i tonen han våldsamt pressade fram:

— Du — du — göm undan det der genast!

— Ja, du säger sant, svarade riddaren. Denna kostliga gåfva bör ej ligga så vårdslöst kastad framme i en hvardagskammare.

Och härmannen aflägsnade sig för att dölja sin skatt i samma kista, hvaruti Rano af Avarien och hans dotter en gång fåfängt letade efter Svantevits pannsmycke.

Men vid fönstret dröjde Volmar och hans hufvud brände, tinningarne bultade i vild fart och han mumlade och mumlade åter:

— Tranorna! Tranorna!

Så såg han sig omkring och fann att han var ensam. Vid den upptäckten kom sjelfbeherskningen tillbaka. Sakta smög han sig fram till en bordslåda, öppnade den och tog derur Uffos bref, som han noga lagt märke till hvar brodern gömt.

Knappt hade han stoppat skrifvelsen i fickan, förrän han instinktmässigt kände två ögon hvila på sig, två ögon så hatfullt heta att det sved i skinnet. Ljudlöst drogs ytterdörren till och när Volmar med ett hopp rusade fram och ryckte upp den fanns der utanför ingen. Brodern såg han stod långt borta på gården och samtalade med en af drängarne. Hvem hade det då varit? Atminstone inte inbillning, derpå var han säker.

— Bäst att packa sig härifrån, hviskade skrifvaren och såg sig omkring med ett uttryck af ängslig fasa. Nu finnes vundernas fördömda stanitia åter på Broby och väntar bara på att vålla ve och vände i hvar mans hand! Ah, jag blir galen bland denna legion af spökelser! Djefvulen har ju synbarligen slagit sig ned här på kapitelsätet!

Ej lång stund derefter satt Volmar Gerda på nytt i sadeln. Eckar hade gerna velat att han skulle stannat något, men den andre skyllde på bristande tid, och med ett skyndsamt: Lycka till! sprängde han af från sina fäders gård.

Men den förste upprorsmannen af ätten Gerda gick in och bad vid krucifixet, bad barnets varma troskyldiga bön, bad om kraft att kunna segra för gud och folket, bad för henne den han så kär höll — bad till honom, som sade en gång: Ve de skrifflärde och fariseer!

III. De sju dagarna

Den första dagen af den sju dagars fästningen hade varit en förberedning för den andra. Den andra dagen hade varit en förberedning för den tredje. Den tredje dagen hade varit en förberedning för den fjärde. Den fjärde dagen hade varit en förberedning för den femte. Den femte dagen hade varit en förberedning för den sjätte. Den sjätte dagen hade varit en förberedning för den sju.

Den sju dagars fästningen hade varit en förberedning för den åtta. Den åtta dagen hade varit en förberedning för den nio. Den nio dagen hade varit en förberedning för den tio. Den tio dagen hade varit en förberedning för den elfva. Den elfva dagen hade varit en förberedning för den tolfva. Den tolfva dagen hade varit en förberedning för den tretton.

Den trettonde dagen hade varit en förberedning för den fjortonde. Den fjortonde dagen hade varit en förberedning för den femtonde. Den femtonde dagen hade varit en förberedning för den sextonde. Den sextonde dagen hade varit en förberedning för den sjuandehundra. Den sjuandehundra dagen hade varit en förberedning för den åttaandehundra. Den åttaandehundra dagen hade varit en förberedning för den nioandehundra. Den nioandehundra dagen hade varit en förberedning för den tioandehundra.

IX.

Allt för Skånes allmoge!

Och budkafveln gick från socken till socken, från härad till härad nejden rundt, och sällan hade väl en fejdemaning mottagits med större förtjusning. Bara i namnet Eckar Gerda till Broby tyckte sig bönderna redan ha vunnit en half seger och så allmänt missmodet varit nyss, så stor blef sjelftilliten nu. Glömda voro med ens alla motigheter de rönt af de andra herremännen i trakten och folket rustade sig till kampen med lika gladlig håg som om det gällt ett festligt gille. De djupa leden visste att härmannen var deras sanna, oegennyttiga vän och till gengäld skänkte de honom sitt fulla förtroende.

De fyra häradernas uppror för plogskatten hade så länge varit förutsedt och väntadt af både anhängare och motståndare att dess utbrott nu icke kunde hemlighållas till sista minuten, i likhet med hvad som skett nere vid Lund. Men tungt kändes slaget för kung Erik, när jobsposten kom till Helsingborg att Brobyriddaren ställt sig i spetsen för det genstörtiga folket. Stora tårar rullade utför den olycklige furstens kinder och han suckade i gripande sorg:

— Förr skulle jag trott hafvet sina ut än Eckar resa sköld mot sin edsvurne herre! Nu är troheten död i Danmark.

Gilkeren Erlandsson sökte väl trösta honom så godt han kunde, men budskapet hade äfven beredt honom allvarsamma bekymmer. Befallningsmannen bemödade sig att anse ryktet grundlöst, ty hur han än betraktade saken, kunde han ej finna någon rimlig orsak att Gerda så i ett kastade allt öfver bord

— namn, heder, hem, trohet och kärlek — efter att förut enständigt sagt nej till alla påtryckningar. Är detta sant, så ha minst sju djeflar farit i honom! muttrade höfdingen — och dertill sju af den genomtrigaste sorten ändå! tillade han, när han såg Agdas förgråtna ögon och tänkte på hur för blott kort tid sedan de två stått hand i hand midt i sin ljusa kärlekslycka. Hvem skulle då kunnat tro — ja, hvem skulle kunnat tro —?

Här fanns emellertid så mycket annat att tänka på att stor tid ej var öfrig till enskilda grubblerier. Antingen nu Gerda förde bondehären eller inte — faktum kvarstod dock att upprorsmakarne kunde väntas hvilken dag som helst, ty man hade sig bekant på slottet att samlingen skulle ske dagen efter palm-söndag, ehuru ingenting förnummits om afmarschen till Helsingborg, emedan Tuleson varit försigtig nog att derom ej nämna något i kallelsen till allmogen. Väl mäktade Erlandsson med sin besättning försvara borgen, men manskapet var dock för ringa att vedervåga ett utfall och utan ett kraftigt dylikt kunde man icke få bugt med rebellerna. Detta sade gilkeren öppet till konungen och rådde honom att ju förr desto hellre resa öfver till Seland och hemta trupper. Under tiden skulle han, Erlandsson, med sitt hufvud svara för det kungliga baneret på Skånes yppersta fäste.

Men i kritiska ögonblick hade monarken alltid svårast att fatta beslut.

— Underligt faller mig detta före, sade han slappt. Abel har oftare varit här på sista tiden än jag och han sade mig alltid att du rådde öfver knektar i tillräcklig mängd för att hålla hela norra Skåne i tygeln.

Slottsherren ryckte föraktfullt på axlarne.

— Jag tror mig veta detta bättre än hertigen och ni inser det ock, sire, ifall I dragen eder till minnes att ni nyligen beordrade mig sända alla mina jutska soldater till Landora*) för att vidare inskeppas och med eder afgå på härfärden till Estland.

* Nuvarande Landskrona.

— Vid gud och alla helgon! utropade konungen. Detta är mig alldeles obekant.

Erlandsson framtog ur ett lönskåp en skrifvelse och utbredde på bordet.

— Detta bref må väl vara af eder utfärdadt, ej annat jag kan se, sade han, och det öfverbragtes af ett bud i edra färger.

— Nej, nej, med denna sak har jag icke haft något att skaffa, yttrade Erik vredgad. Det är lögn och onda anslag alltigenom. Smått som stort har sammansvurit sig till mitt förderf. Ingen kung i Danmark stod någonsin så allena som jag.

— I egen vänner, sire, många och goda vänner — men ni bör ej tappa besinningen. Hvad nu den här förfalskningen angår — ty som en sådan får den väl stämplas — så kan den endast haft till mål att försvaga Helsingborgs hus och spela oss öfver i röfvarehänder. Tyckes mig mäktigare krafter gripa in i denna strid än jag anade.

— Hur sade anden i kungahusets sal? kraxade narren, som följt konungen från Lund och nu satt hopkrupen i ett hörn af rummet. Den store Bel i Babel.

— Tyst, ropade Erik, men hofskämtarens ord gjorde tydligen på honom ett pinsamt intryck. Han stod upp och började en orolig vandring från vägg till vägg.

— Allt gammalt groll mellan oss skall ju vara dödt och begrafvet och derpå ha vi anammat sakramenten, mumlade monarken för sig sjelf. Det är icke möjligt att han kan vara en förrädare — en Judas! Judas! Han och mästaren voro inte bröder — men så är också en krona mer än 30 silfverpenningar.

Erlandsson märkte sin furstlige herres dystra sinnesstämning och försökte leda samtalet in på en för stunden mera passande bog.

— Nå, att utreda sammanhanget med detta nidingstreck blir nog tillfälle framdeles, yttrade han lugnande. För ögonblicket gör det oss ingen vidare skada, endast ni lyder ett välment råd och skaffar hit knektar med det snaraste. Ni minnes att Joen Lille rådde till detsamma. Borgen är nära

nog ointaglig och den försvaras godt med de tyska legosoldater jag har till öfvers.

— Var det ej så att du nämnde om trupper i det bref du sände mig till Lund? Jag slog det i glömska den gången.

— Eske bypräntare mälde mig om eder ankomst hit för att tala med lämpor till allmogen. Nu torden I inse att det fogliga ordandets tid är förbi och att svärdet endast kan skaffa gehör åt samtalet.

— Men karlen tog säkert sankt Knut med sig ändå, fast jag förbjöd honom det och därför gick det oss i Lund som det gick, inpassade narren. Och på vägen se'n! Måste jag icke hänga och slänga ofvanpå en vanskapt kamel, som möjligen haft fyra hela ben och varit häst vid tiden för Kristi födelse! Och när det darrande benranglet snubblade öfver en ärtä på vägen vid Saxtorp så fick jag drula på hufvudet ut midt i en gödselstad och den der Belzebubs svärmors paradkamp gaf mig en spark till tack för sällskapet, hvarpå jag stod der i sörjan med bara begge masterna uppe i fria nattluften för att visa hvar vraket förolyckats. Det var minsann intet narri för en ärlig narr — och vid stadsporten här hade jag på ett hår när fått en bardisan i mig, för vakten trodde att det var pesten som kom. Tvi och tvi säger jag. Men nu går jag ut och letar efter sankt Knut och finner jag honom inte, så skall sannerligen den der Eske bli sanktad i stället.

Och konung Erik log å nyo sitt breda blida löje åt narrens af många grimaser och putslustigheter beledsagade jeremiader. Han behöfde så väl en munter stund, Valdemar II:s sorgfödde tronarfvinge och narren var hans goda genius, ty att sprida fröjd är också en mission, fullt ut så stor och ädel som någon annan.

Emellertid blef intet beslut rörande Selandresan fattadt den dagen.

Samtidigt härmed satt Eckar Gerda på sin ensliga kammar och stirrade under tankfull tystnad på broderns framför honom liggande ondskefulla gåfva, det underbara krucifixet. Verldsförsonarens panna trycktes af den guldvirade törnekronan, och i de stela ögonen glimmade liksom en bön om befrielse från detta nya pinoredskap, plågsammare än romarnes

hvassa krans, ty här hade en af hans egna, drifven af hemska lidelser, utdelat slagen. Men derom visste riddaren intet. Han endast njöt af det konstnärliga verkets mjuka linier och i hans sinne gick en tanke i mognad. I den tysta stunden satte han sig ned och skref så till sin hjertevän:

»Allerkäraste jungfru Agda på Helsingborgs hus, vare ni först och sist bevarad och signad af alla heliga och martyrer, som sjunga inför den eviges fotapall i ett ljus utan skymning!

Väl må mig svida i själ och sinne när jag här betänker att vi måste skiljas och gå vägar som aldrig mötas, aldrig ens korsas. Kort var kärlekens dröm, ett irrbloss öfver en sippa i skogen, en blyxt på ett nattmörkt vatten — men ljuf dock medan den räckte. Hvarför skall man behöfva vakna när man sofver bland sköna bilder och tror att man är vaken? Må helgonen svara — jag kan inte.

Men vi ha minnet kvar af vår älskog, jag af din och du af min. Icke tror mitt hjertas brud att det är med lätt hand jag sliter bandet mellan mig och min lycka. Det är guds vilja jag fullgör och då vore ju syndigt knota, om man än kunde känna sig frestad ropa: Herre, hvarför tvingar du just mig gå den svåraste vägen af alla?

Mera kan jag ej säga dig, min själs allt, men jag vet att du tror mig, när jag svär vid vår kärlek att ingen låg eller ond bevekelsegrund ligger bakom mitt beslut att åtaga mig folkets sak. Jorden har efter detta ingenting att bjuda Eckar Gerda — det kom frost i alla mina vårars blommor, det kom snö på alla mina höstars skördar. Nu är himmelen mitt hopp. Der skall du möta mig, Agda, käraste, käraste och jag tar dig vid handen och vi gå fram för den allsmäktige, der han hvilar på sina stjernströdda bolstrar med regnbågen som diadem om pannan och jag säger för sanning: Fader, jag har arbetat efter bästa förmåga i din vingård så länge dag var; låt nu mig och min hjertevän få vara lustiga i din kärlek. Och han svarar ja.

Till dess farväl, härliga Agda Johansdotter! Tag som ett minne af vår lycka detta krucifix, som jag härmed sänder dig. Det skulle ha kunnat bli en morgongåfva till min brud

— nu får det i stället vara aftonens sista kyss, innan natten bryter in öfver allt, som kallas sällt i lifvet. Göm det väl, ty kyrkans stora välsignelse ligger dold i dess matta silfver. Må detta kors hägna dig i stilla frid, till dess allt är fullkomnadt.

Och vare det så, i madonnans namn, en ände på den lilla väna sagan om riddaren till Broby och hans vif.»

Der glimmade i Eckar Gerdas blåa ögon två klara tårar af en omätlig sorg. Det var svårare än han trott, detta afsked utan hopp om återseende, detta god natt utan ett vänligt god morgon. Men det måste ju så vara — gud ville det.

— Hon kan behöfva biskopens gåfva bättre än jag, sade han vemodigt. Villkoret var visserligen att jag aldrig skulle skilja mig från denna heliga bild, men hvad höfves mig tecken, jag som sjelf är ett tecken! Herren är min herde, mig skall intet fattas. Men för den kära der borta, som sitter allena med sin hjertesorg, blir denna symbol till stor hugsvalelse, ty den minner om ett större lidande än hennes eget, på samma gång den är min första och sista skänk till mina drömmars mö. Och hvad kärlek ger kärlek här nere, kan icke kärlekens gud vredgas öfver der uppe.

Han ropade på Pengt Unna, hvilken genast infann sig.

— Förrän vi draga i läger skall du resa till Helsingborg i två ärenden, allvarliga begge, förklarade riddaren. Du ser brevet och korset här. Nu begär du ett samtal i löndom med slottsherrens dotter och öfverlemnar henne dessa båda ting. Har hon något att mäla dig, så lägg det väl på hjertat, enär det då är hennes sista helsning till ungdomsvännen.

Väpnaren tummade på brevet och sade sakta:

— Skall det ej bli något hjonelag af mellan er, herr riddare?

— Icke nu, sedan mitt hjälmtecken går i örlig mot konungen, ty hennes far släpper aldrig kronans sak.

— Och ni höll henne hårdt kär?

— Det veta helgonen.

— Och nu är det slut, riktigt slut?

— För alltid slut.

Unnas mörka ögon flammade upp, tydligen af glädje. De tindrade som två stjernor öfver ett stort haf, när svart och

vindlös natt sitter ofvan de vida djupen och lyss till de långa strändernas slägten, hvilka drömma ångerdrömmar och göra anakoretlöften i bot för alla gångna tiders brott.

Emellertid bemästrade han hastigt sin rörelse och yttrade lugnt:

— Jag skall samvetsgrant utföra detta uppdrag — men det var ju ett till?

— Som icke kostar mig mindre möda att utsäga. Dock måste äfven det ske. Sedan du fyllt ditt värf hos jungfrun, anhåller du om företräde hos konung Erik, kastar denna handske för hans fötter och mäter honom med höfvisk helsan och kristlig frid att jag, Eckar Olofsson Gerda, kapitlets härman och herre till Broby, uppsäger Erik Valdemarsson i Danmark all kunglig tro och huldskap till lejd, vapen, husdörr och namn, så att för mig efter detta icke finnes något krönt hufvud i Skånes land. Har du förstått?

— Fullkomligt, herre. Och detta är i min smak, ty det bådär strid.

— Men det är ett farligt budskap, gosse, ty de kunna kasta dig i fängelset. Jag är en upprorsman, hvars privilegium som riddare kronan efter detta svårligen erkänner och har således ingen lejd att påräkna för mitt folk.

— Äh, var ni lugn! Alltid hittar jag på något sätt att reda mig om jag skulle råka i klämman. Haf ni bara förtroende till mig, stränge riddare, och ni får se att allt går väl.

— Nåja, så far i frid, Pengt och kom åter så fort du kan.

Det dröjde icke lång stund förrän ynglingen var färdig till afresa. Medan han väntade på hästen begagnade han tillfället och sydde oförmärkt ihop bryden Tages långa rock med Maren gåsvakterskas kjol, under det dessa värda personer med ryggarne mot hvarandra stodo sysslande utanför stalldörren, han med att skära hackelse och hon med att mata gässen. Efter slutadt värf stack han dem begge med nålspetsen i benen och gjorde sig sjelf osynlig.

— Äst han förbannad, karl! skrek Maren och gaf i blinken den stackars bryden en ordentlig sittopp. Kan han inte hålla sina dynggrepar från mina gamla ben? Stå de honom i vägen, hva?

— Aj — det vore då väl också — sicken lögnmärr? Var det kanske inte du som pilla mig på skanken? Tvi, att vara så karltokig!

— Här skall han få känna på min kärlek — skulle tro att den är varm! Släpp bryde — anfakta och — hjälp, karlar! Den galne bryden gör våld på ett svagt käril!

Nu låg Tage under och fick sin fulla valuta. Han bet i hennes gråa hårtestar och gastade:

— Kvinnan är vanvettig af led älskog — det är ju baby-loniska skökan lifslevande! Hej, godt folk! Vråken — oj oj — henne åt sidan så att jag kan komma ofvanpå ett tag medan jag mäktar någonting — för nu ligger jag på mina armar.

Under det de båda antagonisterna sålunda refvos och betos, kastade sig det okynniga upphofvet till bataljen högt skrattande på sin häst och sprängde som det tycktes helt bekymmerlöst åstad till ett värf, hvares vansklighet skulle kommit äfven gamle pröfvade män att betänka sig mer än en gång.

Eckar hade osedd följt upptåget från början till slut och såg nu tankfullt efter den bortridande.

— En märkvärdig pojke den der. När man ser honom så full af galna påfund och gäckerier, skulle väl knappast någon våga anförtro honom ett uppdrag, som kräfver förstånd och omtanke. Men jag har också märkt hos denne unge spefågel så mycken snarfyndighet, klok beräkning och skarp blick, att jag icke vet någon här med honom jemförlig eller som jag hellre skulle skickat till Helsingborg i detta ärendet. En märkvärdig pojke i alla fall.

Solen sken från ett vårblått hvalf den minnesvärda morgonen efter palmsöndag, då beväpnade bondeskaror på alla vägar och stigar kommo skyndande mot Björnekulla klint, hvilken på den tiden var både högre och vidsträcktare än nu samt tätt bevuxen med åldrig skog. Ehuru snödrifvorna ännu lågo hoptals i sänkorna och intet vatten afkastat sitt istäcke, märktes dock sedan någon tid att våren var i faggorna, ty det kunde redan ljumma ganska godt i solskottet och för dem som ville leta hade lugna skogsslinter icke så få hvitsippor att erbjuda.

Men ingen var i de dagarne sinnad att söka efter natu-rens förstlingar. Hvem plockar hvita sippor när stridens röda rosor vinka i förförisk glans? Alla tankar voro riktade på detta enda, inför hvilket de nu stodo utan möjlighet och vilja att vika undan eller draga sig tillbaka: kampen för folkfriheten. Intet ansigte visade missmod eller räddhåga, unga som gamla tågade muntert åstad och förnummos yttringar af sinnesrörelse i någon grupp så var det vrede, hat och trots, som togo sig utlopp.

Plötsligt hördes ett jubel borta vid dungen, der vägen vred. Det var först blott några enstaka rop, men allt fler och fler stämde in till dess hela nejden darrade af ett enda fröjdeskri.

Orsaken till denna öfversvallande glädje var en man till häst, följd af några ryttare. Han bar en riddarrustning med bröstharnesk af polerad stål öfver en pansarskjorta af inlänkade stålringar, arm- och benskenor af plåt med veckade läderhällor för armbågar och knän samt på hufvudet en stålhelm, försedd med fällgaller af koppar och öfverst ättetecknet: fem gröna vajande påfågelfjädrar mellan två försilfrade bockar. I ett grönt gehäng och ett likadant färgadt lifbälte hängde riddarens långa slagsvärd, enligt bruket i norden då rakt och eneggadt med korsformigt hjalte af silfver och parerplåt. På venstra armen bar han den hjertformiga skölden, hvars innersta stomme var trä med pålagda stålplåtar i ringform samt midt på en hvass utstående pik. Dräkten fulländades af en svart ryttarkappa utan alla prydnader så när som på ett enkelt silfverkors å ena axeln, utvisande att bäraren var svärd bunden vid kapitlet. En annan egenhet vid denna riddarrustning låg deruti att högra handen var bar, under det den venstra betäcktes af en läderhandske med tätt insydda stålslingor. Detta betydde att ädlingen icke egde någon svuren huldskap mer; han hade ju återskickat trohetens symbol, handsken på den hand som förde klingan, till konungen.

Sålunda tedde sig för mängdens beundrande blickar »Danmarks ståtligaste riddare» då han drog ut till den första fejd någon Gerda kämpat: örlig mot konungamakten.

Vid hans sida red den gamle häradsfogden Jep Tulesson och bakom kom en flock af Eckars huskarlar, öfver hvilkas

hufvuden fladdrade Brobyherrens stolta standar: tre hvita halfmånar i blått fält. Det tog sig praktfullt ut alltihop, fränsest banerföraren, till hvilken viktiga post bryden Tage korats. Men han såg alls inte krigisk ut, den stackars bryden, der han slängde på sned öfver sadelknappen och kutryggig och stånkande vinglade i alla väderstreck med den tunga fanstången. Han kunde bara slåss med Maren gåsvarterska — och dåligt det också för resten — det var nu hans mission i lifvet, hvarje annan fejd tycktes honom som styggelse. Efter den sista kontroversen hade han ännu många skrämor och sårnader, hvilket föranledde en af karlarne att skämtsamt utbrista:

— I synens mig godt kunna vända hem igen, Tage, för ni har ju redan gjort bekantskap med mästern Erik.

— Det här görat skulle Maren haft, pustade bryden, men i samma ögonblick gjorde hästen ett hopp och den ranka skutan seglade öfver ända, hvarvid den tjocka banerkulan plattade till luktmagasinet på Örkelljunga klockare, så att denne efter det taget blef kapabel sjunga sopransolo med brumbas, för när han klämde i surrade det i hålet der näsan setat alldeles som det varit en säckpipa. Men härpå blef Tage afsatt från sin tjänst som märkesman vid standaret och befattningen öfverlemnades åt en karskare karl.

Denna händelse väckte emellertid en viss förstämning. Att ett missöde drabbade anförarens fana skulle i en så vidskeplig tid nödvändigt gifva anledning till onda utläggningar, så mycket mera som det här gällde en ledare, med hvars ve och väl allmogen sammanbundit sitt eget.

En fattades i riddarens följe, nämligen Unna, hvilken ännu ej återkommit från sin beskickning och öfver hvars öde Eckar mycket funderade. All förbindelse mellan slottet och den omgifvande landsbygden var naturligtvis fullständigt afbruten, så att man icke på det sättet kunde anställa några efterforskningar.

Gerda återtog sitt genom Tages stora öfverhalning afbrutna samtal med häradsfogden.

— Nej, nej, käre Tuleson, derpå är ej att tänka. Vi ha inga sådana krigsredskap som erfordras för att kunna med väpnad hand intaga ett fäste som Helsingborgs hus. Oss återstår endast att få till stånd en ordentlig belägring och

afskära dem all tillförsel. Vilja de så göra ett utfall — så mycket bättre.

— Det aktar nog Erlandsson sig för, ty han lär ha en ganska knapp besättning.

— Så få vi bida tiden. Långe kan borgen icke hålla sig, emedan förråden äro små. Bara inte konungen undkommer innan dess! Kunde vi blott få honom i våra händer vore segern vår, då dikterade vi sjelfva villkoren.

— Sant nog.

— Sjösidan blir oss svår att beherska, enär vi sakna fartyg. Men äfven i denna punkt har jag ett godt hopp, ty jag bygger på Eriks obeslutsamhet.

— En sak, riddare! — Och fogden sänkte rösten till en hviskning. — Er hjertans kär sitter likväl bakom dessa murar.

Gerda log bittert.

— Och så menen I, att detta skulle hejda min arm! Vi kunna icke tillfoga slottets folk någon skada, så länge de stanna bakom murarne, har jag ju sagt och kapitulera de, skall jag nog veta skydda dem alla. Erlandsson sänder gifvetvis bort sin familj i tid, om han misstänker fara för den, men troligen behåller han de sina hos sig och det kan han också tryggt göra. Vår styrka ligger i en öppen strid på fältet — den tanken få vi stadigt fasthålla.

Man var nu framme vid samlingsplatsen och hoparne flockade sig rundt om den lilla höjd, der Eckar höll under baneret. Härifrån kunde han mönstra sina krafter, hvilka föreföllo att vara ganska ansenliga. Hvert han såg i solskenet blixtrade ögon och vapen, de senare af många olika slag, svärd, liar, spjut, yxor och klubbor om hvarandra och äfven utrustningen i öfrigt var högst varierande. Detta kunde just icke glädja hans krigareblick och härtill kom den totala frånvaron af rytteri, då samtliga bönderna voro till fots, så när som på ett ringa fåtal förnämligare gårdsbesutne och några jordfaste väpnare i bygden, af hvilka samtliga han endast förmådde bilda en till utseendet passabel stab. Men när riddaren märkte den entusiasm, som lågade i allas ögon, växte hans tillförsigt. De ha dock något att betyda genom sin

mängd, tänkte han för sig sjelf, och ännu mer genom den ande, som eggjar dem till striden. Detta folk har kunnat segra förr, det kan segra än.

Han bjöd tystnad och sorlet stannade så småningom af. Man till och med höll andan för att höra Gerdas ord. Och hans ljusa, klangrika stämman rullade ut öfver menigheten fulltonig och genomträngande som en brandklocka.

— Norra och Södra Åsbo, Bjäre och Luggude häraders män, låt mig helsa eder till välkomstens stora gille, välkomna då I kommen, väl gångna då I går!

Ja, vi skola draga ut till ett dråpligt gästabad, ty vår vän har varit borta länge och vi ha saknat honom i flera släktled, hans stol stod dammig vid våra bord och hans bädd orörd i våra kamrar. Han var vår genom fostbrödralagets helgd sedan Skånes urtid och därför blef smärtan så mycket större, när man röfvade honom ifrån oss. I förstån, att jag talar om friheten, rätten för den frie mannen att inte bara höra utan också våga säga sanningen.

Nu är denne vår andes broder kommen i vår närhet, han har stått vid sundet och de uppe på åsarne ha sett honom, han har vandrat genom Bjäre, så att stegen förnummits bort mot Göingegränsen. Ännu är han bunden i trældomens boja, men han bidar oss liksom vi honom. Återseendets härliga fest står för dörren, vapen skola spela muntra låtar och med blodig panna emot blodig panna dansa vi kronans lejda knektar till orubblig sömn.

Talar jag i fåvitsko såsom en lekande sven, ordar jag undersamma sägner lik gubbar i julstugor? Nej, säga fälten, der ni så med olust och edra fäder skördade med fröjd, nej, ropa skogarne, der de gamle nedlade vildt och höggo träd efter behag och ni äro förbjudna att ens plocka vindfällan, nej, ryter hafvet och brusar strömmen, ty der skötte flydda tidens folk ostörda sin id, under det I fån skatta för maskan i noten. Nej, nej, jag står såsom Johannes och visar eder på en mäktigare än jag — och edra ögon säga mig, att också ni se honom.

Nu har morgonvinden blåst till frihetens stora dag och stridens hane gal i rappet för tredje gången. Våra fienders

glupska falkar speja i skyn, de äro öfver oss, såsom våldet städse varit öfver den förtryckte, men sen I blott stadigt på dessa tre hvita halfmånar och minnens att himmelens tecken dock alltid stått högt ofvan både skyar och falkar. Jag är den ende man med sköldemärke, som blifvit eder sak trogen, och jag vet att ni hugar mig till, då jag för sant säger eder i hjertetro: denna strid är guds.

Och må vårt fältrop vara :

Allt för Skånes allmoge! —

Bönderna föllo formligen i extas och fältropet tjöts och skreks i alla tonarter. Rörd hviskade häradsfogden i Gerdas öra:

— Med en sådan anförare och ett sådant folk behöfver man ej frukta för utgången.

Då dundrade det till som en åska långt borta från de ytterst stående hoparne. Den väldiga ljudvägen slog med dåan emot klinten och återstudsade sedan mångfaldigt öfver fälten. Det var visserligen en människoröst, men af sådan vidunderlig styrka och djup att man helst velat tro den tillhöra någon gammal jätte från hedenhös djupt inne i berget. Och den förfärliga stämman skrek:

— Lefve folkvännen riddar Gerda!

Detta behöfde icke sägas två gånger, förrän alla strupar instämde. När det så ändtligen blef lugnt sade Eckar till häradsfogden:

— Hvem i alla helgons namn var det?

— Förmodligen den unge bondesonen Stig i Houf, för sin öfvermenschliga kroppsstyrka kallad starke Stig från Hallavara, utan gensägelse Bjäre härads och jag vågar påstå hela Skånes starkaste karl. Jag har sett prof på den mannens krafter som väl må kallas förundransvärda.

— Honom skulle jag vilja taga i närmare ögonsikte.

Tulesson hviskade några ord till de bredvid stående, hvilka snabbt befordrade budet vidare. Om en stund höjde sig på afstånd öfver mängden ett hufvud och ett par axlar, tydligen tillhörande en kropp af ovanlig både längd och groflek. Så småningom arbetade han sig igenom de tätt packade massorna, men då han slutligen framkommit till kullen, på

hvilken riddaren höll, spärrade den efter Tage utsedde banerföraren vägen för honom.

— Du kan gå omkring, tyckte denne, der han satt i sin pösande storhet. Det finns plats till venster.

Utan att säga ett ord fattade då den eftersände om hästen och lyfte djuret med karl och standar ett godt stycke åt sidan, hvarefter han, som om ingenting händt, gick fram till Gerda, för hvilken han vördnadsfullt aftog mössan.

Detta bevis på en oerhörd kroppsstyrka slog riddaren med förvåning och det var icke utan en viss bäfvan han tog denne Simson i betraktande. Mer än hufvudet högre än alla de närvarande hade han en kropp i harmoni till längden, men de blåa ögonen sågo milda och trovärdiga ut och det linfärgade håret samt de runda, rödletta kinderna förhöjde ännu mer det goda intrycket. Han bar landtmannens vanliga dräkt, men dessutom öfver det breda, höghvålfda bröstet ett beckadt, dubbelt läderkyller och som vapen förde han i sin seniga jättenäfve en stridsyxia af så kolossala dimensioner, att den tydligen måste ha förfärdigats enkom för hans räkning.

— Du är Stig från Hallavara?

— Ja, herr riddare, kom svaret med kraften af ett vattenfall, så att bryden för andra gången dråsåde i backen, nu af pur förskräckelse, ty hästen stod aldeles stilla.

— Vill du föra befälet öfver männen från ditt härad, sedan du fått nödig undervisning — ty det vore oförsvärligt att låta sådana krafter förlora sig bland mängden?

— Tror jag det. Hej, stränge herre, I skolen få se hvad ni aldrig skådat, när starke Stig leker med konung Plogpenings knektetröjor.

Dagen tillbragtes på platsen med härens indelning och uppställning, hvarvid iakttogs att hvarje härad så långt möjligt var fick hålla tillsammans. Dessutom skulle utses behöfligt befäl och slutligen det hela nödortfigt öfvas, ehuru Gerda räknade på att under belägringen få tid till ytterligare exercis.

Omkring midnatt bröt så hären upp och satte sig i rörelse mot Helsingborg. Frånsedt några smärre slitningar var sam-

manhållningen ganska god, så att riddaren hade alla skäl känna sig belåten.

Genom kunskapare var emellertid Erlandsson beredd på böndernas ankomst, så att då de på morgonen närmade sig borgen, funno de allt i ordning till sitt varma mottagande. Men nu, vid målet, kände sig en hvar stark och segerviss, och man helsade den majestätiska Kärnan med ett skallande tusenstämmigt:

— Allt för Skånes allmoge!

Dödskallen på Tomarp.

I yrande fart hade Pengt Unna lemnat kapitelgården, och hans glada skratt vid affärden dallrade en stund som lärkkvitter öfver Eckar Gerdas hem. Men väpnaren red icke långt, förrän han så småningom blef allt allvarsammare och slutligen skulle till och med riddaren haft svårt att i den höstdystert blickande rytturen igenkänna sin muntre vapensven.

— Narrverk, narrverk, mumlade han med en anstrykning af dolsk bitterhet i tonen. Den ringaste spelar er på näsan, I herrar, den namnlöse svennen rothugger alla edra anträd — och då de falla står jag vid sidan med yxan och ler — ler åt den svarte djefvulen, som kvider under sitt rättmätiga straff, ler åt — nej, nej! Inte den ljuse, inte den ljuse! Allmakt, hvad går det åt mig? Hvarför bekymrar jag mig om honom, om *honom* just?

Och det egendomliga inträffade, att spektakelmakaren på Broby började gråta, der han färdades fram på den öde landsvägen. Först sipprade tårarne så sakta en och en i sänder, men med ett brast det löst, som när åskbyn kastar sig öfver bergsbygdens rågar och med båda händerna för ansigtet lutade sig det underliga krigarämnet mot hästens hals, allt medan kroppen skakades som af frossbrytningar. Det var tydligen icke en gråt från i går, en dagsmejas milda droppande, en minutens larmande lilla sorg. Djupt låg denna smärta, länge hade den tårt under en lekande yta och då den nu bröt ut, gjorde det så innerligt godt, ty mycket, mycket gammalt

ondt sköljdes med af den strida tårefloden och sinnet blef lätt och klart som luften efter en orkan.

Unna rätade sig å nyo i sadeln och lifvets unga, dådkraftiga bidan glödde upp bakom de våta ögonfransarne.

— Jo, nu skulle bryden och gåsvakterskan der hemma ha sett mig! skrattade han. Nå, det är bra som det är. Bara man duktigt får gråta ut blir man genast en annan människa.

Han manade på hästen och i raskt traf gick det så fram mot målet.

Närmare inpå staden började vägarne förete allt större liflighet. Här och der kom en landtlig fora med åkerbruksprodukter, körd af en surmulen bonde och bevakad af ett par slottsknektar; det var tvångsproviantering till borgen, något som nu bedrefs i all hänsynslöshet, ty den kringboende befolkningens fientliga sinnesstämning hade satt stopp för den fria tillförseln och då Erlandsson visste, att ett bondeangrepp var nära förestående, fanns ingen annan utväg än med godo eller ondo förstärka de knappa förråden. Gilkeren hade velat gjort detta långt förut, men regentens olyckliga vankelmod lade hinder i vägen för en bestämd order härom och utan dylik kunde slottsherren ej företaga sig något, ty ännu voro icke länsmännen sådana suveräna småfurstar inom sina områden, som de blefvo längre fram i tiden.

För öfrigt mötte Unna det ena ridande budet efter det andra, hvilka alla skulle ut i olika ärenden och voro de till största delen af konungens folk. Stundom red han förbi ett flyttlass, tillhörigt någon herreman, som blifvit Erik trogen, men icke vågade dröja på sin lilla gård utan föredrog att söka skydd bakom Helsingborgs vallar.

Och långt borta reste sig Kärnan hög och majestätisk, inom sina starka murar skyddande honom, som egentligen bort skydda dem, arfvingen till Valdemarernas stolta tron, den förste konungen i rikets skymning, Erik Plogpenning. Der inne satt han i all sin borgerliga välmening och grufvade sig öfver att tiden var ond och vännerna sveko, i stället för att som en man bjuda både tid och ovänner spetsen. Nu ringade honom olyckorna från alla håll, ränkerna drefvo honom ut i

varggropen — och han bara bad och sprang, sprang och bad, då han bort stanna medan tid var och byta bönboken mot svärdet.

Ungefär så tänkte väpnaren då han passerade de båda ringmurarnes portar, genom hvilka han slapp utan vidare bråk, så fort han uppgaf sig föra bud till konungen. Hans adliga väpnaredrägt styrkte vakterna i tron att han var sänd från någon monarken tillgifven riddare i trakten.

Unna hade af Eckar blifvit noga underrättad om de lokala förhållandena på borgen och klef därför oförskräckt trapporna uppåt, utan att se någon annan människa än de vakthafvande soldaterna. Slutligen högg han djerft fast i en kjol, som skymtade förbi honom i det i femte våningens förstuga råddande halfmörkret.

— Fagraste lilla snärta, hviskade han, jag är en siratlig herres siratlige vapendragare och du skall få en kyss, som du kan ha godt af ända till Mickelsmessa, ifall du ställer om, att jag får ett samtal i löndom med jungfru Agda.

Kammarpigan stirrade ett ögonblick på den unge mannen och mönstringen tycktes utfallit till belåtenhet, ty flickan småmyste och sade i vänlig ton:

— I hvems ärende kommen I — ty derom blir jag nog tillspord?

— Ah, säg endast att jag medför en gåfva från en vän.

Tjensteflickan nickade gladt förstående och försvann, men återkom snart nog och gaf Unna tecken att följa sig, hvarpå hon förde honom in i ett litet rum. Pengt var en ordhällig karl och när tösen ändtligen slet sig ifrån honom, såg hon i hög grad uppkysst och munsvullen ut.

Strax derefter inträdde stolts jungfrun — men inte den Agda Johansdotter, som en gång stod ljuft rodnande inför härmannen på Broby, utan en blek, förgråten kvinna, en som olyckan gjort stark och viljekraftig, men hvars stora sorg nu var, att hon inte visste hvad hon skulle göra för att rädda sin älskade. Erlandssons dotter hade i rikt mått ärfvt Hvideättens sega natur, därför kunde heller inte pröfningen förkrossa henne, den lärde henne i stället förstå sig sjelf och taga själens hela spänstighet till hjälp. Men finna utvägar, hitta på idéer

förmådde icke Agda, hon egde ej initiativets gåfva och därför sjönk nu hennes ande i vanmäktig sorg. Kärleken sporrade handlingslusten och denna var beredd till allt, men utan vägledning kunde den ingenting företaga.

Och Pengt Unna såg på sin herres hjertevän och ett trolskt skimmer tindrade i hans mörka ögon. Det var bergakungens strålände sal, som hvilade på diamanthällar i julens natt, det var hafsmannens slott, blänkande i perlor och guld, när stormen tjöt dödsmissan öfver seglaren. För Agda stod tanken klar att denne man hatade henne.

Djupt bugande framtog väpnaren brevet och korset.

— Min herre sänder eder detta och önsken I mäla honom någonting tillbaka, skall jag bära hvarje ert ord till riddaren.

Hon läste långsamt skrifvelsen och en så bitter smärta afmålades i hennes drag, att någonting liknande medlidande skyntade i Unnas blick. Innerligt kysste hon krucifixet och mumlade knappt hörbart:

— Riddar Gerdas morgongåfva.

Men det sargade hjertat sved under slagen och gilkerens unga dotter kastade sig framstupa öfver bordet, medan orden kommo stötvis som en drunknandes sista rossliga skri:

— Gud — råd mig — hjälp mig — han förgås — och jag!

Då mindes hon honom, som tigande dröjde borta vid dörren. Solen gled öfver det gyllene törnediademmet i korset och eldstrålen speglade sig i väpnarens djupa blick, den tycktes försvinna deri, som när blixten dyker ned i en fjellklyfta. Och i feberhettan syntes henne att mästaren från Nazaret skakade på hufvudet — men i Unnas ögon nickade någon i stället, en triumferande nick — det var de två, som aldrig i evighet kunde bli ett, verldsförlossaren och verldsförstöraren! Agda sträckte armarne framför sig och hväste i ångest:

— Du vill hans ofärd — och min — hvem du än är!

— Inte hans, klang väpnarens upprörda stämma och ljudet var jordfästningsspadens, när den slår mot kistans namnplåt. Så slog han hastigt om och sade i vanlig kall tjenareton:

— Har ni intet budskap att gifva mig åter, jungfru?

— Nej, svarade hon kort och flämtande. Helgonen lede riddarens bana och afstyre hans fienders funder! Gå!

Tungan vägrade uttala den vanliga afskedsformeln: gå med sankt Knut!

Tyst förfogade sig Pengt ur rummet. På pannan glittrade kallsvetten och han dröjde en god stund der ute i den kyliga gången, innan han fullständigt återvann herraväldet öfver sig sjelf.

— Det är dock slut dem emellan, för alltid slut, hviskade han. Denna tanke tycktes glädja honom, ett leende spelade på hans läppar och med spänstiga steg gick han ned till konungens våning att uträtta sitt andra, vida farligare ärende.

Monarken och slottsherren sutto införlifvade i ett allvarligt samtal och den senare gjorde sig all möda att öfvertyga sin höge herre om nödvändigheten af en snar truppsammandragning. Erik hörde förströdt på, men plötsligt vände han sig häftigt om till en tredje person, som slagit sig ned af-sides vid ett fönster och sade:

— Du kom sent i går kväll, Abel, så vi ha ej fått ordat samman än. Har du dig något bekant om en i mitt namn utfärdad skriftlig order, hvarigenom under en lögnaktig uppgift alla de jutska knektarne narrats här ifrån slottet?

Långsamt vred sig junkern på bänken, såg brodern stint i ögonen och svarade efter en paus:

— Ja, sire.

— Så förklara dig då, för höfveln!

— Jag har ingenting att förklara. — Lolland — hm — nej, nej — jag sade intet.

— Vid alla heliga martyrer! Lolland? Du nämnde Lolland! Hvad menar du?

— Ack, sire, jag besvär er som broder, glöm det, glöm det! Anse att jag tegat, att jag är alldeles okunnig om saken — som jag också är — ja bevars.

— Du vet mer än du vill ut med, Abel. Lolland, Lolland? Jag blir från vettet af allt detta! Nu befaller jag dig såsom konung och herre att du säger mig sanningen.

— Gör icke det! Hellre må ni tro att denna nidfulla plan har mig till upphofsman, än att ni skulle —

— Säg ut!
— Skulle känna den verkligt brottslige.
— Lolland! Ah — Petri stol vare ära! — Det är fråga om Kristoffer!

— Omöjligt, inpassade Erlandsson och glömde sig i ilskan derhän, att han slog näfven i bordet för konungen. Omöjligt, säger jag. Hertigen är en lättsinnig tok, som handskas med hästar och fruntimmer bättre än med pengar, men en bof är han inte. Det klappar ett godt hjerta under den tröjan och skam får den, som vill påbörda honom något ondt.

Om gilkeren sett den ettersprutande blick, som Valdemars ståtligaste son sände honom från sidan, skulle han kanske ha hejdat sin tunga, ty ingen ville gerna ha den hämndgirige junker Abel till fiende, men i hettan lade ej befallningsmannen märke till denne, utan fortsatte oförskräckt:

— Här har en större filur än herren Kristoffer varit framme, och så sant jag är en ärlig karl tror jag man träffar rätt bara genom att byta ut namnet och behålla titeln.

Erik såg stillatigande på brodern, men denne log ve-modigt.

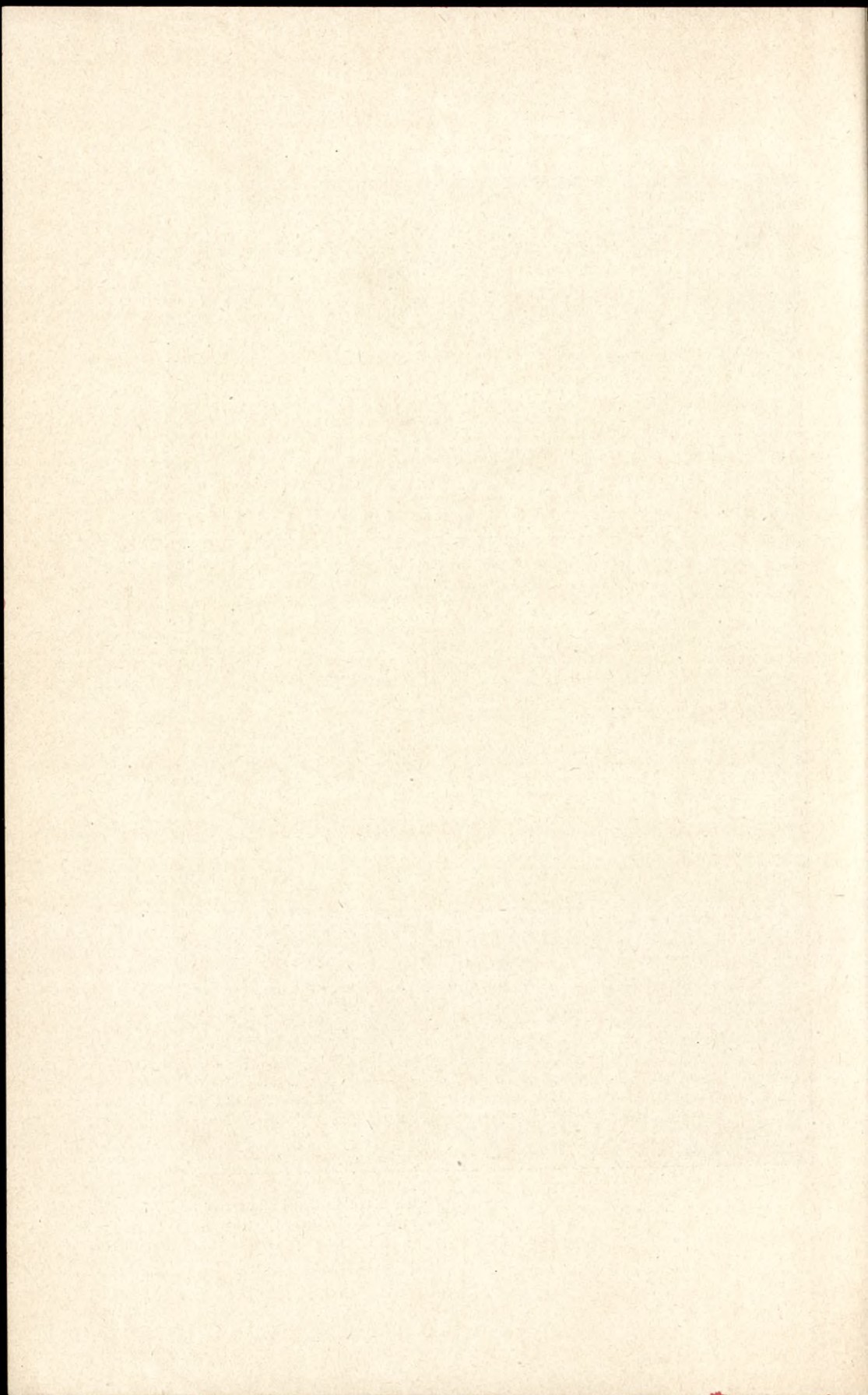
— Nog synes mig tydligt, hvarthän I syften, Erlandsson, och borde ni gifva mig upprättelse för denna smålek, men föga gagnade vi vår gemensamme konungs sak om vi i dessa brydsamma dagar på enskilda ändamålslösa fejder förnötte en tid, som bättre kan användas. Er annars klara blick är förvillad och efter ni så direkt anfaller mig vill jag säga er, att Kristoffer är nära nog ruinerad. Jag har försträckt honom penningar gång på gång, men nu kan jag inte längre och dermed är hans sista utväg stängd. En djerf kupp skulle kunna hjälpa honom på fötter — men den tanken har utgått ur en kvinnohjerna, inte ur hans.

— Hans hustru! utropade konungen förbluffad. Ja, sannerligen —

— Margaretha kan sprängrida hästar och har lynne tillräckligt att rida spärr mot en krona. Hennes är idéen om knektarnes bortkallande, sire, och hon har nu mot hög lega hyrt ut hela truppen åt sin fader, hertig Sambir i Pommern, efter att sjelf ha afhemtat dem i Landora.

"Och hälsa du den i alla tiders tid
vanryktade förrädaren!" (Kap X.)

— Men jag skall näpsa detta, brusade Erik upp. Guds död! Är jag inte kung så långt riket räcker?

— Nu sitta de i ro hemma på Lolland och tära i lustighet på sina legopengar, sade Abel lugnt. Ni må rida ut den närmaste stormen först. Henne blir alltid läglighet taga ihop med sedan.

— Må jag bli kastad i det yttersta mörkret om jag tror ett ord af den historien, muttrade Erlandsson för sig sjelf och narren kraxade från sin vrå:

— Hihhi! Sitt rakt fram, kung Erik, för vänder du dig så slår din långa näsa ut fönstret.

I samma ögonblick anmäldes Unna såsom en främmande väpnare, hvilken förde tidender till monarken och denne gaf befallning om hans insläppande.

Långsamt och pröfvande halkade Pengts blickar från den ena till den andra af de innevarande. Konungens person tycktes ej erbjuda honom något intressant, gilkerens grofskurna krigaransigte icke heller, men vid den manligt sköne hertig Abel sögo sig hans ögon fast. Det var som två ormar i en tjusningstvekamp, bådass ögonlock sänktes till hälften och genom de smala springorna sprutade hela kaskader af gröna och blåa gnistor, medan pupillerna glödde som runda gafvelfönster på ett hus i brand. De hade aldrig sett hvarandra förut, och likväl föreföll det dem begge som om de varit gamla bekanta, bröder i natt och dimma och från hufvud till hufvud for samma tanke: han hafver djefvulen.

Med ett djupt andetag ryckte sig väpnaren tillbaka till verkligheten. Hastigt framtog han handsken, slängde den med en sirlig åtbörd för Eriks fötter och i stämman låg ett skärande hån öfver allt som af ålder varit kungatrohet i Danmark.

— Mig har ordet gifvits att helsa ers nåde med kristlig frid från riddare Eckar Olofsson Gerda, kapitlets härman och herre till Broby. Han säger härmed upp all kunglig tro och huldskap, bryter lejd, vänder vapen, stänger husdörr och försvär namn, så att efter detta icke mer för honom sitter någon krona på Erik Valdemarssons hufvud och till visso på denna hans fasta ed trampar jag här under fötterna hans handske,

liksom han i sitt hjerta krossat all lofven till tronen i Roskilde. Har ni förstått?

Detta djerfva språk bragte den redan genom grubblerier och motgångar betydligt nervöse konungen till formligt ursinne. Han rusade upp och skrek öfverljudd:

— Och helsa du den i alla tiders tid vanryktade för-rädaren i Broby att bittert skall han få ångra sin skändliga Judasgerning — ångra den på jorden genom ett aggende samvete, en ärelös tillvaro och en stigmans död — ångra den i himmelen, till hvars domarestol allt blod som här för denna sak kommer att flyta skall ropa på hämnd öfver hans hufvud. Jag har närt en orm vid min barm och nu stinger den mig till tack. O, du guds moder! Lider icke mina sorgers långa natt snart till slut, är ej bedröfvelseernas kalk ännu fylld till brädden?

Den häftiga uppbrusningen efterföljdes af en djup nedslagenhet och Erik sjönk ihop lik en tillintetgjord man.

— Menniskan är galen, besatt af satan! dundrade den förbittrade borgherren. Och du, röt han åt Unna, skall hufvudstupa ned i mitt svartaste källarehål! Brobynidingen må förnimma sitt anhangs öde och deruti varsla sitt eget.

— Inte så, Erlandsson, afbröt monarken. Glömmer han sina pligter skola vi ej glömma våra, och oridderligt är att låta hämnden gå ut öfver en oskyldig tjenare, som endast fullgör hvad han blir befalld.

— Äh, den der ser minsann inte för oskyldig ut! brummade gilkeren med ett argt ögonkast till väpnaren, hvilken hela tiden stått lugn, som om saken ej rörde honom. Men vill ni låta uslingen löpa så gerna för mig. Steglet kan godt vänta litet.

Man förstår väl att Pengt slank en smula fortare ut genom dörren till kungagemaket än han egentligen behöft, men det var onekligen lugnare och lifsfriskare luft utanför än der inne. Han ruskade på sig som en ur sjön uppdragen hund och ämnade med det första försvinna från slottet, då han kände en hand på sin axel och en röst hviskade brådskande i hans öra, samtidigt med att några mynt stukos honom i handen:

— Gå ned i staden och gör dig lustig på »Drottning Dagmar» med några glada svenner, under det du bidar närmare bud från mig. Det gäller riddar Gerdas bästa — men sup dig inte full medan du väntar!

Unna såg på den talande. Det var Abel, hvilken obemärkt smugit sig ut i förväg. Nu lade han fingret på munnen till tecken af tystnad, och väpnaren nickade i hemligt förstånd samt skyndade sig nedför trappan.

— Hvem manne är det der? mumlade han under vägen. Efter beskrifning skulle det vara hertigen af Söderjutland. En grann karl — men har bestämdt mycket obedt innan han blir salig. Det gäller riddaren, sade han — nå, jag får väl bida hvad det kommer af detta.

Samtidigt satt Abel på sin kammare i en lågmäld rådgöring med sin förtrogne, riddar Krognos till Krapperup.

— Nu äro molnen skockade rundt hela horisonten, sade junkern, och blixten sitter på kanten, färdig att skjuta ned. Jag har dock utfört ett Simsonsverk.

— Få män mäktade göra maken, herre. Låt se — plogskatten, presternas tionde, Lundaupproret, knektarnes bortkallande från Helsingborg —

— Ja, det ja — ha ha ha! Vet du hvem Erik nu tror om detta puts?

— Väl inte er åtminstone?

— Nej, pass — Margaretha, du!

— Ah böfveln!

— Hon skall ha något straff för det hon så föraktligt talade om fattiglappen och hans maskätna jobbar och lasarusar. Det blir alltid en del obehag för henne, och mera begär jag inte, ty naturligtvis kan hon freda sig från beskyllningen och då får jag hitta på något annat — om bror min sitter kvar på tronen så länge. Kom du i öfrigt ordentligt fram med soldaterna?

— De äro nu fördelade på alla edra gränsfästningar.

— Har du lust snappa bort en jungfru, Ove?

— Helst två, herre, så att jag kan få en med.

— Den här gången blir det dock bara en. Man leker icke ostraffadt med gammal kärlek, och återseendet af Erlands-

sons dotter har å nyo blåst upp min passion i full låga. Hennes trolofning med Gerda är bruten, men hon sörjer honom, och af gilkeren har jag ingenting att hoppas, så här återstår endast med våld försäkra sig om henne. Dessutom vill jag gerna hämnas på slottsherren, ty han sade mig rakt i ansigtet att knekthistorien var mitt påfund — och hvad som drabbar dottern skall ofelbart träffa äfven fadern.

— Den snaran är bra lagd, men —

— Ja ja, saken har sina sidor, men är dock ej outförbar. Bönderna kunna väntas hvilken dag som helst, och troligen göra de något angrepp på borgen, hur lönlöst än detta blir. Hela besättningen, gilkeren inberäknad, kommer då att vara strängt sysselsatt på yttre ringmuren åt landsidan till, och endast kvinnorna dröja kvar i tornet. Du är slipad när du vill, och lätt lockar du jungfrun med dig ned mot vattenporten, till hvilken jag i tysthet låtit göra en särskild nyckel. Utanför bida några af våra karlar till häst, och det är en ringa ting att kasta en kappa öfver henne samt låta hästarnes ben utföra resten.

— Hvarthän?

— Till Herivads kloster, hvars abbot Matteus är min gode vän och på förhand invigd i denna affär. Han har allt i beredskap att mottaga henne.

— Nå, Ove Krognos håller ingenting omöjligt, när det gäller tjena er. Men ni sjelf — hvad ämnar ni taga er till?

— Jag måste ut på bygden i ett synnerligen viktigt ärende, som, om det lyckas, skall knyta samman alla dessa spridda trådar och bringa blixten att slå ned på Eriks hufvud. Mera kan jag icke säga nu. Till den resan behöfver jag emellertid en pålitlig följeslagare, en som är okänd, och mitt val har fallit på Gerdas väpnare, hvilken synes vara en oförvägen sven. Du skulle bara sett hur käckt han på sin herres vägnar uppsade Erik tro och lydnad.

— Men inte vågar han af eget beråd löpa ur tjensten och följa er?

— Bah, om han kommer tillbaka några dagar förr eller senare betyder föga, och jag inbillar honom att det är fråga

om hans husbondes välfärd. Nu väntar han mig på »Drottning Dagmar». Jag litar då på dig angående Agda.

— Var trygg, herre. Har jag lofvat något, så brukar jag också hålla det.

— Låtom oss gå till väpnaren.

Kvällens skuggor tätnade öfver sundet och på andra sidan glimmade enstaka ljus i Helsingör. En kall vind kom utifrån de vida vattnen och pep så sorgesamt, när den trängde sig mellan strandstugorna. Men litet högre upp under backen fick den bättre svängrum, der stadens enda, slingrande och mångvinkliga gata ormade öfver tångbädden och här kastade sig hafsilarne fram i riktiga jätteskutt och tjöto i förtjusning då det lyckades dem rycka loss en handverkares skylt eller bryta i spillror en krämares läm. Och så sprungo de i samlad trupp uppför branten och slogo rytande sina armar om stenkolossen, hvilken stod der som vålnaden af en hedenman. Han skulle falla, menade de, yra af sina framgångar, ty allt hvad på haf var hade de sänkt i djupet, men här funno de sin mästare och skamsna måste de tumla ned bland småhyddorna igen att visa sin kavata styrka på skyltar och lämmar.

Nära invid sankt Petri numera försvunna tempel låg det vällofliga slagtäreembetets gillesstuga, »Drottning Dagmar», hvilken fromma landsmoders i skrikande färger målade bild slängde af och an på en grof jernstång, som stack ut ofvanför ingången. Hela gatan låg annars svept i ett afskräckande nedanmörker, men här plirade i sjelfva portöppningen ett sömnigt talgljus i en svartrökt hornlykta.

Det var ingen brist på gäster der inne. I en vrå dundrade ett lag tjenstlediga slottsknektar, och en stor, rödmosig bornholmare hoverade sig med väldiga åtbörder:

— Bönderna — hit med dem — hvar eviga själ — och den der Gerda med! Så tar jag honom, ser ni, pojkar — och se'n går det så här —

Och med ett bedöfvande larm dalade hjälten i golfvet och det kullslagna tennstopet öfersköljde honom af varm mumma — ett ljumt Majregn på en gödselhög.

Vid ett annat bord suto några handtverkare och diskuterade.

— Tala inte om lübeckarne, för då blir jag arg, sade böckaren. Nu göra de kanaljerna sina silltunnor sjelfva — jag har sett det med egna ögon i deras vitter vid Falsterbo — och vi, skånska yrkesmän, få vara glada om vi kunna sälja en tina för hemmasaltningen i Kullen! Och så de fuska ihop tunnorna se'n — förbannadt alltihop!

— Nå, en tunna må väl vara förbannad, om den skall kunna hänga samman, skämtade snickaren. Men i vårt yrke är det ett strå värre. Jag sade i går till hustru min: Sissa, tyckte jag — för ser ni, herre i mitt hus är jag och innerligt nåde den, som vågar knysta der hemma sedan Nisse sagt hvar skåpet skall stå —

— Du, Nisse, hviskade buntmakaren och blinkade illmarigt åt de öfriga, det var ett kvinnfolk, som nyss sporde efter dig här utanför — hon skulle komma igen, mente hon — och ilsken var hon — och spottade åt mig gjorde hon — och Jonte smed gaf hon en luring, när han flinade åt henne.

— Det var Sissa, min själ var det så! inföll snickaren och reste sig. Då är bäst jag smiter i rappet.

— Gör det du, för kanske hustru din glömt hvar skåpet skulle stå medan du varit ute. Hon lofvade att hyfla om dig ordentligt — men du är ju herre i ditt hus.

Längst inne i ett hörn hade Unna slagit sig ned tillsammans med ett par glada slottssvenner, hvilka gerna följde väpnaren, då han hade pengar och kunde bjuda på ett godt rummel. Vinet flöt också i strömmar, och Pengts stallbröder voro redan i särdeles lifvad sinnesstämning, under det värden sjelf hela tiden endast försigtigt smuttade på tumlaren, ehuru han flitigt uppmanade de andre att taga för sig.

— Din skål, Unna! skrek en af svennerna. Och din herres med, Engeltoftaherrens skål — hvad hette han, sade du? Nye, ja, så var det — riddar Nyes skål! Det är en trogen konungsman — alla vår trakts riddare äro trogna så när som Broby-Gerda och honom skall fanden anamma!

— Nyes skål var det, I karske gossar! Botten opp! —

— Detta må vi minnas som ett präktigt gille och all heder åt dig, Unna. Men du har icke gjort det för intet. Så fort min farbror i Malmö dör, hemtar jag dig och vi skola slå oss ned här på »Drottning Dagmar» en månad minst och bara supa utaf attan tusan — för då får jag ärfva i låg räkning 500 dukater.

— Å raggen! tyckte den andre svennen. Den gubben måtte förtjena pengar med både händer och fötter, ty senast i går sade du 200.

Nere vid dörren dröjde två män, noga insvepta i vida kappor. Så fort väpnaren fick syn på dem yttrade han några ursäktande ord till sitt sällskap och gick de sistkomne till mötes. Den ene af desse vinkade honom med sig och de gingo samtliga in i en liten enskild kammare.

— Du tyckes vara en pålitlig pojke, efter du hållit så god måtta i dryckjom, sade den längste af de två främlingarne, hvilka, då hattarne aftogos, visade sig vara Abel och Krognos. Vill du i morgon bittida rida med mig bort i ett ärende? Du kan infinna dig hos din herre i öfvermorgon.

— Jag känner eder icke ens, herre, och —

— Nog har väl riddar Eckars väpnare hört omtalas konungens broder junker Abel — det är jag.

Pengt bugade sig vördnadsfullt.

— I saden mig, att det gällde min husbondes bästa och i så fall är det ju endast min skyldighet att ledsaga eder.

— Godt. Du kan ligga öfver här i natt och möter vid andra hanegället på slottet.

Sedan de båda besökande gått satt Unna en lång stund ensam och grubblade.

— Här smides på mer än ett jern, tror jag, och man får akta sig att man ej blir bränd. Oftast brukar det jemkas så med de stores gerningar, att om de lyckas, taga de hela vinsten, men om de misslyckas, är det de smås tur att bära följderna. Emellertid gör det härmannen föga, om jag återkommer en dag förr eller senare. Roligt nog att få titta på ett junkerspel.

En svag gryning dallrade vid österranden, då väpnaren ledde fram två sadlade hästar till den inre ringmurens port.

Oaktadt den tidiga timmen rådde rundt omkring en feberaktig brådska, hela besättningen var i full verksamhet, men han fick ej tid efterfråga orsaken, ty hertigen kom och de trafvade omedelbart derpå från Helsingborgs hus.

De hade icke ridit långt förrän ett aflägsset buller nådde deras öron. Det brusade, som när vårfloden spränger dammar, det stampade, som då bufflarne rusa öfver vesterns prärier. Till sist kunde man urskilja ett svagt vapenklirrande och bakom en höjd långt borta rörde sig en svart massa af och an i den ljusnande morgonen. Slutligen låg detta obestämda något som ett kolritadt streck på marken mellan solens morgon- och aftonportar, sakta ringlande sig närmare — Midgårdssormen på väg till undergångens Ragnarök.

Abel höll inne hästen och spejade skarpt öfver nejden.

— Vid alla helgon! mumlade han. Der kommer Gerda med bondehären. Det var då därför som sådan oro förmärktes på slottet, ehuru Erlandsson icke ville ut med sanningen. Han misstror mig tydligtvis — gör också detsamma. Går allt Ove väl i handom, så skall min käre gilkerer få ett duktigt tack för sist.

— Är det meningen, att vi skola rida rakt på de der? frågade Unna tveksamt.

— Nej pass, min gosse, det akta vi oss för. Nog tror jag, att Abel ljuder bättre i deras öron än Erik, men en allmoges vapen är mycket oberäknelig och jag vill ej riskera att bli ihjälknackad så utan all förskyllan eller värdighet midt på brors mins landsväg. Vi kasta oss i stället in på den här stigen åt höger och taga en lof om Ramlösa. Det blir en lång krok, men vi komma i alla fall tids nog fram.

Sorlet dog så småningom bort och de färdades å nyo i den stilla veckans tysta frid.

— Nu märker du väl hvad jag säger dig, yttrade hertigen till sin följeslagare. Kan du ljuga?

— Jag kan allting, herr junker.

— Då har jag ej misstagit mig på dig. Nå, för lögnen står jag sjelf, du behöfver blott bekräfta hvad jag påstår. Vi skola göra ett besök på Tomarp och ligga der öfver natten — känner du det herresätet?

— Riksrådet Joen Lilles gods? Ja, till namnet.

— Först i natt kunna vi uträtta ärendet, som gäller att med godo eller ondo skaffa en vigtig handling åter. Men svigtar du i farans, i afgörandets stund, visar du dig svag eller feg i det ögonblick jag som bäst har behof af din själsnärvaro — då, vid afgrunden, hugger jag ned dig på stället, pojke!

— Min panna är väl icke rynkig af år, herre till Söderjutland, och dock har jag stått öga mot öga med fador och ondt, hvarom ni ej kan göra eder en föreställning. Fruktan var mig okänd då — och är så än.

Der föllo några toner i Pengt Unnas stämma, ackorder af en djup smärta, preludier till ett slitet hjertas stora sorgespel, så att fursten öfverraskad betraktade honom.

— Hvar har du ditt hem?

— I Ystad.

— Hm — du talar med en egendomlig brytning, rätt olik Herrestadsdialekten.

— Jag är uppväxt bland de tyska knektarne på Falsterbo hus, der min far länge var stallfogde, fast han sedan gaf sig till sillpackare i Ystad och därför kan hända att mitt mål blifvit något underligt.

— Möjligt så.

Abel hade hufvudet för mycket fullt af egna funderingar för att länge sysselsätta sig med den främmande tjenarens angelägenheter. Båda sjönko därför tillbaka i sina tankar och hästarne fingo gå som de ville.

Hertigen drog med flit ut resan på längden och de långa rasterna i förening med den betydliga omvägen de togo för böndernas skull gjorde, att de ej fingo Tomarp i sigte förrän långt fram på eftermiddagen.

Denna gamla, i Kvidinge socken af Södra Åsbo härad belägna borg har ingen känd egare före riksrådet Joen Lille, samme person, hvilken Söderjutlandsjunkern nu ämnade besöka. Vi ha förut nämnt Lille som en trogen konungsman och han nyttjades också i flera vigtiga beskickningar. Sålunda sändes han två gånger till Rom, åren 1275 och 1302, för att få öfver riket afkunnade interdikt upphäfd, hvilka tillkommit

med anledning af erkebiskoparne Jakob Erlandssons och Jens Grands fängslande. Till lön för sina tjänster beviljades honom att den vid Rönneåns utlopp i Skelderviken liggande Luntertuns laxgård icke skulle tilltäppas om våren, utan en så stor kungsådra lemnas öppen, att en tunna kunde gå igenom, på det laxen måtte komma upp till Tomarp. Kallad till riksråd helt ung var Lille vid tiden för denna berättelse nära 40 år. Först på 1250-talet gifte han sig med en fru Cecilia; båda dogo 1306 och ligga begrafna i Esroms kloster. Deras son, riddaren Joen Joensson Lille, har endast låtit tala om sig för det han mot en by i Lyngge härad köpte föräldrarnes grafställe i Esrom. Hans hustru hette Ingefred och vet man att hon dog 1309.

Här vidtager en lucka i Tomarps historia, som emellertid sägnen på sitt sätt utfyllt. Den talar om en fru Sissela Goldfux (möjligen en förvrängning af Gottschalk, ett inom Lille-släkten ofta förekommande namn), hvilken egt gården och gjort sig känd som en trollpacka af främsta ordningen. Hon var först gift med Hågen Grubendal Hindriksson, men »han var för god» och så tog hon lifvet af honom samt trädde derpå i äktenskap med Mattis Friis, hvilken förslösade hennes egodelar, så att hon måste kaputta äfven honom. Den älskvärda frun brukade sedan säga: »Begge mina män sitta och koxa i helvetet och om jag kunde få dem derifrån med ett pater noster ville jag icke läsa det».

Hon var mäktig mångahanda svartkonster, den käringen. Sålunda trollade hon till sig färskt hvetebröd om morgnarna från Köpenhamn. En söndag fann hon det besvärligt att gå till kyrkan, hvarför hon lät Kvidinge tempel i stället komma till Tomarp, der det plötsligt till allas förskräckelse stod midt på yttre gårdsplatsen. En annan gång, då hennes bönder plöjde på en vång, föll det fru Sissela in att stanna alla plogarne och hur karlarne piskade dragarne kommo de ingenstans; endast en af männen körde lugnt på, som om ingenting händt, enär han hade rönn till selpinnar och deröfver egde ej den trollkunniga frun någon makt. En skärtorsdag skulle kusken köra henne till Lund, men rätt som det var välte vagnen och de åkande fingo sig en duktig törn, ty man hade

kantänka kört emot Dagstorps kyrkospir, hvilket guds hus ligger ovanligt högt och enligt folktron är byggdt före syndaflo den. Slutligen lät konungen lefvande inmura den arga hexan på Tomarp för hennes »stora ogudaktighets skull».

Först i senare hälften af 1400-talet återknytes den historiska tråden i och med Brostrupslägtens besittning af borgen genom Hans Brostrup och hans son Tomas, hvars syster Sissela på grund af gifte med Knut Gjedde (en annan sidogren af ätten Geed) förde Tomarp öfver till denna slägt. Knuts son med samma namn, hvilken förlänades med Börringe 1551 och afled på 1570-talet, är mest bekant genom sin lättsinniga hustru Margaretha Ulfelds galanta äfventyr, som efter mannens död drefvos till sådan skandal, att konungen ålade sonen Brostrup hålla henne »inmurad» för lifstiden eller med andra ord: sätta henne i fängsligt förvar. Möjligen är det denna händelse sagan om Sissela Goldfux syftar på.

Brostrup Gjedde omtalas som en from och gudfruktig herre. Han fick 1597 Laholm i förläning och var befallningsman på Gotland från 1608 till sin död i Visby 1614. Först i äktenskap förenad med Dorta Ulfeld gifte han efter hennes frånfalle om sig med Anna Grubbe, hvilken under en nattvardsgång dög framme vid altaret i Visby kyrka år 1613. Brostrups son och arftagare, den ryktbare amiralen Ove Gjedde, är Tomarps största minne.

Här är icke platsen att skildra denne märklige mans skiftande lefnadsbana. Nog af, han förde Danmarks runor med den äran både i inhemska farvatten och ända bort i Ostindien. En försvagad helsa gjorde, att han på 1650-talet öfvertog Helsingborgs län, men blef tillfångatagen af svenskarne 1658 och kvarhölls i två år, hvarest han lösgafs och bosatte sig då i Danmark, der han afled 1661. Hans hustru hette Dorotea Urne och hade de 12 barn. Ove Gjedde var mycket förmögen och egde i Skåne, utom Tomarp, egendomarne Dragesholm, Herrestad, Gyllebo, Hofdala, Maglö, Löfvestad och S:t Olofs gård samt i Halland Hallarup. Från hans tid daterar sig det skånska ordspråket: »Det är ute med Ove Gjedde», ty en bonde, som i Helsingborg sett amiralen sitta till bords i guldgalonerade kläder och äta sallad, berättade

vid hemkomsten att »nu är det ute med Ove Gjedde, för han äter gräs och stoppar sina kläder med halm».

Vid fredsslutet 1660 var det gamla Kvidingegodset bland de s. k. Bornholmska vederlagsgårdarne och kom sålunda under svenska kronan. Danmark återfick nämligen den i Roskildeska freden två år förut åt Sverige afträdde ön Bornholm, mot det att danska konungen gaf så mycket gods i Skåne, som kunde i ränta motsvara inkomsten af ön. Förden-skull dels köpte, dels tillbytte sig danska regeringen egen-domar af sådana skånska adelsmän, som ej ville svära Sverige trohet och bland andra afstodo äfven Gjeddes arfvingar Tomarp, Dragesholm, Gyllebo, Löfvestad och S:t Olofs gård mot er-sättning i kronogods på Jutland.

Förste innehafvaren af Tomarp under svenskt regemente var fältmarskalken Gustaf Banér, men reduktionen gjorde ho-nom utfattig och gården öfverläts på generalen Kock, hvilken tillbragt 6 år i tartarisk fångenskap på Krim och därför kallade sig von Krimstein, när han efter hemkomsten adlades 1662. Med sin hustru Anna Mortaigne lefde han på ständig krigs-fot och makarne bodde icke ens tillsammans; för att förarga henne nedgräfdde han sitt penningskrin i jorden. Han dog 1690 och ligger begravnen i Kvidinge kyrka — bredvid sin hustru.

Härefter anslogs Tomarp först till öfverstelöjtnantsboställe vid Skånska kavalleriregementet, men blef vid 1727 års riks-dag förvandladt till öfversteboställe. Den förste indelnings-hafvaren under detta herresätets nya skede var öfverstelöjt-nanten Håkan Gyllenbjelke, 1709—1719, på samma gång den märkligaste af dem alla, ty han stiftade ett hospital i Kvidinge för underhåll af 40 fattiga. Och under hans i byggnaden för-varade bröstbild inristade tacksamheten följande rimmade panegyrik:

Just denna målning lik herr Gyllenbjelke var,
som all sin rikedom till arma gifvit har.
Hans dygd, hans tro, hans mod kan ej afskiltras här,
men ryktet hans beröm till efterverlden bär.

Om Tomarpsborgens äldsta utseende känner man ingenting, men antagligt är att den redan då varit befastad, ty grundläggaren, Joen Lille, egde förmögenhet nog dertill och var i öfrigt en försiktig karl, som väl icke ville sitta försvarslös i en stridig tid och en orolig landsända.

I början på 1500-talet uppfördes den nuvarande byggnaden, förmodligen af Knut Gjedde den äldre, hvarefter den förbättrades och utvidgades af hans ättling Ove Gjedde, hvars vapen jemte hans frus inhöggos i sten öfver porten. Borgen låg på en af grafvar omgifven holme samt hade vallar med bastionerade hörn. På södra sidan förde en vindbrygga öfver grafven, hvarefter man passerade ett lågt porttorn, genom våldeld förstördt år 1758. Hufvudbyggnaden, en fyrkant med omsluten borggård och snirkelprydda gafvelrösten åt norr och söder, hade i nordöstra ytterhörnet ett högt torn med spira, och ett likadant torn, men rundt och smalare, befann sig i sydöstra inre hörnet. Holmens norra sida upptogs af ett långt mellanhus med flyglar och söder om sjelfva herregården voro de tre ladugårdarne förlagda, under det trädgården anordnats utom kanalen i öster och nordost. Nu äro både torn och gafvelrösten försvunna och endast en taklist med tandsnitt bär vittne om, att också Tomarp fordom haft sin ornamentik.

Och hit kommo tisdagen efter palmsöndag år 1249 hertig Abel i Danmark och hans följeslagare.

— Nu minnes du hvad jag sagt, hviskade junkern — bara hålla med på all ting, hur galet det än låter. Så har jag ridit omkull och vrickat foten — förstår du?

— Till punkt och pricka.

Riksrådet steg sjelf ut på svalen att välkomna de besökande. Han var en mörkskägig, allvarlig man af medellängd, hvars hela väsen präglades af försiktig klokhet och lugn värdighet. Ett flyktigt missnöjesmoln drog öfver hans panna, när han igenkände sitt främmande, på samma gång ögonen fingo ett något oroligt uttryck.

Abel steg långsamt af hästen och linkade, stödd på Unnas arm, sin värd till möte.

— Ett litet missöde drabbade mig i den fördömda Ekebroacken, sade han. Hästen fick snö i framhofvarne och

snubblade, hvarvid jag kastades af och försträckte ena foten. Nu mäktar jag icke sitta i sadeln längre och får därför utbedja mig eder gästfrihet öfver natten.

— Mitt hus står till eder tjenst, svarade Lille vördnadsfullt. Jag skall genast sända bud efter kaplanen. Han är nästan skickligare som kroppens läkare än själens.

— Behöfs inte, riksråd, afböjde hertigen hastigt. Denne sven har varit biträde åt de fromme fäderna vid Helgeands hospital i Lund och känner nogsammt till allt som här är af nöden.

— Får junkern endast stillhet och hvila för foten skall skadan snart vara botad, inpassade Pengt tvärsäkert. Gnidning och ett hettande kryddomslag är allt hvad af yttre medel erfordras.

— Och en bågare godt vin såsom inre medel torde ej heller vara att förakta, sade rådet förbindligt. Hjelp din herre in, gosse, så skola vi få honom i en mjuk karmstol med allsköns omvårdnad.

Väpnaren spelade konsekvent och säkert sin påtvingade roll. Han masserade och lade på omslag med ett orubbligt allvar, så att det till och med ryckvis glimmade ett muntert skimmer i Abels mörka ögon. Lille såg tyst på en stund och yrkade icke sedan på kaplanens tillkallande, ty, sade han, denne unge man förstår saken fullt ut så bra som presten.

Och hertigen berättade för sin värd, när äntligen foten blifvit vederbörligen behandlad och han sjelf bekvämt placerad i en den tidens höga ryggstolar:

— Jag skulle för konungens räkning göra en tur till Rössjöholm för att om möjligt öfvertala Göje Geed draga i ledning med en fana ryttare. Han har en god häststam och såväl djur som folk komme väl till pass på Helsingborgs hus.

— Något sent påtänkt nu, då bönderna redan stå för stadsportarne — och dessutom äro Gerda och Geed fränder.

— Hvad det förra anbelangar så är strandsidan omöjlig för dem att fullständigt afspärra, och slägtskapen — ja, på den håller nog ingen Geed nu, sedan herren till Broby afsvurit all kunglig tro och lofven.

— Förblindade Gerda, utropade Lille smärtsamt. Du var en gång en prydnad för Danmarks ridderskap — hur kunde du falla så djupt?

Abel drog sig den kvällen tidigt tillbaka till det åt honom anvisade gästrummet och skylldes på att han behöfde riktigt hvila ut. Unna hade fått sin bädd i kammaren utanför, så att han skulle kunna vara junkern till hjälp. Väpnaren kastade sig som han gick och stod på sängen. Här var icke värdt att söka ro, då ju med natten arbetet begynte.

Och mångahanda tankar drefvo sysslolösa omkring i Pengts hufvud, der han låg på rygg och stirrade mot taket, hvarest fantastiska figurer bildades af skenet från den af och an vickande tranläggan. Så småningom blefvo konturerna allt mer och mer urskiljbara, de återgäfvo slutligen en svart prest och en ljus riddare, som spände bälte för en blond mö, allt medan rundt om skallar med bondelufvor på kantade takbjelkarne. Öfver väggen gled en krönt skugga, men när den kom fram på andra sidan var hufvudet borta och kroppen formade sig till en kyrka, i hvars spira den kämpande presten grep för att hålla sig fast. Och der stod en galge på Kalvarieberg och under den led en mörk kvinna fruktansvärda kval — men ingen såg henne, ty nere i det svartaste svarta satt en vacker herre och kastade mordbrand så långt mörkret räckte. Då foro skallarne ned från takbjelkarne, då smalt tvekampen bort i dimma och med ett knastrande hoppade lågorna uppåt och dolde snart både galge och tempel. Men han växte och blef stor, han som tände utan att kunna släcka, han tog rummet i höjd och när han lutade sig öfver Unna började kammaren dansa rundt, rundt, flammorna slogo den liggande i ansigtet och valsen gick i svindlande takt mot den eviga pinans karmosinröda eldar.

— Vakna, gosse!

Väpnaren slog upp ögonen. Vid sängen stod hertigen fullt påklädd. Det hade varit en dröm, en af dessa, som det kostar svett och förskräckelse att genomdrömma, en mara.

— Nu är det tid, hviskade den furstlige banditen och Unna varseblef, att han höll ett draget svärd i handen. Tag din klinga och kom med.

Abel tände en liten hornlykta, som han haft gömd under kappan, hvarefter de på tå smögo sig ut i gången. Genom skickligt framställda frågor hade junkern tagit reda på hvar Lilles sängkammare var belägen och de båda nattvandrarne behöfde därför icke irra på måfå i borgens labyrintartade korridorer.

Hela Tomarp sof arbetets tunga sömn, njöt af den drömlösa hvilans vederkvickelse. I denna del af byggnaden bodde ingen mer än riksrådet, och som han alltid låg ensam, utan någon tjenare i sin närhet, var ej att befara ett obehörigt möte. De kunde känna sig trygga, kungasonen och hans sven, der de som skuggor af två oupptäckta brott gledo mellan ekdörrarne. Och så stodo de slutligen utanför värdens sofrum.

Pengts hjerta satt i halsgropen. Rädd var han inte, men denna mystiska expedition hade något afskräckande i sig, som kom honom att ångra att han följt med hertigen. Och ej blef han bättre till mods för det gårdens alla tassande vättar ur sina kurragömmaskrymslen skrockade: för sent, för sent!

Abel kände försigtigt på vredet — dörren var olåst. Ljudlöst öppnade han den och omedvetet grepo begge ett fastare tag om svärdfästena — men då junkern höjde lyktan och lyste på sängen kunde han knappast återhålla ett utrop af öfverraskning. Badden var tom.

— En öfvermåttan präktig doktor I hållen eder med, herre, ljöd en hånfull stämma ur mörkret och Joen Lille trädde obehäpnad fram för den bestörte hertigen. Ni går ju nu lika bra igen och står på goda fötter, efter hvad mig tyckes. — Så, bort med vapnet, junker Abel! Jag anade hvarom frågan gällde genast jag såg eder — och då det aldrig är helsosamt att slumra tungt under samma tak som fursten af Söderjuthland, föredrog jag att sitta uppe och invänta er ankomst.

Det dröjde en stund innan gästen hann hemta sig efter denna oförmodade vändning. Men så sade han sakta och fogligt:

— Jag ämnade, vid gud, ej göra er något ondt, riksråd.

— Tror jag alldeles, ty ni är för klok att slagta hönan, som värper guldägg. Nå, ni skall få dokumentet, för hvars skull ni gjort er så mycket omak, men följderna — dem får ni taga på er.

— Dem tager jag på mig, sade hertigen lidelsefullt.

Ett triumferande löje spelade på rådsherrens läppar. Utan att säga ett ord öppnade han en tapetdörr, som ledde ut i riddarsalen och gaf de båda andra en vink att komma med. Mellan vapen och rustningar af olika slag skredo de fram i ett underligt tåg, men plötsligt stannade Abel tvehåget. Lyktans matta sken hade fallit på ett litet altare, rest under en madonnabild. En svart duk täckte bönbordet och der ofvanpå låg en grinande dödskalle.

Lille steg lugnt fram och tände lampan, som satt öfver den heliga jungfruns hufvud.

— Så, hertig, tag nu ammans af kyrkan bevittnade och beseglade bikt. Den ligger der.

Och han pekade på den hvitblekta skallen, hvars tomma ögonhålur gapade svarta som ett par nygrädda sjelfspillingsgrafvar bakom griftegårds-muren en ljuständningstimme i grådaskig Novemberkväll.

— Ah — ett vederstyggligt skämt, borgherre!

— Se efter inuti hufvudet får ni märka om här skämtas.

— Men — men — hvarför gömma handlingen så?

— Derför att ingen är närmare än en mor att vårda sitt barns hemligheter — och detta är ammans hufvudskalle.

Med glödande kinder gick den dådsnare tronpretendenten fram till altaret och grep om den glatta benskålen, men en rysning öfverföll honom i samma stund, den hala skallen slant ur hans händer och föll i golfvet samt sprang i tusen bitar, hvarvid ett hopviket pergament kom till synes.

Förfärad tumlade hertigen flera steg baklänges. Ett hotfullt moln låg öfver guds moders höga panna och alla Dana våldes hänsosne store konungar stodo bakom salens rustningar, i vredesmod skakande knutna näfvar mot den hederlöse konspiratören.

— Fanden måtte här spela med! mumlade Abel hest. Mig har en gång en kvinna af vandringsfolket siat att —

— När ni slår er moders hufvud i spillror, då är er lycka all och er fördömelse beslutad i domarens råd — var det icke så? sade Lille allvarligt.

— Min moders hufvud, ja — men detta är ju Eriks moders — ammans!

— Det är ammans hufvud.

— Nå, då — hvad kommer mig det vid? Icke har jag något med henne obytt! Min moder Berengaria sofver sedan 29 år i Ringsteds kungliga kor — hillemän! Hit med dokumentet! Hå, kung, nu är din krona fallen — fallen — fallen!

Och triumferande viftade junkern med sitt fynd, så att lågan på madonnans lampa slingrade som en ormtunga.

— I kunnen icke tyda skriften, ty det är latin, inpassade rådsherren, så ni får vända eder till någon pålitlig andans man, men jag råder er att göra detta i enrum.

— Hm — presten i Gråmanstorp Rasmus Tollefsson har varit min kaplan i Slesvig och jag förskaffade honom kallet, så är han bara hemma —

— Säkert, ty der var kalendegille i går och de fromme fäderna lemna aldrig bågaren förrän sol står i öster.

— Men I ären dock mäktig tolka denna urkund, riksråd — läsen I den för mig!

— Jag gör det ej, hertig af Söderjutland.

— Då — upp till Gråmanstorps prestabol!

Och Abel skyndade ut, följd af Unna. Om en stund hördes två hästar i raskt galopp lemna gården. I den tysta natten drog det länge om, innan ljudet af ridten alldeles dog bort. Lille stod ensam i den ödsliga salen och lyddes — och tänkte.

— På hvad sätt har han fått nys om denna hemlighet? Nu rusar han emot sitt öde. Det är dock något förfärligt att vara mål för himmelens hämnd. Abel är en skurk, men ändå, när han får veta — — ett helt lif, som måste börja stafva på nytt likt ett barn! Stackars Abel!

Men det annars så påpassliga ekot teg och lampan slocknade öfver Maria, talmannen i verldarnes danehof slog igen sin med skapelsen jemnåriga kodex och förbarmandets ljusa engel vände sig rysande från jorden. Ingen, ingen upprepade riksrådets sorgliga: Stackars Abel!

XI.

Fäderna på kalendegillet.

Midnatten var gången och granngårdens tupp hade redan gifvit första signalen till en ny dag, men ännu brunno ljusen i Gråmanstorps herdetjäll och det surrade der inne som i en bikupa. Traktens prester voro talrikt församlade till kalendegillet.

Dylika möten torde ha börjat hållas icke långt efter kristendomens införande i Danmark och afsågo ursprungligen endast att åstadkomma ett personligt samband mellan pastorererna inom ett visst område. Men med kyrkans fastare organisation trängde många nya frågor fram på det andliga territoriet, hvilka behöfde gemensamt diskuteras, och så blefvo dessa sammankomster årligen återkommande för hvarje härad. Man kallade detta att »celebrere kalendt», hvarvid prosten eller dekanus skulle meddela underrättelser åt allmogen om kyrkofester, helgdagar, månskiften m. m. under året samt i öfrigt bekantgöra synodalbeslut och annat af vigt för kyrkan eller presterna såväl i frågor af allmän som enskild natur. Mötena höllos i tur och ordning hos sockenfäderna, men bekostades af en för ändamålet häradsvis bildad kassa. I de större städerna anordnades sådana sammanträden hvarje månad, deraf namnet kalende (nymånad).

Benämningen gille får här ej fattas i sin medeltida betydelse af förening, ty för kalenden funnos aldrig några stadgar upprättade eller existerade andra, till anslutningsviden hörande formaliteter. Ett undantag härifrån utgjorde den af

erkebiskop Nils Johansson på 1360-talet speciellt för staden Lund stiftade prestföreningen Jungfru Marias gille, sedan kallad galtegille, hvilken bestod af 13 prester, deribland en prost, och som egde några gårdar på landet och hus i staden samt disponerade ett altare i domkyrkan. Denna förening hade ett ordentligt stiftelsebref och vissa ordningsregler att iakttaga, men förblef städse betydelselös, ehuru den fortlefver ännu i våra dagar, dock med endast 3 medlemmar, 6 hemmans egen- dom och vissa tomtören i staden.

Efter reformationen förlorade så småningom kalendegillena all sin forna betydelse och nedsjönko till blotta dryckeslag — i viss mån en återgång till hvad de i verkligheten voro i sitt första skede, liksom ännu vid tiden för denna skildring. Sålunda omnämnes ofta i Malmö stads gamla räkenskaper att presterna för sina kalender fingo stora kvantiteter vin från stadens vinkällare. Under dessa gillens glansperiod hade hvarje dylikt mötes beslut och tillkännagifvande en juridiskt bindande pregel och behöfde icke tingföras, om det var af den art att sådant annars fordrats. Denna rättsliga kraft blef på 1560-talet frantagen kalendegillena, och vid ett prestmöte för Lunds stift år 1579 stadgades, att kosten vid dessa samkväm skulle vara tarflig, att gillet ej fick räcka längre än en dag samt att endast prester skulle deltaga deri. Efter bordsbönen ålades den yngste närvarande pastorn att uppläsa åttonde kapitlet af Romarebrefvet »tydligt och utan brådska».

Slutligen upphäfdes de stundom skandallösa kalendegillena fullständigt år 1618, då det tillika föreskrefs att vid af behovet påkallade prestmöten skulle presterna samlas i en kyrka midt i häradet »nyktert och i gudsfruktan». Sedan nödiga öfverläggningar hållits, måste hvar och en resa hem till sitt igen.

Men det kalendegille, som i påskens stora vecka år 1249 egde rum hos fader Rasmus Tollefsson i Gråmanstorp, bevarade hela sin ursprunglighet af kordialt rummel.

Der hade man främst värden, Tollefsson, en liten liflig man med bullrande tunga. Han ville gerna hållas för nummer ett i alla lag och sällan gjorde någon honom denna rang stridig, ty han hade studerat vid universitetet i Paris, samti-

dens förnämsta lärdomsanstalt, hvarest, enligt påfvarnes uttryck, »de skönaste smycken till Kristi brud förfärdigades och der man upphemtade det jern, hvaraf trons pansar och andans svärd förarbetades». I hur högt anseende Pariser-skolan stod under medeltiden framgår vidare af, att den hedrades med så lysande benämningar som »hela kristenhetens nyckel, rättrogenhetens plantskola, den allmänneliga kyrkans paradys, Salomos pelargång, det heliga Jerusalem, der David leker på tiosträngad harpa, livvets träd i guds paradys, en lysande lampa i herrans hus, visdomens öfversta verkstad, världens lärarinna» m. m. Pastorn i Gråmanstorp egde således skäl att sätta näsan i vädret, ehuru han ej lyckats förvärfva sig magistergraden.

Af häradets prester hade infunnit sig Sören Andersson i Östra Ljungby, hvars feta ansigte stack fram som en fullmåne bakom ölstånkan, Kristoffer Borius i Riseberga, egentligen kanik i Herivads kloster och en präktig exponent för ett illistigt munkväsen, Lars Svenonus i Oderljunga, gammal, slö och halfblind, den unge oppositionsmannen Peter Murræ i Örkelljunga samt Otto Udder i Össjö, hvilken hade namn om sig att tänka på vackra bondflickor mer än på Kristi brud. Men dessutom voro tillstädeskomna herden i Luntertun Jonas Eriksson, som aldrig försummade något gille der starkvaror vankades, Måns Oleus i Rebbelberga, Påvel Persson i Vestra Broby, Nils Stobsack i Ströfvelstorp och Mikael Håkansson i Kvidinge.

Nu mot morgonsidan voro de samtliga väl plägade och kände sig högeligen lustiga för allt glam.

— En, två, tre — tio, räknade fader Sören. Här fattas en! Jonas, hvar äst du? sporde han, ty Luntertunaren var försvunnen.

— Under britsen, lallade den efterfrågade.

— Under kurbitsen, sade den något lomhörde Ljungbyherden. Hihhi! Det var ett artigt skämt. Då måtte du ligga under broder Kristoffer, ty han är såsom ett förtorkadt vinträd. Kräla dig fram, broder, och få dig en klunk rostocker, så att du kan orera för de niniviter.

— Nu må vi tala ett fast ord ofvanpå allt detta myckna munväder, mente kaniken. Hvad synes eder om en disputats öfver konung Erik och dessa bedröfliga tider?

— Ah, tag Höga visan i stället, inpassade Udder. Jag sökte min vän om natten — pro primo, söka, ser ni, det är spejandet efter hvad latent blifvit och —

— Sätt stopet der, inom räckhåll, Rasmus, sluddrade fader Jonas, der han satt på golfvet och höll på att fyllna till igen. Rasmus — det var ock ett helgon — men Jonas var dock förmer — jag har haft en syn, I bröder — en syn —

— Erik, Erik! Fy, vinet blef mig bäskt! skrek Murræ, röd i ansigtet af ilska. Tala inte om honom, hör ni — denne hycklande erkeskålm, som stjal kyrkans inkomster!

— Och — och — det var ett välsignadt surr! I mån huga att vi lägga råd om Höga visan, der det heter —

— Ja, sjung visan om svärdet, Peter, nickade mästern Sören. Den är öfver höfvan kostelig — håååå! För alla de gånger vi i min ungdom sjöngo den i refektoriet i Vä — åh! Och lekte på lutan skön Ingefred — fre-ed — ser ni, man måste der hålla ut tonen — fre-ed — ja, det gluckar nu i strupen på mig, men i pojkåren kunde jag ge hals. Tag den, kärälskelige, tag den — och håll på fred, fre-ed! Och lekte på lutan —

— Bevare oss! ifrade Tollefsson. Vi äro väl icke på en knektekrog heller! Aldrig kunde det fallit någon studiosus i Paris in att —

— Och lekte på lutan — bättre kläm må till! Ni skulle hört oss i Vä! — Och lekte —

— Jag har haft en sy-y-hyn — lydens till! Oj oj, der reste stopet om ände — det var den förbistrade Stobsacks långa skank skuld till! — Stobsack! Hur böfveln kan en kristen heta Stobsack! Och prest till! — Uj, uj, här är full sjögång — och jag, förtappade människa, som inte är mäktig vältra mig hädan heller!

— Hur tänkes eder om den herren Abel! frågade kaniken lurande.

— En präktig karl, nesa öfver den som säger annat! gormade Örkelljungapresten. Du, Tollefsson, som varit hans kaplan, bör väl kunna intyga det.

— Jag utsågs på min tid till prokurator för nationen i Paris och presiderade vid våra kollegier, sade värden på stället högdraget, och strängt följde jag den gamla seden att intet ordande om furstehus och politik fick ega rum, der mer än två språkade samman.

Men fader Jonas stötte de närmast sittande på benen.

— Häf mig upp på bänken, I herrans tjenare — jag är ju Jonas i Luntertun — och tag stånkan med — för här är mig vått att vara! Miserere! — Aj, aj, far varligt med min lekamen, ty den är ett guds tempel — och I skolen besinna att jag sett en syn!

Nu inträdde Tollefssons piga och mälde, att två främmande män i ett mycket angeläget ärende åstundade ett samtal genast med pastorn.

— Hm, hm! Mätte verkligen gälla en brådskande sak, då jag så besväras midt i natten. Känner du dem inte!

— Har aldrig sett dem förr.

— Får väl gå ut, fast detta ej är Parisersed. Muntren eder i allsköns gamman, bröder, ty jag kommer snart åter.

Och presten aflägsnade sig, hvarvid Udder passade på tillfället hugga fast i tienstflickan, med hvilken han sedan nojsade borta i spiselvrån, så sjelfva gamle Svenonus kvicknade till och röt: »Hållen suggan från galten månaden ut åtminstone — hur ofta skall jag behöfva minna er om det, I rännarehåsor!» Han tyckte sig vara hemma och kommendera med husfolket.

Men i den sparsamt upplysta förstugan mönstrade själasörjaren i Gråmanstorp en spula misstänksamt de båda besökande. Då blottade den ene af dessa sitt hufvud och sade med dämpad röst:

— Se hit, Tollefsson!

Presten ryggade bestört.

— Sankta Anna, guds moders moder! Junker A — —

— Tyst! Intet namn! Låt oss komma in i din enskilda kammare, så att vi kunna vara fullständigt ostörda.

Pastorn lydde tillsägelsen. Det lilla rummet låg i en afsides länga, dit endast helt svaga ljud framträngde från det bullrande kalendegillet. Nejden sof hanegällets djupa slummer

och der vakande tankar någonstädes flögo i zigzag var det ett ondt samvete, som repeterade våndans stunder — repeterade för evigheten.

Sedan Abel noga gjort sig öfvertygad om, att de voro allena, yttrade han:

— Dig förefaller väl märkligt, att jag uppsöker dig en sådan tid, men du skall få märkligare saker än det att undra öfver. Hur är det — du är ju god latinare?

— Som I veten har jag vistats vid universitetet i Paris och mitt testimonium töres jag framvisa om så vore för den helige fadern sjelf, mig till heder.

— Nu menar jag, att du här föreläser mig, korrekt och tydligt, denna handling, som jag ej eger vetande tillfyllest att tolka. Vanbördningen skulle inhemta kunskaper förstås, mumlade hertigen bittert, men jag, den äkta, fick reda mig ändå.

— Hvad är det för dokument?

— Så — läs!

Tollefsson närmade sig ljuset, vecklade upp pergamentet och stirrade ett ögonblick på skriften. Abel stod framåtlutad med likbleka kinder och glödande ögon, handen, som hvilade på svärdfästet, darrade och framtiden låg som en snörrät landsväg i solglänsande Junivecka. Han var ändtligen vid målet — det gällde inte månader, dagar eller timmar mer, blott en i natt börjande och i full dager slutande minut.

— Läs, läs!

— En bikt! utropade klerken förvånad. Sannerligen en bikt, upptecknad af två dekaner i Sorö. Och så skrifva de lärde kyrkoherrarne:

»Jag underskrifne Mogens och jag underskrifne Sigge, genom helgonens nåd blifne ovärdige dekaner i Sorö, måla här hvad stor hemlighet oss en döende sagt på sakramentet och må oss helvetets eld omhvärfva i evigheters evighet, om vi ett ord tagit ifrån eller ett ord lagt till.

Då enkan Elna Olaidotter låg på sotsängen, biktade hon mig Mogens och mig Sigge allena närvarande så: Kung Val-

demars drottning Berengaria skulle föda och som Elna sjelf de dagarne fått en son blef hon antagen till amma åt det väntade furstebarnet. Men när detta väl födt var och blef en son, dog det hart derefter och gaf då djefvulen enkan in att taga detta kungliga barns lik bort och lägga dit sin egen manliga afkomma i stället, ty hon mente sig göra sin son stor och sätta honom öfver de väldige i landet. Och der fanns ej en själ, som märkte hennes tilltag, utan hon ammade sitt barn såsom kung Valdemars son och drottningen, hvilken varit länge och svårt sjuk, kysste pilten i moders tro och han växte skön och hög som bokarne i Danmark. Och så sant oss gud hjelpe på domarens stora dag kallades denne ammans son — *Abel.*»

— A — A — A —

Hertigen rosslade som en dödsdjuten ulf och tungan nekade uttala hans eget namn. Den höga gestalten vacklade och det var med uppbjudande af hela sin viljekraft, han förmodade hålla sig på benen.

Abel! Sjelfva hoppet att tvifla var honom förvägradt. Den gamle Lave, som först berättade händelsen för junker Kristoffer, hade antingen redan från början fått saken om bakfoten eller också under årens grubblerier och påverkad af en tilltagande sinnesslöhet förblandat de kungliga barnens namn och påbördat den förste hvad egentligen gällde andre sonen.

Intet enda mistrogenhetens halmstrå att gripa efter flöt på det haf, i hvars djup Olaidotters onda ättelägg kände sig sjunka allt mer och mer. Och ändå hade allt artat sig så väl, ingen plan sparat ur, intet hugg fallit vilse, intet steg behöft tagas tillbaka! Att stå öfverst på berget bland örnar och nordanvindar och se riket, sitt rike, ligga bidande dernere i makt, ära och härlighet — och så hufvudstupa störta utföre klyfta efter klyfta, ned, ned förbi både adel, präster, borgare och bönder till nivå med missgerningsmän — syndare sjelf och en synderskas son — och hamna der paddorna sitta stinna och dumma bland odonriset på stinkande kärr — åh, det var en hård aga och ferlan svängdes af den rättfärdige, men junkern

till Söderjutland visste ej, hvad ånger ville säga, utan hädade och förbannade i stället, så att brottens fader bifallande log åt sin läraktige discipel.

Det var då sant, hvad trollkonan en gång sagt: »När ni slår er moders hufvud i spillror, då är er lycka all och er fördömelse beslutad i domarens råd!» Nu hade så skett, det var ammans, hans mors hufvudskalle han krossade i Tomarps riddarsal — Lille, Lille! Derför läste du inte upp dokumentet!

Och en ny förskräckelse grep hertigen, en gnagande fasa, som skulle följa honom hela lifvet. Hvad hindrade att det kunde finnas en dylik handling till, hvilken döke fram en vacker dag? Denna skulle han nog oskadliggöra, men — om — om —

Så småningom återvände besinningen. Låt se! På Lilles tystnad var han säker, ty riksrådet ville icke för något pris skandalisera konungahuset, dertill var han tronen för varmt tillgifven. Men dessa två, presten och väpnaren, som nu kände hans hemlighet —?

Då steg en fjerde in i pastorns lilla kammare, utan att öppna någon dörr, utan att trampa några fjät. Ögon kunde inte se honom och öron ej höra hvad han sade, men han kom ur ett stort mörker och hviskade till en svart själ. Så tog han furstens hand, lade den på klingans fäste, nickade uppmuntrande och försvann.

Tollefsson bröt slutligen den pinsamma tystnaden. Hans lifliga temperament tillät honom icke tiga längre och som han hade åtskilliga bittra minnen från sin kaplantid hos hertigen, var det med triumferande stämma han utbrast:

— Det tog ju en snöplig ände med er storhet, Abel — ty mig menas junkerliteln efter detta får läggas i skrinet. Om ni ändå varit i Paris som jag! Men ni duger nu till platt intet.

— Vid satan — tyst, klerk! flämtade Abel, der han stod i de tätaste skuggorna, hvarest ej mera syntes af honom än två rödglödande punkter. Men pastorn var i tagen och ifrade upp sig allt mer.

— Tyst — det må icke barnabyterskans afföda säga till en baccalaureus från staden vid Seinen. Ert regemente är slut nu, ty näppe sätter väl Danmarks folk Olaidotters ätt på Valdemarernas gloriösa stol, sedan känt blifvit hvad dekanerna vittnat — och derom skall jag draga försorg.

Ett häftigt rasslande hördes och som en pil sköt junkern öfver golfvet med svärdet i hand. I nästa ögonblick låg Gråmanstorps olycklige herde i de sista dödsryckningarne och blodet forsade ur det genomstungna bröstet.

— Nu tiger åtminstone du! rasade mördaren och gaf liket en föraktlig spark.

Sedan han öfvertygat sig om, att det ödesdigra pergamentet låg väl förvaradt i bröstfickan, vinkade han åt Unna att följa, hvarpå de smögo sig ur kammaren och lösgjorde sina utanför bundna hästar samt lemnade i stillhet detta bedröfvelses hus, der en dräpt man kallnade under sorl från ett bacchantiskt kalendegille.

Utan att ett ord vexlades redo de en stund sida vid sida. Pengt tyckte sig ha genomlevvat en elak dröm, alla hans sinnen voro förvirrade och han undrade öfver, huruvida han ännu sof eller var vaken. Morgonens ljus delade himmelen i två hälfter, den ena blekt röd, den andra djupt blå och en bitande vestan for öfver fälten.

Plötsligt höll hertigen stilla.

— Du kan allting, sade du i går — och detta har i många fall hållit streck. Är du också mäktig den stora konsten att tiga?

— Ja, herre.

— Så var då stum som grafven med hvad du upplevat denna natt! Det blir dig sjelf till bästa, ty jag skall ej glömma dig. Du är för god sven att gå väpnare åt en obetydlig landsortsriddare — tig så länge du lefver — svär det vid vår heliga fru!

Unna drog på svaret.

— Nå — jag svär vid henne — den der frun — att icke ett ljud om dessa händelser kommer öfver mina läppar.

I sitt irriterade tillstånd märkte ej junkern följeslagarens egendomliga, vanvördiga formulering: »den der frun» i stället för: »vår heliga frun», utan fortsatte:

— Godt — en vän har du alltid i herren till Söderjutland. Tag nu denna ring och rid till Herivads kloster samt lemna den åt föreståndaren, abboten Matteus. Det är gjordt på några timmar och sedan kan du återvända till riddar Gerda. Börsens innehåll här vare ditt såsom en liten lön för omaket.

— Jag skall med omsorg uträtta ert uppdrag.
— Farväl så, unge man. Din led går der.

Abel höll stilla en stund och lyssnade till det sakta bortdöende hästrampet. Derpå höjde han hufvudet och ett lömskt leende ristade olycksbådande runor i munvinklarne.

— Nu tiger också han, ty Matteus förstår granneligen min mening med ringen — och så äro alla tungor bundna för allan tid. Om dessa två lefvat och pratet kommit ut — ja, bevisa något hade de väl ej kunnat, då jag eger dokumentet, men ändå — folkmeningen är en farlig ting och omöjlig att få bugt med, sedan den en gång slagit in i en viss riktning. Bäst som skett.

Men i skogen, borta vid myren skrattade skatorna, så att den lågättade usurpatorn ryste i sadeln.

— Fördömd redan här i lifvet! mumlade han. Oåterkalleligen invigd åt afgrunden, en djeffarnes utkorade kamrat i kött och blod! Det lär ju annars finnas någonting som heter försoning, en pensel, hvarmed gud målar svart hvitt — räcker färgen inte till för mig äfven? En döds-kalle — ah! Den skulle multnat ändå! — Är rätt och skäligt att jag får svida för moders fel, hvilket begicks i kärlek till sitt barn — och sådan synd borde väl främst helga Maria förlåta, hon, som sjelf varit mor!

Och så kom hans återstående dagars stora ve och vände.

— Om — om — det skulle finnas en liknande skrift som denna till — då är jag förlorad!

Nervöst högg han sporrarne i hästens sidor och ridten gick i skenande fart.

— Bäst nu taga Eriks parti genast, så att jag åtminstone står på god fot med honom, ifall något skulle inträffa. Framdeles får man se — ingenting är förderfvadt med att vänta. Jag tror sannerligen att detta slag förlamat hela min handlingskraft.

Det blef en oerhörd uppståndelse i bygden, när ryktet spred sig om Tollefssons mord. Hela händelsen var till den grad mystisk, att det vidskepliga folket till sist satte skulden på den onde och menade, att presten under sin utrikes tid ingått något förbund med hin, som nu kommit och tagit själen, fast han ratat kroppen. Den enda, hvilken sett de båda rytterne, var pigan i prestgården, men hennes upplysningar kunde icke gifva ordningsmakten någon ledtråd, ty hon hade ytterst litet iakttagit af deras ansigten. Och så fick fantasien fritt spelrum och gummorna saknade ej samtalsämne månader bortåt. En blott teg — riksrådet på Tomarp, teg därför att han satt inne med sanningen.

Emellertid trafvade väpnaren raskt mot Herivad.

— En konstig historia det der, tänkte han. Abel hade tydligen väntat sig en motsatt utgång. Nu föll han i den grop han grävt åt andra. Kvittar mig föga om han är son till en amma eller inte — men hvad min husbonde kan ha för båt-nad af allt detta är mer än jag begriper. Nå, sedan munken fått ringen har jag ändtligen skilt mig från denna tienstgöring, som varit allt annat än behaglig.

Oaktadt den tidiga timmen var broder portvaktare redan på sin plats, då Unna anlände till klostret och efter något parlamentering blef han insläppt till abboten.

Den suveräne herskaren öfver denna afstängda, åt fromma öfningar och gudliga betraktelser invigda lilla verld var en stor, robust prelat med starkt framskjutande pannparti, slappa, påsiga kinder, grofva, uppåtvikta läppar och små, kisande grisögon. Hur däst och försoffad Matteus än föreföll, egde han dock en rik fond af kraft och energi, som han utan skrupler hänsynslöst begagnade, ty primas i Herivad var fullkomligt i saknad af samvete. Om han lefvat några århundraden senare

skulle han blifvit en ypperlig jesuitgeneral med sin stora blick för ändamålet och förmåga att till medel nyttja allt, godt eller ondt. En fast vänskap förenade honom och hertig Abel, mindre besynnerligt, då deras naturer hade många beröringspunkter.

Pengt framförde höfviskt sitt ärende och öfverlemnade det honom anförtrödda godset, en liten slät ring af guld med en platta, hvori funnos inristade tre kors. Abboten såg några ögonblick stillatigande på väpnaren och det tycktes denne att ett eldhaf böljade emot honom genom två springor i en vägg. Så sade den andlige i tvär och sträf ton:

— Är du i tjenst hos junkern?

— Nej — tillfället blott har fört oss samman.

Klosterföreståndaren reste sig från stolen.

— Du får taga en annan väg än den du kom, ty brödernas procession går nu stora trappan till kapellet. Följ mig!

Med Matteus som ledare passerade de flera rum, som tycktes vara obebodda och inträdde slutligen i en liten kammar, alldeles tom så när som på en madonnabild i kroppstorlek, hvilken stod i en fördjupning å ena väggen. Detta rum hade bara en ingång, den hvarigenom de kommit.

Förvånad vände sig Unna till prelaten, men denne log så att ögonen helt och hållet försvunno i hufvudet.

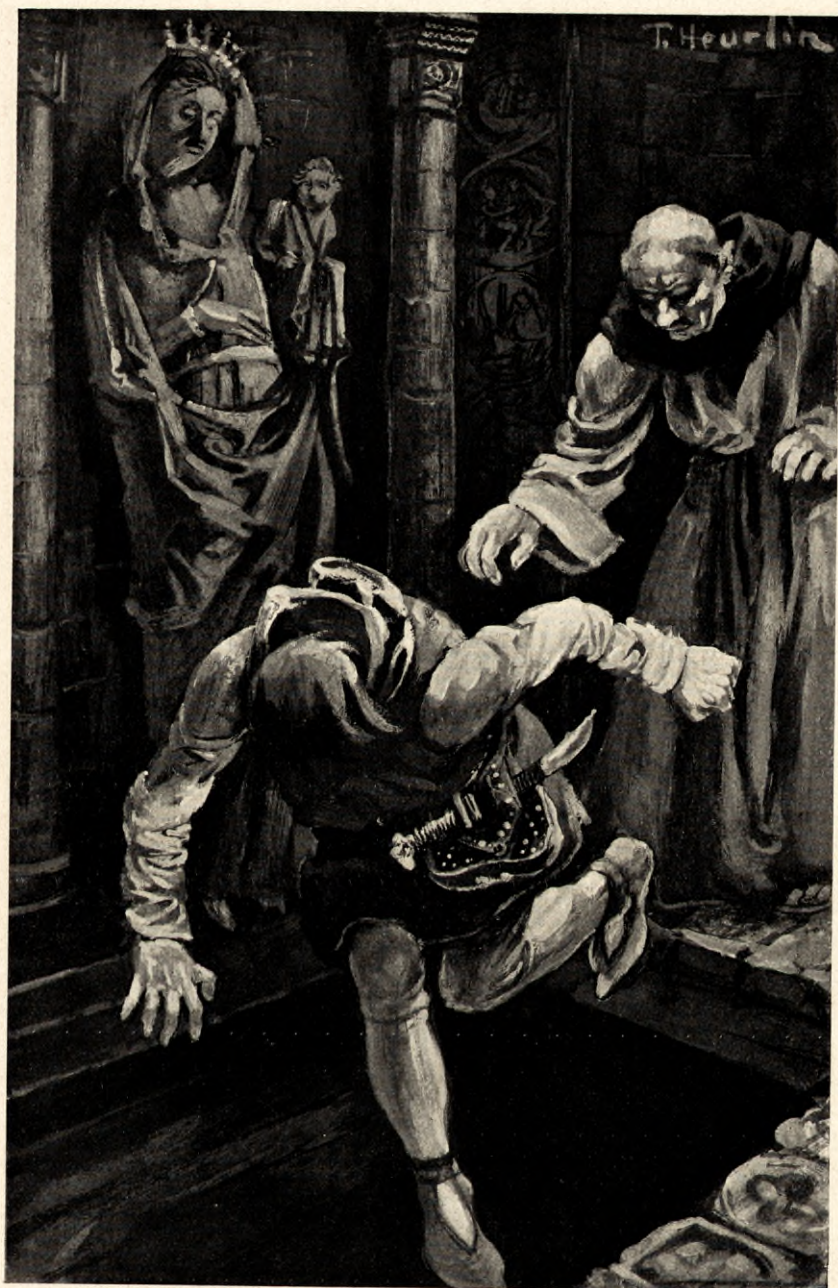
— Detta är vårt klosters största märkvärdighet och då vi ändå skulle här förbi, ville jag gerna visa dig det, käre son. Stig närmare, ty dagern faller alltid något knapp här inne, och du skall se en syn, sådan du aldrig skådat förr.

Herden i Herivad trädde några steg tillbaka. Nyfiken gick väpnaren det snidade konstverket inom räckhåll — men fick i samma ögonblick en kraftig stöt bakifrån, så att han handlöst kastades mot bilden, som blixtnabbt gled in i nischen, dervid blottande ett i golfvet befintligt svart hål, i hvilket Pengt Unna med ett förfäradt skri försvann. I nästa sekund hade jungfrun återtagit sin gamla plats och af den djefvulskt sinnrika anordningen syntes intet spår.

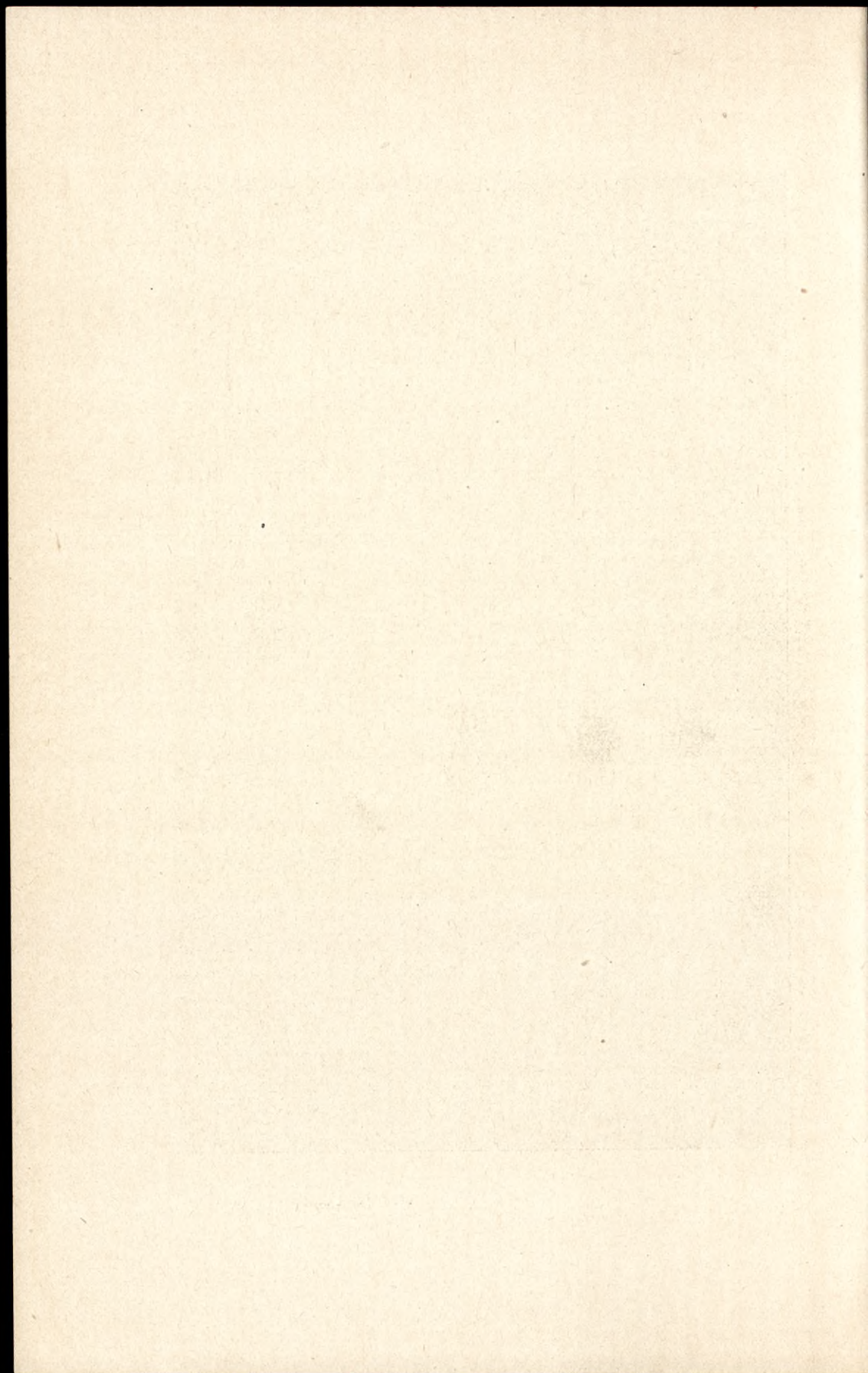
— Så ja! Nu sitter han säkert spetsad på pålen der nere och råttorna ha fått färskt kött till helgen, mumlade abboten, stängde omsorgsfullt dörren och gick till klosterkyrkan, der han med kraftig stämma messade:

— Du skall älska din gud öfver allting och din nästa som dig sjelf.

"I samma ögonblick erhöill han en kraftig stöt bakifrån!" (Kap XI.)

XII.

Bondeslaget.

— Allt för Skånes allmoge!

Med detta elektriserande härskri hade bönderna helsat konungens borg. Ljudvågorna slog emot stenmurarne, så att Erik spratt förskräckt till inne på sin kammare och falkarne i tornkrönets gluggar under hesa skrån sköto ut i alla riktningar. Det var ett virrvarr både i luften och på jorden.

Vemodsfullt återsåg Eckar Gerda Helsingborgs hus. Der hade Brobyriddarens kortlifvade lycka sjungit blomstrande Maj i byn, der uppe fladdrade en gång en hvit duk, brudslöja då, liksvepning nu. Hela slottet var en mausolé öfver härmannens drömmar och en från bisättningsluft förkrympte rosorna i hans unga fröjders trädgårdar.

— Gud ville så! suckade han undergifvet, och i morgonens ljus blänkte standarets tre hvita halfmånar, så att tusentals hjertan svällde af fröjd och kämpalust. Och der började ropas från hop till hop: Låtom oss storma, låtom oss storma!

— Gör dem till viljes, riddare, sade häradsfogden. Nog inser jag nu att vi ej kunna intaga fästet på det sättet, men det skall bekomma karlarne godt att få nappas ett tag med slottsknektarne, efter de äro så synnerligt hågade för en dust och dessutom kan det redan från början lära dem der inne att nordskånes allmoge icke väpnar sig för ro skull.

Gerda såg sig omkring med en eftertänksam min.

— En stormning blir ett dumt slöseri med folk och krafter, ty ingenting står att vinna, men deremot går en del manskap till intet gagn förloradt och — hvad värre är — ett tillbakslaget angrepp skall stärka modet i borgen och väcka missmod hos oss.

— Nånå, inte behöfves ju en allmän stormlöpning. Minst ansträngda äro männen från Södra Åsbo, enär de i går hade kortaste vägen till mötesplatsen. Släpp dem bara mot murrarne några gånger, så kunna de öfriga i stället så mycket ostördare arbeta på forskansningar och lägervallar.

Befälhafvaren gaf slutligen efter och utdelade order i enlighet med Tulessons förslag. Stormande jubelrop helsade befallningen och det dröjde ej länge om förrän den till anloppet utvalda kontingenten i god ordning hastade mot ringmuren, medförande stegar och stora fällskärmar af trä, beräknade att utgöra skydd mot försvararnes projektiler.

Men Erlandsson lät icke öfverrumpla sig. Den inre och högre muren var tätt besatt med soldater och ett regn af stenar och pilar föll öfver angriparne. Att gilkeren sålunda placerade sin hufvudstyrka på det inre i stället för på det yttre skyddsvärnet hade sin orsak deri att borgens hela gröfre artilleri — blidor, kastmaskiner, beckkransar, skällkittlar m. m. — derstädes blifvit fast uppställdt, en anordning, vanlig vid de medeltida fästen, som egde två ringmurar. Man sände sålunda skotten öfver den yttre lägre stenvallen ned på fienden, men den tidens skjut- och kastmetoder förmådde ej slunga de dödsbringande verktygen särdeles långt och det var först när den anryckande skaran nådde vattengrafven, hvilken omgaf yttermuren, som någon nämnvärd manspillan uppstod.

Här gällde det fördenskull att komma kvickt öfver. Grafven hade under den långvariga, stränga vintern bottenfrusit, men genom dagsmejans inverkan stod nu ett flera fot högt vatten på isen. Oförskräckt plumsade bondeskaran ned i detta mindre behagliga bad och kom helskinnad upp på andra sidan, hvarest muren skyddade dem för försvararnes kastkroppar. Också inställdes skjutningen och Erlandsson skyndade med sitt folk till den yttre muren, i hvars vaktorn bågskyttnarne togo plats, under det de öfriga krigarne inramade

hela räckvärdet och med sina långa lansar bildade en stålring, mot hvilken upprorsmännens ojemma beväpning ingenting förmodade uträtta. Väl reste bönderna gång på gång sina stegar och rusade modigt uppåt, men de blefvo alltid stötta ned igen, många för att dö på fläcken. Men äfven af slottets besättning fingo flera bita i gräset, ty bland angriparne voro en hel del bågbeväpnade och åtskilliga af deras pilar skaffade dödgrävaren sysselsättning.

Med kortare afbrott pågingo dessa skärmytslingar hela förmiddagen, enär nya allmogehopar skyndade till och aflöste de sårade och uttröttade. Till sist gaf dock Gerda befallning om angreppens upphörande. De hade icke varit så alldeles ändamålslösa, ty dels kunde riddaren, utan att oroas, vidtaga vissa för belägringen erforderliga anstalter och dels gifvo de honom tillfälle att lära känna borgens verkliga styrka. Också de af hans folk, som deltagit i fejden, voro belåtna, emedan de ändå skickat icke så få af knektarne in i evigheten.

När de första ropen förkunnade att undersåtarne verkligen på allvar fällde glafven mot öfverheten, stod junker Abels stallmästare utanför den nära branten åt staden och sundet liggande delen af slottsmuren, hvilken lemnats alldeles obevakad, enär en stormning på den sidan var otänkbar och man dessutom från Kärnan kunde mycket noga följa bondehärens rörelser. En liten jerndörr förde ut till en smal gångstig, som slingrade sig söderöfver mellan brådstupet och muren och i sakta sluttning ledde ned till landsvägen ett stycke utanför staden. Denna stig begagnades af borgfolket som en ginväg, när det gällde uträtta småärenden i samhället. Hufvudleden från slottet till Helsingborg var betydligt längre och förde in till staden från norra sidan.

Krognos skyndade gångstigen utföre och vek in i en skogsdunge, der tre beridna karlar höllo stilla.

— Det är bra, sade han brådskande. I minnens edra order — till Herivad! Du, Lenze, känner bygden — håll utmarksleder och skogsspår så mycket möjligt är, men möter ni det oaktadt någon nyfiken frågande, så säg, att ni återförer till Bosjö kloster en nunna, som djefvulen dansat sankt

Veit *) med ända in i Luggude. Och dröj nu — jag skall snart vara åter.

Riddaren återvände, stängde väl porten efter sig och gick upp i tornet, hvilket tycktes ligga fullkomligt öde, liksom den inre borggården. Alla männen, från konungen till yngste kökssvennen, hade sysselsättning antingen på yttre ringmuren eller på planen der innanför, och endast kvinnorna befunno sig kvar i fästet. Krognos kom osedd ända upp i gilkerens våning.

Sakta smög han i den skumma gången fram till jungfru Agdas dörr och lyssnade. Ej ett ljud förnams. Så trädde han tyst in i rummet, der slottsherrens dotter satt vid fönstret och stirrade ut öfver den lifliga nejden, medan begravningsklädda tankar fylkade sig rundt om tre hvita halfmånar i blått fält.

Med en dämpad hostning gaf han sin närvaro till känna och lade på samma gång varnande pekfingret öfver munnen. I första öfverraskningen hade Agda så när ropat till, men af riddarens beteende förstod hon att han var stadd i något hemligt skickebud och teg därför, ehuru hertigens förtrogne just aldrig haft hennes tillit.

— I behöfven ej rädas, jungfru, hviskade han, ty jag är i ärliga ärenden stadd och vedervågar icke litet genom att på detta sätt vara eder till tjänst, men svennen såg så otröstlig ut att —

— Svennen? Hvilken sven?

— Det vill han nog helst meddela er sjelf. Han säger sig vara budsänd af en god vän till slottsmön och afbidar enträget ett samtal strax nedanför vattenporten. Jag måste lofva honom ledsaga eder till platsen och timmen är synner-

---

*) Sankt Veits dans, Chorea Sancti Viti, numera kallad danssjukan, en nervåkomma, som yttrar sig i krampaktiga muskelryckningar i händer, fötter och hufvud, var enligt äldre annaler ett under medeltiden oftare än nu förekommande svaghetsstillstånd, för hvilket i synnerhet klosterfolk föllo offer, beroende på deras asketiska, förslappande lefnadssätt. Den vidskep-liga allmänheten förklarade emellertid anfallen bero på att den onde då var framme och dansade med menniskan.

ligen väl vald, ty alla borgens vapenföre män ligga på muren i bondefejd.

Ett budskap! Från hvem annan än Gerda? Det började lysa morgon i jungfruns kulna sinne, hon visste icke hvad ljusningen innebar, hon reflekterade inte ens eller öfvervägde skäl och möjligheter. För henne låg det ett nytt lif bara uti att få le emot ett leende hopp, att få tro på något bättre än det närvarande. Och krucifixets törnekrona glänste strimröd som en stormbådande solnedgång, men Agda såg endast den milda, fridbådande Kristiblicken, hvilken sade att Getsemanes långa pinokväll gått till ända och att Tabors gröna branter badade i en uppvaknande vårs veka dagar. Raskt stack hon den älskades gåfva i barmen och reste sig — men dröjde i nästa ögonblick tvekande.

— Icke säger jag det för att sära eder, riddare Krognos, yttrade hon långsamt, men underligt synes mig dock att herren Abels vän åtager sig en slik gångpost.

— Hå, tycker ni det? Tror ni mig då vara så dåraktig att jag ej fattar från hvem sändebudet kommer? Och hvad hindrar att mitt hjerta kan vara för bönderna, om än min arm är i hertigtjenst? Jag aktar och vördar eder högt, jungfru, men älskar er gör jag inte och kan därför utan att känna svartsjuka hjälpa en älskogskrank själ! Vill ni sålunda höra svennens mäle så kom med — annars skall jag kanske svara honom att ni ej önskar ha något med hans herre att skaffa.

— Vi gå, sade hon beslutsamt.

Derutanför hojtade fortfarande försvarare och angripare. Stegar restes och störtades åter, sårades jemmerrop skuro skärande in i glädjetjuten, när någon särskildt lyckad manöver gaf endera parten en tillfällig fördel och blidornas dofva smållar representerade bastuban i denna hatets dystra symfoni, hvars ledmotiv utgjordes af beckkransarnes entoniga knastrande.

Men der inne på den trånga platsen rundt sjelfva Kärnan fanns icke en själ, och de kunde därför osedda passera ned mot vattenporten. Alla i borgen kvarblifna trängdes vid gluggarne

mot andra sidan för att följa stridens skiftningar, så att Agda och Ove ej behöfde frukta några obehöriga ögon.

— Hitåt, jungfru!

Förvånad såg slottsherrens dotter på de tre i snåret väntande ryttarne. Som en blixst slog henne tanken att hon blifvit lockad i en fälla och med ett anskri kastade hon sig tillbaka, men Krognos slängde ögonblickligen en stor tjock kappa öfver hennes hufvud, ett annat dylikt plagg sveptes noga om hela gestalten, hvarpå en af karlarne lyfte henne upp i sadeln.

— Rid, rid!

Och hästarne lågo i kapplöpningssträck landsvägen utefter.

— Ja, så långt är allt bra, mumlade egaren till Krappe-rup under det han försigtigt smög sig tillbaka, men en förbannad historia kan det bli för mig, ifall saken kommer i dagen. Jungfruf of kostar äran — och böfveln må stånda danehofsrätt för Erlandssons hvitnosiga flicka! Nå, Abel och abboten böra väl kunna hålla hvad de ha i händerna — åtminstone till dess hertigen blir kung. Sedan är gilkeren vanmäktig.

Obemärkt blandade sig Ove med den fullt upptagna besättningen. I ett af vaktornen hade en skjutöppning blifvit ledig, enär innehafvaren af posten fått en pil i axeln. Krognos öfvertog hans vapen och konungen nickade uppmuntrande häråt, ty riddaren var känd som en ypperlig bågskytt. Men af alla hans skott den dagen träffade intet enda.

Striden mojnade af, de upproriske drogo sig tillbaka och befallningsmannen kunde ändtligen låta sitt hårdt ansträngda folk få skaffa sig nödig vederkvickelse. Sjelf stannade han kvar på murens krön och mönstrade de fientliga skarorna med hotfulla blickar. Vid hans sida dröjde monarken, som vanligt rådvill och vankelmodig.

— Helgonen misskunde! Vi fingo intet ave i morse, Erlandsson!

— Hvar fallen bonde är ett stort ave och att tukta för-rädare må väl hållas för en gudi behaglig messa! Men nu

insen I nog, sire, att mera knektar måste hitföras. Har ni ännu ej bestämt er att öfverresa till Seland i det ärendet?

— Jo — jo — här hjälper icke god mening mer.

— Nej, här tarfvar god handling i stället. Ni såg sjelf att denna storm tog alla våra krafter i anspråk och ändå hade vi ej med böndernas hela styrka att göra. De få ideligen förstärkningar ute ifrån bygden, under det vårt antal så småningom förminskas genom bataljerna. Kom hit med en ordentlig trupp soldater och angrip fienden i en allvarlig fält-drabbning — det är mitt råd, herre. Och för sanning lägger jag till att faller detta fäste i Gerdas händer, då faller också er krona.

— Gilkere!

— Ett ärligt ord måste Danmarks kung finna sig i att höra i farans stund — och här är en mäktig fara ej aflägsen. Väl kan jag en tid lång hålla edert märke kvar öfver Helsingborgs hus, men det finnes dock en gräns för min förmåga. Tager ni endast vara på dem, som vilja ert bästa, så skall ni ej behöfva klaga att ni står ensam.

Erik böjde hufvudet och teg. I likhet med alla svaga naturer kunde han icke sätta hårdt mot hårdt och föll gerna undan för ett manligt och djerft språk. Inom sig måste han erkänna att Erlandsson hade rätt, men hans till ytterlighet drifna känslsamhet gjorde invändning på invändning och hviskade att det var en styggelse utgjuta sitt eget folks blod och att ett uppskof möjligen kunde leda till fred i godo. Fast han nu med egna ögon sett allmogens vilda fanatism lysa i hela sin glans, inbillade han sig dock att ännu någon liten väntan skulle kunna — ja, han hade knappt klart för sig hvad han hoppades, endast stund gick efter stund och han slapp vara den anfallande.

Då kom ett bud från fru Ingierd med uppmaning till slottsherren att fortast möjligt komma upp i borgen.

Der befann sig allt i en fruktansvärd oreda, tjänarne sprungo förvirrade om hvarandra, en med förskrämda ögon, en med tårfyllda, dörrar slogos igen med skrällande fart och i Erlandssons enskilda rum gick en förkrossad mor i ångest

af och an. Agda, solstrålen på Helsingborgs hus, gilkerens lycka och ögonsten, var försvunnen.

Ingen ville att börja med tro derpå. Man antog att hon gått ned i staden i något ärende, helst som den lilla murporten på denna sidan stod på glänt och enda nyckeln som fanns på borgen till den dörren alltid hängde i befallningsmannens kammare. Men vid efterseende var den fortfarande på sin plats, och stadsborna förklarade sig icke ha sett jungfrun den dagen, något som gjorde saken än mera besynnerlig.

Mångahanda tankar foro igenom den olycklige faderns hufvud, der han i stum smärta satt hopsjunken i karmstolen. Hvad kunde ha förmått henne att lemna tornet i trots af hans uttryckliga befallning? Skulle — skulle — Erlandsson tyckte att Kärnan vacklade, när han tänkte det hugskottet till punkt — skulle hon måne, i sorg öfver sin förhärjade hjertelycka, ha burit hand på sig sjelf? Han såg rysande ut öfver sundet, der hafsfåglarnes skuggor ritade rutor på de blåa ångarne, det var som när grafvar mätas till på en kyrkogård. Men nyckeln — nyckeln! Var det troligt att hon i så fall burit den tillbaka och derefter åter begifvit sig af?

Den kunglige herren tog lifligt del i den sorg, som drabbat familjen, och hans fromma, välmenande trösteord verkade i synnerhet lugnande på fru Ingierd.

Men riddar Krognos listade in en ny idé bland de många, som denna dag pröfvats på Helsingborgs hus.

— Mig kommer den hugen före att stolts jungfrun nu kan sitta i varmt sköte under Brobyriddarens tre halfmånar — ja ja, ej af fri vilja förstås, tillade han skyndsamt, ty höfdingen hade redan svärdet till hälften utdraget — icke af egen lust naturligtvis! Nidingsverk vore att kasta skugga på hennes ära! Men hon kan ju ha blifvit narrad ut och sedan med våld förd till lägret. För en förrädare som Gerda är ingenting omöjligt.

— I det stycket tager jag honom fri, sade borgfrun med darrande stämma. Illa anstår mig döma mans handling mot man, men då det här gäller kvinna må mitt ord vara giltigt och Eckar Gerda aktade sin mö med redligt riddare-

sinne. Han skulle aldrig ha velat sätta en fläck på hennes rykte.

— Tyst, hustru! röt Erlandsson och hans kvalda hjerta tänkte och sade bittert. Det var lede fandan, som gaf er det uppslaget, Krognos, och han känner bäst det ondas alla slingerstigar. Ja, möjligt så — möjligt så! Den äreför-gätne Åsboskurken har ju brutit sin ed och loften till kronan för att göra ett med missdådare, och af en sådan kan ingen fordra tro och heder. — Ah, Skånegilkerens enda barn — ett slagfredsvif*)!

Erik ville icke reta sin trogne tjenare genom motsägelser. Slottsherren hörde ej till dem, som undergifvet kunna bära en pröfning, lida men ändå stå upprätta; han föll för slaget och låg der, hjälplös som ett barn, men hätskt utfarande i förbannelser mot allt och alla. Nu tog han fasta på den af Krognos gjorda häntydningen, och det var med en fakirs själfplågarelusta han löpte tanken ut i dess gräsligaste konsekvenser. Men stormen hade en öfvergång, höstdisiga stodo hans fröjders dalar och på björkarnes grenar hängde tårar i stället för löf. Resignation — yttersta periferien från lyckans medelpunkt — ty dit når inte ens hoppet.

Om hertig Abel funnits tillstädes skulle han haft orsak att glädjas öfver sitt hämndverk. Det var en gräsprängd man, som satte sig i karmstolen vid middagstid och en hvithårig gubbe som lemnade den i kvällningstimmen. Allt sökande hade då visat sig fåfängt. En ogenomtränglig slöja dolde Agda Johansdotters försvinnande.

Pligten kallade slottshöfdingen och han var van att lyda dess bud. Långa, långa stunder kunde han stå och oafbrutet stirra på bondelägret och knektarne mente då sinsemellan att han räknade efter om det kommit någon förstärkning dit bort. Kanske det — men vid sådana tillfällen hände ofta att en tår tillrade utför de rynkiga kinderna och försvann i skägget — och inte gret gilkeren öfver bönderna.

---

*) Så kallades under medeltiden de lättfärdiga kvinnor, hvilka vanligen i stora hopar åtföljde krigshävarne.

Den mystiska händelsen med jungfrun blef bekant för Eckar genom en slottsdräng, som om natten skulle smyga sig ut på rekognoscering, men uppsnappades af de påpassliga bönderna, hvilka i triumf förde spionen till anföraren. Detta meddelande slog riddaren med fasa, han skänkte fången lifvet och återsände honom till slottet, hvarest drängens berättelse om Gerdas djupa sorg gaf en betänklig knäck åt Erlandssons tro att härmannen föröfvat rofvet.

Och så tyngde samma bekymmer och oafslåtliga ångest både inom och utom Helsingborgs murar. Men äfven Eckar hade en liflig känsla af hvad hans pligt fordrade och försjönk därför ej i omanlig och dådlös veklagan. Gud ville så — från denna fasta klippa vek han aldrig och helgonen beskärmade nog hans hjertas vän. Den gamle Tulesson såg bäst hur det stod till och i ett ensligt ögonblick hviskade han med af rörelse otydlig stämma:

— Ni är större än till och med jag trodde, herre af Gerda!

På skärtorsdagens morgon inträdde gilkeren till konung Erik och hans utseende bådade onda tidender.

— Nu sitta vi vackert i giller, sire. Hittills har sjösidan stått oss öppen, men i natt ha bondehoparne besatt staden och afskurit oss den förbindelseleden. Hur ämnar ni nu taga er öfver till Seland?

Konungen såg förskräckt på den talande.

— Innestängda — innestängda — mumlade han förbryllad.

— Ja, som mus i fälla. Ah, att andre Valdemar skall sofva dödens sömn! Kom han också inte ibland den första klassens helige, så paternostrade han åtminstone ej ifrån sig sina borgar och slott!

— Hvad råder du mig till, gamle vän?

— Råder — råder? Jag har rådt eder på heder och tro för längesedan, men ert beklagliga vankelsinne slog städse orden i luften. Nu tvår jag mina händer. Kanske ni snart står inför nordskånes ting och ser allmogens dukar fladdra från detta fäste — då, om inte förr, bören I väl klart skåda hvarthän eder barnsliga välmening ledt både er och landet.

Och den uppretade slottshöfdingen dängde dörren igen efter sig, så att det ekade genom hela Kärnan.

Inför denna jobspost måste Erik låta alla betänkligheter fara. Här fanns endast ett sätt — skaffa trupper — men hur — hur? Der nere vid stranden låg en lång rad båtar och midtöfver vinkade hans lugna, trogna Helsingör, men i Helsingborg vimlade tätt med bondemössor och det vore vansinne söka slå sig igenom. Tydligt syntes att Gerda ämnade upprätta en fullständig belägring, något som för honom var lätt åstadkomma, då han bakom sig hade en vidsträckt, vänligt sinnad nejd. Den tröstlöse monarken vred händerna.

— Det är rätt, hånade narren, der han satt uppe på spiselmuren, mjuka upp handlederna bra, till dess du skall ut och sprätta gödsel på hustofterna i Södra Åsbo, så vida inte bönderna galgledes höja dig till skyarne med detsamma.

Men konungen lyddes icke på den andres sarkastiska tal.

— Vill du hellre härifrån, herre?

— Så, tyst! Du ser väl att jag har mångahanda allvarliga tankar.

— Det har jag med, jojo säkert — och lemna mig bara fria händer denna gång, så för jag dig öfver sundet som ingenting.

Erik såg upp.

— Du menar något — säg ut!

— Gif mig först ditt kungliga signet och en hvit flagga, så skall jag bort och lägga råd med bondehöfdingen — mera får du veta när jag återkommer.

Monarken betraktade den lilla oformliga figuren, hvars klokhet han många gånger varit i tillfälle pröfva. Stillatigande drog han ringen af fingret och räckte narren.

— Du brukar vara snarfyndig. Handla nu som dig lyster.

Vid middagstiden skramlade yttermurens portlås, gnisslande sänkte sig vindbryggan öfver vattengrafven och gravitetiskt trippade Eriks löjliga ambassadör i väg mot fiendens läger. Gilkeren hade motvilligt gifvit sitt bifall till detta skickebud, helst som narren ej ville närmare redogöra för sin plan, men på konungens befallning måste han böja sig.

»Sådan herre, sådan dräng», muttrade han i skägget, när han med ögonen följde dvärgen, som stultade framåt, ideligt svängande öfver sitt hufvud en hvit duk, fästad vid en stång.

Bönderna glodde förvånade på den lille grant utstyrde mannen, som ljudligt skrek att han i ett viktigt ärende ville träffa deras anförare.

— Den der måtte kommit försent till blåkullafärden i morse, tyckte en gammal tingman. Hur nära slägt är du med fan, din fuling?

— Guds fred, käre far! Guds fred, käre far! pep narren.

Eckar och häradsfogden sutto samman i den förres tält, då en tjenare anmälde att ett bud från slottet under fridsflagga kommit till lägerstaden, men riddaren hann ej svara härpå förrän skämtaren stod nickande och krumbugtande framför honom.

De båda innevarande spärrade upp ögonen. Ett sådant kungligt sändebud hade de aldrig tänkt sig och Gerdas panna började mulna. Skulle detta vara en skymf! Men narren läste hans tankar.

— Sällsamt synes eder, herr riddare, att hans nåde aflåter en sådan som mig i ordan med fienden. Men hvarje mans lif der inne är dyrbart och då ingen säkerhet fanns att ju icke allmogen, i trots af parlamentärtecknet, kunde slå min herres bud ihjäl, blef mig uppdraget att gå i detta ärende, ty min arm är ej skickad föra vapen, så att om jag lefver eller inte betyder föga för Helsingborgs hus.

— Erlandssons vanliga försigtighet, sade härmannen halfhögt till Tuleson, och ganska välgrundad för resten. Nå, och din åstundan? fortfor han, vänd till narren.

— Vi ha fått en fruktansvärd gäst på slottet och det torde ligga äfven i ert intresse att den får fritt aftåga.

— En gäst?

Vanskaplingen såg sig försigtigt omkring, satte ut munnen till en lång strut och hväste:

— Spetälskan.

— Sankta Maria! ropade Eckar bestört och häradsfogden bleknade märkbart. Det är ej möjligt! Du far med falskt tal, din fräcke skälm.

— Skåda denna ring, riddar Gerda, och se om det icke är konung Eriks herrlighet och insegel! Tviflar ni än?

— Nej — nej, sade bondechefen med skälfvande röst. Du är sannerligen på din herres rätta vägar stadd! — Spetälskan!

Att detta ord kunde vålla sådan förskräckelse blir helt naturligt om man besinnar, att denna hemska, från Orienten kommande farsot var medeltidens värsta plågoris, frånsedt den på 1300-talet uppträdande mordengeln digerdöden. Spetälskan fick oafbrutet ny näring i Europa genom de hemvändande korsfararne och pilgrimerna, hvilka medförde smittan till sina respektive länder. Det sanitära tillståndet var då öfverallt högst miserabelt och läkarekonsten bedrefs hufvudsakligen genom signerier och kabbalistiska hokus-pokus, så att epidemien fick i det närmaste rasa ohejdadt. Visserligen sökte man så vidt möjligt isolera de sjuke och munkarne hade inrättat särskilda hospital i detta syfte — i Skåne exempelvis spetelöfsklostret i Lund — men allmogens fördomar hindrade dessa åtgärder att bli fullt effektiva. Man hade emellertid nu flera år varit förskonad från farsoten i Danmark och att den så utbröt midt under en belägring kunde bli ödesdigert för båda partierna. Förfärade suckade riddaren och häradsfogden:

— Spetälskan — gud nåde oss!

— Ja, det må ni väl säga, instämde gycklaren. Det är bara ett fall än så länge — en af de tyska knektarne — men brådt vore få honom undan i tid och nu är hans nådes helsan om I tillstådjen oss att föra honom öfver vattnet till Sorö hospital, helst i afton, dock sedan mörkt blifvit, för att undvika så mycket uppseende som möjligt.

— Mål din herre, svarade Gerda, att för himmelens gissel stå alla vägar öppna. En båt skall ligga vid stranden, men roddare må ni hålla er sjelfva och de få sedan ej hit återvända. Vidare måste den sjuke gå under pestflaggan och hållas i spjutlängd från alla skådelystna.

— Just så har jag hört gilkeren orda om saken med hans nåde.

— Det är också onödigt af mig att föreskrifva några försigtighetsmått, ty dylika ligga i deras intresse så väl som i

våra. Vänd nu åter — hm! Vet du om spår — har intet upptäckts angående — jungfruns försvinnande?

— Nej — tröste oss och föräldrarne så visst — ingenting — men —

— — —?

— Åh, jag har min tro för mig. För stunden är förstås all spaning omöjlig, men sedan — sedan —! Det finnes en grann herre till hofs, som gjort nidgångsverk ifrån barnsben — och han har haft ett vällustigt öga till Helsingborgs frida mö — jag säger icke mer.

— Vid sankt Knut! Erlandsson nämnde mig en gång om junker Abel, och den mannen är dessutom hätsk mot mitt sköldemärke allt ifrån Ribefejden.

— Den mycket skämtar ser längre än den mycket gråter. Möter ni en gång hertigen af Söderjutland under vapen så blunda bara och hugg till det kraftigaste hugg ni någonsin utdelat, ty att skicka honom ned derifrån han kommit är värdt mer syndaförlåtelse än tre Jorsalaresor.

— Men hvarthän synes dig att jungfrun skulle blifvit förd?

— I visso vet jag intet, men Herivads kloster ligger ej så fjerran och abboten der har alltid varit junkerns lydiga träl. Sjelf var Abel borta den dag hon försvann, men i borngen fanns hans stallmästare Krognos och den karlen torde veta mer än han vill ut med.

— Ännu en fråga: är dig ingenting bekant om min väpnare —?

— Som uppsade konungen tro och lydnad? Morgonen efter redo han och hertigen från slottet och ingen har sett dem sedan dess.

Gerda sänkte missmodig hufvudet. Han kunde icke finna någon lösning på dessa gåtor, ej se en utväg ur denna inkrånglade labyrinth. Och det återstod honom blott att tillgripa sin gamla tröstegrund: gud och kyrkan, gud, som ville det och kyrkan, för hvilken han var hopp, kräkla och ankare!

Med en vink gaf han narren till känna att samtalet var slut och beordrade på samma gång några af sina män till budets betäckning under återfärden genom lägret, så att icke bönderna skulle tillfoga honom något ondt.

I konungens lönliga rum hölls allvarlig rådplägning.

— För böfveln! Det der missfostret är ju klokare än jag trodde, sade slottsherren med en sidoblick på narren. Inte kommer den affärden att se vidare kunglig ut, men nöden har ingen lag och då förrädarne nappade på kroken vore där-
ligt att icke draga varpet i land.

— Men det är ett syndigt gäckeri med en hemsk plåga och gud kan till straff sända oss spetälskan! invände Erik.

— Sire, örlig har ett bud, som ej finnes bland kateketernas läroteser och det lyder: hjälp dig sjelf! Alla sätt, som kunna främja detta sträfvande, äro tillåtna under vapen. Vi stå här inför ett riksvådligt antingen — eller. Vill ni rädda eder krona och skaffa landet lugn samt edra bud gehör, så måste ni begagna denna list att komma öfver till Seland efter trup-
perna. Ingen vet derborta i hvilket trångmål visitta, ty jag tänker mig att den som lockade de jutska knektarne från Kärnan också förstått lemna rådsherrarne en rosande beskrifning öfver vår ställning, så hit kommer ingen sjelfmant med undsättning. Beslut tarfvas — men fort! Stanna kvar om ni vill — det är er rättighet — men blir troligen också er sista som konung i Danmark.

Gilkerens mannavulna uppträdande segrade och monarken bestämde sig för affärden.

En stjernefattig natt låg öfver Helsingborgs hus och naturen lyddes efter midnattsslaget, som skulle båda verldslidandets vemodstunga dygn, *Lacrimæ Christi* af suckar genomandade sabbat, långfredagen. Nere vid stranden fladdrade här och der ett bloss och från slottsbrantens sluttning ända ned till vattnet voro med vissa mellanrum allmogemän posterade, under det på ett betydligt afstånd bakom den sålunda bildade häcken en skara väpnade bönder höllo vakt, anförda af Tulesson.

Talet om sjukdomsfallet på fästet hade gjort sin rund i lägret och denna allvarsamma nyhet dämpade den annars rådande entusiasmen öfver att nu ha konungen riktigt fast inom skallkedjan.

Då kom genom vattenporten ett undersamt tåg, fantastiskt lika mycket som ohyggligt. I spetsen gick en knekt och bar öfver sitt hufvud spetälskans fruktansvärda banér, den

rödkantade svarta flaggan med dess i gult sömmade Andreas-kors öfver två till åkallan knäppta händer. Ett stycke efter honom följde en ensam man i fotsid hospitalsrock med kapuschongen neddragen för ansigtet. Om lifvet bar han ett bälte, i hvilket genom grofva jernringar två långa trästänger voro fästade bakifrån. Dessa höllos i bortersta ändarna af ett par karlar, under det några andra gingo vid sidan, gripande ytterst i spjutskaften och med spetsarne vända mot den föregifne sjuke. Sist kommo två soldater med facklor.

Under dödstystnad drog den dystra skaran fram mellan upprorsleden. Då skrek plötsligt en liten pojke, som bland en hop stadsbor trängdes bakom bönderna:

— Är det kung Plogpenning, som de tagit till fånga, far?

En rörelse uppstod raderna utefter och häradsfogden spratt till.

— Skulle ett bedrägeri verkligen kunna föreligga här? mumlade han. Om — om —

Men narren, som följde efteråt, räddade situationen. Raskt sprang han fram och började kraftigt bearbeta den kranke med sin piska, under det han skrek med full hals:

— Vill du flytta på hasorna, ditt usla kadaver! Hopp, hopp! Galoppa, pommeranare, så att ärliga skåningar slippa stå länge i oset från ditt ruttna kött! Du lider åtminstone inte af springorm, din spattiga krake! Böfveln i dig, maskbo, jag vräker dig i sundet, när vi komma ut på djupet!

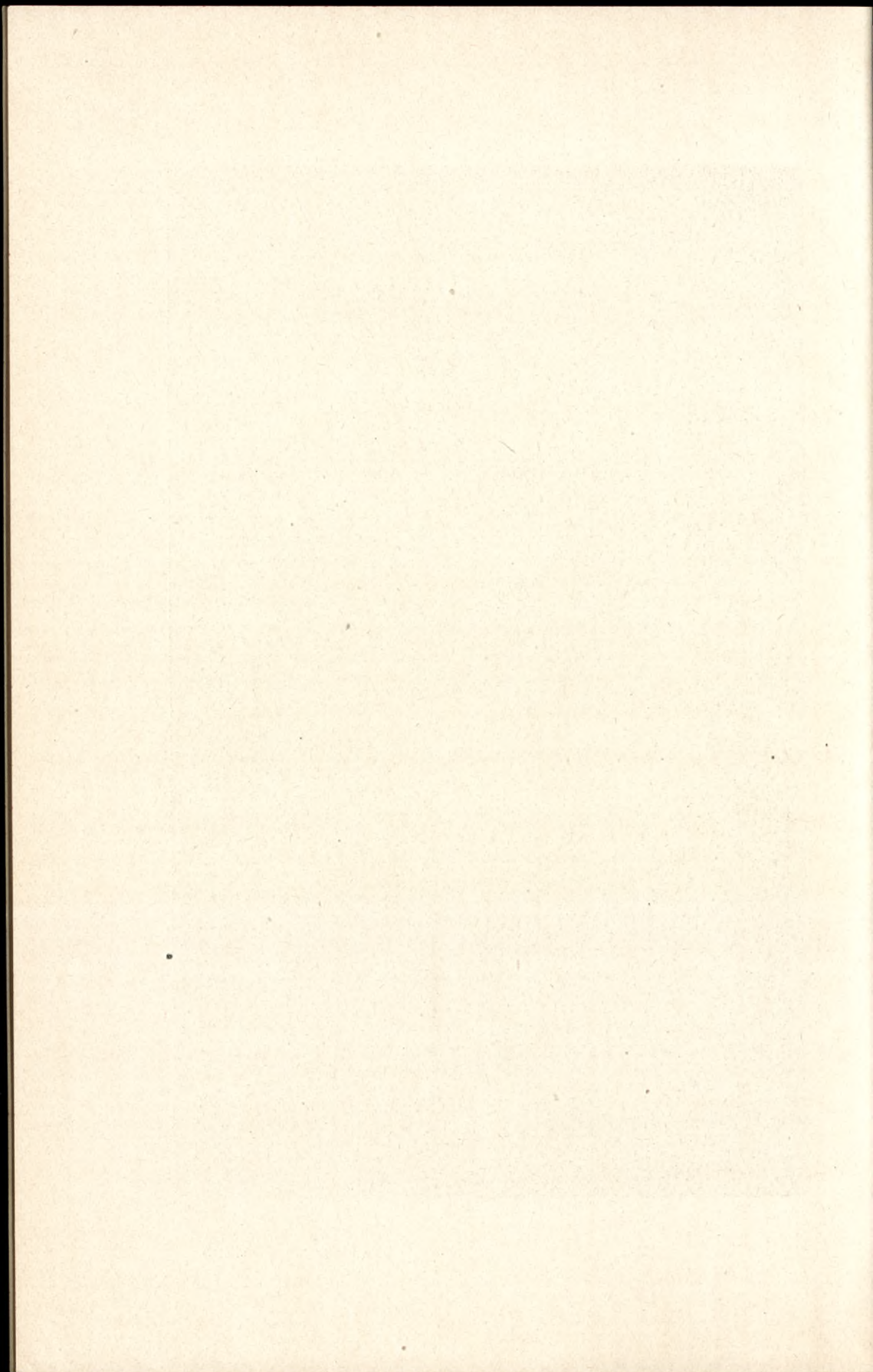
Hade någon svag misstanke uppstått här och der, så kväfdes den genast inför denna obehagliga syn. Allmogen kände icke hofsederna och kunde naturligtvis inte tänka sig att en eländig gycklare skulle våga så der bära hand på och smäda herrans smorda.

Erlandsson stod med hela slottets besättning innanför vattenporten, färdig att rycka till undsättning, i händelse äfventyret toge en galen vändning, något hvarom ett öfverenskommet tecken skulle varsko honom. Men allt gick lyckligt, den lilla eskorten embarkerade i ostörd ro och förd af långa, jemna årtag aflägsnade sig Danafursten i en spetälsk mans skepnad från Skånes jord.

"Vill du flytta på hasorna, ditt
usla kadaver!" (Kap. XII.)

Befallningsmannen återsände nu folket, men dröjde sjelf en stund ensam på platsen, med blicken följande båten, hvars facklor sällsamt tindrade, som irrblosser på en jättegärd.

— Hvissar mig en mörk aning att din lefnads bana aldrig når in i ålderns dag, konung Erik, sade halfhögt höfdingen. Ett stjernskott sköt ifrån öster snedt mot jorden och lemnade kvar i påsknattens svarta rymd ett glödande streck — den eviges pekfinger, riktadt mot den flyende herskaren.

Och den barske krigaren stirrade på strimman, till dess luft och vatten glänste som ett gafvelöppnadt paradiset. Då bad herren till Ellinge sina sorgetunga tankars bön:

— Du skapare — du allt mäktige, du allt vetande! För-gät icke mitt barn!

Till svar drog Zebaoth gardinerna från sina tusende små fönster, och der innanför trängdes de saliges andar, de som en gång gått genom mycken bedröfvelse, och de nickade så gladt, de logo så varmt att hoppet andades ekvatorhätta på Törnekrans isfrusna sinne. Och det sjöng inom honom, der han stod lutad mot den däfna muren: Gloria in excelsis Deo! Då föll oändlighetens orkester in och verldarne dansade som kyska tempeljungfrur inför alltets gud, det som varit sedan urdagen sjöng i stämman samman med det som skulle komma intill domedagen och ingen falsk ton störde det majestätiska: Ära vare gud i höjden!

Om konungens flykt och de omständigheter under hvilka densamma skett började först talet gå påskaftonen bland de för slottet lägrade bönderna. Ryktet sade att Erik låg i Roskilde och drog samman stora knektehopar samt att han med dem ämnade komma och allvarsamt tukta sina genstörtiga undersåtar. Saken berättades först af från Slagelse stora smör-messa hemvändande skåningar, men bekräftades öfver Malmö under loppet af påskdagen, dit de monarken trogne ridders-männen Matts Hegendall till Vanås, Algot Gagge till Jordberga och Isegrim af Vallen kommit med sina krigsrustade tjenare för att skeppa sig till Hafn (Köpenhamn) och så följa kronan i ledning.

Här var intet tvifvel till öfvers, den blodiga kampen för allt som af forntid varit odalrätt i Skånes land räknade nu

kanske bara timmar till utbrott — och bonden såg med bistra blickar öfver vaggande sund, der Plogpenning's betalda horder skulle komma och kräfva hämnd för det statens kassakista stod bottenrensad. En fejd med jutarne, desse, som Skånes allmoge hatat allt ifrån Foteviks blodiga dag 115 år förut — åh, den tanken spände senorna och satte alla lidelser i svallning. Härtill sällade sig dels harmen öfver att ha blifvit dragna vid näsan af fienden genom en usel gycklare och dels upprördes folket af att bedrägeriet tagit en så hädaande form, ty för spetälskan hade man en fasansfull respekt och vidskepelsen hviskade, att landsplågan efter detta kanske ej var långt borta. Ingen tänkte på att vända vreden emot anföraren eller ställa honom till ansvar för det han så lättvindigt nappat på narrens krok; folkhatet gick i stället ut öfver konungen, hvilken man påbördade skulle ha utfunderat detta djefvulska påhitt för att draga himmelens straffdom öfver hela landet.

Och under tiden ringde rikets alla klockor till jublande glädje i uppståndelsens helg, påskens ljumma sol lockade vårfloden till språngmarsch utför backarne, och kyrkan sjöng ljudligt sin bästa sång om fridsfurstens väg mot sanningen och lifvet — men tänkte lönligt sin sämsta tanke, den som gick på stridsfurstens vägar mot lögnen och döden.

I sjelfva morgongryningen annandagen kom häradsfogden i Ströfvelstorp instörtande till riddar Gerda. Denne låg fullt påklädd på sängen, efter att ha setat uppe större delen af natten, sysselsatt med hvarjehanda förberedelser till den strid, som kunde väntas utbryta när som helst. Han hade under dessa dagar flitigt fortsatt med att inöfva sina skaror, något som också ostördt kunnat pågå, enär Erlandsson icke oroat dem på minsta sätt, lika litet som Eckar brydde sig om att uttömma sina krafter i ändamålslösa angrepp på borgen. Gilkeren satt der upp som en örn i ett oåtkomligt fjellnäste, ihärdigt spejande öfver land och vatten och de sprungo nästan samtidigt ur sina bäddar, slottsherren och bondehöfdingen, ty andfädda kommo buden lika till dem båda i dagningsstunden mot den ödesdigra annanhelgen:

— Konungens flotta är i sundet!

Hvad Erlandsson angick måste hans roll i slaget inskränka sig till att på afstånd uppmärksamt iakttaga händelsernas gång och endast uppträda offensivt om så läte sig göra utan att lemna slottet. Hans svaga styrka betydde ingenting ute på fältet och han hade för öfrigt blott förbundit sig att hålla Eriks fana kvar på Helsingborgs hus. Något annat kunde icke fursten under närvarande omständigheter fordra af honom.

Gilkeren vidtog sina mått och steg härefter. Alla innermurens försvarsverktyg gjordes klara till aktion, blidorna sattes på helspänn, kastmaskinernas slungarmar bundos upp till tjänstgöring för full kraft, skålkittlarne hängdes fyllda på sina långa svänglar och de olika formade beckkransarne, afsedda att brinnande kastas öfver de angripande, lades på sina jernställningar, hvarifrån de sedan genom släppande spärrhakar skulle rutschas ut i rymden. De till kulor bestämda stenarne lägo redan i aktningsbjudande pyramider uppstaplade utefter muren och blidkarlarne buro fram hela fång af dessa långa, hullingbeklädda spjut och pilar, hvilka gjorde blidorna till så fruktade krigsverktyg, ty en dylik projektil kunde icke utdragas ur ett djupare köttssår utan att gräsligt söndersarga kroppen, helst som de flesta den tidens kirurger inte visste af någon annan operationsmetod än att helt enkelt fatta om spjutet eller pilen och så rycka af all kraft.

Af sjelfva manskapet bibehöllos endast så många på inre ringmuren som erfordrades för att sköta de olika maskinerna och fingo här kvinnor och barn tjänstgöra med handräckning. Alla de öfriga placerades på den yttre muren och räknade befallningsmannen på, att hans bågskyttar skulle kunna tillfoga bönderna ej så liten skada, bara dessa kommo inom skott-håll, enär landtmännen hvarken hade harnesk eller brynjor; några få buro dock stålhufvor.

Gerda rusade ögonblickligen ut, så fort Tulesson hunnit framföra sitt ärende och såg då att underrättelsen var sann. I spridd ordning kryssade de små kungliga skeppen under Helsingör och det skulle tydligen dröja en god stund, innan de nådde fram till Helsingborgs kust.

— Låt blåsa alarm, fogde! Jag kommer genast.

Riddaren vände sig om för att åter gå in, men den andre höll honom tillbaka.

— Herre till Broby, sade gubben i en ton, som förmådde Eckar att stanna och öfverraskad betrakta den gamle vännen. Ingen vet när lifvets bana skall tvärstupa ner i grafven mer än en — och han tiger. I dag månede nog många af oss stå upprätta för sista gången. Skulle turen vara min så — ett tack innan dess, tack för hvad ni lidit, tack för hvad ni velat, tack för hvad ni gjort, allt för Skånes allmoge! Gud får tacka er bättre.

Häradsfogden tryckte hans hand och skyndade bort. Rörd gick Eckar in i bostaden, der han påtog sig rustningen och försjönk derefter i en innerlig åkallan.

— Fader, du vet att jag gått mot denna örlig din heliga, allmänneliga kyrka till hugnad och stöd. Allt har jag förlo-
rat, ditt namn till pris — brud, lycka, ära, vänner och fram-
tid. Men jag vill vara trogen intill änden, den må sedan
bida mig förr eller senare. Du nådenes herre, som i denna
signade tid en gång sände din engel att välta stenen från graf-
vens dörr, skicka oss också i dag en af dina himmelska käm-
par till hjälp, att han aflyfter den tunga sorgböroda, hvilken
länge hvilat på detta folks hjerta — och det skall bli en lof-
sångens påska rundt vida bygder, der nu böner blandas med
mina böner för fränder och fäder.

Mater dolorosa, huldaste moder för en huld son, ditt
lidande är slut! Ora pro nobis! —

Och med lugnt sinne gick Gerda ut till de väntande männen.

Fartygen med trupperna ombord hade nu kommit ganska
nära Skånelandet och bönderna afvaktade otåligt riddarens order.
De befunno sig alla i lidelsefull krigsstämning, något som
framgick af det dofva, hotfulla sorlet, hvilket väl ej vittnade
om disciplin efter våra dagars uppfattning, men i stället oför-
tydligt talade om att man här hade framför sig, icke solde-
närer utan ett folk, som stred i tro på sin saks rättvisa.

Chefen öfversåg med kritisk blick ställningen och medde-
lade derefter sitt fältråd, hur han i tankarne planerat för
bataljen.

— Hindra deras landstigning lönar sig ej, äfven om vi kunde det, ty de verkställa den då endast på en annan plats och vi få dem på halsen från någon sida, som ej erbjuder oss de fördelar vi ha här. Sjelfva kampen måste stånda här i backslutningen norr om staden, enär vi då beherska höjden och kunna lättare hålla stängen mot deras rytteri, den enda punkt, i hvilken de äro oss öfverlägsna, ty vårt antal är flerdubbelt mot det kungliga manskapet.

Den barske väpnaren Henrik Skule från Allerum satt eftertänksamt och tuggade på svärdsknappen.

— Men om nu Erik delar på sin styrka och med en part går söderöfver slottet rundt för att falla oss i ryggen?

— Sådant måste förekommas. Ni med Luggudetfolket, det manstarkaste häradet af oss, tager emot första dusten nere på stranden, men viker långsamt åt norr och narrar dem sålunda efter. Halfvägs mot krönet möter jag och Tulesson med Södra Åsbo och drabningen må i namn af sankt Knut taga sin början på allvar. Under tiden hålla männen från Norra Åsbo, förde af den forne birkesvennen Markus Hanau i Kellna, noga vakt der uppe, och förmärkes någon misstänkt rörelse åt södra sidan, hinna de ledigt bakom slottet hasta fram och tillbakaslå angreppet. Så synnerligen många kan troligen ej konungen afvara för en sådan manöver, och Norra Åsbo har en talrik skara karlar under fanan.

— Och Bjäre?

— Får hugga in i slagets högsta stund, antingen det nu gäller hjälpa oss segra eller värja oss från nederlag. De äro få, men modigare och karlafastare folk under vapen har jag aldrig sett och så står för dem den der Stig från Hallavara, hvilken ensam för sig är lika god som en fana ryttare.

— Hm, ja, väl låter detta godt och bra, men nog hade jag gått till våga på ett enklare sätt.

— Hur då, Skule?

— Vinden ligger ju hårdt mot söder. Bara tutta på staden här ifrån sidan så skulle snart lågorna slika hela raden af usla träruckel och jutarne komme aldrig fram åt det hållet, utan röktes som räf ur lya just dit vi ville ha dem.

Kapitelherren såg ovilligt på den talande.

— Vi föra icke krig på fiendemark. Här stå vi omgifna af landsmän, hvilka ha anspråk fordra skydd för sin egendom, i främsta rummet af oss, som ju tagit till vapen i ändamål att skydda hvad oss tillhör. Hvad kunde vi ha för rättvisa att påräkna af den högste om vi beginge en sådan skriande orättvisa mot de minste våra bröder?

— För mycken flathet, mumlade väpnaren förargad, men vidrörde icke mera det ämnet, utan drog med sin häradsstyrka ned mot strandbrädden, följd ett stycke utför slutningen af Gerda och hans afdelning, medan de återstående båda kårerna tills vidare stannade kvar uppe på borghöjden.

I hjertliga, frimodiga ord hade upprorschefen manat sina skaror till kamp. Han behöfde icke muntra och lifva dem, ty det fanns ingen försagd bland hans leder och ej en halfdragen stafvelse föll i syfte att egga med förespegling om byte och vinning. »Vi kunna icke alla tänka på att få råkas igen, men i uppståndelsens namn lyser jag en rolig barnasömn öfver de ädle hjeltar, som denna dag falla i ledning för allt hvad af Arilds tid varit värdt vapenskilte i nordn. Med helgonens understöd skola mina tre hvita halfmånar föra er till seger.»

Flammande röd höjde sig solen öfver horisonten den i Skånes annaler minnesvärda annandag påsk år 1249, då landskapets allmoge för första gången stod krigsrustad mot sin herre och konung. Föregående bonduppror i provinsen hade nämligen gällt förtryck och orättvisor, utöfvade af kyrkliga styresmän och ehuru äfven då monarken måst med maktspråk kväfva missnöjet, skedde detta i hans egenskap af mellankommande part. Nu deremot var det en affär direkt mellan konung Erik och folket.

De grundgående skeppen kommo samtliga in i den lilla provisoriska fiskarhamnen, men sjön gick hög och landstigningen blef därför ganska besvärlig; särskildt beredde hästarne åtskilligt bryderi och många af dem plumsade i vattnet med sina ryttare, men då djupet var obetydligt, skedde inga svårare missöden.

Svajade der blott ett enda ridderligt banér i böndernas här, fanns ombord å konungens märkesfartyg i stället en hel

liten skog af dukbehängda fanstänger, och omkring Eriks person rörde sig en lysande stab af ädlingar och riksherrar i prålande rustningar och fjäderbuskar i alla regnbågens färger. Denna stora anslutning hade emellertid ej skett för furstens skull, ty Valdemar II:s blödsinnade son med sitt evinnerliga bedjande och suckande kunde icke vinna sympatier bland sin samtids råa, kraftiga adel, hvilken hellre bekvämade sig till att af fruktan darra för en tyrann än i medömkan le åt en godhertad själ med borgarvyer. Här hade den gemensamma faran för en gång enat kronan och dignitärerna. När Hack till Häckeberga tvang Erik hufvudstupa skynda från Lund, skrattade man ganska godt deråt i riddarsalarne och tyckte att tillställningen var en lagom lexa åt »den krönte mesen», men då ryktena kommo om hur hela Nordskåne stod under vapen och att Helsingborgs hus kanske snart måste stryka flagg för Gerdas skaror började man draga öronen åt sig. De sjuka ädlingssamvetena hviskade att der var just ingen misskund att vänta af en i långa tider hånad och plågad allmoge, om den finge makten i sina händer och böndernas beteende på häradstingen mot konungens fogde Glob styrkte farhågorna. Stötte så till händelserna vid Helsingborg under påskhelgen jemte monarkens egen berättelse om den vanskliga ställningen — och de höge herrarne drogo utan knot i örlig — därför att det gällde deras eget skinn. Om tiden icke varit så knapp, skulle säkerligen fler stött till vid uppbådet.

Erik stod för om masten på sitt skepp och kastade en blick öfver Öresund, som af solstrålarne färgades rödt och nu låg likt ett blodfyllt jettedike mellan Skåne och Seland. Då skrek plötsligt en af Luggudemännen:

— Der är den spetålske Plogpenning. Död åt Herodes!

Och med ett klingande ljud återstudsade en pil från den kungliga skölden.

Dermed var slaget börjadt.

— Allt för Skånes allmoge!

Det föddes der uppe under Kärnans breda, djupa slagskugga, det växte och blef starkt och mäktigt medan det yrande rullade ned utför sluttningen och när det så stormade fram öfver sanden och ut på vågorna, tycktes härskriet stamma

ur titanlungor. Men så hade också många år gått sedan folket haft tillfälle skrika sist.

En skur af pilar följde fältropet och slog som en smattrande hagelby ned på skeppsdäcken. Nu voro dock de flesta af knektarne redan i land och gjorde under riddar Gaggas befäl en chock mot bönderna, hvilka emellertid afvärjde den utan vidare manspillan. Den smala terrängen hindrade rytteriet breda ut sig och hästarne snubblade i den mjuka sanden. Allmogeskyttarne fattade posto bakom husen och gáfvo derifrån sina motståndare åtskilliga välriktade laddningar. Några af skåningarne hade väl blifvit spetsade på de långa soldatlansarne, men många fler i konungens här voro sårade under det envisa pilregnet.

— Detta duger inte, sire, ropade herren till Vanås. Vi måste på ett eller annat sätt upp på platån, der man har fria fältet att röra sig öfver och kan pressa in de uslingarne under fästets artilleri. Den bofven Gerda räknar väl — här bli vi bortplockade en och en, alldeles som ohyra i en skinnpels, utan att kunna ge lika godt igen.

— Vi skola också dit, svarade konungen med ovanlig fasthet i tonen. Erik var, som förut nämnts, icke feg och hade han bara väl en gång öfvervunnit sitt olyckliga vankelmod eller blef han genom händelsernas tillskyndan plötsligt kastad faran in på lifvet, så kunde han för tillfället utveckla en rent af öfverraskande energi och beslutsamhet, lika litet som han sparade sin person.

— Du Glob, fortsatte han, vänd till sin fogde — samme man, som misslyckades så illa vid beskickningen angående plogskatten — tag en del af knektarne med dig och försök tränga fram södra leden om slottet, så gå vi öfriga norra. De skola nog söka mota dig, ty der från backen ha de god öfersigt af allt, som passerar här nere, men låt se att du slår dig tillrätta med bönderna bättre än du talar dig tillrätta med dem.

Det myndiga kronoombudet bet sig förargad i läppen, ty pillret var skäligen bäskt, men han utvalde sitt folk och tågade åstad. Här gick det honom dock ännu sämre än på tingsmötena. Den vaksamme Hanau märkte genast manövern och i öfverensstämmelse med sina order bröt han ögonblickligen upp

samt befann sig på höjdranden, när den Globska skaran kom uppklätrande. Som stigningen här var brantare än norr om borgen, måste karlarne sitta af och leda sina, vid dylika vandringar, ovana, mecklenburgska slättlandshästar, men då föllo Norra Åsbomännen öfver dem, djuren skyggade i den allmänna villervallan och jutarne svuro och väsnades i olika tonarter, der de hade att freda sig mot både fiender och hästar, vrenska och närgångna begge. Den kunglige fogden höll visserligen tappert ut, ehuru många af hans folk redan lågo med blodiga pannor nedanför branten, men så träffade honom ett yxhugg i axeln, som förlamade den armen i all tid och blödande och sanslös fördes han af sin snabbt retirerande trupp ombord på ett af skeppen.

Under tiden veko så småningom Luggudeborna tillbaka för den med hufvudstyrkan påträngande konungen. De seländska riddarne, hvilka bildade majoriteten i hans stab — enär af de skånska godsegarne blott ett fåtal hunnit fram — missförstodo denna rörelse och trodde den utgöra signal till flykt samt påyrkade ifrigt ett sista kraftanfall. Men Erik sade bestämdt nej.

— Flykt? menade han i något hvass ton. Jo, det skall man se! I kännen inte Skånefolket — och ännu mindre Eckar Gerda till Broby. Vi behöfva minsann spara oss, ty der i backslutningen — der standaret fladdrar — kommer det att gälla på allvar. Det är nog meningen söka uppehålla oss der, ty i så fall ha bönderna fördelen på sin sida, men för oss blir det deremot af vigt att med all ifver slå oss igenom upp på höjdslätten. Der först kunna vi tänka på att tukta de upproriske — fastna vi i halfva liden, äro vi förlorade.

— Förlorade? gormade herren Isegrim. Nå, vid afgrunden, sällsamt höra ers nåde tala så! De der skorfviga byhundarne, som vi kunde köra bort med käppar! Pah, jag åtager mig att alldeles ensam dansa oxsjälarne ur hela det usla byket och blefve någon öfrig skulle han —

— Flås lefvande kanske, som du förra sommaren gjorde med den stackars tjuren på Löderups äng och sedan sände ut honom bland hjorden igen, sade konungen i en ton af afsky Akta dig för kyrkan, ty hon känner dina bedrifter.

Denne Isegrim till Vallen var öfver hela landet beryktad för sin vilddjurslika grymhet, och ofvannämnda gräsliga bedrift hade han verkligen låtit komma sig till last. Härför blef han ej långt efter dessa tilldragelser bannlyst, men ökade då raden af sina svarta dåd med att, åtföljd af en hop i hans tjänst stående skurkar, bryta sig in i Löderups kyrka, utsläpa presten, hvilken gömt sig der inne, och halshugga honom på en utanför dörren befintlig sten, som länge fanns kvar till minne af händelsen, hvarom äfven ännu i den urgamla kyrkodörren synliga yxhugg bära vittne. Härpå lät han afrätta bönderna, som angåfvo honom för brottet. Tiderna voro oroliga och myndigheterna hvarken ville eller vågade på skarpen taga itu med den omensklige förbrytaren, men när den dådkraftiga Margaretha Spränghäst år 1259 uppsteg på Danmarks tron efter sin aflidne man Kristoffer I, slog ändtligen hämnens timme för riddar Isegrim, i det hon stormade och förstörde röfvarnästet, hvarvid samtliga bofvarne omkommo. Borgen låg på Munka Tågarps egor i Ingelstads härad och finnas ruinlemningarne än i dag derstädes.

Steg för steg drog sig fejden uppför slutningen. Hittills hade det blott varit Skules folk, som klädt blodig skjorta för bondesaken, men kampen var också endast att betrakta som en förpostfäktning. De båda kämpande partierna följde samma taktik: att spara sig. Konungen måste upp på den jemna fasta marken omkring slottet, ifall han skulle kunna utveckla sin rytteristyrka, ty i denna glidande djupa sand, genomkorsad af trädrötter och öfversållad af förrådiska ljungtufvor voro de tungt rustade krigarne och djuren urständsatta att röra sig med nödig hurtighet. Gerda å sin sida insåg sitt öfvertag; just der i backen måste slaget stå.

Och riddaren, som icke egde någon kunglig huldskap mer, höjde sin blottade högra hand så att det långa slagsvärdet sände en blixtrande flamma upp mot påskens sol. Med jubel helsades detta tecken af hans otåligt bidande folk, ned från krönet kastade sig den forne birkesvennens redan segerdruckna män, högt öfver buller och kaos lyste i stilla glans Brobyättens tre hvita halfmånar och larmande stötte härarne samman i vild förödelselusta.

Ett fältslag under medeltiden erbjöd väl icke åskådaren en så helvetisk bild som våra dagars drabbningar. Då funnos inga fruktansvärdt dundrande kanoner, inga sataniskt skrattande kulsprutor, inga snabbskjutande gevär, inga lömskt lurande minor — med ett ord, intet af alla den moderna krigsteknikens triumfer. Då svepte ej den tjocka krutröken sina kväljande moln rundt vän och fiende och hela leder kunde icke då kastas till jorden i en enda salfva. Härtill kommer att aldrig så stora massor på en gång fördes emot hvarandra som nu för tiden.

Men detta oakadt voro de gamles fejder hemska nog i all sin nakna exponent af människoslägtets råa lidelser. Nu har den personliga kraftmätningen i en slagting underordnad betydelse och krigskonstens hufvudsyfte är att på allt längre och längre afstånd kunna ihjelskjuta hvarandra. Fordom berodde det helas utgång på den enskilda kampen man och man emellan, och derigenom fingo äfven passionerna tillfälle att träda tygellösa i dagen; krigen blefvo de onda drifternas bacchanalier.

Ett tilltalande moment egde dock flydda dagars strider, i det de lemnade hvar särskild individs tapperhet mera fritt spelrum än nu, då hären såsom sådan väl kan visa mod och dödsförakt, men endast i undantagsfall blir möjlighet för mannen i ledet att utföra några hjeltedater. Häfdateckningen var vid denna tidpunkt ett klostrens monopol, och munkarne, såsom icke sjelfva krigare, hade föga blick för vapenbragden, men folket såg den och skaldade och sagade om sina brave älsklingar så att lore och visa eka ned från korstågens romantiska tid till vår nervslappade ätt, ljuda från tidevarf, då aflaten salubjöds billigare åt den som kunde stolt säga: »Jag, fattig syndig krigare» än den som skamflat måste bekänna: »Jag, fattig syndig människa».

I det nu här ifrågavarande slaget vid Helsingborg underblåstes skåningarnes fanatism icke så litet af vetskapen om att motståndarne voro jutar, till hvilka de, som ofvan sagts, sedan gammalt hade ett horn i sidan. Från början kommanderade konung Erik sjelf centern, under det Hegendall förde högra och Gagge venstra flygeln. Bondehöfdingen höll sig

äfvén så mycket som möjligt midt i slaglinien med Luggudekåren mellan sig och slottsbacken, under det Hanau med sina Asboiter hade att upptaga dusten mot Jordbergadrotten.

En af de första, som stupade i Gerdas här, var bryden Tage. Sedan han fuamlade så illa med standaret på färden till Björnekulla klint hade hans husbonde icke vågat anförtro honom banérförareposten, en befattning, som bryden visst ej trådde efter. Han ville hellre vara lös och ledig för att kunna försvara sin herre, mente han, men en obarmhertig bardisan gjorde ände på både honom och hans vackra föresatser. Den stackars Tage kultade som en mjölsäck från hästryggen in i evigheten, och hans sista ord i lifvet voro: »Det der skulle Maren gåsvakterska haft».

Anföraren märkte sin tjenares hädanfärd, men i samma ögonblick nådde honom en röst, hvars sorgsna bottenklang han alltför väl kände igen från flydda dagar:

— Gif dig, Eckar, herre utan Broby och herre utan namn!

Och Danmarks kung höjde svärdet mot sin forne väpnare, barndomsvännen gick i envig mot barndomsvännen. Men de hunno emellertid icke skifta några hugg, förrän de trängdes åtskils af de hit och dit vältande skarorna.

Röd gled sanden mellan hästarnes hofvar och högar af lik och sårade täckte tufvorna. Der låg en yngling från Jutlands hedar, dömd att dö på den hatade Skånejorden; svagt mumlade han efter vatten, men hvem kunde höra dylikt i det brak, som här rådde? Och han bad, bad hjertslitande — han mindes mor, som gick derhemma på klitterna — mor, mor! — då vände sig en dödsstungen häst om och såg på honom med sina stora kloka ögon — lidande sjelf tycktes djuret dock lyssna och behjerta den andres kval — och så gaf han honom en spark, så att hufvudet krossades och alla plågor voro förbi, men gnäggade dervid så sorgesamt: gör någon mig samma tjänst som jag gjorde menniskan! — men ingen hörde, ingen hade tid!

Tjut, vrål, skrik, vapenrassel, tramp, spring, kommando-rop, böner, förbannelser och först och sist blod, blod i skiftande färgnyanser, från gubbens tjocka, tröga, mörklefrade, till ung-

domens varma, svallande, ljusklara, blod på björkarnes nyut-spruckna blad, på strandtallarnes sjögröna barr, på isbandet i vattenbrynet, på allt lefvande och på allt dödt! Och ofvan jord hängde korparne på stilla vingar och väntade att leken skulle taga slut, så att de kunde börja fråssa af det rikt dukade bordet — medan djefvulen och hans anhang setat i full påska sedan första hugget föll vid Helsingborgs hus.

Manspillan var stor å ömse sidor, ty pardon hvarken begärdes eller gafs. Bönderna nedstötte hästarne, då derefter de ovige karlarne ej voro svåra få bugt med. Men ryttarnes bättre vapenrustning skyddade dem längre mot fienderna, hvarjemte deras skicklighet i lansföring beredde allmogen stora förluster.

Eckar Gerda kämpade som en äkta riddersman, och der de fem gröna påfågelfjädrarne stucko upp ur stridsvimlet visste hans folk att den hetaste bataljen pågick. Han hade redan gifvit flera af de seländske ädlingarne banesår och kastade med en skicklig stöt herr Isegrim ur sadeln, hvarpå denne lika fege som grymme niding i tysthet smög sig ur striden. Höfdingens mod eldade häradsborna, och de kungliga trupperna började visa en betänkligt osäker hållning, helst som högra flygeln en lång stund stått utan ledning, enär Hegendall stupat.

Den venstra flygeln under Algot Gagge höll deremot på att tillskansa sig en god position. Terrängen var här mera långsluttande än närmare slottet, hvadan rytteriet opererade lättare och chefens kallblodiga, beräknande försigtighet vann i längden på Hanaus stormande häftighet. Under de oupphörligt pågående sammandrabbningarne företog den förre så småningom en svängning uppåt, hvilket motståndaren i sin ifver ej märkte, förrän Gagge redan hade öfvertaget i backen och ämnade han så kasta Asbotruppen tillbaka på sina landsmän, hvilket varit detsamma som att upprifva hela hären. Lyckligtvis märkte Gerda faran i tid och spelade ut sin sista trumf.

Som en stöt i domedagens basun skallade ett rop öfver de båda härarne. Det kom ifrån slottsvallen och bröt sig igenom stridslarmet med samma lätthet som nordanvinden tystar

en surrande myggsvärm. Och utför slutningen flög en väldig rese i beckadt läderkyller, svängande en kolossal jätteyxa, medan bakom denna för jutarne så skräckinjagande uppenbarelse framstormade en skara män, väl mindre till växten än anföraren, men tydligen besjälade af samma krigiska anda som han. Det var Bjäre härads styfsinta kämpar, nu arga som bin öfver att man låtit dem vänta så länge. De hade varit lofvade att få slåss i dag och slåss skulle de, om det så visst måste ske med egna landsmän i brist på bättre.

Och der blef en lek, sådan ännu ingen jute sett! Gagge öfvergaf sin vunna fördel samt skyndade till de sina, och till och med skåningarne upphörde ett ögonblick med kampen, när den anryckande hjälptruppen som en pil sköt in i den tätt packade fiendemassan.

Främst gick starke Stig från Hallavara, denna imposanta inkarnation af det högsta nordens frambragt i fråga om dådvillig mannakraft. 650 år ha gått sedan hans yxa susade öfver kullarne under Kärnan och likväl lefver ännu på Danmarks öar i saga och sång ett dunkelt minne af »eken från Houf», Dana rikets andre Rolf Krake, som med en handfull kärnige män nära nog dref på flykten konung Eriks hela här. Sanningen har dikterat hvad skalden skref: »Den tappres minne det lefver».

Med båda händerna förande sitt fruktansvärda vapen högg han sig en bred väg in i jutarnes klunga, och knektar föllo hoptals af hästarne åt ömse sidor, som när gräset stupar för mejarens lie i slåtterns tid. Der denna björnram drabbade hjälpte hvarken hjälm eller harnesk, sköldar eller brynjor; det ena slaget tog både karlens och springarens hufvuden så lätt som om de setat på halsar af smör, och nästa hugg klöf en stålklädd krigare ned till bröstkorgen. Intet vapen bet på hans styfva läderbetäckning och de sår han i öfrigt fick tycktes endast skänka ökad styrka åt hans arm. Inklämda i en oredig röra som de stackars soldaterna voro och sittande på till ursinne uppskrämda djur, hvilka beto och sparkade i alla riktningar, kunde de heller icke bli i tillfälle att så anfalla honom, som de tvifvelsutän annars skulle gjort. Härtill bidrog äfven att manskapet var förlamad af förskräckelse inför denna väldiga

skepnad, som man allmänt trodde var något ondt troll, nedkommet från åsarne att totalt tillintetgöra dem.

Som en hatets, hämnens och raseriets allt förstörande gud drog sålunda Hallavaras af ångande människoblod öfverforsade kämpe sin förfärliga Eriksgata fram, följd af tårar och ve från Jutlands torftiga kojor. Men han stred för sin karga hembygds alla magra moar, det var för sitt fattiga, glömda Bjäre han utförde sin gigantiska krigaregering, kärleken till fosterjorden, af hvilken han njöt sitt knappa bröd, glödde i hans bröst, och när landet behöfde honom trädde han fram, slog sin samtid med häpnad — och gick åter till sin plog. En skånsk Cincinnatus!

Det hade blott varit några sekunder af bedöfnings, en bråkdel af en stund, egnad åt beundran för den så plötsligt frejdade Bjäresonen — och dermed var förtrollningen bruten och vid första ljudet af Gerdas: framåt! störtade sig den förenade bondestyrkan öfver Eriks i ett virrvarr befintliga skara. Utgången syntes nu endast kunna bli en: seger för folket.

Eckar och Tuleson sprängde i sporrsträck fram. Den gamles kinder brunno som rosorna i Georgiens trädgårdar och en stormande fröjd fyllde hans hjerta.

— Så, så har jag drömt mig denna lustiga dag, vårt Skånes herrliga klangdag! Farväl med din plogskatt, kung, godnatt med edra funter till bondens nackdel, I stortalige män med vapenmärken! Jag har sett Kanaans land bada i frihetens morgonsol och har hört skåningen helsa sin lycka med ett: Schibbolet — nu kan jag fara i frid.

Och liksom för att taga honom på orden kom en pil och borrade sig djupt in i hans bröst.

Bestört sprang Gerda ur sadeln för att lemna nödig hjälp, men gubben vinkade åt honom:

— För madonnans — fort — bort — dit — sista kampen — stor Victoria — tack!

Döden tog hvad döden tillhörde, och ett redligt hjerta stannade för alltid.

Riddaren kunde ej bida hos vännens lik, huru gerna han än velat. Bort, dit, der sista kampen nu pågick som hetast.

och hans stolta standar, rördt af vinden, klappade en tacksam kyrkas Te deum mot fanstången! Bort, dit!

Med beklämdt sinne gaf Erik slaget förloradt. Detta gräsliga, skarlakansröda fantom, öfver hvilket icke stålet hade makt, skulle således bli den klippa, der hans höghets böljor måste sätta sig! Ah, en värdigare mausolé borde dock hans ära förtjenat — var han ej Seiers son? — Nu återstod blott spillror, spillror af hären, af tronen, af riket, af honom sjelf! Allt är fåfänglighet under solen!

— Fort till skeppen! Fort till skeppen!

Då kom en isande vind utifrån det skumhvita vesterhafvet och jagade ett tjockt, blåsvart moln mellan solen och jorden. I samma ögonblick föll Gerdas märkesman med banéret och hästarnes hofvar söndertrasade bondehöfdingens hittills oskärade tre halfmånar.

Detta var ett elakt omen, så der i sjelfva segerminuten, men det blef ingen tid att reflektera häröfver, ty som en åskskräll smattrade plötsligt en trumpetstöt från Kärnans högslätt. Förbluffade sågo både vän och fiende upp och striden afstannade med ens. Der utmed den yttre ringmuren dröjde en stor skara ryttare med fladdrande fanor och blixtrande bröstharnesk. Främst höll en ståtlig gestalt i praktfull krigar-rustning och med Danmarks spetskantade, öppna hertigkrona i drifvet silfver omkring den mattblåa stålhelmen, som öfverskuggades af en brandgul fjäderbuske. Han red fram ända till stalpets rand och ropade ut öfver bataljplatsen der nere:

— Herren gud bevaré kungen! Död åt upprorsmännen!

Och det kom ur tusende strupar, som ett illviljans skadeglada skratt öfver en landsändas krossade förhoppningar, det tjöt som när höststormen far genom bondens tomma lador i nödårstider, det hade aflats i hätska hjertan och siade om onda, tunga dagar för bondeman, detta hånande, obarmhertiga:

— Död åt upprorsmännen!

Allmogén kunde att börja med ej fullt fatta situationen. Denna hastiga omkastning af lyckan var dem oförklarlig. Det

skulle ju blott ha dröjt ett par minuter till och deras seger öfver konungens trupper hade varit fullständig! Junkern af Söderjutland! hviskade man ängsligt — men han och Erik ha ju aldrig supit god skål samman — hur kom sig då detta?

Det var verkligen hertig Abel, hvilken efter skilsmessan från Pengt Unna begifvit sig direkt hem till sitt länsdöme, i största hast sammandragit alla sina i närmaste gränsfästningar liggande trupper och dermed skyndat till Helsingborg. Af mötande fiskare underrättad om de senaste dagarnes händelser steg han i land vid Råå och ilade derpå till slottet. Han ville nu visa sig vara en trogen broder, och detta lyckades också fullkomligt.

Bönderna vaknade först till full besinning, när de nyss flyende kungliga soldaterna, uppmuntrade af den oväntade förstärkningen, gjorde halt och började gå anfällsvis till väga, under det Abels knektar höggo in bakifrån på Gerdas handfallna skaror. Dessa grepos nu af en panisk förskräckelse och: rädde sig den som kan! blef allas lösen. Förgäfves kastade sig riddaren emot det blindt bortrusande folket och besvor dem i namn af hemmets helgd och fränders ära att hålla stånd, förgäfves gick ännu en gång den unge hjälten från Hallavara in i jutarnes led, att resa kärfve efter kärfve på dödens åker — ingenting mäktade förtaga den besinningslösa fasa, som fattat allmogen, och om verkligen någon velat lystra till Eckars maningar, skulle detta varit fä-fängt, ty den flyktande massan ryckte oemotståndligt en hvar med sig.

Förloradt, förloradt allt! Mera sorg, mera betryck, mera lidande endast. Hela vinsten af fyra häraders under så glad entusiasm företagna fälttåg mot plogskatten tog ringaren och dödgrävaren.

Djupt rörd öppnade Erik redan på afstånd famnen emot Abel.

— Broder, broder! snyftade han. Guds moder tillgifve, om jag möjligen i någon dyster stund hyst misstro till dig — jag har då sannerligen gjort dig orätt — min moders son!

Och Elna Olaidotters barn gret samman med Berengarias, allt under det solen å nyo sken på den liköfversållade stranden, och långt borta hördes de jutska knektarnes hånande rop, der de förföljde sina besegrade motståndare:

— Intet för Skånes allmoge!

XIII.

Spöket i klosterhålan.

— Åh, tvi för böfveln! Den gången blef du vackert kuggad, Pengt.

Dessa voro de första ord Gerdas väpnare yttrade sedan han återfått sansen så mycket, att han kunde draga sig till minnes hvad som skett. Nu insåg den unge mannen tydligt att ärendet till Herivad endast varit en förevändning af Abel för att få ett besvärligt vittne ur vägen, och att Unnas känslor för hertigen just inte hade någon vidare vänskaplig anstrykning kan man knappast förtänka honom, lika litet som att han bad för abboten Matteus på ett sätt, hvaröfver kyrkan, om hon hört det, säkerligen skulle uttalat sitt stora ogillande.

Rundt omkring honom var det beckmörkt, och sjelf satt väpnaren fast inkilad mellan väggen och en från golfvet uppskjutande stång, hvars öfversta ända Pengt kunde nå med handen, och kände han då att der uppe befann sig en lång, uddhvass metallspets. Hela den djefvulska anordningen stod med ens klar för honom.

Hålan var som en tratt, vidare upptill och långsamt afsmalnande nedåt, så att den olycklige, som störtades utföre genom madonnabilden, efter all beräkning skulle bli hängande på pälen och oftast gå en kvalfull död till mötes, ty att här skrika sig till räddning insåg Unna vara otänkbart. Hvad honom anginge tycktes rent af ett underverk ha skett, ty han

hade i stående ställning slunkit ned mellan muren och stången, en lyckträff, för hvilken antagligen ytterst få af denna hemska hålas beklagansvärda offer råkat ut.

Detta var nu visserligen godt och bra, han kände på lederna och fann sig väl bibehållen, ehuru alldeles mörbultad, hvaraf han slöt att fallhöjden ej varit så ringa — men hur komma derifrån? Lifslusten vaknade, kärleken till solen, blomorna, skogen, allt som låg i ljuset der ute och drömde om en kommande Johanneshelg med skymning i stället för natt. Då han undgått att spetsas till döds hade han heller ingen håg för att bli lefvande uppäten af rättorna, hvilka han hörde tassa omkring sig.

Försigtigt trefvade han utefter den kalla slemmiga stenvuren. Slåta stenar betäckte den lilla plattan han hade att stå på och ingen stank af förruttnelse kändes, följaktligen måste någon dörr finnas, genom hvilken munkarne uttogo deras kroppar, som allfvats der inne. Väpnaren klämde sig pålen rundt och fingrade ytterst noggrant hela väggen ned och upp, så långt han räckte, men inte det minsta spår af något som liknade en dörrspringa stod att upptäcka.

Halft förtviflad sjönk han ihop i sin obekväma ställning, då plötsligt en djup suck nådde hans öron. Förskräckt for han upp och stirrade ut i det ogenomträngliga mörkret. Yrade han, eller var han på väg att bli galen? Nej, der hördes det igen, så tungt, så tungt — bara olyckan suckar så — eller — eller vålnaden af en mördad, innan brottet blifvit uppdagadt och bestraffadt! Och här om någonstädes voro väl mord begångna, gräsliga, himmelsskriande dåd, föröfvade i den eviges namn och med guds moder som redskap! Underligt därför i sanning ej om Herivads arma offer irrade utan grafro på sin dödsplats, klagande och pustande så länge mördarne vid klosterklockans gälla klang gingo med andäktiga miner till messa och vesper.

Hu! Pengt darrade, och kallsvetten hängde i stora droppar på pannan. Han hade tydligt förnummit ett rop, mindre än skrik, mera än suck, en plåga, som ville gråta men inte kunde, ett hjerta, så sprängstint af sorger att det kvidde efter luft, ett sinne, för hvilket endast förmågan att lida blifvit

öfrig, sedan tankekraften värkt ihjel! Ljudet hade kommit — ja, hvarifrån? Under, bredvid, ofvan? Unna kunde icke reda detta. Begreppen började dansa om hvarandra — pålen höjde sig, tyckte han, stack tvärt igenom abboten deruppe och fortsatte så vidare alltjemt upp, upp, borrhade hål på himmelens hvalf och stannade inför verldsdomaren — men den sprattlande prelaten blef kvar inunder det blåa golfvet och der satt han sedan i eviga tider utspänd som en jettestor padda — och barnen trängdes i vinterns klara kvällar vid rutan, der mor pekade och sade: det der är den onde presten i Herivad — djefvulens bikt-fader — ser ni honom? Och de sågo honom. Mene tekel ufarsin.

En svimning ryckte för en stund den stackars väpnaren bort från den dystra verkligheten, och grifternas ödsliga stillhet sänkte sig öfver Herivads unkna källarhåla.

Vi begagna detta tillfälle att i korta drag skildra klostrets historia.

Eskil, Lunds andre erkebiskop, hvilken efter sin farbror Asker tillträdde primatet år 1137, ifrade mycket för klosteranläggningar. Han hade sina arfvegods i den trakt af Riseberga socken, der den lilla bäcken från Sorrödsjön flyter ut i Rönneå. Der dessa båda vattendrag förenades fanns ett vad, öfver hvilket ortens herremän drogo till jagt på Söderåsen, och kallades därför stället Herrevad. En annan namnförklaring är att detta »herre» kommer af härad, som under medeltiden skrefs på många olika sätt. Vanligast är formen Herivad, som vi också här bibehållit.

På denna plats uppbyggde Eskil ett kloster, som invigdes den 1 Maj 1150 och helgades åt jungfru Maria samt befolkades med munkar af cistercienserorden, ursprungligen en reformerande gren af den helige Benedikti år 529 stiftade brödraskap, de så kallade benediktinerna. När nämligen dessas anseende började aftaga bildade adelsmannen Robert af Molisme år 1098 i klostret Citeaux (Cistercium) en ny orden, som fick sitt namn af platsen, men dock förblef betydelselös till dess abboten Bernhard i Clairvaux, död 1153, ryckte upp den, så att abbotstiftens antal inom 50 år uppgick till 500. Cistercienserna benämndes också i en senare tid bernhardiner.

Ett nära vänskapsband förenade Eskil och Bernhard, och den förre var genomträngd af en djup beundran för den snillrike franske asketen och mystikern. Dennes ordensregler blefvo äfven i början bokstafligt tillämpade i Herivads kloster, och så länge Eskil bar Lunds pallium — till år 1178, då han nedlade embetet och drog sig tillbaka till Clairvaux, der han dog 4 år senare — var monasteriet i Riseberga nordens aktningstvärdaste munkasyl.

Ordens lefnadssätt var då ännu utomordentligt strängt. Munkarne fingo ej begagna skjortor och endast vid mycket svåra sjukdomar äta kött. De lågo i gångkläderna på halm säckar och skulle hvarje midnatt året om stiga upp samt tillbringa tiden till soluppgången i bön och sång. Dagen förflöt under kroppsarbete, läsning och bön; allt onödigt tal var strängt förbjudet. Ordensdräkten utgjordes af en hvitgrå rock med svart kapuschong och scapular, hvarjemte de utom klostret buro en svart kappa med kapuschong.

Men med tillströmmande rikedomar försvann här som annorstädes den forna tarfligheten. Herivad blef fort nog förnöget och hade under sig icke mindre än 1,800 bönder, men redan år 1254 blefvo klagomålen öfver munkarnes lefnadssätt så högljudda att en visitation företogs, då abboten afsattes, ehuru han senare återfick platsen. År 1292 härjades klostret af en svår våld, något som dock ej synnerligt bekom den förmögna institutionen, hvilken snart uppförde byggnaderna å nyo.

Bland detta klostres styresmän äro följande kända: Robert, som 1170 underskref erkebiskop Eskils gåfvobref till Esrom och hans efterträdare Stefan, år 1171 utnämnd till biskop i Ribe och död 1185; han berömdes för sin fromhet och saktmod, och underverk sades ske vid hans graf. Ako var abbot 1183, Thomas 1206, Matteus vid tiden för denna berättelse, Anders 1338, Sveno 1343, Hartvig 1487, Nils 1535, Anders 1539 och Laurentius, den siste, 1547. Dessa prelater hade så stort anseende öfver hela Skandinavien att då påfven Gregorius IX år 1234 skulle bilägga tvisterna mellan Norges konung Håkan den gamle och biskopen af Hammer vände han sig till abboten i Herivad och uppdrog åt denne att jemte

erkebiskopen och Lunds erkedjekne göra konungen föreställningar och hota honom med bannlysning om han ej ville föga sig.

Men när reformationens vind nådde Danmark började också Eskils skapelse darra i sina grundvalar och ehuru ej klostret i Riseberga genast sekulariserades, undergräfvade dock kronan skoningslöst dess maktställning. År 1520 måste abboten försträcka konungen 100 lod silfver och 100 mark till krigsfolkets aflöning; år 1545 ålades klostret med 600 daler bidraga till afbetalande af rikets skuld, och 10 år senare utkräfdes en ny skatt, denna gång på 1,000 daler; år 1557 kom befallning om underhåll af ett visst antal studenter vid Köpenhamns universitet. Slutligen gjorde regeringen i ett slag slut på nådetiden, då Sten Bille till Vanås den 2 Maj 1565 fick order att taga klostret i förläning och gifva abboten Laurentius ett nödtorftigt uppehälle samt vidmakthålla den derstädes befintliga skolan med dess lärare, men utdrifva allt annat öfverflödigt folk.

I på dagen 415 år hade Herivad varit cistercienserordens högsäte i norden — och så slutade dess siste herskare som nådehjon på egen grund. Laurentius dog den 30 Okt. 1572, enligt inskrift på hans ännu befintliga grafsten.

Under det nu i sitt flor stående länsväsendet blef Herivads kloster med tillydande område ett län för sig, som först innehades af den ofvannämnde Sten Bille, hvars systerson, den ryktbare Tyko Brahe, någon tid vistades derstädes, enligt hvad han sjelf säger, »lockad så väl af morbroderns angenäma samtal som af ställets skönhet». Der upptäckte han år 1572 den nya stjernan i Cassiopea, som han påstod bådade födelsen af en prins i norden, hvilken skulle dö 1632, efter att ha kommit det tyska riket att darra — en spådom, som träffade in på Gustaf Adolf. Öfriga förläningstagare voro: Billes enka, Kirsten Lindenow, 1586, Axel Brahe 1601, Anders Bille 1612—29 (samme man, hvarom vi i III kap. varit i tillfälle meddela åtskilligt vid beskrifningen öfver Rosendal), Jörgen Vind 1633—40, Sten Beck 1641—48, Ove Gjedde till Tomarp (se kap. X) 1649, Henrik Ramel 1650, Peder Wibe 1651 och öfverstesekreteraren Erik Kragh 1656.

Sedan Skåne tillfallit Sverige, gaf Carl X Gustaf 1658 kronogodset Herivad åt den mycket omtalade Corfitz Ulfeld, men han måste som förrädare fly till Danmark, och kronan tog hans egendomar samt pantsatte 1660 klostret jemte Torup till riksrådet Carl Kristoffer Schlippenbach för ett lån af 70,000 riksdaler mot 8 procents ränta. Af honom tillöste sig fältmarskalken Hans Kristoffer Königsmark gården samma år och lemnade den åt sin son, fältmarskalken Otto Vilhelm Königsmark, hvilken 1682 mot erhållande af Börringe återlemnade Herivad till regeringen.

Vid Carl XI:s indelning 1691 blef det gamla munkbolet anslaget till öfversteboställe vid Skånska kavalleriregementet, och under detta skede af sin tillvaro plundrades gården af danskarne 1709. Riksdagen 1727 förvandlade godset till öfverstelöjtnants boställe i utbyte mot Tomarp, som gjordes till öfversteboställe. Då sedermera skånska fältkommissariatet inrättades, förlades det till Herivad, men då detsamma 1830 indrogs utarrenderades egendomen.

Om de gamla klosterbyggnaderna vet man icke mer än att de varit uppförda af huggen sten och nedrefvos på Carl XI:s befallning, då stenen fördes till Malmö att användas vid uppförande af tyska kyrkan derstädes. Ända till 1805 kvarstodo dock de vidsträckta murarne, och samma år fastställde Gustaf IV Adolf ritningen till nya byggnader, hvilka dock först 1817 blefvo färdiga.

Till Herivads historiska minnen hör att svenska hertigarne Erik och Valdemar den 14 September 1305 derstädes skriftligen erkände sin broder Birgers son som faderns efterträdare och förbundo sig till obrottslig trohet. Från midten af Mars till den 12 Juli 1677 stod Carl XI der med sin krigshär, under hvilket fälttåg kyrkan blef nedskjuten; det säges att svenskarne dessförinnan brutit loss takets blyplåtar och sänkt dem i en damm, som derefter kallades blydammen.

Och i denna bernhardinernas då nära hundraåriga fristad försmäktade i påskens vecka 1249 Brobyriddarens vapensven.

Hur länge det sanslösa tillståndet varat visste han ej, men ännu halft i dvala kände han, att luften började lägga sig blytung öfver honom, och fruktan för kväfning återgaf fången fulla

medvetandet. Denna afgrund var så väl ombonad, att ytterst litet frisk luft kunde tränga in, och ett längre vistande derstädes skulle följaktligen i alla fall verka dödande.

Då hörde Unna plötsligt röster ofvanför sig. De kommo från den lilla kammaren med Mariabilden, och Pengt urskilde abbotens stämma:

— Vi ha en stek på spettet här nere, Tomas.

Den tilltalade mumlade något, som väpnaren ej kunde uppfatta.

— Det är nu sent på kvällen, fortsatte prelaten. Såsom proviantmästare har du väl nyckeln till källaren på dig — godt. Du minnes den hemliga fjedern till hålan. Gå ned och forsla undan liket samt gör väl rent der inne. Det bör kunna medhinnas till midnattsmessan.

Åter svarade den andre, men äfven nu var det omöjligt för Unna att förstå hans ord, hvilka sludrade ihop sig i ett oredigt sorl.

— Död ja! — Matteus lät höra ett kort, skarpt skratt. — Som en styckad och saltad fårkropp, Tomas. Han måtte ha blifvit satt på sylen bra, ty icke ett ljud har förnummits, ehuru jag flera gånger lyssnat efter. Uträtta nu detta tyst och försigtigt och gif mig besked när det är gjordt. Jag väntar dig här.

En dörr gick igen och allt blef tyst.

Väpnaren hade spetsat öronen och en vild glädje bemäktigade sig honom. Skulle ändå räddningen komma — och från ett håll som han minst väntat? Med stort besvär fick han svärdet ur slidan — men tumlade i nästa ögonblick baklänges ur sitt fängelse, enär väggen ljudlöst öppnat sig midt för den plats, der han stod. En frisk, lifvande fläkt slog honom till mötes. Som en tiger kastade han sig öfver munken, hvilken i häpenheten blifvit alldeles maktlös, grep med båda händerna om hans strupe och tryckte honom med förtviflans kraft mot golvet. Hur länge han så höll broder proviantmästare kunde han icke afgöra, men när Pengt äntligen släppte sitt tag föll cistercienserns hufvud tungt tillbaka. Han var strypt efter alla konstens regler.

Förvirrad såg sig Unna omkring, och vid skenet af den på golfvet stående lyktan fann han sig vara i klostrets förråds-källare, omgifven af väldiga upplag mat- och dryckesvaror. Vid denna syn tog naturen ut sin rätt och glömsk för allt omkring högg den utsvultne fången in på läckerheterna, tapade upp en bågare vin och höll en ordentlig måltid på Herivads bekostnad.

Med krafterna återvände sinnesskärpan och väpnaren kunde börja lugnt reflektera öfver sin ställning, hvilken han insåg var kritisk nog, ty ännu återstod honom att komma ur klostret. Han stirrade rådvill på den döda kroppen, då med ens en idé vaknade, som han ej var sen att omsätta i handling.

Raskt afklädde han liket dess hvitgråa kåpa. Med förvåning märkte han att munken haft kapuschongen noga neddragen öfver ansigtet, men när han upplyfte den, mötte honom en öfverraskande syn — en gubbes insjunkna, vissnade drag, ett hufvud utan både näsa och öron. Mannen hade nämligen i yngre dagar en gång råkat i händerna på vendiska sjörofvare, hvilka på detta sätt stympade honom, hvarefter han vid hemkomsten ingick i kloster och bar sedan alltid ansigtet betäckt. Nu förstod Unna orsaken att proviantmästarens ord icke kunnat urskiljas.

Väpnaren log belåtet, då han besinnade hur ypperligt denna tillfällighet understödde hans plan. Det drog icke länge om förrän han iklädt sig munkens dräkt, och för liket visste han äfven råd, i det han placerade detsamma inne i hålan samt slog igen dörren. En osynlig fjeder knäppte svagt till — det var allt. Äfven det skarpaste öga mäktade ej upptäcka någon fog, och Pengt, som icke kände mekanismens konstruktion, skulle omöjligt å nyo kunnat öppna ingången, om han aldrig så gerna velat.

Med lyktan i hand förfogade han sig källartrappan upp-före, noga spejande åt alla sidor. En hvar annan än Broby unge våghals hade säkerligen ryggat tillbaka för det vanskliga i denna roll — vansklig icke minst på grund af fullkomlig obekantskap med de lokala förhållandena — men Unna återfick hela sin djerfva bekymmerslöshet, endast han lyckligt och väl sluppit ur den unkna grafven.

Försigtigt låste han dörren och stoppade nyckeln på sig. Han stod nu i en vidsträckt, stensatt förstuga, som fortsattes rakt fram i en lång korridor med en massa dörrar på ömse sidor. »Munkarnes celler», tänkte han och smög på tå gången fram. Blott en enda befanns ostängd och en blick in sade honom att hans förmodan var riktig. Som i detta rum icke uppehöll sig någon menniska drog Pengt den slutsatsen att detsamma disponerades af proviantmästaren.

Sakta gick han tillbaka till utgångspunkten och märkte då en trappa, som ledde till våningen ofvanför. Den unge mannen klef oförskräckt på, ehuru han flera gånger snafvade i den långa rocken, och på öfversta steget tumlade han öfverända, hvarvid lyktan med en skräll slog mot stenarne. Han var ögonblickligen på benen igen, men samtidigt öppnades en dörr alldeles bredvid och abboten stack ut sitt stora, grofva hufvud.

— Hvad väsnas du för, karl? röt prelaten i lågmäld, ilsken ton. Kan du inte stå på benen, ditt näslösa åbäke! Kände jag dig ej vore jag frestad rädas att du tagit öl för ärende der nere. Nå, hur gick det?

Inom sig var Unna mycket nöjd med att hans buller lockat ut klosterföreståndaren, ty han såg nu att här fanns flera ingångar och att han på måfå skulle träffat den rätta hade väl kunnat hända, men var långt ifrån säkert. Matteus vinkade åt honom att komma in och en hastig blick öfvertygade vapnaren om att det var samma rum, i hvilket han så svekfullt inlockades för att tillämnas en ohygglig död. Den fruktansvärda madonnabilden stod så till utseendet oskyldig i sin nisch och en ofrivillig rysning öfverfor svennen, när vaxljusets gula låga föll på jungfruns höga panna, medan skuggan der bakom tog satyrens grinande profil. Men han återvann sin kallblodighet och tecknade ifrigt åt abboten att träda närmare.

— Nå — nå — hvad står på? Är du skrämnd från målet, menniska? Var han icke död eller — eller —

Den föregifne klosterbroderns underliga beteende gjorde Matteus orolig. Han visste inte hur han skulle förklara sin

tjenares förskräckta gester och vinkar, och nästan omedvetet följde han denne fram till guds moders staty.

Pengt Unna mätte afståndet med ögonen. Jordens mest omtalade och prisade kvinna såg på honom med ett uttryck af oändlig sorg, men han ville inte se igen, han blundade och for med en kraftig ansats i ryggen på Herivads suveräne herskare, hvilken, oförberedd som han var, förlorade balansen och med ett ångestfullt vrålände föll i famnen på gudastoden. Punktligt fullgjorde denna sin hemska mission och i nästa sekund satt asylherren döende på samma påle, till hvilken han velat förpassa väpnaren. Klosterdjupet gömde två lik och skeletten kommo först i dagen vid den stora branden år 1292.

Och den eviga hvilans ängsliga tystnad famnade åter monasteriet i Riseberga. Väpnaren darrade i alla leder och störtade ut ur denna fasans kammare. Men genom att uppbjuda hela sin viljestyrka lyckades han bli herre öfver sig sjelf. Ett godt stycke arbete hade han utfört, rättvisa var skipad efter den gamla jernhårda principen: öga för öga, tand för tand — men ännu väntade honom flera värf i Herivad. Med sin snabba fattningsförmåga och lätthet att lämpa sig efter alla situationer tviflade han ej på att det skulle lyckas honom föra munkarne bakom ljuset. Närmast hade han nu att taga reda på abbotens sängkammare.

Unna öppnade den angränsande dörren och lyste in i rummet med lyktan. Han fann då att detta var prelatens studerkammare och bibliotek. Digra handskrifna folianter voro med kedjor fastlänkade vid väggarne. Böckerna utgjordes af manualier, breviarier, missalier, dekretalier, helgonasagor och biblia glossata samt främst den år 1109 sammanskrifna »Historia ortus, vitæ et passionis S. Canuti Regis Daniae», Skånes dyrbaraste historiska verk, som sedan Hvitfeld begagnade vid utarbetande af sin Danmarks krönika.

Den unge mannen stod omgifven af sin samtids hela vetande, af dessa oförgängliga skatter, hvilka det var klostrens största förtjenst att ha sammanbragt och vårdat i enlighet med den af en fransk munk i 12:te århundradet uttalade åsigten att »ett kloster utan bibliotek är som en fästning utan

arsenal». Men Pengt hade intet sinne för detta. Han kunde icke läsa, och liknöjd för hans blick öfver de dammiga luntorna.

Så gick han till nästa dörr och nu var turen med honom. I det bekvämt inredda rummet syntes visserligen ingen af den heliga Bernhards halmsäckar, men om lokalens egenskap af sängkammare vittnade den af mjuka kuddar bestående bädden, öfverdragen med elastiska, frasande sidentäcken. Den af erkebiskop Eskil påbjudna fanatiska penitensen var redan en öfvervunnen ståndpunkt för cistercienserna, åtminstone hvad dess styrande mästare beträffade.

Knappt hade Unna hunnit göra sig förtrogen med bostadens detaljer förrän en klockas skarpa klang skar genom nattens stillhet, samtidigt med att ett doft mummel nedifrån trängde upp till lyssnaren och han kunde då och då urskilja ett monotont, intresselöst: Kristus är uppstånden! Öfverraskad spärrade väpnaren upp ögonen. Påskdagsmorgonen! Och det var på onsdagen han kom till Herivad! Han skulle således nära fyra dygn ha setat fastklämd i hålan, under det han tyckte sig ha kommit till platsen dagen förut. Hvart hade den tiden tagit vägen? Men vid tanken på att han varit afsvimmad flera gånger och när ännu tydligare klosterbrödernas idislande af: Kristus är uppstånden! nådde honom, måste han låta alla tvifvel fara.

I blinken skyndade han ut, stängde dörren och kom alldeles lagom för att ansluta sig till munkarnes procession, som i sakta högtidligt mak skred genom hvälfda gångar bort till kapellet. I spetsen bars ett krucifix på en lång stång, och alla deltagarne i tåget buro brinnande ljus i händerna. Tomas plats i raden stod tom, men han var synbarligen väntad, och när Pengt under tystnad slöt sig till sina nya kolleger räckte en af dem honom ett tändt ljus och hviskade på samma gång:

— Kommer inte fader Matteus?

— Nej — och Unna snörflade otydligt, som han föreställde sig en näslös menniska skulle göra. — Han är svåra krank och kan säkert ej lemna bädden i dag. Mig har gifvits befallning säga eder att ingen får omaka honom.

— Sjuk nu igen! — Kristus är uppstånden! — Djefvulen tar hans vördighet till sist för hans myckna dryckenskap. — Du död, hvar är din — detta må kallas ett förbannadt ställe — udd, du helvete, hvar är din — nu får broder Johannes, såsom äldst, leda messan — seger? — om han inte blir full innan dess — Kristus är uppstånden! — Fy tusan!

Och munken sjöng och svor om hvartannat hela vägen till kyrkan.

Allting gick väl ihop för väpnaren. Tack vare den ansigtet täckande kapuschongen kunde han, utan att väcka uppmärksamhet, noga iakttaga de andres göranden och låtanden, som han samvetsgrant efterapade. Inte begrep han ett ord af de många bönerna och sångerna, men han behöfde också bara stå med i hopen som en tom dekoration, ty på grund af sitt lyte var broder Tomas fritagen från hvarje aktiv verksamhet vid gudstjensten. Han hade i stället blifvit antagen till abbotens enskilda passopp, ett slags factotum, hvilken syssla förskaffat honom ett visst anseende bland klosterfolket, som på grund deraf nu heller icke förvånade sig öfver att han ensam egde tillträde till den sjuke prelaten.

Det skulle för Unna varit en lätt sak att efter återkomsten från kapellet lemna Herivad, men en oemotståndlig makt höll honom kvar. Han kunde inte få ur sitt hufvud tanken på suckarne och ropen han hört under sina fängelsetimmar. Möjligt var ju att hans upphetsade blod spelat honom ett spratt eller att osaliga spökelsor vådats der nere i den ständiga natten — men också möjligt att någon varelse af kött och blod försmäktade i en dold grafkula. Troligt vore att klostret hade flera underjordiska hålor än den, hvari han blifvit nedkastad. Och då han nu en gång åtagit sig hämnarkallet, var det äfven hans pligt att uppträda som befriare, om så behöfdes. Men hur taga reda på detta?

Pengt stod i refektoriet och såg på hur broder köksmästaren delade ut frukosten. Så vinkade denne honom till sig.

— Hvad vill hans vördighet ha till lifs?

— Ingenting före middagen, sludrade pseudo-Tomas.

— Duktig fylla det, men han rörde också ihop sekt och Danzigermumma med dubbellagradt elsasser, och sådant bär flux åt fanoma — erravi, érravi! — Nå, du skall väl ha hennes ranson?

Väpnaren spratt till. Hvad menade han? Fanns det kvinnor i klostret?

— Du, du, hviskade köksmästaren och ett nätverk af ådror svällde ut och färgade hans hvita ögonglober blodröda, är hon vacker?

Den tillfrågade grymtade fram någonting obegripligt.

— Låt mig i natt få låna nyckeln till hennes jungfrubur, bara den, för med källardörrlåset kommer jag till rätta ändå — och jag skall ej säga ett ord om att du af Ribekaniken fick 20 Jochimsdaler för dubbletten af hans vördighets Capitulare, fast du endast redovisade 10.

Med vämjelse vände sig Unna från munken. Att klosterväsendet var så till den grad genomruttet hade han dock aldrig anat. Men den andres envishet släppte honom ej.

— Hur blir det? Ja eller nej?

— Inte i natt — en annan gång.

— Ack, ack, din skälm, du vill vara allena om påskfröjden! Ja, jag bidar väl, men länge blir det inte — kom ihåg de 20 Jochimsdalerna! Och här har du hennes morgonmål. Undras mig hvarför hon egentligen sitter här!

Mekaniskt mottog Gerdas tjenare skålen och gick långsamt bort. De hade således icke varit ett fantasiens lekverk, dessa hjertslitande suckar, intet irrande rå skrek i Eskils hundraåriga asyl. Det gällde en människa, en kvinna — något ytterligare räfstreck af abboten antagligen.

Pengt funderade en stund. Han mindes nu att ljuden ej förefallit komma så långt ifrån och dessutom hade ju köksmästaren talat om källarlåset. Der nere måste följaktligen denna nya hemlighet finna sin lösning.

Han tände lyktan och begaf sig åter ned i källaren. Det klack till i honom när han såg muren, bakom hvilken hans båda offer voro dolda och han kunde icke hjälpa att han höll andan och lyssnade ett ögonblick. Nog var Tomas ordentligt

död — men den andre? En gräslig straffdom i alla fall att sitta uppträdd på en stång och lefva — lefva — ensam — i afgrundstjocka — med hjertat fullt af kväljande, onda minnen — se grafven och inte få stupa ned i den! Men allt var ljudlöst, orörligt. Den tjocke Matteus hade inte haft samma tur som den smärte väpnaren, utan blef till hela sin längd genomborrad och dog på fläcken.

Vid närmare efterseende fann Unna en dörr i väggen strax intill, och hur han letade i kåpan påträffade han slutligen en nyckel, som visade sig passa till låset.

Den unge mannen stod i en trång cell, som fick en sparsam dager genom ett högt uppe på muren sittande, gallerklädt fönster. Inredningen var den allra enklaste och lokalen afsåg egentligen att tjena till fängelse för munkar, som i ett eller annat hänseende bröto mot klosterreglerna, ehuru rummet för tillfället apaterats till kvinnobostad.

— Se här — åt! sade Pengt och lät lyktans glämiga sken falla på en figur, som maktlös sjunkit ihop i hörnet under gluggen, der en groft tillyxad träbänk hade sin plats. Förskräckt ryggade han flera steg tillbaka — omöjligt — bländverk! Och han såg å nyo, såg länge och skarpt — till dess han slutligen mumlade i en ton midt emellan fröjd och smärta:

— Jungfru Agda på Helsingborgs hus!

Gilkerens dotter hörde rösten och blickade ängsligt upp. Denna stämna bådade nya lidanden, nya förödmjukelser, hon kände igen den såsom en länk i kedjan af hennes olyckor, om hon också ej nu kunde erinra sig vid hvilket tillfälle de två råkat samman. Och skälfvande hviskade hon:

— Hvem är du?

Unna drog hufvan från ansigtet.

— Minnens I den, som kom till eder med krucifixet — det ligger der, ser jag.

Darrande kröp Agda in i vrån så långt hon kunde och höll riddarens gåfva liksom avväjande framför sig.

— Kapitelherrens vapensven! Du hugar mig intet godt. Hvad har jag gjort dig att du förföljer mig så?

Det utkämpades en svår strid inom väpnaren och han lutade sin brännheta panna mot den slippriga, kalla muren.

— Slumpen vållade detta möte, stolts jungfru. Jag visste icke att ni fanns här och är för resten själf för-rädiskt lockad hit att tillämnas en stygg hädanfärd, ehuru jag lyckats reda mig ur fällan. Nu skall jag äfven befria er, ty klarligt inser jag, att ni ej sitter i detta mullvadsbo af fri vilje.

Men Agda tvekade.

— Du hatar mig dock, underlige yngling. Jag läste det i dina ögon den gången på slottet.

— Ja, ty ni har kastat en slagskugga öfver mina unga drömmars rosengård, ni stod emellan mig och den jag kär höll som natten emellan två solskensdagar. Mö, mö! Det lär stå i edra presters bok någonting om den som förargar den minste af dessa små — och jag är mera än den minste och ni har vållat mig svår hjertepina. Kunde jag då vara eder vänsinnad?

Förvånad stirrade jungfrun på den talande, hvars ord blefvo henne alldeles obegripliga.

— Det är emellertid slut nu, riktigt, riktigt slut, fortsatte Unna mera för sig själf. I mån fatta tröst och lita mig till samt i ro invänta morgondagen. Jag längtar äfven härifrån, men utan eder ger jag mig ej af.

Och fången böjde sig öfver Eckar Gerdas ödesdigra skänk, der guldenarne vid lampans sömniga ljus tycktes sno sig som ormar kring den sårade försonarehjessan. Hon tackade gud som sändt henne en hjälpare, ty af tonen förstod hon att Pengt menade allvar. Så räckte hon honom handen.

— Tack! Jag tror dig.

Väpnaren drog åter ned kapuschongen och lemnade cellen.

Påskdagen gick under ett ideligt messande. Den nye klosterbrodern hängde i som en igel, talade icke mer än han var tvungen till, bar maten upp på abbotens kammare och skötte sig i öfrigt genom en oafslätlig uppmärksamhet

så väl att icke en skymt af tvifvel vaknade hos någon af munkarne.

Det smakade skönt att den aftonen få sträcka ut sig på en svällande mjuk bädd. Han tog nemligen helt käckt sitt parti och låste in sig i Matteus sängkammare, der han sedan sof ovaggad natten lång. Hans fina väderkorn hade redan sagt honom att Tomas varit prelatens högra hand och då nu den mäktige herren blifvit sjuk föll det ganska naturligt, att han ville ha någon hos sig under natten. Morgonen derpå märktes äfven att klosterfolket fattat saken på precis samma sätt.

— Kommer den vördige fadern ej till messa i dag heller? sporde broder köksmästare när Unna inträdde i refektoriet.

— Kanske till vespern — inte förr.

— Ett styft rus! Helga Knuts dag var jag likadan, men jag fick tre dygns källarbur för besväret — hade sjungit en liderlig visa midt i responsoriet, påstod abboten — minns inte, minns inte! — Här har du vederkvickelse åt vår lilla underjordiska sötunge! Ah, du Tomas — i natt du! Kan det då icke bli min tur?

Men förrådsförvaltaren lurade i väg utan att gifva något svar.

Nedkommen i källaren gick han icke genast in i jungfruns cell. I stället tog han hvalfvets innehåll i närmare skärskådande och upptäckte slutligen hvad han sökte: klostrets kläd-kammare, ett ansenligt upplag plagg af olika storlekar. Här utvalde han en fotsid munkrock med fastsömmadt radband, axelkors och vid hufva, en s. k. löftesdrägt, hvilken bars af dem som företogo en längre eller kortare pilgrimsfärd. Med denna begaf han sig in till Agda.

— Går det väl, hviskade han, så hemtar jag eder i middag, medan alla äro i kapellet vid den stora psaltarsången. Påtag denna kåpa få vi se, hur den passar — jo, det blir ju bra! Endast en vallfärdsman kan säker vandra vägar och stigar i dessa oroliga tider, då hela bygden är i fullt uppror.

— Om bättre dagar någonsin randas skall jag också tacka dig bättre, sven — hvad heter du?

— Unna — men jag tränger icke till eder tacksamhet. Bäst för mig kanske att ni omkommit här i denna kulna kyrkogård, der lik ligga vid lik förut — men — men — jag är Eckar Gerdas väpnare och därför — håll eder beredd!

Ute i källarsvalen snokade Pengt reda på ett stort krus, fyllde det med en blandning af flera olika slag starka viner, tillsatte en god dosis kryddad mumma jemte ett försvarligt kvantum söt, förrädisk likör, omskakade noga detta mixtum kompositum och gömde derefter kärlet under kåpan. Om en liten stund stack han in hufvudet genom luckan på broder portvaktares dörr och då han såg, att denne var ensam inne, framtog han försigtigt kruset och vinkade med detta i gluggen.

Nu fick den fromme väktaren kvicksilfver i benen, slog upp dörren i sjusjungande fart och satte kamraten vid bordsändan i sin bästa stol.

— Det är som jag alltid sagt! — Och portvårdarens anlete sken af lycksalighet. — Tomas är den duktigaste munken i Herivad, fast han snackar minst, för han vet hvad en syndare behöfver. — Eja, eja, så passeligt nu, när hans vördighet ligger krank! Hvad manne har du för godt i kanten, älskelige? Åh åh, den är ju full till proppen! Ja, jag säger än en gång: sicke nobelt hjerta! Sanna mig att du blir bisp till sist, ty gud ser till de rättfärdige! Här äro bägare — slå i, frater — och din skål, din skål, redlige Tomas!

Tumblaren var djup, men dörrvaktaren tog den i ett långt, säkert drag.

— Aaaasch! En himmelsk dryck, men rafflande som sjelfva Belzebub. Så sant jag blifvit vattenöst till Filippus har jag aldrig läppjat maken. En till? Nå, skam den som säger nej i ärligt gille.

Och nummer två for hasteligen att uppsöka nummer ett.

— Håhå, du är en vän allt såsom Jonatan. Hej lustig annanpåsk! Böfveln må middagspsalta i mitt ställe, för han

behöfver det bättre! Jag har det så ljufligt här. Är dig känt att bönderna lära slåss med kungen borta vid Helsingborg i dag?

— Nej — berätta hvad du vet — din skål, Filippus.

— Min — ja, sämre karl kan man dricka för, kom ihåg det! — Jo, Erik krånglade sig på något knepigt sätt ifrån slottet och öfver till Seland, der han rafsade ihop knektar, med hvilka han tidigt i morse återvände — och nu batalja de värre — hin vete hvem som tar råde! — En till, en till!

— Såå — att de strida nu! mumlade Unna öfver-raskad.

— Der kom en löpande och mälde det nyss — men oss rör det föga! Hej! Och jungfrun låg i sängen, hiliola — kan du den? Hit med kruset — det är mitt! Och stick inte näsan dit — jaså, du har ingen näsa, ditt flata åkerspöke! Hopp, för alla våra fröjder!

— Tyst — tyst! Om fader Matteus — —

— Fader Matt-e-e-hus! Jag ger sa-a-tan fader Matteus — och spri-inger du med limstången så kna-ackar jag in-stinkten ur ska-allen på dig — för förnu-uft har du aldrig haft! — Och det dricker jag på — du må sö-örpla vatten, ditt missfoster — en kläm till! Du är ju sä-ämre än en hund, för han kan nosa åtminsto-hone! Fly ur min åsy-yn, du Molochs förstfö-ö-ödde! Skål bro-oder!

Nu hade emellertid portvaktaren fått nog och när tempelklockan kort derefter kallade till middagsmessen låg cisterciensern Filippus framåtlutad öfver bordet och sof i frid med hufvudet på det kullslagna kruset, hvars innehåll under ett entonigt gluckande rann ner i kapuschongen. Väpnaren smög sig varligt ut, medtagande nyckeln till porten.

Alla klostrets gångar och korridorer lågo i öde stillhet, när Pengt öppnade Agdas cell på vid gafvel.

— Kom, kom!

— Är det sant! Blir jag verkligen fri? Skall icke äfven detta visa sig vara en bedräglig villa?

Den stackars flickan var till ytterlighet uppskakad och skälfd i hela kroppen.

— Nej, nej! Vi må gå. Drag ned hufvan öfver ansigtet och följ mig.

Svagt trängde till de flyende ljudet från klosterkyrkan, der munkarne intonerade med all kraft, ty det skadade ej, tänkte fäderna, att abboten uppe på sin kammare hörde deras andäktiga ifver.

Utän något äfventyr kommo de till porten. En blick in i vaktrummet öfvertygade Unna att Filippus fortfarande sof den drucknes tunga, orubbliga sömn, hvadan de båda rymmarne utan risk praktiserade sig ut i det fria.

Hvad solskenet låg vackert öfver de stora, stora fälten, en klarnande vårdager med fågelspel i blekgröna skogar och ystra småbäckar, der vinterisen smälte mot södersidan. Det tycktes flyktingarne som om de vaknat efter en natt, full af mara och febrar och med bäfvan sågo de tillbaka på Herivad, hvars gråa, dystra murar så skarpt stucko af mot himmelens blå.

— Nu äro vi säkra, jungfru, sade väpnaren, sedan de en stund hastat framåt. I dag märka de nog ingenting, men i morgon antar jag, att det blir uppståndelse bland munkarne. Abboten och broder Tomas och fången försvunna på en gång! För det här får nog djefvulen bära hundhufvudet.

— Är abboten borta? sporde Agda undrande.

— Ja, bortkommen till och med — bortkommen i all sin helighet. Å den präktiga, präktiga kristendomen!

I en sådan ton af föraktligt hån hade höfdingens dotter aldrig hört religionen omnämnas förr. Förskräckt såg hon upp på sin följeslagare, men denne bytte genast om samtalsämne.

— I klostret mäldes mig som ryktestal att ett slag skulle stå i dag mellan konung och bönder. Vi måste först spörja efter detta, ty derpå beror hvart vi skola vända oss.

— Allmogen ryckte an mot slottet samma morgon Krog-nos listigt lät bortföra mig.

— Krognos? Hertig Abels förtrogne?

— Just han — och jag misstänker junkern icke är okunnig om detta dåd. Han har bestormat mig med nesligt kärlekssnack och är dessutom riddar Gerdas ovän från striderna på Ribe vallar.

— Herren till Broby sitter i en ormgrup och giftiga hugg riktas efter honom från alla sidor. Dem som stå den ädle närmast äro hans värste vedersakare. Jag har sett en god del och gissar mig till resten.

— Du menar hans bror Volmar. Den mannen är mig in i själen led och dock hugar äfven han till min kammare i brottslig älskog. Han prest och Abel gift! Väl må jag vara född under en olycklig stjärna, då jag så mot min vilja kommer ondt åstad.

Pengt betraktade henne från sidan och tänkte:

— Mjölkansigte — gult och hvitt och rödt — och likväl tre brinnande i famntagsdrömmar! Hå, dessa herremannamör — handfallna i både lycka och olycka, hvilkas hela dygd är att kunna rodna i brudstol, passionstomma skal, hjernlöst kött, födda endast för att i sin ordning föda andra! Tiden behöfver dem inte, lifvets stora tankar skjuta högt öfver deras banor — och dessa bli älskade, dessa, som aldrig känt den stora kärleken!

Högt tillade han:

— Der kommer en man, som tyckes ha varit med i kampen. Må vi fråga honom.

Den mötande blödde ur flera sår och hade svårt att hålla sig på benen. Vördnadsfullt aftog han mössan för de båda munkarne.

— Frid med dig, son! sade väpnaren. Hur har eder fejd aflupit?

— Ack, veten I icke det, fromme fader? svarade bonden. Jo, det gick så galet det kunde. Vi hade nära nog råde på Plogpenning och hans jutar, men så i sista stunden föll Söderjutlandsjunkern öfver oss med en skara friskt folk och då togo alla de våra till flykten.

— Och Gerda — riddaren? ropade Agda ångestfullt.

— Han rycktes med af den flyende strömmen, det såg jag, men hvad det sedan blef af honom vet jag icke. Gud nåde oss huldeligt! Hvad straff månne vi ej få!

Mannen fortsatte sin väg, men de båda andra blefvo stående som förstenade.

— Såå — förloradt — och återigen Abel! mumlade Unna. Här äro snara råd af nöden. Vilja vi icke båda rädda herren till Broby?

— Jo — jag — jag —

— Och jag, sade Pengt fast. Hören mig, jungfru. Väl eger ni någon talan hos konungen?

— Du menar —

— Att ni genast förfogar eder till Helsingborg och bestormar den höge herren med böner om nåd, ty efter detta blir Gerda förklarad fägfri. Erik är ju i grunden en god man och nu, då han ändå segrat, bör han kunna vara ädelmodig.

Gilkerens dotter omfattade entusiastiskt detta förslag. När vägen bara en gång blifvit henne anvisad, ryggade hon ej tillbaka för att vandra den.

— Madonnan ingaf dig den tanken, sven, jublade hon förhoppningsfullt. Hans nåde har alltid varit mig huld och Eckar är likväl hans barndomsvän, så det skall nog gå bra. Finnes Abel der tvingar jag honom att bli min bundsförvant. Ah, nu är jag stark, Unna — men hvart går du själf?

— Vi böra vara beredda på allt. Det kan misslyckas för er och då är riddaren tillspillogifven, ty han omsvärmas af fiender. Derfor synes mig klokast att hålla en utväg öppen, hvarigenom han kan skaffas ur landet.

— På hvad sätt har du tänkt?

— I Båstad eller Torekov skulle man lätt nog kunna hyra ett fartyg, som mötte vid Luntertun och tog honom ombord samt sedan afseglade till Norge, der konung Håkan säkerligen gerna gäfvade den landsflyktige en fristad. Men penningär hårtill — något har jag, men långt ifrån nog.

Jungfrun funderade en kort stund. Derpå framtog hon med en beslutsam åtbörd Eckar Gerdas tilltänkta morgongåfva, korset, i hvilket vndergudens trolska pannsmycke var infattadt och räckte det åt sin följeslagare.

— Jag är väl utan mynt, men besök blott herren Lage Nye på Engeltofta och säg honom ditt ärende så skall han hjälpa dig, om du endast visar honom detta krucifix, der jag, som du finner, låtit inrista mitt namn.

— Håller han eder också kär?

Agda log vemodigt.

— Ja, men inte som du menar. Vi äro uppväxta barn samman, ty hans far och min voro vapenbröder sen ungdomens dag. Jag är för Lage en frid syster och han för mig en trogen bror.

— Ogörligt låter icke detta och jag vill åtminstone pröfva försöket. Men ännu är det en ting till att bringa i reda. Riddaren är på flykt stadd och vi veta inte ens hvilken kosa han tagit. Får han inga underrättelser om våra förehafvanden och kan ställa sig derefter så gå vi i fävitisko hvar på sitt håll.

— Jag har många goda tjenare på Helsingborgs hus, du brave sven, sade borgdamen med strålande tillförsigt, och långt skall ej den käre hinna, förrän mina löpare nå honom.

— Vare så — och låtom oss nu skiljas, jungfru Johansdotter! Er väg är der, min här — och målet se vi.

— Hägne dig sankta Maria för hvad du gjort och gör, trohållige Unna, hviskade Agda med tårar i de djupa, blåa ögonen. Du älskar Eckar Gerda —

— Jag älskar Eckar Gerda, sade ynglingen med en egenomlig betoning.

— Och gud skall en gång löna din stora huldskap.

— Nej, det gör han inte, oerfarna barn. Jag går min plågas farled och öfver den kupar sig icke nazarenens himmel. Benådaren sitter under gyllene kors och jag irrar bland blodiga altaren på svedjans svarta askbackar. Nu skall jag leta lyckan åt andra och olyckan åt mig sjelf — det blir min lön. Farväl.

Om en stund voro de försvunna, hvar till sin mission. Flämtande som en nyss torterad låg Åsbo vårväna nejd och darrade vid tanken på ytterligare marter, ty högt öfver kyrkor-
nas vesperklockor skrek den onda aningen med sibyllpatos:
Ve den besegrade!

XIV.

Under bannets insegel.

Eckar Gerdas alla ansträngningar att i sista stunden åter samla de lik en skrämde fårscock besinningslöst bortrusande bondeskarorna hade, som vi sett, varit till ingen nytta. Med fienden i ryggen gaf man sig ej tid höra några förnuftsskäl. I vanvettig förtviflan störtade då riddaren emot de kungliga trupperna. Han ville dö för sitt namn och sin sak, falla så som det anstod ecclesias stridsman, kyrkans hopp, kräkla och ankare. Icke skulle der smädas om Brobyherren att han satte sin hand till plogen och såg tillbaka, att han löpte farans vädjobana till hälften och dermed gaf tappt.

Men denna dust var för ojemn. En bardisan träffade hästen i bringan och Eckar hade varit utan räddning förlorad, om ej i samma ögonblick en kraftig arm ryckt honom af det neddignande djuret. Halft frånvarande kände riddaren hur han bars från slagfältet och för hans halfslutna ögon blixtrade gång på gång en bloddrypande jätteyxa. Återkommen till full sans fann han sig liggande på marken och Stig från Hallavara stod lutad öfver honom med glädjetindrande ögon.

— Helgonen ske ära att ni lefver! Jag var svårt bekajad af ängslan att ni skulle lida af — och rent intet förstår jag mig på medicinmännens syssla heller.

— Hvar äro vi? Hur kom jag hit? frågade Gerda förvirrad.

— Detta skall vara Fleninge allmänning och jag har förstås forslat er till platsen, svarade Stig okonstladt, som om det varit den naturligaste sak i verlden att bära en man i full stålrustning ett milslångt håll. Synes mig nu bäst att I följn mig vidare in i skogen, ty afsides här bor en halfbror till mig, en bra karl, der ni kan hvila ut öfver natten. Kvällen står hårdt på.

Viljelöst lät Eckar leda sig som ett barn. Han mäktade icke tänka en redig tanke, alla intryck snodde sig om hvarandra i ett ofattbart sammelsurium. Ett bara stod klart: att han var tillintad, bräckt som en rö. Nu orkade han ej ens önska sig döden i kamp och tumult — han ville blott glida ur tiden utan möda, domna från verld och villa, försvinna som ett daggstänk på en flygsandsrefvel, spårlöst, drömlöst, utan både minne och runa. Han tyckte sig så andligen fattig att han icke vågade påyrka sin del i himmelrik. Endast ett täcke af jord, ofvanstickadt med vildmarksnässlor — och sängen djupt ned, så att ingen trampande fot oroade sofvaren — det vore godt nog, det blefve salighet tillräckligt!

Efter nära en timmes vandring, hvarunder Stig stödde sin vacklande följeslagare, anlände de till en bondgård, hvars läge i tät skog fjärran från allfarväg skyddade den mot obehagliga påhelsingar bättre än både vallar och vindbryggor. Egaren kände genast igen Gerda och tryckte varmt hans hand.

— Välkommen, riddersman! Väl har jag icke stått bland ert folk i dag, ty jag vrickade axeln härförleden och kan ej höja armen till hugg, men sankt Knut vet hur innerliga mina böner varit. Det misslyckades — ja ja, men skam den som tror att herren förskjuter för det han pröfvar! Mulet må till lika väl som solsken och åskan går inte genom rymden för ro skull.

Kapitelherren sänkte sitt hufvud och stora tårar trängde fram i ögonen.

— Inte förtvifla, inte förtvifla, sade den redlige danne-
mannen och förde sin gäst med mildt våld in i dagligstugan. Se, jag tänker städse så i min enfald: den som vet mer än nabon handlar också bättre än han och gud vet mer än alla

jordens folk tillsammantagna; skulle han då icke handla vist, änskönt vi tycka ibland att det går hufvudstupa mot vår olycka. Och ni har gjort ett ärligt fostbrödraverk, som han der uppe också vet.

Riddaren behöfde främst hvila och sömn och den tysta, ensliga bondgården var härför särdeles lämplig. Äfven Stig kunde der få hemta andan efter sitt styfva dagsverke, ehuru strapatser föga inverkade på denna jernnatur. Tidigt följande morgon var han på benen och sedan den nerblodade drägten blifvit nödortfligen uppputsad begaf han sig ut i bygden för att spörja efter nyheter.

Men han kom snart åter.

— Om I viljen lyda mig så stanna vi här ännu några dagar, yttrade han till Gerda, emedan det krälar med jutar på alla stigar och någon kunde lätt känna igen eder.

Bonden instämde häri och Eckar måste foga sig efter omständigheterna.

Han hade nu god tid att öfverväga hvilka mått och steg som borde tagas. Abels försoning med konungen varslade om att från tronen lönade sig ej vänta misskund, ty riddaren visste väl hvilken makt junkern utöfvade på Erik. Men å andra sidan måste ju kyrkan stå honom bi, då det varit på Lunda-bispens uppmaning han kastat allt öfver bord och gripit till vapen. Primatet både kunde och skulle skydda honom, derom var han säker. Den som gick på guds krigsstig stod under korset, Kristi rikes mäktiga symbol, och öfver all jordens väldighet hängde ecclesias fruktansvärda anatema. Kronors glans och spirors skimmer förbleknade i den verldsfamnande skuggan från Golgata.

Vid dessa tankar höjde kapitlets härman hufvudet och den svärmiska trosvissheten lyste ånyo i hans ögon. Inte förtvifla, hade hans värd sagt — nej sannerligen det fanns skäl till förtviflan. Är gud med oss, hvem kan då vara emot oss? Ah, han skulle trotsa faran, skulle se sina fiender stint i hvitögat — hvem vågar väl förgripa sig på kyrkans kämpe? Och gjorde någon det — ve då honom! Vedergällningen komme i form af en bannstråle.

Den besegrade såg ut öfver lifvet med segrarens triumferande blick. Morgonen, tyckte han, stod röd som en knippa rosor i öster och profeterade under mitrans tecken om en lång, solig lyckodag. Den förra öfverdrifna nedslagenheten hade lemnat rum för ett lika öfverdrifvet hopp, motgångar och svårigheter funnos icke till för honom, han skulle vinna allt åter — namn, brud — allt med hjälp af Skånes hierarki.

Och i munter ton yttrade han till Hallavarakämpen:

— I morgon bryta vi upp, käre Stig, så vida du ej föredrager att stanna hos din frände här.

— Om ni tillåter ville jag nog helst vara eder i följe. Tör hända min arm kunde bli till nytta.

— Nå, så kom då med, din berserk. Vi ha i öfrigt inte lång väg att vandra — bara hem till Broby.

— Hem — till — Broby! — Och Stig gapade förbluffad på riddaren. — Männe icke lika bra vore att gå till Helsingborgs hus med ens, ty dit blir ni nog förd ändå — efter I synens ämna kasta eder rakt i ulfvamunnen.

— Lugna dig, min gosse. Ingen kommer att ofreda Eekar Gerda. Ser du det här silfverkorset på min kappa? Det betyder att jag är svärd bunden vid kapitlet — men det innebär också att jag står under guds och kyrkans hägn. Den, som förnärmar mig, förnärmar kråklan och hon straffar med bannlysning.

— Ja, nog borde ni om någon vara under guds beskärm, men lita till presterna är dock ett högt vågspel, ty deras list går utöfver vanligt folks förstånd. Vi ha en argfundig en derhemma, som förra året åtog sig att på tinget bjuda upp ett mulbetesköp mellan min far och en grannbonde. Jorden hade aldrig varit tvistestånden förr och mannen som sålde den egde tolf edgärdsmän på laglig åtkomst — men så sant jag här står, vinglade den andans mannen till sig hela betet mot två tolfter ed att området varit geistligt sedan arilds tid och så tog han dertill en ko af säljaren som ersättning för sina vid rätten hafda besvär. Ja, de presterna!

— Som sagdt, i morgon färdas vi vidare.

— Men skulle det ej vara bäst, om ni iklädde eder en vanlig enkel bonddrägt? Ni blefve mindre uppmärksammas

då och kunde bättre röra eder än i den otympliga riddarskruden.

— Har tänkt på detsamma, Stig, och redan talat vid vår ärlige husfader om saken.

Från en jemngrå himmel föll ett tätt, disigt dugg öfver nejden när Gerda och Stig dagen derpå lemnade det gästvänliga skogshemmanet och dess välmående besittare. Riddaren uppträdde nu som en genuin skånsk landtman och det ruskiga vädret kom så till vida i lag, att han utan uppseende kunde nästan helt dölja ansigtet genom att draga ner mössan och slå upp den vida kragen. Väl hemma på egen grund behöfdes inga försigtighetsmått, resonnerade han, ty ett angrepp mot Broby kyrkosäte kunde ej ske utan prelaturens medgifvande — men färden dit hade dock sina vådor, mot hvilka det ej skadade vara på sin vakt. Största risken låg emellertid i Stigs person, ty hans jättehöga gestalt kunde icke undgå tilldraga sig uppmärksamhet hvar han visade sig. Här kände likväl Eckar trakten till punkt och pricka, hvadan de utefter undangömda vallareleder varligt smögo mot målet.

— Vill du sedan göra mig en stor tjänst? frågade riddaren.

— Spörj icke derom, herre. Säg bara hvad det gäller och kan jag så —

— Du skulle taga en tur åt Herivadshället. Väl ögnas du der du färdas, din karske bjesse, men se endast noga upp för Eriks knektar så råkar du icke i något äfventyr, då bygdens folk är dig brodersinnadt för din karlavulna påskbragd, hvarom ryktet tvifvelsutän nu som bäst flyger från gård till gård Skåneland rundt.

— Hå, inte skrämmer mig just Plogpenningssoldater och ännu en gång kunde jag väl ha sinne göra lik af en fännika jutar, men är eder budskickning af vigt får man fara vackert i backarne och tror jag för öfrigt att kungatröjorna i detta taget vändt åter till fästet.

— Samma morgon vi tågade upp för Helsingborg blef befällningsmannens dotter skändligt röfvad derifrån och efter hvad en fågel sjungit mig i örat sannolikt förd till klostret i Riseberga. Den som gjort detta nidgångsverk är en ond man

och min stora ovän. Han har säkert också lockat min stäckars väpnare i olycka.

— Slottsjungfrun — er hjertevän, herr riddare, enligt talet bland folket.

— Sant — fast banden mellan oss sletos i samma ögonblick mina tre halfmånar höjdes framför bondehären.

— Och den der andre, er fiende, hvem är han, så att jag kan leka med honom på Hallavaraplägsed, derest vi skulle råkas i en omärkt hörna?

— Långt räcka dina armar, starke Stig, men dit der han dväljes når icke din stridsyx. I annandagens fejd kunde det ha händt, men madonnan ville troligen spara honom till något annat straff. Nu vore här meningen om du mäktade spörja ut, huruvida mön finnes i klostret eller inte och bör detta ej vara ogörlig sak, då munkarne bruka dagligt umgänge med ortens folk och efter klostermäns vana nog äro lösmunta. Förresten skedde rofvet på ljusan dag och ryttarne kunna icke osynliga ha färdats genom trakten med en kvinna på hästryggen. Lydes dig också någonting om väpnaren blefve det mig välkommet.

— Ah, herre, var ert värf inte kvistigare än så! Tryggt mån I sätta eder lit — —

— Maria och sankta Anna, Jesu moders moder! Stig, se, se! Hvad i förbarmarens namn — —

De båda männen voro nu hunna ej långt från Broby, ehuru kapitelgården på grund af den disiga luften icke kunde urskiljas. Der de stodo i skogsbrynet sågo de en skara menniskor skymta på den öppna platsen framför kyrkan och tycktes der äfven hålla en klunga beridne karlar. Men ett rödt sken bröt sig med ens igenom dimman, blekskärt i början, oroligt fladdrande af och an, så småningom tilltagande i styrka och djupa hjerteblodsfärger, till dess det trotsigt sträckte sig så långt öga skönjde himmel. Och de förskräckte betraktarne tyckte sig stå midt i ett helvete, de andades eld, synranden låg skarlakansflammig och sprutade lågor, hvilka darrande sköto ut i rymden som protuberanserna vid en solförmörkelse.

Det var Eckar Gerdas hem, som under mordbrandsbullen lades i aska.

Med beklämdt sinne såg riddaren hur de långa tungorna stucko ut genom taket, hur fönstren strålade såsom aldrig förr. Så störtade byggnaden samman med ett fruktansvärdt brak och en vulkan af söndersmulad eld frustade dånande ut i den vattenmättade luften, hvarest det hväste som midgårdormen i asarnes Ragnarök. En hop glödande bränder blott fanns kvar af fädrens gård.

I det klara eldskenet hade de tydligt sett att ryttarne invid det närbelägna templet voro kungliga soldater och att människorna omkring utgjordes af bygdens folk. När bålet brunnit ut, insveptes alltsammans ånyo i tjockan, nu ytterligare förstärkt af de bolmande rökmolnen från det ödelagda adelsgodset. Och spöklikt trängde knekthöfdingens stämma till lyssnarne:

— Så lyktas förräderi mot konung och krona, ni bönder, så gångar det en hvar, som menediskt reser afvog sköld mot herrans smorda. Ni ha sett hur vi bränt till grunden hans üsla näste och rätteligen skulle samma dom gått öfver eder alla, men hans nåde är mild och förlåtande till sinnes och har därför bestämt att de fyra upproriska häraderna skola slippa undan med att tillsammans böta 15,000 mark. Detta packer eder efter och minnens lexan för framtiden.

Men den pliktförgätne Eckar Olofsson är dömd förlustig lif, ära och gods. Han skall fängslas hvar han påträffas och inställas på Helsingborgs hus att få lida hvad hans gerningar värda äro. Den som gynnar hans flykt drager öfver sig hans straff, men en belöning af 200 mark bidar den, hvilken griper och öfverantvarar denne slemme folkuppviglare i rättvisans händer. —

Hästtramp gáfvo tillkänna att soldaterna lemnade platsen.

— Säg ett ord, herre, säg ett ord, mumlade kämpen från Hallavara och kramade konvulsiviskt yxskaftet. Jag hinner lätt fatt dem och — vid helga Knuts ben! de skola aldrig tända eld på någon redlig mans bo mer.

— Nej, nej, Stig, må de cantastade fara sin väg. Hur tungt det än kännes att se sin barndoms kamrar stå i ruiner bör detta brott hämnas af kraftigare armar än våra och det

sker, var viss derpå, min gosse. Kyrkan är dens tjenare, som sade: min är hämnden.

— Hm — jag vill helst klämma till sjelf, muttrade den andre, för då blir det gjordt genast och efter mitt hufvud, ordentligt, utan fusk.

Samtidigt började klockan i den lilla sockenkyrkan ringa och de kunde otydligt märka, hur menigheten så småningom troppade in i templet.

— Hvad står nu på? undrade Gerda. Det är ju icke helg i dag. Lyster mig få vetskap derom.

— Skall jag gå in?

— Olämpligt, ty du blir genast igenkänd. Dröj här i stället så smyger jag mig dit. Kyrkan är skum och i detta väder råder nästan nermörker strax innanför vapendörren, så att ingen behöfver få mig i tydligt syne. Herren utan Broby och herren utan namn måtte väl för en gång kunna tillstädjas bedja i egen helgedom.

— Och hvart skola vi derpå taga vägen?

Men riddaren var redan ett godt stycke ut på fältet. För den på jorden ärelöse låg det något lockande i tanken att i sin rätta fristad, kyrkan, träda fram inför ärans konung och redovisa för sitt anförtrodda pund. Om Danmarks furste satte pris på hans hufvud, så satte himmelens herskare pris på hans själ.

Utan att observeras tog Eckar plats i en undangömd vrå.

Templet var fylldt af folk och i den dunkla dagern vaggade hufvud vid hufvud ända fram till altaret, der presten stod i full ornat med ryggen åt församlingen, under det nedanför altarringen två korgossar dröjde med brinnande vaxljus i händerna. Från rökelsekaret ringlade sig myskdoftande moln upp mot hvalfvet för att sedan sakta sänka sig öfver mängden, medan kyrkan fylldes af en underlig sång, stundom allvarsfullt varnande för en fara i antåg, stundom majestätiskt vild, som när de doldes vrede susar öfver verlden. Gerda hade aldrig varit med om något dylikt förr och en oförklarlig bäfvan grep honom. Ingen bön förmådde taga form i hans oroliga bröst, han skulle velat skynda ut, men som en förlamad kunde han icke röra sig ur stället.

Nu vände sig presten om mot menigheten och hans irrande, hvassa blick stack som ett spjutkast genom det gulskimriga kvalmet. Eckar hade all möda återhålla ett utrop af förvåning. Klerken derborta vid altardisken var metropolitens famulus, den andre af de två, som ensamma buro namnet Gerda, hans bror Volmar Olofsson.

Sången dog bort i ett vemodigt lamentoso och det blef lika tyst uppe bland de lefvande som det var under stengolfvet bland de döde.

Då höjde skrifvaren handen och i skärande tonfall, med intervaller af ett förondadt sinnes hånjubel öfver olyckan, tolkade han det danska presterskapets lumpnaste och otacksammaste handling allt sedan kristendomen infördes i Norden. Ett mera passande ombud till detta nedriga värf kunde biskop Uffo aldrig fått, ty präntaren formligen njöt af att lyssna till sina egna förfärliga ord. Han stod på verldsförlåtarens trappsteg som orättfärdighetens apostel och allt hvad af lögn och leda namn bar kurade i smygarne att fråssa af hans tal.

— Du är stickbudad hit, Åsbo allmoge, att höra hvad dom hans högvördighet i Lund fällt öfver den mot sin herre och konung upproriske kapitelmannen på Broby, för hvars dåd våra fromma fäder af fasa skyla sina anleten. Och så skrifver primatet:

Volmar uppvecklade ett med svarta sigill försedt dokument och läste:

»Till Kristi alla församlingar i Skånes land! Nåd och frid af Uffo Trugotsson, erkebiskop.

Dårligt hafven I handlat, män nord på vårt välde, som låtit eder tubba till örlig mot öfverheten, men då konungen är er en eftergifvande verldslig fader vill icke kyrkan ytterligare öka eder skuldbörda. En gräns finnes dock för vår misskund och den, som med djeflaforor ockrar på de enfaldige och lik ormen i paradiset förgiftar oskyldiga sinnen, må lida straff med ormen.

Och därför lysa vi nu Eckar Olofsson, vanbördig ättelägg af Gerda, i kyrkans stora bann.

En evig fördömelse göre honom redan här i tiden hvarje minut till plåga, hvarje steg till förskräckelse, hvarje tanke

till kval, hvarje sömn till hemska drömmar! Må han gå såsom niding för all kristenhet, pestskydd, hatad, förföljd, gisslad! Stående städse i skyn skriften om hans brott, tecknad i eld af handen från Belsasars gästabud och glänse på den helvetesväntades kallsvettiga panna Kainsmärket, syndastämpeln!

Förbannad till kropp och själ vare den, som läskar Eckar Olofsson med en dryck vatten eller stillar hans hunger med en beta bröd, förbannad den, som gifver honom en bädd när aftonen kommer eller skyler hans nakenhet med ett stycke tyg. Den ur guds gemenskap vräkte får ej ega vänner eller fränder. Hans stigar äro förtappelsens, hans skugga ett trefaldt ve, hans andedräkt stinker spetälska, arffienden bor i hans ord och alla hans verk äro Herodes gerningar.

Kommer han på dina gården, o du församling, du Kristi brud, så slå honom såsom en skabbig hund och visar han sig vid dina sankväm så skria: härut, härut, du Belials man! Ingen frid, ingen hvila, ingen glädje, intet hopp får finnas för den, som går under bannets insegel.

Och när en gång djefvulen tager hvad djefvulen tillhörer må aset icke myllas i prestsignad jord utan slås med en påle igenom och drifvas djupt ned i kärret eller ute på maden sänkas i dyn. Ej får dervid något kristligt språk föras utan spotte de karlar der när stå och säge för sanning: anatema, anatema! Och vare detta den bannlystes vedermåle af ett folk, som fruktar gud.»

Presten tog ur korgossarnes händer vaxljusen och blåste ut dem.

— Så som jag nu släcker dessa lågor, så slockne nådens sol till tiders tider öfver förrädaren Eckar! Hans namn är plånadt ur lifsens bok och ingen plats hålles mer för honom öppen vid de saligas gille. Vid Lunda stol hänger nordens bindenyckel och minnens med bäfvan, I bondemän, att hvad prelaturen binder på jorden, det är också bundet i himmelen. Excelsior! hviska englarne till de fromme — pereat! jublar satan öfver den bannlyste!

Den hemska akten var slut och åter stämde sången upp, nu i ångest skriande som ett eko från skärselden.

Hur riddaren kom ur kyrkan och bort till sitt väntande sällskap visste han icke sjelf. Brobytemplet dansade med klockstapeln och skogen nickade i takt till stråken som flög öfver fiolens strängar, der strömkarlen nere på ängen satt i dimma med dimma i hug och lekte den osaliges smärtelåtar om helighetens lustgårdar, der sol ligger varm öfver saftgröna dälдер, källor porla, orangen doftar och svala vindar susa i fikonlöfven. Men skatorna slet sönder visionen med sitt: pereat, pereat! och ned, ned bar det med alltsammans, ned till jordens kärna, der urelden glöder på urgamla härdar.

En bannstråle skulle således bli lönen för hans stora tro, hans fasta hopp, hans varma kärlek, en förbannelsens åskvigg, slungad af hans egen bror! Hade hans redliga uppsåt icke förtjenat ett bättre öde, han, som dock en gång kallades kyrkans hopp, kräkla och ankare! Hvarför slogs nu hoppet i spillror, hvarför bröts kräkklan, hvarför kapades ankaret?

Vore det inte sant att gud velat denna strid, ginge förkunnarne af hans bud här på jorden stundom stigar, hvilka ledde från, icke till hans tron? Dessa uppspirande tvifflertankar gjorde Gerda så mycket mera ondt som de måttade efter allt hvad han från barnsben hållit högst och renast i lifvet. Men de tröstade också, ty kanske, när allt kom omkring, att det var kleresiets och ej den eviges dom, detta förtappelsens intyg: hans namn är plånadt ur lifsens bok och ingen plats hålles mer för honom öppen vid de saligas gille.

Stig såg genast att någonting inträffat och sporde deltagande efter orsaken.

— Känner du honom, som sitter i nätternas natt och väfver och väfver på brottets granna svetteduk?

— Menen I lede fanden så — så har jag åtminstone hört honom mycket omtalas.

— Se på mig, starke man från Houf! Jag är all ondskaps stallbroder.

— Ni har feber, herre!

— Ja, det rasar en eldsvåda härinne och all synd jag bedrifvit gjuter olja på lågorna. Och den branden slocknar icke af såsom Brobygårdens, den varar så länge jag varar —

och jag varar så länge helvetet varar. Bort, bort! Jag är häradets förruttnande böld, Skånes maskfrätta sår, Danmarks dödköttiga kräfte, hela jordens smittosamma pestilentia! Kyrkan har landsförvisat mig ur guds rike, jag är lagd under bannet.

— Helgonen bevare! Bannlyst?

— Bannlyst.

— Nå nå — ja, se att tro på presterna — aj aj, detta var dock för galet! Och det var en klerk der som förkunnade det? Hvad må vi göra, herre? Skulle det icke lisa om jag ginge in och dängde den falske predikaren i kyrkväggen, så att sedan drängen kunde taga slarfvorna på en kastoskofvel?

Den trogne själen var alldeles konfunderad och rådde efter som han förstod.

Men riddaren sansade sig så småningom.

— Det tillhör mig att vika, ty jag går på orätt stråt, säger primas — och jag viker. Den allvetande läse i mitt hjerta hur ärligt jag tänkt, men kyrkan stämplar mig som en bedragare — och bedragaren går, fast med rent samvete.

— Hvarthän?

— Jag har släkt i Sverige på moders sida vid kung Läspes hof och törhända blir mig den hugstore jarl Birger bevågen. Han har räckt mången olycklig handen förut, den mannen. Nu färdas jag öfver Luntertun in i Halland och vidare upp mot Junaköpung, ty lagman Folke i Tiohärad är min frände och hans hustru har hållit mig till dopet.

— Måste vi då skiljas, gode herre Gerda?

— Det behöfves blott att en dör för folket, min vän. Gå du åter till ditt hem — min bana är för smal för två att vandra. Du minnes hvad jag bad dig om under vägen hit?

— Hvarje ord, riddare.

— Och du står fast vid ditt löfte?

— Om jag så visst ensam skall smula hela Herivad till landsvägsgrus och hopa famnar jord på kåpor och tonsurer så tager jag stolts jungfrun fri — och är hon icke der, så går jag riket igenom till dess hon anträffas. Vi äro ordhålligt folk, vi Bjäremän.

— Det der var sol öfver min ödemark, en källa i min öken, en fastmarkstufva i mitt kärr! Och då du finner henne, Stig, så mäl borgamön att den bannlyste aldrig svek sin gud och sitt hjertas dam, att jag fallit för hvad jag trott och tror vara rätt och sanning i norden.

— Ja, de presterna, de presterna!

— Lef väl, hjelte från Hallavara, Eckar Gerdas siste och ende trogne! Här i lifvet ses vi nog icke åter, men ofvan stjernorna dömes efter andra lagbud än bland människorna och far jag i förbannelse ur tiden, så hviskar mig dock en inre stämma att jag helsas med välsignelse i evigheten.

— Nog ären I svåra bedröfvad, stackars herre?

— Irrsamma slingra stigarne utanför samhällets rämärken, men det är likväl lugnt der, stilla och folkfritt, ingen äflan, intet knuffande, man är på samma gång den bäste och den sämste, kan le när det bullras om lif, ära och gods, kan sofva när ätter rifvas om aflatsbrefven, ty allt det der kommer ju icke den landsflyktige och bannslagne vid. Jag går ut i det tomma utan en enda lidelse, utan fruktan att fara vilse — därför att jag icke har något mål. — Helsa henne, Stig — och tack!

Jätten darrade som ett asplöf. Han fattade den utsträckta handen och ville tydligen säga någonting, men talet stockade sig i halsen och en oartikulerad rossling blef hela resultatet af ansträngningen. Och med högburen panna försvann i dimman martyren från Broby, det beklagansvärda offret för en intrigant kyrkas lömska politik.

Stig stirrade en lång stund ut i tjockan. Till en början hördes då och då en torr fjorårgren knastra under den bortgåendes fötter, men sedan blef allt tyst. Långt borta tjöt Broby husville gårdshund och de utdragna jemmertonerna hade någonting af varulfsklagan i sig, der de kommo med brandrök i följe. Men slutligen teg äfven han, tätare och tätare packade sig den vattniga luften öfver nejden och det tycktes den unge bondsonen, som om han stod och balanserade på en fotsbred prick ute i verldsrymden ytterst bland slocknade solar. Kuslig till mods knäppte han igen sin tröja och vandrade vidare.

Tröga arbetade tankarne i kämpens hufvud, ty fundera var han just icke slängd uti. Nu mente han sig vilja gifva riddaren någon stor och verksam hjälp, ty att denne led oskyldigt, derom var Stig fullt öfvertygad. Men hvad skulle han hitta på? Och åter runno presterna honom i sinnet. Om han ginge från kyrka till kyrka och sloge ihjäl hvar enda klerk i hela Danmark — månne ej det blefve till gagn? Men förnufvet sade honom att han dermed endast störtade sig sjelf, utan att Gerda hade den ringaste nytta af handlingen. Och rådlös krafsade Stig i det linfärgade håret. För första gången i sitt lif fann sig konung Eriks herkuliske motståndare ställd inför en situation, som han icke mäktade utreda; att kläcka fram en praktiskt utförbar idé räckte inte hans krafter till.

Under dessa grubblerier lade han ej märke till vägens längd och befann sig vid Sönnarslöfs kyrka fortare än han anat. Då dök ur töcknet upp den första människa Stig mött på hela sträckan, men han mulnade betydligt vid upptäckten att den kommande var en cistercienserbroder. Alla andlige voro honom i denna stund förhatlige och vid åsynen af munkens neddragna kapuschong vädrade han genast något rackarstreck. Också röt han till som ett såradt lejon och klostermannen, hvilken ej observerat mötet, hoppade högt af förskräckelse.

— Hej, pater! Ären I gången från Herivad?

— Ja, kom det sakta, men rösten föreföll Stig ovanligt mjuk och klingande.

— Böfveln hvad ni gnäller fint — och så skall ni på valfärd ock, ser jag! Då måtte ni gjort något särskildt bofstycke. Hör nu, munk — jag är ej att leka med i dag. Vill ni svara mig sanningsenligt på en fråga så låter jag eder gå helskinnad, men kommer ni med lögn och vinglerier efter de kyrkliges sed så slår jag er lilla kropp i dikesrenen och tro mig! der skall ingenting finnas att jordfästa efter den betan.

Ett par förfärade blåa ögon fästes på den fruktansvärda kämpegestalten.

— Hvad vill du då?

— I hållen orättfärdigt en kvinna fången derborta i edra kulor och nu vill jag ha besked hur dermed hänger ihop, ty här står den, som skall befria henne, förstår ni.

Riddaren hade nu visserligen icke sagt bestämdt att Agda blifvit förd till Herivad, men Stig tyckte det vara bäst tala i tvärsäker ton. Diplomatiske finesser begrep sig Hallavarasonen inte på. Rakt på sak — någon annan taktik förstod han ej.

Det glittrade i munkens blick och han sammanknäppte händerna.

— Hvem har skickat dig?

— Angår icke er ett dugg, pilgrim. Svara blott, men minns — det gäller lifvet.

— Den du frågar efter är redan räddad.

— Hå, hå — på hvad sätt?

— Säg mig — gäller din spaning ej Helsingborgshöfdingens dotter?

— Alldeles.

— Och du är riddar Gerdas utskickade — eller kanske gilkerens? Dock nej — en aning säger mig att du kommer från kapitelherren!

— Fanden regerar er, pater! — Och jungfruspädt är edert mål! — Mig undras just —

Men den andre slog kapuschongen tillbaka och visade ett ljust, fagert kvinnohufvud.

— Madonnan har velat detta möte, som torde båda en bättre dag. Den du söker står här.

— Nå, detta må väl kallas ett mirakel! Jungfru Agda! Herre gud, om endast den arme riddaren egde vetskap härom! Hvad det skulle göra honom godt!

Och Stig berättade om slaget, flykten och Brobybranden, hur Eckar blifvit förklarad ärelös och bannlyst samt hvilken kosa han nu tagit, hvarjemte den unge bonden redogjorde för det uppdrag han mottagit af härmannen. Agda märkte snart att Stig var värd förtroende och relaterade å sin sida allt hvad hon genomgått i klostret, hvem som hjälpt henne derifrån samt hvilka planer hon och väpnaren uppgjort till Gerdas räddning. Vål insåg hon af Stigs meddelanden att hennes mission betydligt försvarats, ty att den älskade skulle bli lagd i bann hade hon aldrig tänkt på, men detta nedslog icke hennes mod.

Hon var en äkta Hvide, uthållig och oböjlig som en sådan, endast hon såg vägen och målet.

— Att kyrkan uppträdt straffande härvidlag är en Volmars skändagerning, ty han är bispens allt i allom, mumlade hon. Men med helgonens bistånd skall äfven i det stycket rättvisan segra öfver ondskan.

— Rådligast är att jag följer eder, jungfru, sade Stig. Väl utgör munkdrägten ett godt skydd i vanliga fall, men näppe kan man dock fullt lita på dess kraft under närvarande upphetsade förhållanden. Och om det lyckas eder utverka nåd för riddaren —

— Så gäller det rida allt hvad de snabbaste hästar förmå —

— Och då är jag bra att ha i följe, ty hvarje barn i Bjäre härad känner starke Stig från Hallavara. Lätt kunde hända att det rasande folket deruppe gjorde en snöplig ände på eder färd, men är jag med blir icke resan oroad.

— Men Gerda? Han går dock allena bland faror och ondt!

— Ingen kröker ett hår på hans hufvud. Knektarne ha lemnat trakten och befolkningen skulle bära honom på sina händer om de finge. Fast utan både andligt och världsligt skydd är han likväl säkrare i nordskånes bygder än sjelfva den mäktige Erlandssons dotter.

Hela nejden låg öde som en öfvergifven begravningsplats. Gårdarne påminte om sagans förtrollade slott, der alla sofvo — här voro nog invånarne vakna, men sorgen höll dem i en handlingslös dvala. Dimman svepte dock sitt täta dok öfver tröstlösheten och närmare Fleninge började äfven en och annan lefvande varelse skymta fram på vägen. Fästet vid sundet låg som en på stranden uppkastad jettebläckfisk och så långt dess sugarmar sträckte sig in i landet måste lif och rörelse råda.

— Nu är klokast att jag icke följer med längre, sade Stig, ty efter hvad jag förstår ha nog männen i Eriks här mig i gramset minne och det blefve bara otrefligheter af ifall vi ånyo stötte samman. Här in går stigen till min halfbrors hemman, der jag och riddaren hvilade öfver. Dit drager jag

mig och inväntar eder återkomst — ty ni kommer ju tillbaka, hur än ärendet lycktas?

— Ja ja, bida endast stilla. Jag uteblir ej.

Och modigt hastade hon ensam mot Helsingborg.

Det var med underliga känslor hon återsåg hemmet, denna väldiga stenmassa, som inneslöt två af dem hon höll kärast på jorden — den tredje smög oländiga stigmannaleder, der Hallandsåsen hade sina yttersta utposter.

För munkkåpan sköt medeltiden alla riglar ifrån, den var en talisman, som öppnade hvad annars hölls stängt. Utan invändning låto också vakterna Agda passera, helst som man nu icke hade för nöden längre att hålla borgen i så stark afspärrning, då bondehären blifvit totalt upprifven och intet tydde på att allmogen ämnade samla sig till ett nytt anfall. Jungfrun ville ej än lägga sin förklädnad, den hade varit henne till stor nytta under hela färden och skulle komma till pass fortfarande, räknade hon på.

Med förvåning lade slottsmön märke till den febrila brådska som rådde i alla krokar. Tjenarne sprungo andtrutna af och an, stora ölfat rullades upp på platsen mellan de båda ringmurarne och under borstiga knektskäggar spelade breda leenden. Hon vände sig till en af karlarne med en förfrågan om orsaken.

— Hå, fromme fader, ären I okunnig i det stycket! Prisa ni er skyddspatron, som ledde edra steg hit och gif böfveln helgonet, till hvares graf ni tänker pilgrima, ty här stunda lustiga timmar och cellfolk bruka kunna nyttja bågaren på karlaskick. Det är hans nåde Eriks födelsedag och därför blir ett dråpligt gille på Helsingborgs hus. Den höge herren kan ju ock fira sin seger öfver de malätna bondhankarne.

I Kärnans nedersta förstuga stod en man och delade ut order åt några småsvenner. Agda hade hört den rösten spela i dårande kärleks toner, smeka i ömma ljudfall, som när lutan fingras vid insjöstranden en däsigg hvilodagstimma — och hon ryggade till, ty hur gerna hon åstundade detta möte fyllde dock sammanträffandet henne med bäfvan. Men den talande vände sig om och blicken fick ett oroligt uttryck när den föll på munken.

— Du är broder från Herivad, ser jag.

— Gif mig ett samtal i enrum, herre.

— Känner du mig?

— Väl, junker Abel.

Hertigen vinkade åt Agda att följa sig och steg uppför trappan.

— Månne ugglor i mossen, mumlade han dystert. Matteus sänder icke i onödan hemliga bud. Jag står osäkert, mycket osäkert — ah, det fördömda dokumentet!

Noga stängde han dörren till den lilla kammaren.

— Tala nu fritt, munk. Hvarför har du hufvan öfver ansigtet?

— Ett löfte.

— Det är väl ingenting i olag med eder fånge — förstår du hvad jag menar?

— Hon känner sig rätt tillfreds nu.

— Krognos är och blir då en karl, på hvilken man kan lita. Nå, säg ditt ärende.

Agda gick ett par steg närmare och slog kapuschongen tillbaka.

— Detta hade ni icke väntat, eller hur?

Häpen stirrade Abel på henne. Mångahanda tankar foro villa omkring i hans hufvud, men tungan förmådde ej sätta ord till en enda af dem.

— Guds mäktiga hand har omintetgjort edra onda anslag, junker, och ni skall redan här på jorden få en räkenskapsdag, som icke blir eder till båtnad.

I början baxnade hon vid sitt djerfva tal, men minnet af lidna oförrätter hetsade upp hennes nedärfda, stolta adelssinne och med ljungande ögon fortsatte hon sin hotfulla straffpredikan:

— Med hvad rätt förgriper ni er på en boren kvinnas frihet? Akta er, herre, ty de sympatier ni hittills haft bland landets ridderskap skola bytas i hat, när spordt blir att ni mot skånske gilkerens dotter dristat eder begå en gerning, hvilken fädrens lag lönar med stegel och hjul.

Den furstlige banditen krökte sig som en näfver på glöd. Så hväste han slutligen fram:

— Bevis — bevis!

— Bevis? upprepade jungfrun hånfullt. Hå, danehof skall nog finna medel bringa ert hederlösa verktyg stallmästaren att bekänna och karlarne, som bortförde mig, äro heller icke omöjliga uppsåra. Akta er, säger jag än en gång, ty Erlands-son Törnekrans förolämpade barn är starkt tillräckligt att riva upp en storm, som sopar Abel ifrån Söderjutland.

Det gick en kall kåre utefter hertigens rygg. Den spetsfundige ränksmidaren anade att han nått kulmen af sina spekulationer, att bakslaget kommit ofvanpå hans föregående stora framgångar. Trädde Agda fram med en öppen anklagelse så vore han förlorad, ty ätten med de tre blåa bjelkarne i sitt vapen, Hvides alla betydande och andryga slägtfränder skulle då som en man vända sig emot honom och hvarje hopp att en gång kunna fiska till sig kronan sloges ohjelpigen i spillror. Inom sig förbannade han sin svaghet för könet, som fört honom i detta dilemma, ur hvilket den annars så snarfyndige mannen icke såg någon utväg att slingra sig. Och just nu till på köpet, då han satte allt sitt hopp till Eriks ynnest, då han som bäst tarfvade fred och samförstånd med alla rikets magnater! Hvad hade han icke velat gifva för en god idé!

Agda teg ett ögonblick för att se hur hennes ord verkade. Så gaf hon sin fiende ännu en stöt, denna gång dock mera på måfå.

— Jag är icke ensam om att fordra eder inför rätt och lag. Här finnes en till, som har en gås oplockad med den siratlige herren Abel.

Junkern såg skyggt på henne.

— Jag har för min räddning ur Herivads källarhåla att tacka riddar Gerdas väpnare.

Unna hade aldrig sagt rent ut, att han varit ett offer för hertigens intriger, men af vissa yttranden drog likväl borgamön den slutsatsen, att den unge svennen bar Abel i hätskt minne. Nu bäfvade hon förskräckt tillbaka, ty detta slag tog klarligt allvarsammare än hon tänkt. Fursten blef dödsblek, fradga stod omkring munnen och han fäktade vildt med armarne i luften, som om han sett något fasansfullt vidunder närma sig.

— Har afgrunden remnat, äro grafvarne ej jordfyllda? skrek han ihåligt. Hvad är det för en odödlig djefvul som

kan lefva efter att ha varit pålad hos Matteus? Ammans son — ammans son! Och detta känner han — och han trampar jorden än! Mitt olycksmått rinner öfver!

Nu tyckte jungfrun att den andre blifvit tillräckligt förkrossad och öfvergick därför till sitt egentliga ärende.

— Det finnes ett sätt, hvarpå ni kan försäkra eder om såväl min som hans tystnad.

Abel for upp och en ordlös bön gaf ett mjukt skimmer åt hans blick.

— Eckar Gerda är bannlyst af kyrkan och konungen har dömt honom förlustig lif, ära och gods, hvarjemte ett pris blifvit satt på hans hufvud. Men riddaren får icke duka under, hans ovänner — bland hvilka ni är en — skola icke triumfera på hans bekostnad. Vi ha öfvertaget, Unna och jag, och ämna äfven begagna oss derutaf.

— Hvad kan jag göra härvid? frågade hertigen förvirrad.

— Allt, om ni vill — och ni måste vilja. Hans nåde har städse lånat er sitt öra och om ni understöder mig när jag hos monarken beder för härmannen vet jag att utgången blir god. Hittills var ert inflytande på konungen endast till ondo — låt det för en gång nyttjas till godo. Vägrar ni så går jag genast härifrån till min far och omtalar sanningsenligt hela förloppet — och I kännen att han just inte är eder så bevågen förut.

För junkern fanns ingen annan råd än bita i det sura äpplet och vara tacksam, att han slapp undan för så jemförelsevis lindrigt pris.

— Men han — väpnaren — hvem garanterar för att han tiger?

— Det gör jag.

— Nå, jag går in på ert förslag. Låtom oss då besöka Erik.

Agda drog åter ned hufvan och följde herren till Söderjutland, hvilken gick före till konungens rum.

— Kommer jag bara ur den här knipan, tänkte Abel, så är närmast af nöden att tysta munnen på Gerdas tjenare. Abboten måste ha fuskat, ty annars skulle pojken ovillkorligen

varit död. Fördömda historia! — Och så kanske det finnes en dylik handling till!

Erik satt på sin kammare och skrattade åt narren, som förlustade honom med sina tokroligheter. Ett sken af lifvets lilla lycka lyste öfver Danakungen, en godmodig glädje af medelsorten, som det ej behöfdes så mycket för att framkalla. Erik var de små känslornas man. Att löpa lidelsernas tråd ut till ändan kunde han icke, och han hisnade om händelsernas vågskål höjde eller sänkte honom någon smula öfver eller under den normala hvardagsjemvigten. Nu hade lugnet blifvit återställdt i hans rike och med en smått pojkaktig fåfänga betitlade han sig sjelf som segrare, ehuru hans fromma sinne i nästa ögonblick ödmjukt gaf gud äran. Den höge herren tyckte sig på sin födelsedag sitta i lifvets allra vackraste solskenen, allt mulet och ledsamt var öfverståndet, misshälligheterna häfda och dagar som skulle komma hägrade i varma, blida färger.

Då steg brodern öfver tröskeln, och konungen blinkade skälmaktigt mot honom.

— Slår vad du haft någon kjortel i sigte nu igen, efter du lemnat mig allena så länge. Nå, den här stollen kan ock fördrifva tiden. Han är åtminstone muntrare än Erlandsson — stackars man! Männe dottern aldrig skall komma till rätta? — Ett parti schack, du Abel?

— En munk bidar företräde hos eder, sire.

— Så, så! En premonstratenserkanik från Tumatorp kanske, ty jag har verkligen, mig till blygd, i denna villervallan förgätit sända dem det vanliga vårgillet.

— Denne är från Herivad.

— Aha, åter någon af abbotens evinnerliga klagovisor öfver olagliga intrång och jag vet ej allt hvad. Släpp honom in, så att vi få den saken klar i rippet.

Abel öppnade för Agda och stängde derefter dörren omsorgsfullt.

Afgörandets viktiga stund hade kommit, men slottsjungfruns tillförsigt vacklade icke en sekund och Eriks fryntliga min stärkte henne ännu mera. Raskt böjde hon knä för konungen, och blottade samtidigt ansigtet.

— Nej — vid sankt Knut! Är det ej vår lilla borgelfva lifs-
levfande! Abel du — hvilken glädje! Och så på denna dag
till! Mildaste Maria, hvad de båda sorgstämda gamle skola
stråla upp! Barn, barn — välkommen, välkommen!

Och den deltagande fursten lyfte flyktingen i sina armar
och tryckte en faderlig kyss på hennes panna.

— Hoppa lätt, narr, och buda hit gilkeren och borgafrun.

— Vänta, ers nåde — vänta!

Hon gaf hertigen ett blixtnabbt ögonkast och fortsatte
derefter:

— Innan jag träffar fader och moder kär har jag en mis-
sion att fylla. I sen att jag drager löftets drägt och en helig
ed ställer mig också nu bönesökande inför majestätet. Der
ni gifvit sot bör ni gifva bot, der ni slagit bör ni hela, sire.

— Hvad menar du, flicka?

— Det går en olycklig i edra skogar, det sitter en oskyl-
digt lidande under edra ekar.

Erik betraktade henne allvarligt.

— Du talar om Gerda. Olycklig — må så vara; som
man bäddar får man ligga, men oskyldigt lidande — han lider
endast hvad hans gerningar värda äro.

— Nej, han lider hvad andras gerningar värda äro. Fullt
känner jag väl ej alla de lömska snaror, som utlagts för rid-
daren, men de som stått efter hans fall ha sannerligen hvar-
ken skytt möda eller arglistiga medel. Säkerligen skall han
bäst sjelf kunna rättfärdiga sitt handlingssätt, endast ni vill
höra honom.

— Det fanns en tid då Eckar Gerda till Broby låg mig
ömmare om hjertat än någon annan, men han svek mig skam-
ligt när jag som bäst litade på honom, han uppsade mig tro
och lydnad och mötte mig som en fiende under dessa murar.
Kan sådant förlätas?

— Gud förlåter svårare synder än dessa.

— Gud ja, men jag är en menniska.

— Ni står öfver mängden och ser fördenskull vidare än
den. Kapitelherren hade ett stort namn att akta — och han
riskerade det, han egde ett hem — och han lät det fara, han
älskade och var älskad tillbaka — och likväl slet han bandet

sjelf! Hvarför? Gud ville det, skref han i sitt afskedsbref till mig. Ligger det icke en fingervisning deruti, måne ej kyrkan vet mera i denna sak än den anser rådligt omtala? Prelaturen är eder vred öfver kronans intrång i tiondet.

Konungen sänkte grubblande hufvudet i handen.

— Om så vore — då ha vi blifvit bedragna båda.

— Tyckes äfven mig att ädelmod här är riktigast, inföll junkern. Dagen ger ju osökt anledning dertill — eder födelsedag.

— Tager du Gerdas parti? frågade Erik förvånad.

— Nej, ert, uteslutande ert, min kunglige herre och broder. Jag är viss på att, om ni benådar bondechefen, skall detta betydligt förstärka er kredit bland Skånes adel, ty han är inslägtad i vida kretsar och blodet är ändå alltid tjockare än vattnet. Af klokhetsskäl vägrade ätterna honom sitt understöd i denna fejd, men det väcker dock misstämning inom provinsens borgar att en ur vapenklassen blifvit så skymfligt behandlad af kronan och kyrkan.

— Håri har du nog ej orätt.

— Och ute bland menige man skall Gerdas benådning vara detsamma som en andra vunnen slagtning, denna gång öfver hat, hämnd och bitterhet. Vi veta alla att han är nord-skånes afgud, att allmogen ser upp till honom som till ett högre väsen. Tro mig, sire, att de 15000 mark i böter ni ålagt bönderna skola inbetalas dubbelt lättare, endast de återfå riddaren.

— Men bannet kan jag icke befria honom från och med det öfver sig är och blir han ett oting i samhället.

— Ah, den saken redar sig sjelf. Lika visst som primas slog Eckar i bann för att behaga er och afvända hvarje misstanke om delaktighet i upproret, lika säkert öppnar kapitlet åter tempelportarne för sin lydige son, sedan känt blifvit att ni förlåtit honom.

Under stor spänning hade Agda följt Abels uppträdande och märkte nu med glädje att monarken icke var omedgörlig. Sanningen att säga hade den milde fursten redan flera gånger i tysthet ångrat sitt summariska tillvägagående i denna sak, hvilket orsakats af första ögonblickets uppbrusning jemte lis-

tig påverkan af hertigen. Konungen var derfor så mycket benägnare att lyssna till de försonliga argumenten.

— Segraren har en ljuf lott sig förbehållen: den att kunna räcka handen till frid, fortsatte herren till Söderjutland och hans melodiska stämma ljöd dämpad och innerlig, som en ur kryptan tonande gradual. Storsint gick vår stamfader Sven Estrids-son sin bana ut från jarladömet i Ranafylke till Lejres furstliga stol och ätten har icke vanslägtats sedan dess. Här vore det en i allo god politik att lyda hjertats röst. Ni har agat som herskare — må ni nu förlåta som landsfader.

— Nåd för riddar Gerda! bad jungfrun och sträckte armarne mot Erik.

— Ni svor mig till att jag egde begära hvad jag ville som lön för mitt bistånd under bondeslaget. Nu vågar jag åberopa detta löfte och beder äfven jag: hugfäst denna dag med en bragd, värdig sonen af Seier — benåda barndoms-
vännen!

Den lättörde konungen brast i tårar.

— Nog, nog! Illa stände mig an ett förhårdadt sinne och till last blefve det inför dens dombord, som manade till försoning icke sju utan sjuttio sinom sju gånger. Du är bättre än jag, Abel.

Och våren satt i fönsterkarmen och andades färsk bokdoft in i rummet, der de båda männen stodo i ett fast handslag. Det var en ljusluftig taffla med stämning af psalmsång i guds hus och vestanrodnad öfver fyllda lador i skördekväl-
len. Ingen anade då att denna frida bild blott ett år senare skulle bytas ut mot ett fruktansvärdt nattstycke: Erik, godtroget gästande Abel i Slesvig, fänglas på sin kammare och halshugges i en båt ute på floden nedanför slottet, hvarefter liket belägges med kedjor och sänkes i vattnet för att dock om två månader flyta upp att vittna till missgerningen, då ammans son, nu konung, på hostian svär sig fri från all delaktighet i brottet. Men brodermördaren stupade två år senare i ett slag mot frieserna och enligt folktron rider ännu hans fördömda ande nattetid öfver Söderjutlands slätter och man hör hans jagtkoppel gläfsa, när höststormarne flänga hedarne i längd.

Konungen lät nu tillkalla Erlandsson och Ingierd och föräldrarnes glädje vid att återfå sitt så bittert begråtna barn välbehållet behöfver ingen närmare skildring. De första frågorna rörde naturligt nog hennes försvinnande och hon dukade upp en historia om hur hon ämnat sig ned i staden i ett ärende, men blifvit gripen af några rusige stigmän och till häst bortförd. I närheten af Herivad befriades hon dock af en skara bönder och de vänliga munkarne gáfvo henne nödig omvårdnad, hvilken hon också tarfvat, enär hon råkat vricka foten, då hästen störtade med den bandit som höll henne. Att få något bud till slottet var under belägringen omöjligt och hon måste derfor invänta sitt tillfrisknande, hvarefter klosterfolket lånade henne en munkdrägt för att trygga hemfärden.

Och de gamle makarne lofvade gud för den lyckliga utgången.

Det föll sig i början icke så lätt att omstämma gilkeren till Gerdas förmån. Med denne skamlige förrädare, mente gubben, skulle hans hus ej ha någon beröring. Men Agda egde en stor makt öfver den bistre krigaren och nu i återseendets fröjd kunde han inte länge hålla stånd mot hennes böner. Och då konungen, den mest förorättade, förlät, hade Erlandsson ingen rimlig orsak att sätta sig på tvären vidare. Borgherrens gamla misstanke att hemliga kabaler vållat Eckars annars ofattliga handlingssätt styrktes genom dotterns vinkar om kyrkans egendomliga uppträdande och bidrog i viss mån att göra fadern mildare till sinnes mot riddaren.

Erik hade under tiden låtit pränta benådningsbrevet, enligt hvilket Eckar Olofsson Gerda återinsattes i alla sina förra rättigheter såsom dansk ädling och herre till Broby, tillförsäkrades om full kunglig förlåtelse och vänskap med evig glömska af det förflutna, allenast han ånyo svor kronan tro och huldhet. Monarken fogade härtill egenhändigt, att han hoppades i höstetid få dansa på sin käre härmans bröllop med Helsingborgs väna mö. Samtidigt afläts ett ilbud till biskop Ufö med underrättelse om benådningen och sonlig anhållan att också ecclesia måtte sticka hämnarens svärd i skidan.

Detta bröt Erlandssons ovilja och han omfamnade Agda, mumlande:

— Så gifve då helgonen ert hjonelag en lugn och solig dag efter den stormiga och mulna morgonen!

Hårdt satt det också till, innan jungfrun utverkat sig lof få sjelf delgifva riddaren hans upprättelse. Föräldrarne ville icke ånyo vedervåga dens lif, för hvilken de genomgått en så kvalfull tid. Ett bud kunde uträtta detta lika bra, menade de. Men i den punkten var Agda omedgörlig. Hon hade lofvat helgonen att ej hvila förrän den hon kär höll stod ren midt i samhället som fordom och det var hennes pligt att icke låta andra föra till slut hvad hon ensam påbörjat. Befallningsmannen måste erkänna ett sådant löftes okränkbarhet och inom sig gladdes han åt detta bevis på ett fullödigt Hvidelynne, denna orubbliga, envisa sträfvan att hänga i in i det sista och icke slå sig till ro för det allt syntes godt, utan arbeta på till dess allt verkligen var godt — ett karaktersdrag, som tydligt preciserades i ättens valspråk: till målet.

Hon hade ett skäl derjemte för sin åstundan att personligen hasta efter Eckar, nemligen sina öfverenskommelser med Unna, något som hon ej kunde anförtro en tredje. Trägen vinner och slutligen erhöll hon den önskade tillåtelsen, men måste dock lofva dröja hemma öfver natten. Trött och öfveranstängd som hon var fogade hon sig utan motstånd häruti.

Och der blef ett lysande gille på Helsingborgs hus den kvällen. Medvetandet om att ha gjort en god och rätt gerning försatte konungen i helgdagshumör och hertigen, som nu visste sig ha afvärijt den hotande stormen, utvecklade hela det chevalieriska galanteri, för hvilket han inom kvinnoverlden var så beryktad. Vinet flöt i strömmar och medan folket nere på borggården fröjdades vid öltunnorna åt den lustige gatulåtarens grofkorniga slagdängor knäppte truveren lutan i gobelinklädt höganloft och kvad eldiga strofver om Ivan lejonriddaren och Lancelot, de bragdrike hjeltarne från Arturs hof, männen kring runda bordet. Kärnan strålade i den stilla natten långt ut öfver land och haf och de i Helsingör sade menande att nu var synbart Erik åter herre i »Danmarks skönaste del», som Skåne redan tidigt benämndes.

Morgonen derpå höll framför slottstrappan en skara beridne knektar, som mellan sig förde en kvinnosadlad häst. Agda

hade nu lagt munkdrägten och var åter den älskliga stolts jungfru Johansdotter. Borgherren lyfte henne sjelf på hästryggen, under det han i barska ordalag gjorde karlarne ansvariga för deras fagra anförerska, medan fru Ingierd från smäckens öfversta steg tillvinkade henne ett moderligt: lycka till! och junkern på andra sidan springaren hastigt hviskade: jag har hållit mitt löfte — håll nu ert!

Hon nickade gladt förstående och uppmuntrande åt dem alla och så bar det i väg, i första hand att hemta Stig borta i Fleninge skogshemman och sedan vidare uppåt bygden att hinna honom, som smög skygga stråtar under bannets insegel.

XV.

Pengt Unnas irrfärder.

Högt höjde den tidens Engeltofta sina krenelerade torn öfver en sparsamt befolkad nejd och en i hissverk och på grofva jernkettingar hängande vindbrygga var den enda förbindelseleden mellan den yttre verlden och borgen, som omgafs af djupa vallgrafvar. Att gården blifvit befästad hade nog icke skett i onödan, ty Bjäre härads oroliga invånare voro ej att lita på och herrarne till Engeltofta egde inga ståndsbröder på vida sträckor att uppbuda, ifall allmogen företog ett plötsligt öfverfall mot godset. Man var följaktligen hänvisad till sina egna krafter och den dåtida egaren, Lage Nye, utvidgade och förbättrade äfven försvarsanstalterna ganska betydligt.

Detta i Barkåkra socken belägna herresäte nämnes första gången år 1230 i ett bref från erkebiskop Peder Saxesson till Lages far, kapitelväpnaren Ture Affridsson, hvilken ålades att å sin gård »Eggeletuffthe» mottaga och »ärligen bespisa och till ljuflig nattro beskärma den lärde och fromme stoltsherren i Bremen Eberhard.» Ture tyckes emellertid inte ha varit någon vidare belevvad karl, ty »vi känna oss högeligen skälfvande i fruktan för att du ånyo bär dig lunsigt åt, som din vana plär», tillade den bekymrade prelaten.

År 1290 hade konung Erik Glippings landsförvisade och fredlöse mördare i all hemlighet en sammankomst på Engeltofta hos Peder Urne och det var vid detta tillfälle den mot Eriks ätt fanatiskt hatfulle erkebiskopen Jens Grand yttrade

att »det var skada det nämnde konung ej 15 eller 16 år förut blifvit mördad, emedan han då ej lemnat någon afkomma efter sig».

I några hundra år innehades härpå godset af släkten Urne, Danmarks kanske äldsta adelsfamilj, och är från denna tid att anteckna det hemska blodsdrama, hvarom den skrifvelse talar, som erkebiskop Esger Juel år 1320 aflät till riddaren Lave Urne och hvaruti den sistnämnde kallas »kyrkans lydige Jefta» och erhåller den apostoliska välsignelsen, för det han »utan blods rinnande, som den alltförbarmande ecclesia icke utgjuta kan, och utan allt uppseende, som härvidlag endast skulle skada vår sak» förstått att rödja ur vägen »de två enda kvinnor, för hvilka vår mitra darrat och låg oss Engelatuoffthæ hårdt i tankarna helga korsets afton exaltacionis (då förmodligen mordgerningen efter order begicks), men nu äro vi glade, dig till berömmelse». Ingenting är närmare bekant om denna mystiska händelse eller om orsaken till kyrkofurstens fruktan för de båda kvinnorna. Af uttrycket Jefta i brevet har dock den slutsatsen dragits att ena eller kanske begge offren varit närmare eller fjärrare slägt med riddaren.

På 1620-talet öfvergick Engeltofta till ätten Kruse, af hvilken Nils Kruse innehade gården när Skåne 1658 blef svenskt och år 1666 sålde han det gamla fädernehemmet till borgmästaren Eggert Elers i Helsingborg, jemte andre borgmästaren Bengt Pijhl stadens rikaste män den tiden. Elers son, danske etatsrådet Johan Elers, måste emellertid för en fadrens pantförskrifning lemna godset, som inropades på auktion 1688 af sekreteraren Hans Pahl för 40,509 daler 24 öre silfvermynt. Han innehade säteriet till sin död 1708.

Första tiden efter Pahls fränfalle disponerades Engeltofta oskiftadt af hans åtta barn i första giftet och öfvertogs sedan på arrende af mågen ryttmästare Eberhardt. På 1720-talet uppstod tvist om godset med grefve David Frölich, gift med en af Pahls döttrar af andra giftet och efter en långvarig rättegång tillerkändes han egendomen. Hans son och arfvinge, grefve Bengt Frölich, dog 1781, då dennes son David tillöste sig gården af sina systrar, men sålde den 1784 till öfverste Rudolf Stjernsvärd, hvilken före sitt adlande hette Ahlberg.

Det berättas att han på konung Adolf Fredriks önskan tog namnet Stjernsvärd till minne af att han vid Laholm en gång räddat drottningens lif. Hästarne för hennes vagn skenade nämligen och kusken kastades af, men Ahlberg sprängde fram och gaf med svärdet de båda förlöparne sådana »stjernsmällar» att de stupade, hvarigenom vagnen stannades.

Han dog 1793 och ärfdes af sonen, den i skånska landtbrukets historia så berömde ryttmästaren Carl Gustaf Stjernsvärd, hvilken efter Rutger Macleans på Svaneholm föredöme införde det skotska åkerbrukssättet vid Engeltofta, afskaffade det obestämda hofveriet, indelade säteriet i farmer och upp-dref gårdens afkastning från 700 till 7,000 tunnor säd. Godset blef det med hänsyn till skötseln förnämsta i Skåne. Emel-lertid tillstötte olyckor, den dugande mannen kom på obestånd och egendomen såldes år 1819 till Carl XIV Johan med inventarier för 400,000 rdr banko — då Stjernsvärd tillträdde vär-derades den till 40,000 rdr riksgäld.

Den framsynte agronomens verk förstördes snart af okloke förvaltare. Efter konungens död såldes sätesgården till borg-mästaren Johan Ödmansson i Landskrona och landssekreteraren Carl Hahne i Halmstad för 266,666 rdr 32 sk. banko. Den förre utlöste snart den senare och Stjernsvärds skapelse erhöll åter sin väl förtjenta vård, liksom äfven sedermera i bröderna härardshöfding R. Ödmanssons och professor C. Ödmanssons ego. Nu innehafves godset af aktiebolaget Jersey ladugårdar.

Engeltofta har en gång sträckt sig genom Barkåkra och Hjernarps socknar från Skelderviken till gränsen af Halland, men denna egovidd är betydligt reducerad.

Antagligen var det icke heller öfver så ansenliga områden han hade att befalla, den unge herren Lage Nye, ty medel-tidens adliga bol innefattade efter våra förhållanden små are-aler, men detta hindrade honom ej från att vara en mycket förmögen man, enär hans far i all sin »lunsighet» dock för-stått konsten att hålla på styfvern.

Lage lefde en rik ädlings glada, obekymrade lif och höll sig ifrån politiken, för hvilken han inte hade någon lust. Likaså tilltalade honom hofflifvet illa och efter en enskild tvist med konung Erik flera år förut stodo de på spänd fot med

hvarandra, så att han ej behöfde frukta för några inviter till Roskilde. Han skulle nog haft håg att i striden om plogskatten öppet taga böndernas parti, men aktningen för hans gamle förmyndare, riksrådet Lille på Tomarp, dikterade hans beslut att ställa sig passiv. Och så drog han i gengäld på skytte i sina stora skogar från morgon till kväll, ty han var en passionerad jägare.

Nu höll han som bäst en föreläsning ute på gårdsplanen för sin falkenerare, på samma gång han gaf denne ett rapp af ridspöet allt emellanåt.

— Din gemene hund! gormade borgherren och hans käcka ungdomliga ansigte blossade af ilska. Kallar du detta falkdressyr? Sankt Hubertus vete att jag aldrig varit med om eländigare jagt än gårdagens. Den usla fågeln kan ju inte ståndflyga en gång, lika litet som han lyder lockpipan. I stället för att hugga efter villebrådets ögon sätter det dumma kräket sig i ett träd och skriker.

— Nädig herre, stammade falkskötaren, detta skulle likväl vara af bästa kullen vid Heljarps falkläge. Alla de öfriga af årsstammen hade junker Kristoffer tagit, när jag kom dit.

— Ja, är du inte sämre än ett kreatur, som jag alltid sagt! Gå aldrig i kyrkan mer, ditt själlösa lif, ty får skaparen se dig skäms han ögonen ur sig! — Du skulle naturligtvis ha tvingat falklägermannen att skaffa fåglarne från junkern, då karlen är handfästad leverera mig hela förårets kläckning.

— Hertigen lär ha våldgästtat läget och röfvat redena utan tillstånd.

— Snack, snack! Nu skall du få ditt rede i källaren en åtta dagar eller så. Klokare blir du väl ej derigenom, men — —.

En hornsinal från vakten i porttornet tillkännagaf, att någon främmande nalkades borgen och strax derefter anmäldes att en väpnare önskade tala med Nye i ett angeläget ärende.

Nyfiken gaf den unge ädlingen befallning att besökaren skulle ledsagas upp i dagligkammaren. Ofta kommo icke bud-sändningar till Engeltofta, hvadan hvarje sådant afbrott i en-

formigheten helsades med glädje. Det var ändå alltid en fläkt utifrån den stora världen, om hvars göranden och låtanden man der uppe i det undangömda Bjäre i vanliga fall erhöi sena och ofullständiga meddelanden. För den stackars falke-neraren kom detta synnerligen lägligt, ty husbondens förargelse öfver den mindre lyckade jagten lade sig ögonblickligt och syndaren slapp undan all vidare bestraffning.

Pengt Unna hade nu aflagt broder Tomas kåpa, som endast hindrade hans rörelser och dessutom var ett obehöfligt skydd i en landsända, dit ej några ströfvande knektar dristade sig och der Eckar Gerdas färger ingenting riskerade. Han såg sig spejande omkring i rummet, medan han väntade, och frapperades öfver den ytterliga enkelhet, som rådde i inredningen. Icke ett spår till förfining syntes; allt var massivt och klumpigt, i en rå sockenstil, från den på bordet stående masurknotiga ölstånkan med dess tjocka, illa arbetade kopparlock till de väggfasta, blott med yxan lösligt afputsade ekbänkarne. Visserligen rådde ingen lyx på Broby, men väpnaren kunde dock icke underlåta anställa jemförelser, som ej utföllo till favör för Engeltöfta.

Nyes hem var emellertid hvarken bättre eller sämre inredt än mängden af adelsgårdar den tiden. Ädlingarne kände i allmänhet intet behof efter hemtrefnad. Några dem passande inbegripna funnos ej, då de icke kunde läsa och skriva och hela deras uppfostran gått i krigisk riktning samt afsedd att låta jagt och ridderliga idrotter utfylla pauserna mellan bataljerna. Visade sig någonstädes en ansats till komfort var det i så fall husfruns förtjenst, men hos ungarlar, sådana som Nye, påträffades dylikt sällan. De voro ju också endast hemma medan de åto och sofvo samt då de gáfvo gästbud, vid hvilka sistnämnda tillfällen alla annars noga förvarade skatter af duktyg och silfver kommo i dagen, då för det mesta i sådan myckenhet, att det hela smakade af barbarisk prakt.

Pengts betraktelser afbrötos genom borgherrens inträde.

— Nå, unge man, sade denne fryntligt, hvem har sändt dig, och hvad har du att mäla?

— Som I torden finna, herre, är jag väpnare hos riddar Gerda på Broby.

— Ja, guds död, verkligen! Det gick galet för honom — höfveln, att man inte var med! Hur tager han saken nu?

— Derom vet jag ingenting, ty vi skildes innan han drog ut med bondehären. Mig gafs budskickningar att verkställa och omständigheter gjorde att vi sedan icke råkats, men sport har jag att han blifvit både bannlyst och landsförvisad.

— Åh — åh —! Det der har en käring inbillat dig, pojke! Fågelfri — måhända, ty kung Plogpenning är naturligtvis etter rasande, men lyst i bann — den fromme kapitelmannen, bispens väl tillgifnaste anhängare bland det skånska ridderskapet — omöjligt!

— Sant är det dock, ty jag hörde det för en stund sedan af två landtmän, hvilka varit närvarande i Broby kyrka, der den snygga handlingen upplästes — och det till på köpet af riddarens egen bror!

— Af — Volmar — prelatpräntaren?

— Just han.

— Ett fandens spel, ett fandens spel!

— Här äro så onda ränker smidda, herre Nye, att ingen med hjerta i bröstet, vare han sedan kristen eller hedning, kan neka sin hjälp till att frälsa min husbonde.

— Tyckes mig din ordan sannfärdig. Då klerkerna kunna — ah, detta luktar ju nidingsid vidan väg! Vet du ej hvar Gerda träffas?

— Hören mig, nådig herre. Vi äro två som efter bästa förmåga arbeta på härmannens räddning. Den andre har dragit till Helsingborg för att om möjligt söka omstämman konungens sinne, men i händelse detta icke lyckas skall jag i Båstad eller Torekow förhyra ett fartyg och dermed möta i Luntertun, dit min bundsförvant genom utsända kunskapare bringar riddaren och föra vi honom så ur hans fienders klor till Norge. Duger icke den planen?

— Låter åtminstone utförbar, men — hvem är din stallbroder, som så der käckt vågar sig åstad att ruska på getingboet?

— Nu äro vi der. I insen nog att min del i företaget kräfver penningar och då vi för tillfället icke hade några, fick jag anvisning på eder under utsago att ni säkert ej skulle

vägra stå mig bi för dens skull, hvares namn finnes ristadt i detta krucifix.

Unna framtog Kristusbilden och räckte den åt adelsmannen, hvilken knappt kastat en blick på namnet förrän han upprörd utbrast:

— Agda! Gilkerens dotter!

— Ja.

— Underbart — och jag drömde om henne på morgonsidan! — Hm, hm! — De äro ju trobundna vid hvarandra, Eckar och hon?

— De voro det, svarade Pengt doft och hans mörka ögon blefvo svarta som skuggorna en fullmånenatt i Januari.

— Ej värdt funderan då att hon vill undsätta sin hjertans kär och håller jag icke otroligt att hon kan lyckas hos Erik, ty den tösen är ihärdig som synden, bara hon väl kommer i farten. Rätt räknade hon på mig.

Nye gick in i ett angränsande rum och kom snart åter med en af mynt späckad skinnpung, som han lemnade väpnaren.

— Se här — detta vet jag räcker godt till — idel lübska penningar, som kustborna helst lida. Men troligt får du ingen båt förrän i Torekow, der fiskarflottorna nu ligga samlade. — Så, att jungfrun ändå tänkte på lekkamraten från många, många dagar i sol och löje! Signe henne helgonen!

— Utan edert bistånd hade jag stått mig slätt.

— Du nämnde att hon ernade sig till Helsingborg — hvar har hon då varit och hur ha ni råkats?

— Ack, nådig herre, af giller och arga fukter ligga sedan lång tid alla deras banor snärjda som älska riddaren och för knapp är mig stunden att reda eder denna härfvan. Jag må nu fortsätta färden, ty hvarje minut är dyrbar, helst sedan Volmar Gerda kommit på trakten.

— Men veten I ej det ringaste åt hvilket håll Eckar begifvit sig så — —

— Han rycktes med af de flyende bönderna norrut och fortsätter säkerligen vidare i samma riktning, ty här går han ju jemförelsevis tryggast. Förmodligen döljer han sig i någon gård medan värsta stormen rasar ut, hvilket han också kan

göra med lugn, emedan ingen bonde finnes i Skånes land som skulle vilja förråda Brobyhjelten.

Säteriets egare satt i djupa tankar och fingrade på krucifixet.

— Det måtte dock kännas ljuft att vara så innerligt älskad af en kvinna, sade Lage halfhögt. Vid alla gifta helgon! Jag blir led på detta lif och skaffar mig, jag ock, ett brud-sängstrånande vif. — Nå för djefvulen, hvad betyder det här?

Han hade, utan att veta det, vidrört den i korset anbragta hemliga fjedern och Josse klensmeds mästerstycke fungerade med osviklig precision. I ett nu flög bilden i sär och då solen i samma ögonblick kastade en knippa blänkande strålar in i kammaren flammade Svantevits olyckssejdande klenod i hexbålslågor och runorna: »Jag är lyckan i Vendens land» glittrade som guldet på död mans vårdar, när klar dag som-markvällas öfver en kyrkogård.

Med ett vildkattshopp störtade Pengt Unna fram till bordet. Ögonen trängde ut ur sina hålor och bröstet arbetade våldsamt, i flämtande ryck, likt en i kamp med sjöodöden kip-pande menniska. Hans händer darrade då han ryckte till sig krucifixet och Jumalas i Zernebogs vinter stelnade blodstår skimrade, emot honom med glansen af en slagen folkstams blickar, när förlossaren står på fäderneslandets berg i morgo-nens första ljus och alrunar om att allt sedan fordom i ruiner fallet skall resas upp, herrligare än någonsin förr.

Väpnarens beteende förbluffade Nye mera än upptäckten af Kristusbildens lönlige inrättning och han uttalade också sin mening i ett halft kärft, halft medlidsamt:

— Vårskottet har gjort dig spritt bindtokig, pojke!

Men Unna hvarken hörde eller såg, han bara skyndade att försäkra sig om Gerdas underliga morgongåfva, hvarefter han i största hast lemnade Engeltofta, för att i raskt sträck ila genom Förslöfs och Grefvie socknar upp till den lilla fiske-platsen Båstad.

Adelsmannen stirrade efter honom så länge han kunde skymtas.

— Inte var det någon bedragare, så mycket är då säkert, men fandan hade han i kroppen likväl och kommer han sådan

inför torekowarne så slänga de pojkstackaren burdus i den stora sillsumpen och det utan både ave och pater noster.

En liten oredig klunga af små hus, hopgyttrade inom en krans af mera solidt byggda bondgårdar, ett oansenligt träkapell med en hufvudlös madonnabild som sin största märkvärdighet, en rad ruckliga garnbodas utefter stranden och öfver det hela en från lukt af ruttnande fisklemningar — så tedde sig 1200-talets Båstad, en blygsam begynnelse till det kraftiga samhälle, som i 15:de seklet uppförde sitt ännu kvarstående, imponerande tempel, hade råd och två borgmästare, räknades i rang närmast Helsingborg och erlade nära nog lika stor skatt som nämnda stad. Men glansdagarne varade icke så länge, platsen sjönk åter ned till sin förra obetydlighet, blef hvad då benämndes »fläck» och det har först varit vår tid förbehållet att ånyo göra Båstad uppmärksammadt, nu såsom en behaglig sommarort.

Pengt hade vid ankomsten till fiskläget fullständigt återvunnit herraväldet öfver sig sjelf, om också ögonens ovanligt färgrika skimmer skvallrade om att en eld glödde i djupet. Han stannade och drog andan, under det blicken halkade längs efter den fina söm i fjerran, som tycktes sammanhålla himmel och jord. Närmare land kvarlåg ännu ett envist isband, men der utanför ryckte verldsvågorna fram i långa, jemna led, hjälmarnes hvita plymer fladdrade från Skånes strand till Hallands och den jordbereste vestanblåsten sprang öfver de gungande gröna vattnen med hufvudet uppe bland flockiga, kopparröda skyar, oafbrutet stötande i jättehornet sin skapelsegamla, fåtoniga fältmarsch.

Och Eckar Gerdas unge sven skärskådade med dystert allvar det honom anförtrödda korset.

— I vinda banor skola människorna till måls gå, sade han fundersamt. Hvad man tycker sig se till höger finnes i verkligheten till venster och tvärtom. De evige ha lärt oss beräkningens konst, för att vi skulle ega något att förlusta oss med den korta soltimmen ofvanpå grafven — vilja de begagna oss som verktyg måste vi ändå dansa efter deras pipa och alla våra kloka planer hånskratta oss till sist midt i ansigtet. Minst tänkte jag väl nu att mitt ena stora mål var

hunnet — mitt ena — mitt enda, ty det andra —? Ett fä-
vitskt hjertelock, ett skuggors bedrägliga spel, en het dröm
om i kärlek rodnande kind, lutad mot en ljus riddares svala
axelplåt — osanning, osanning! Vare sig jag vinner detta
mål eller inte blir det till min olycka. Och likväl måste jag
hålla ut.

Stranden fram kom en gammal fiskargubbe, som nyfiket
bespejade den främmande ynglingen. Det var minsann icke
alla dagar utombys ansigten uppenbarade sig i Båstad.

— Hallå, hallå, hojtade väpnaren. Hvar bor lägets ålder-
man, far?

— I den stugan der tätt under sandknallen.

— Är han hemma, tror ni?

— Nej men är han ej.

— Hur skall jag kunna träffa honom då?

— Går väl för sig, tänker jag, om du har ett nödigt
skickebud.

— Mycket viktigt, förstår ni.

— Från hvem?

— Ja, det säger jag bara för honom.

— Så säg då, eftersom jag är åldermannen.

— Hååå! — Finns ingen enda båt hemma i läget?

— Jo vars hvad det finns — tio eller tolf stycken, efter
som mig hugas.

— Här syns ju inte en reling?

— Tacka för det, när de ligga på flera famnars vatten än
här, än der ute i viken.

— Stå icke och gäckas, gubbe, vid allvarsfullt tal, röt
Unna förargad till, ty jag hugger ned dig på stället! Svara
rakt fram på öppna frågor.

— Åh, inte skrämmer du mig, din tuppkyckling, snäste
den gamle tvärviggen. Gif du i stället rent besked om hvems
ärenden du går, så ger det sig sedan hur svaren komma att
lyda.

— I kännen Engeltoftaherren?

— Hvad rör dig honom? Han är ingen af Plogpenning's
kreatur!

— Hvem har påstått det?

— Drager du icke den snikne psalmsjungare-Eriks färger?

— Åh, hamna i häcklefjäll, ålderman! Tager ni mig för en kunglig väpnare?

— Jag har två gånger stått i härnad under den väldige drotten Volmar — som Knut helig och alla englar förluste i paradiset! — först i Revalslaget, då danebrogen sväfvade ned från himmelen och derpå i de stora sorgernas dag vid Bornhöft och aldrig viker ur mitt minne den oförgätlige herrens hvita och röda fantecken.

— Hvitt och rött, ja — men skönjen I ej derjemte det gröna inslaget i mitt fjäderspänne och de gröna tvärränderna i libbältet? Blott en enda ädling i hela Danmark fejdar under det hvita, röda och gröna standaret.

Gubben steg närmare och synade Pengt uppmärksamt från topp till tå, lade så båda händerna på hans axlar och såg honom forskande i ögonen.

— Menar du den jag menar, gosse, då bär du dig sjelf ovetande hvita vingar, ty en hvar som troget och ärligt tjänar honom har permebref på saligheten så visst rättvisan bor deruppe och orättvisan här nere.

— Och ändå ha den himmelska rättvisans ombud kastat honom i yttersta mörkret, sade Unna bittert.

— Der blir han inte länge, efter som gud är förmer än presterna. Men kom du med mig hem. Nu förstå vi hvarandra och du kan tala öppet. Gäller det något till riddar Gerdas fromma, så vilja vi göra allt, ty han har gjort allt för oss.

Väpnaren fattade nu orsaken till den gamle åldermannens föregående afvoghhet och insåg att här gagnade bäst öppet spel. Också omtalade han oförbehållsamt sitt ärende och den andre hörde begrundande på.

— Detta förer du nog igenom som en kavat sven och ledt var att vi icke ega en enda skuta i hemvattnet, då saken genast kunnat ordnas, men alla de våra ligga under Torekow för samling till storfisket.

— Så må jag förfoga mig dit.

— Spörj efter Peter Hune — det är en duktig karl och hans båt den bästa vid hela läget. Men se dig noga kring, ty möjligt är att konungens fiskekräfvare redan kommit till platsen för att passa på kronans fångstpart — de äro såsom rofhungriga lon kring en åtel, desse vråkige skattesnokare. Ej vet jag hvilken i år bestrider den sysslan — i fjor var det Globen till Svenstorp, men han aktar sig väl trampa Bjäre mark efter hvad här skedde på tinget, när han kom och budade om plogskatten. Emellertid äro de lika goda allihop och du blefve en rar pris, hvarigenom Gerda kunde uppsåras. Der finnes ju alltid 200 mark att förtjena.

Ännu en stund dröjde Pengt i samspråk med den välmenande fiskaren. Samtidigt kom en forman från Houf körande förbi, efter att ha varit till Östra Karup med ett varulass och af detta lägliga tillfälle begagnade sig väpnaren att få skjuts åtminstone ett stycke till vägs.

Under tystnad färdades de framåt. Unna hade hufvudet fullt af mångahanda tankar och körsvennen erhöll så knapphändiga svar på sina frågor att han snart förargad teg och i stället manade hästen till raskare fart för att fortast möjligt bli kvitt den trumpna resenären. Nu voro alla samtal totalt omöjliga, ty den otypliga kärran med sina osmorda axlar skramlade och gnällde öfverljudt, der den haltade fram utefter den gropiga, på halsbrytande backar och korkskrufformiga lider rika stråkläden och väpnaren såg med glädje Houfs kyrka skymta allt närmare. Der skulle formannen taga af mot Vestra Karup och Pengt rätade under en lättnadens suck sina sönderskakade lemmar, inom sig förargad öfver att han icke gått vägstycket i stället. Så fortsatte han i sakta mak mot Torekow, medan solen letade sig ned i vester mellan Arilds-portar och Burdushallar och hela nejden dallrade i ett skarlakansrödt ljus, utom i skrefvorna, der kramtöiga vinterminnen glänste grådaskigt hvita mot granitväggarnes bruna ljungklängen.

Torekows fiskläge är lika vanlottadt på historiska data som Båstad, men sägnen har åtminstone här fått ett rum med.

På Stubbarps gård i Kullasöcken Brunnby lefde fordom-tima en rik enka, fru Helena, som hade två barn, Aril och Tore. Hon gifte om sig med en ansedd man i landet, herr David, hvilken lofvat att bli en god fader för barnen. I grund och botten hatade han dem emellertid, ehuru han dolde detta under ett lismande yttre. För att, som han sade, bereda deras lycka skickades de utrikes, men David aftalade med skepparen, att denne, när de kommit ut på hafvet, skulle antända i fartygets botten gömda stenkol och sedan sjelf jemte besättningen rädda sig i lillbåten. Så skedde också. När bröderna märkte hettan störtade de sig båda i vattnet, men omkommo, och vågorna kastade deras lik i land på hvar sin sida af Skelderviken, der sedan modern påträffade dem och uppförde till de käras minne två kapell, hvilka fingo namn efter sönerna. Så uppstodo de båda fisklägena Arild och Torekow.

Någon framtid att tala om gick aldrig Torekow till möte och det af konung Magnus den 18 Maj 1344 utfärdade skyddsbrevet för platsen mäktade icke göra den till mera än den förut var: ett fattigt och obetydligt samhälle, bebodt af ett rätt och ännu långt in i medeltiden nära nog hedniskt fiskarfolk.

Invånarnes låga ståndpunkt i sedligt hänseende framlyser bäst i den sorgliga ryktbarhet Torekow så småningom vann såsom ett alla strandröfvares högkvarter, der man genom falsk belysning lockade seglare till skeppsbrott för att sedan rövva lasten. Vintern 1363, då den mäktiga hansan, för att hämnas Valdemar Atterdags bekanta plundringståg till Visby två år förut, med en flotta under befäl af Lübecks borgmästare Johan Vittenberg och grefve Gerts af Holstein äldste son, nordens främste chevalier, den äfventyrlige Jern-Henrik anföll Danmark och Skåne var det på ett hår när att befälhafvarnes skepp genom Torekowfolkets svek gått förloradt. Också svor Jern-Henrik att komma tillbaka och af Bjäre »göra öde fåbygd allt intill domarens dag», ehuru omständigheterna sedermera hindrade löftets infriande.

Denna kustbornas nesliga handtering väckte slutligen sådan skandal, att kyrkan såg sig föranlåten uppträda i frågan

och år 1453 skref erkebiskop Tuve ett skarpt bref till Bjäre härads strandbyggare, sedan Carl VIII Knutsson vid ett infall i Skåne bränt hela trakten, »att denna olycka var en himmelns straffdom öfver deras mordiska och bestialiska strandröfvareyrke och att, om de icke upphörde dermed, skulle de samt och synnerligen få pust och osläckelig ve i den evige arffiendens yppersta plågokammare».

Och så kämpades från tid till tid fiskarelivets farofulla dust med hafvet för existensen. Djupet tog gång på gång sin tribut och vräkte sedan hånande sina stelnade offer upp framför kojornas dörrar — men nästa dag stack son i kallt trots ut på samma väglösa vidder, der fader bleknat under iden. Fatalismen är en ödslig lära, men den inbesparar åtminstone en massa onödigt grubbel.

På en i öster mörk och i vester ljus himmel glittrade redan några stjernor när Unna äntligen nådde fram till Torekow.

Der var allt lif och rörlighet. En lång rad af farkoster lågo förtöjda i hamnen och männen kommo och gingo om hvarandra i trygg sjömanslunk, der man ej sysslade med iordningställande af redskapen. Väpnaren vände sig till en af karlarne och frågade hvar fiskaren Peter Hune från Båstad kunde träffas.

— Hm — han har gått in i den stugan för att samorda med —

En kamrat ropade honom an och meningen blef aldrig fullbordad.

Pengt förfogade sig dit han blifvit visad. Kommen utanför dörren hördes röster tala derinne och han klef oförskräckt på. Men hur modig ynglingen än var klack det dock till i bröstet, när mannen vid fönstret vände sig om. I vårvällens bleka dager stod framför honom Abels följeslagare vid besöket i »Drottning Dagmars» gillesstuga, herren till Krapperup, Ove Krognos, af konungen utnämnd till fiskefogde för året.

Nu först erinrade sig Unna den gamle åldermannens varning, som han till sin egen skada alldeles slagit i glömska. Om han ändå bibehållit munkkåpan? Nu förrådde dräkten

honom och stallmästarens både öfverraskade och förskräckta min sade också, att han igenkände besökaren.

— Nämnde icke hertigen, mumlade han bestört, att han oskadliggjort den der pojkspolingen, sedan det mystiska företaget misslyckats? Och så står han här lifslevande! Hvar kommer du ifrån? tillade han högt.

— Väl ringa sak om I veten det eller ej, svarade väpnaren kärft. Vid tanken på hur denne man villigt lät låna sig till hvilken lumpen handling som helst greps Pengt af harm och förakt, något som han heller inte gjorde sig möda att dölja.

— Hvad ämnar du beställa här?

— Angår eder icke heller.

— Jaså, du talar ur den tonen! Åh, jag skall nog göra dig mjuk, min gosse. Efter du stryker omkring här, så får man väl antaga, att din upproriske husbonde ej är långt borta och honom skulle jag gerna vilja träffa.

— Synes det mig förr vara de 200 mark I åstunden träffa.

— Styr din tunga, ty — vid afgrunden! jag sliter den annars ur halsen på dig! röt Krognos ursinnig. Binden denna förrädare till händer och fötter, beordrade han ett par inkallade knektar, och kasten honom ut i garnboden öfver natten. I morgon skola vi ytterligare talas vid.

Och så fann sig Pengt i en hastig vändning liggande på en bänk ute i en mörk skrub, omgifven af not och nät. Alldeles invid hans hufvud var en fyrkantig glugg på väggen, genom hvilken han kunde se ut i det fria.

Väpnaren rasade öfver sitt missöde. Minst fruktade han för sig sjelf, ty hittills hade han redt sig godt ur hvarje klämma och betviflade icke att äfven denna fatalitet skulle få en lycklig utgång. Men händelsen kunde alldeles omintetgöra Gerdas räddning. Om Agdas försök blef utan resultat berodde riddarens ve och väl på en hastig flykt sjöledes — och om då Pengt ej mötte med skeppet, som aftaladt var, stode det i vida fältet huruvida den förföljde mäktade komma undan in på svensk mark, helst som brodern, hans tydligtvis hätskaste fiende, snokade kring i trakten.

Den nitiske tjenaren kallsvettades och ur skuggorna fram-trollade hans upphetsade fantasi hemska skräcksyner. Han såg härmannen undergå den fågelfries och bannlystes vanliga straff i Danmark: att stoppas i spiktunnan — han hörde hur denna rullade utför backarne nedom Helsingborgs hus, först helt sakta, sedan så småningom ökande farten, till dess den slutligen tog famnslånga hopp från kulle till kulle, under det blodet af den sönderhackade köttmassan derinne sipprade fram mellan stäfverna — och vid bödelns sida dröjde en prest med Gerdadraget öfver den smala, bleka pannan, lyssnande i framåtlutad ställning till afrättningsklockans dystra klämtan! Ah, han hade varit med en gång förr om slik rolighet, den prelaten! — Men bakom honom kommo kristendomens herdar slingrande i en lång rad, lik en huggorm i kräl, och de jublade till hymners och gudeliga visors melodier, hvar i sin stad: Herre, se min rättvisa, se hur jag leder dem alla! — Och ytterst stod svarte fanden och hoppade och skrek: Herre, se min rättvisa, se hur jag tager dem alla!

Aftonen vek undan för natten, ekot af tillvarons slit och äflan förlorade sig i sömn och tystnad och öfver det småkrusiga hafvet ritade månen ett ändlöst silfverstreck.

Då stannade två män utanför gluggen. De förde ett hviskande samtal, men hvarje ord inträngde tydligt till vapnaren.

— Vi ha en fördömd otur så fort vi hamna under Skånelandet. Här är ju fisket alldeles försejadt.

— Den höge Podaga hatar detta korsbedjande folk och skulle säkert sända oss mångt ondt väder, om vi sjelfmant sökt de döptes stränder. Men nu äro vi lyckligtvis vind-drifna hit.

— Lockas mig starkt att slå någon skånsk kristen ihjel, till åkallan för Svantevit, så att Arkonas mäktige gud skyddar avarernas khan och hans dotter, der de smyga bland våra förtryckares bol i letan efter stanitia.

— En stor vendertanke, Mistrov.

Med stigande förvåning hade Unna lyssnat till männens ordan. När de så tego ett ögonblick böjde han sig framåt och sade med lågmäld, men klar stämma:

— Gånge öfver mitt hufvud all dom som Svantevit fällt sedan det fjerran månni, då Zernebog gick med synden på Nifgals vatten in i Luidas gonta — om jag sviker då det gäller bringa lyckan åter till Vendens land!

Skräckslagna tumlade karlarne flera steg baklänges och stirrade på det bleka ansigtet i gluggen.

— Den eden kan endast Rano svära, stammade Mistrov.

— Eller hans dotter. Kommen in, rüger!

Dörren var utifrån blott stängd med en trärigel, hvadan de båda vendiske fiskarena utan möda kunde besöka fången.

— Skär af mina band, sade denne i befallande ton. Derpå ställde han sig midt i månskënet.

— I minnens linden, Svantevits lind, I minnens offerstenen, Svantevits offersten! Dömd i olycka vare den dag då vårt folk glömmet Oan af Julin, då man i Rügens stugor talar liknöjdt om avarerfurstens gerning! Vi voro två som drogo ut att söka Arkonagudens pannsmycke, men den ene föll — och manligare än han gick aldrig någon dråplig hjelte ur tiden! Nu står jag allena åter.

— Olga af Avarien, mumlade männen och föllo vördnadsfullt på knä för den unga furstinnan.

— Och jag kommer till mitt land med seger och sol, ty stanitia är funnen. Klenoden har vållat ve och vände i hvar mans hand och skall nu genom mig, den rena kvinnan, hämnas de stora oförrätter som tillfogats Venden under 80 år. Förstån I så Ratopolks disa?

— Jag ledde Oan till Arkonamötet, svarade Mistrov, och har icke förgätit ett enda ord af hvad der yttrades. Klarligt ser jag nu att gudarne styra allt till det bästa.

— Ären I redo att genast segla härifrån?

— Vinden har nyss vändt sig på gynnande streck, natten är månlyst och intet hindrar färden.

— Sätt då först kursen ned mot Luntertun, ty jag har ett värf att fylla der. Tror ni er om att sedan, ifall så påfordras, kunna göra ett slag uppåt nordkusten?

— Skeppet är godt och proviant ha vi öfvernog. Med dig stiger lyckan ombord, herskarinna. Befall blott kosan och rodret lyder.

— Kom!

— Men — men — fogden som kastade dig i detta hundehål — borde han inte näpsas?

— Låt det vara, Mistrov. Den uslingen får nog förr eller senare sin skäppa mätt full ändå.

— Så skolen I få edra mätta till råga genast, röt det argt till från dörren. Krognos hade icke kunnat sofva och därför tagit sig en nattlig rund, hvarunder han observerade att något ovanligt stod på inne i garnboden och smög sig dit. Men han fick ej länge njuta af den förvirring som hans oförmodade uppträdande i förstone orsakade, ty Mistrov sansade sig snabbt och tilldelade hertig Abels gunstling ett så kraftigt klubbslag i hufvudet, att kronans fiskekräfvare utan ett ljud störtade afsvimmad till golfvet.

Fiskaren tittade försigtigt ut, men ingenting misstänkt hvarken hördes eller syntes. Så drog han upp sin knif och föll på knä bredvid den sanslöse.

— Nej, nej, ropade Olga ifrigt, du får inte döda honom!

— Aldrig tänkt det heller — bara märka honom ett tag, enligt vår gamla plägsed.

Och med två raska snitt skar han örönen af stallmästaren — ett uråldrigt bruk bland vänderna, som tillämpades mot alla i deras händer fallna fiender, hvilka de af en eller annan orsak icke aflifvade.

Den sålunda ramponerade herren till Krapperup blef efter denna natt en för världen död man. En dylik stympning ansågs nemligen då för tiden så skymflig, att man undvek den misshandlade som om han varit en spetälsk. Alla Ove Krognos äregiriga drömmar grusades obarmhertigt, och han måste framlefva sina återstående dagar på sitt gods lik en lifstidsfånge, dygnet om rufvande öfver sitt bittra öde, gnatig och ondskefull, en börda för sig och sin omgifning, hatad både i lifvet och i döden.

Men på sina landsmäns skeppsdäck satt vojvod Olga af Venden och såg sina skiftande minnen hoppa öfver vågornas kammar, medan Torekow och Väderön sveptes i dimmor och försvunno. Mycket svårt och farligt hade hon pröfvat under sin förklädnadstid, men som ett par vänliga stjernor lyste

genom töcknet två troskyldiga, blåa ögon emot henne. Aldrig skulle hon få i kärlek famna sin hjertevän, aldrig skulle hedenmö kysshelsas af kristen riddare — gudar och människor stodo ju emellan dem! Och likväl var drömmen om honom henne så innerligt dyrbar, den enda blomman i det fång af tistlar, som bjudits henne inom de nattvardsgångnes råmärken. Så tänkte hon sjunga sin älskogs vemodiga visa i Vinetas björkhagar, under Demins aspar — så — och så — och så —.

Vineta och Demin! Ah — hennes ögon strålade och handen klämdes hårdt om krucifixet. »Du är khan af Avarien — du blir vojvod öfver Venden», hade det sagts Rano — och hon var hans arfvinge. Hur väl mindes hon icke Julina Oans ord: »Avarernas krona är öppen och kantad med trä, men hela Vendens kungliga tiara af drifvet silfver och sluten som Triglavs hand». Nu bar hon fädernerikets stora framtid i väpnarkappan och till lön skulle makten, äran och herrligheten bli hennes och ett helt slägte i tillbedjan böja sig för sin största kvinna.

Men genom hennes fadersärfda, högtflygande sinne for hämndens blodstrimmiga tanke och hon hviskade dystert:

— Din död skall ock bli sonad, avarerfurste — jag håller min ed!

Då gick månen i moln och aflägset nödskrek en vilsen stormfågel öfver de svarta djupen.

XVI.

Riddar Gerdas morgongåfva.

I färjekarlens stuga på norra stranden af Rönneå var en duktig brasa uppgjord, ty vårkvällen kändes kylig efter det snöblandade regn, som fallit under eftermiddagen. En ensam man hade nyss blifvit påmad öfver och vred sig nu välbehagligt framför elden, för att på alla sidor tillgodogöra sig värmen, medan hans reskappa hängde till torkning öfver en bänk. Klädseln förrådde det andliga ståndet och tonsuren att han var prestvigd. Tydligt hade man dock icke här att göra med en vanlig landsprelat, dertill var kaftanen af för fint tyg och dessutom vittnade det silfversydda biskopskorset att han tjänstgjorde vid kapitlet.

— Dristar jag mig spörja om det var ni, som lyste riddar Gerda i bann i Broby kyrka? frågade färjaren skyggt, der han satt och vägde på en trebening långt borta i stugan.

Den tilltalade mötte med en annan fråga.

— Vet du om han passerat här förbi?

— Jag känner icke härmannen och efter slaget strömmade så mycket folk hit för att forslas öfver, att alla våra karlar måste ut med båtarne. Längre upp åt ån ligger i öfrigt isen än och är mig sagdt att många der gingo öfver.

— Nämnvärdt stycke kan han dock ej gerna ha hunnit, mumlade den andre, ty han är tvungen smyga försigtigt, då det är godt om kungliga ryttare på trakten.

— Godt om dem ja, sade färjemannen, som endast hört sista delen af yttrandet. Vid Höja kyrka har en hel trupp slagit läger.

— Jaså.

En signal gaf till känna att någon på andra sidan önskade komma öfver, hvadan karlen lemnade rummet.

Derute började en svag skymning skugga nejden. På den plats, der staden Engelholm nu ligger, fanns vid denna tidpunkt ett litet samhälle, hvars invånare lifnärde sig med fiske och varutransport. Det hela var endast en by, tillhörande Rebbelberga socken, men läget gaf den en viss betydighet, ty färjestället låg i den stora stråkvägen mellan Skåne och Halland, hvars befolkningar af urålder stått i liflig förbindelse med hvarandra. Tanken härpå dikterade nog också till stor del Kristian II:s beslut att år 1516 gifva platsen stadsrättigheter och på samma gång slopa det gamla Luntertun genom befallningen, att dess borgare skulle nedsätta sig i Engelholm.

Presten satt framför härden i djupa funderingar, men dessa afbrötos plötsligt af en främmande persons inträde. Mannen bar en simpel bondetröja och höll sig blygsamt i skymundan, men vid hans första åsyn bleknade klerken och den stickande blicken flög tvehågset af och an mellan lågorna, liksom sökte den en fristad utan att finna någon. De kände hvarandra, dessa två, och samtidigt föllo utropen:

— Eckar!

— Volmar!

Riddaren andades tungt och det låg en sorgsen förebråelse i hans stämma, då han tillade:

— Skulle Gerdas frejdade ätt sluta med att broder slår broder i bann?

— Käre Eckar, sade den andre undfallande, omständigheter — du förstår. Icke var det mig just något ljufligt uppdrag, men jag hade intet annat göra än lyda. Kyrkan herskar öfver de sina med jernspira.

— Tycktes mig dock att du gick till värfvet med stor salvelse och näppe har du förr någonsin så kraftigt förrättat ditt embete.

— Hur vet du det?

— Jag hörde det sjelf.

— Var du i Broby kyrka?

— Ja.

Volmars ögon vidgades och han höjde sig fram öfver flammorna så att de nästan slickade ansigtet, utan att han märkte det.

— Förtviflan kan endast måla i en färg: svart, yttrade han slutligen så broderligt och mildt. Vål borde du annars fatta att ej jag trår efter din olycka. Detta buller dör nog bort igen och så, tänker jag, blir allt i gammalt skick åter, endast du saktmodigt tager den onda dagen med den goda. Hvert ämnar du dig nu?

— Åh, för natten finner jag säkert hvila hos presten i Luntertun, Jonas Eriksson, hvilken, som du minnes, i vår barndom hade kallet hemma i Broby och var vår förste lärare i bokliga ting. Fast svårt begifven på dryckjom är han likväl en hederlig själ.

— Ja ja, gör det, inföll brodern med en viss häftighet. Skulle han sedan komma i något bryderi för att ha herbergerat en bannlyst så skall jag nog skaffa honom absolution. — Och derpå fortsätter du inåt Sverige?

— Min plan är så.

— Mätte dig godt gå, Eckar, sade skrifvaren. En aning säger mig att vi råkas igen — kanske snart. — Ah, Lucifer! Hörde du?

Samma trumpetlika skrik ljudade öfver färjemannens stuga som i fadrens dödsafton öfver kapitelstets bol.

— Säg inte att det var tranorna, som vända hem ifrån södern! flämtade primatets famulus och grep med skälvande händer radbandet. Märker du icke hur luften hänger tung af straffdom, förstår du ej att nu kör afgrunden in sitt mogna säde och trumpetar alla sina skördedrängar ihop till gillegästning? Håhå, själarne äro svedda och ingen kan mer stå oskadd i den brinnande ugnen.

— Nog är min lott drygt tillmätt, genmälde den fågel-frie, och likväl tyckes du vara beklagligare än jag, ty mitt samvete är rent. Du står under korsets beskärm och darrar dock för djefvulen — jag, den förbannade, rädes intet, så

länge jag har lugn i själen. Du vet bäst sjelf hvad som trycker dig — men försona och bed! Farväl.

Och Eckar Gerda lemnade färjestället.

Presten satt kvar och stirrade drömmande in i glödhögen, utan att lägga märke till broderns afskedshelsning.

— Le borde jag, ej vändas, ty denna varsel är ju till hans bane. Klarligt står jag vid slutet på händelsernas långa rad och detta oförmodade möte gaf mig ett herrligt uppslag. Om han lefver så — konungen har ett hjerta af vax och kvinno-böner kunna omstämman honom till Eckars förmån — och kyrkan vinglar som det passar sig! En vacker dag blefve kanske riddaren tagen till nåder — brud kläddes och säng reddes för två — och jag budades att knyta kärlek vid kärlek samman — oh, oh! — Detta skall aldrig ske! Kan icke Agda bli min, så får hon heller inte bli hans!

Volmar reste sig, kastade kappan öfver axlarne och tillkallade färjemannen.

— Jag måste ånyo öfver ån i ett ärende som jag nära glömt. Hur var det du sade? Hålla soldater till vid Höja kyrka?

— Två af dem voro här i förmiddags och berättade mig derom. De fiska förstås efter de 200 mark som utlofvats för kapitelherrens gripande. Nu skola de speja utefter Röens stränder så långt upp nödigt anses, men stamkvarteret är taget i Höja presteby.

— Än denna leden då? Skulle de inte bevaka den?

— Det frågade jag med, men de bara utskrattade mig, menande att ingen biltog vore dum nog följa allmänna färdevägar, der han kunde befara upptäckt hvilken stund som helst.

— Slugt folk, kung Eriks knektar, sade skrifvaren torrt och som farkosten i detsamma stötte till vid andra sidan hoppade han lätt ur och aflägsnade sig brådslande.

Under tiden följde Eckar smala fiskarestigar längs den bugtande floden fram mot Luntertuns fornlådriga samhälle, i hedendag den för offer, rättsskipning och köpenskap centrala mötespunkten, väl belägen som den var nära hafvet och vid Rönneåns utlopp i Skelderviken samt lätt tillgänglig för de söder om Hallandsåsen boende. Som ett minne från de asa-

trons år, då alla manliga besittare af häradets boel beväpnade samlades för att fullgöra sina andliga och världsliga pligter kvarstår ännu stensättningen i Errarp, vanligen kallad domarringen.

Luntertun växte upp och blef en för sin tid rätt betydlig stad samt kallades i ett något senare skede Ryhnestath eller Luntertun vid Rhynebro. Då de båda svågrarne svenske konungen Anund Jakob och norske konungen Olof den helige år 1027 brände och härjade Skånes kuster under Knut den store, medan denne var i England, gjorde de äfven ett besök vid Luntertun, men sagan förmäler att de fingo brådt komma dädan utan att ha hunnit göra någon skada, ty »vrång alruna sejdade slemma ting den långa natt med argt gastaskri och hoppande handaknipper (bloss) strand efter och högan gny och mäktig vattugång, så att Olof konung miste hättan sin och bad de helga frälsa sig ur hednatrolls våld».

Hvad Luntertunborna den gången hittade på för spektakel är nu ej godt att säga, men de måtte inte ha trollat så dåligt efter en så pass morsk och krigisk herre som Olof den helige kunde alldeles tappa hufvudet, för att inte tala om hättan. Den här citerade sagans ord om »hoppande handaknipper» är för öfrigt den äldsta anteckningen man eger om den ofvanför något vidrörda nordskånska kustboseden att skaffa stranden vrak genom sveklig belysning. I detta fall tyckes dock gerningen varit ursäktlig, enär den skett för att om möjligt skydda gård och grund för fientliga våldsamheter.

Men kristendomen slojade de gamla asaoffren och köpen- skapen. fick andra former, samt trängtade allt mer till större affärscentra, exempelvis Helsingborg, hvadan Luntertun i dessa hänseenden så småningom förlorade sin vikt för bygden. Dråpslaget tilldelades samhället af Kristian II, då han befallde dess invånare flytta till den nya staden Engelholm, hvarjemte han förordnade att Luntertuns sockenkyrka, byggd år 1470 och hörande till kantoratet i Lund, skulle nedrifvas och fick sagde kantorat Engelholms kyrka i ersättning mot skyldighet att ansvara för gudstjenstens upprätthållande. Det gick dock med denna befallning som med så många andra af den stortänkande tyrannens bud: den lyddes icke och sjelf var konungen

allt för mycket upptagen af viktigare ting för att få tid eller lust öfvertyga sig om huruvida ett litet tempel i en afkrok af hans rike blifvit raseradt eller ej. Luntertuns kyrka stod sålunda ännu kvar, när Skåne år 1658 införlivades med Sverige och blef då äntligen nedbruten af generalguvernören G. O. Stenbock. Detta är sista gången Luntertun låter tala om sig i annalerna.

Det var mörkt i alla stugor när riddaren nådde fram till Skelderviksstaden — en liten grupp fiskarkojor rundt om ett rankigt träkapell, beläget på samma plats der några århundraden senare den visserligen icke större men dock af varaktigare material uppförda kyrkan förlades. Hafsvågorna rullade den tiden obehindrade ända fram till Luntertuns strand, ty den sandtunga, som nu från södra landet sträcker sig tvärt öfver mot hamnen fanns ej då. Sjön gick äfven högre upp, så att jordremsan mellan vattnet och backarne bakom var skäligen smal. Alla tecken tyda på att det äldsta samhället legat uppe på höjden rundt omkring domarringen, ehuru sedan de kristne lärarne förmått folket att flytta längre ned för att få dem ur det vederstyggliga hednaminnets omedelbara grannskap. Mätte i öfrigt varit toleranta munkar som verkat i Luntertun, då de icke helt och hållet förstörde stensättningen, hvilket många af deras kamrater i blind nitälskan gjorde med på andra håll befintliga harger och tingssäten.

Efter åtskilliga bultningar på det låga herdetjällets dörr stack slutligen fader Jonas ut hufvudet och frågade vresigt hvad ärendet gällde.

— Öppna blott, fader, och tänd ljus så skall det snart bli eder kunnigt.

— Tyckes mig jag hört den rösten förut, muttrade presten, under det han drog från rigeln och ledsagade den främmande in. Men knappt hade han fått eld på talgdanken och i dess sömniga sken tagit besökaren i skärskådande, förrän han slog ihop händerna med alla tecken af förskräckelse.

— Nådenes högst käraste moder! Är det icke Eckar från kapitelgården?

— I minnens ännu eder forne discipel, fast vi ej träffats på långliga tider?

— Ack, ack, skulle jag inte det, som njöt så mången välfägnad vid salig väpnare Gerdas bord. Han for svåra vill i andliga ting, men vår herre blef honom nog gunstig för all hans rara mats skull. Och nu ären I bannlyst? Ja, ja, den sig sätter emot öfverheten —

— Den sätter sig icke därför emot guds skickelse, ifall konungen går på en ond väg och sviker hvad han edfästat sitt folk.

— Gick ni då på en god väg?

— Jag vågar svara ja, om så vore på hostian. Himmels herre kallade mig till arbete i sin vingård och jag lydde, icke för snöd vinning, icke för människors pris, utan emedan han ville det. Företaget misslyckades — men hädiskt talade min tunga, om den djerfdes granska den eviges planer. Jag har gjort min pligt, det är allt.

— Och nu är ni i landsflykt stadd — fattig, hemlös, ensam?

— Åh, min fader är rik och i hans hus äro många boningar, sade den unge svärmaren och hans blåa ögon strålade i hänryckning. Ej heller går den allena, som ledsagas af ett godt medvetande.

— Tron försätter berg, suckade presten fromt. Nu mån I stanna här öfver natten. Vål är det ej lekverk att hysa en bannlyst, men ingen behöfver få korn derpå. Förr pratade jag ofta bredvid munnen, när ruset kommit in och skaffade mig så svåra klammerier, men nu har detta ingen fara.

— Har ni helt öfvergifvit bågaren, fader Jonas?

— Smakar aldrig en droppe starkt mer efter det fasansfulla kalendegillet i Gråmanstorp, sade herden med dystert allvar. — Ja, ni känner förstås händelsen?

— Ingenting märkligt har jag hört.

— Hååå! Der sutto vi i svalg och dryckenskap och förde lasteligt tal och vältrade oss i synder och uselhet — och så kom sjelfva helvetets riksmarsk, stack vår värd till döds och för åstad med hans beklagansvärda själ. Ora pro nobis! Aldrig glömmer jag när pigan störtade in med den gräsliga tidenden — usch! Smakar efter den betan ej en droppe starkt mer.

— Blef Tollefsson mördad?

— Hm — väl icke rätta ordet, käre riddare, ty den lede anammar ju blott hvad honom med fog tillhörer och mellan dessa tu rådde förstås kontrakt allt ifrån Parisdagarne. Underligt bara att fanden inte tog kroppen med.

— Synes mig troligast att presten haft någon ovän som föröfvat gerningen. Men vare dermed hur som helst. Viljen I låta mig hvila här i natt blir jag eder stor tack skyldig, ty jag är svåra trött. Säkert är detta min sista sömn på Skånes jord.

Om en stund var allt tyst i Luntertuns prestgård.

Men i den första dagbräckningens svaga ljus skymtade en skara ryttare i skogsbrynet, der de stego af hästarne och smögo sig sakta fram mot det lilla fridfulla herdetjället. Då och då hördes ett dämpadt klirrande, när svärdfästen stötte samman med stålharnesk, men i öfrigt kommo de ljudlöst glidande som en procession spökelsor och gårdshunden hann icke gifva sitt varnande skall förrän den mystiska truppen fullständigt omringat bostället. Nu slog anföraren larm, så att huset darrade i sina grundvalar.

— Låt upp — i konungens namn och i danehofvets!

— Hjelp, hjelp, så många helgon vi ha! skrek fader Jonas i yrvaken fasa. Nu mände det gå mig som Gråmanstorparn! Hvar är mitt breviarium? Vik hädan — stormäktigste — jag har ju intet värre bedrifvit än stundom varit godt full! Jag kommer, jag kommer! — Store diabolus, tag Udder i Össjö i stället, ty det är en liderlig best, som bara lefver i kamrar och okyskhet — och jag var blott full — en och annan gång! Maria och — och — jag kommer!

När dörren äntligen öppnades stod der i klungan en svartklädd man, som frågade i upprörd ton:

— Har du Eckar Gerda derinne?

— Ja, ja, stammade presten förvirrad.

Den andre hviskade några ord till soldaterna och gick ensam in i huset.

Riddaren, som vaknat vid oväsendet, stirrade förvånad på den inträdande. Men så stod med ens den hemska sanningen klar för honom. Han var nu räddningslöst fallen i

sina fienders våld och detta genom hans egen brors åtgöranden.

— Hvarför vill du min ofärd, Volmar? sporde han sorgset.

— Derför att du aldrig unnade mig någon sol i lifvet. Nu är uppgörelsens stund kommen mellan de två siste Gerda och jag skall tala ett öppet språk.

— Jag har, vid gud, alltid handlat mot dig som en redlig broder.

— Och ändå fanns ingen på hela vida jorden som gick mig så i vägen som du. Städse skulle du vara den främste. Hur lät det icke jemt i vår barndom: Den duktige Eckar, den rare Eckar, den förhoppningsfulle Eckar! Men intet sades mig till fromma, man låtsade som jag ej fanns till — och likväl var jag både duktig, rar och förhoppningsfull den tiden. Tror du icke att sådant grämer?

— Men hvad skuld hade jag i detta? I alla familjer blir ju äldsta sonen den mest framskjutne — så är tidsandan.

— Då jag ej mäktar hämnas på tidsandan får du i stället uppbära slaget.

— Och du har ju sjelf skapat dig en framtid! Kyrkan kan bereda lysande banor åt sina tjenare — och aldrig stod jag dig der till hinder.

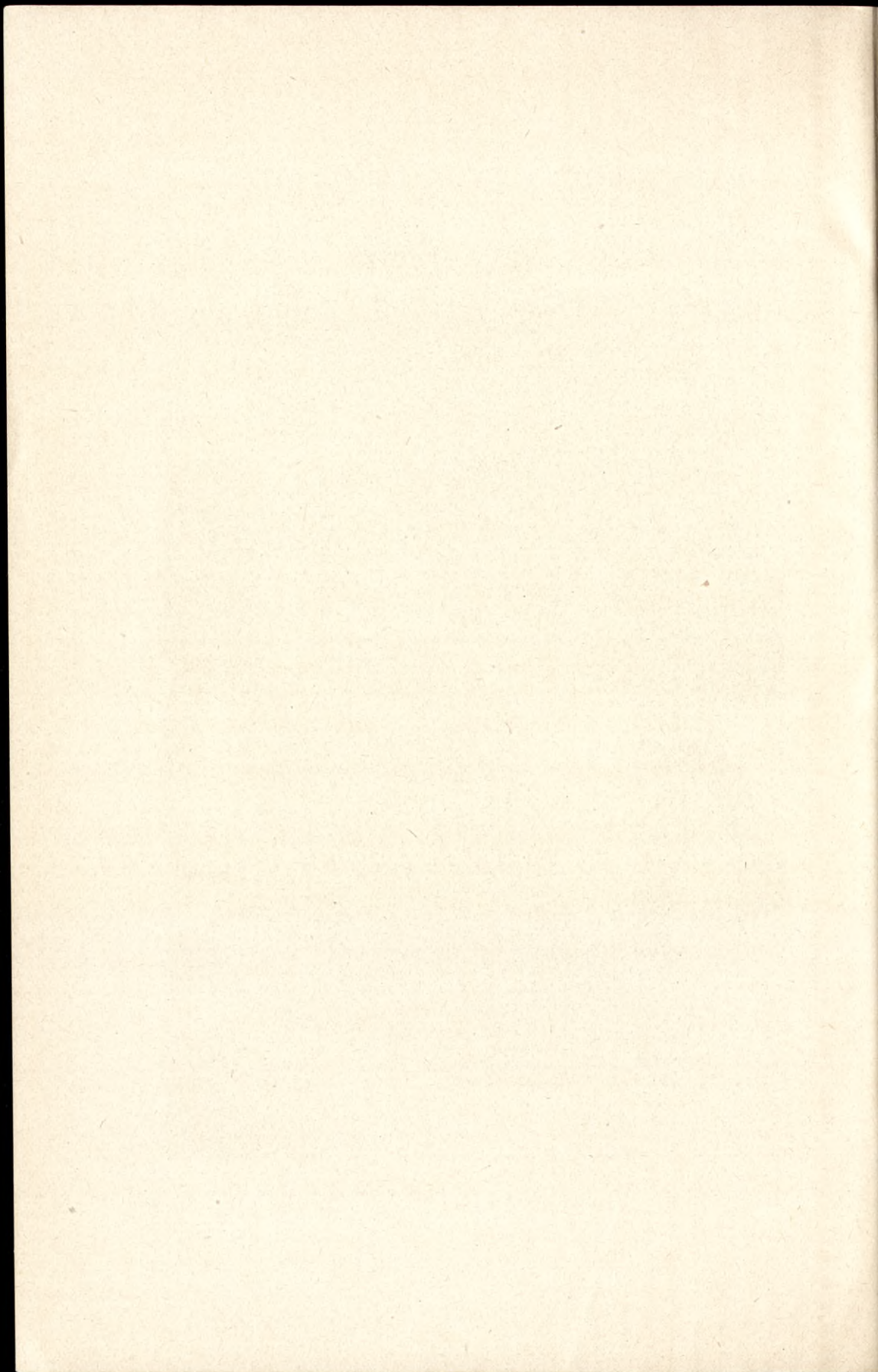
— Emedan jag var för betydelselös, en underordnad meniska, af hvilken ingen väntade något dåd till Gerdanamnets förherrligande. Du egnade inte ens en tanke åt, om icke också jag skulle kunna älska.

— Älska?

— Ja just älska. Ah, dessa långa bedrägliga drömmar om en rosenkindad hjertevän, dessa fagra lögner, som kommo med skuggorna nattetid, när blodet är hett och alla onda begärrelser sitta lystna utefter sängkanten — der gick du mig också i vägen. Åt dig allt — åt mig ingenting. Och icke blef jag mildare till sinnet för det mitt andliga stånd förbjöd mig äktenskap. Du kunde få fästa vif och bygga bo bäst du gitte — jag finge på sin höjd vara med och läsa öfver er lycka! Då blef jag din fiende, Eckar. När vi inte kunde vara två om samma kvinna så skulle heller ingendera af oss ega henne.

Rädda mig du, Gilkeremö!" (Kap. XVI.)

Kapitelherren såg stillatigande på honom, som bar fridsfurstens insignier, men hvars tal andades hat och gallsjuk bitterhet. Att brodern haft Agda kär var en nyhet, som slog honom med förvåning, ty Volmar hade väl förstått att dölja sina känslor. Men af allt han kände om Uffos skrifvare insåg riddaren att här vore lönlöst vänta något förbarmande.

— Och nu ärnar du ställa mig under konungens dom? frågade Eckar.

— Nej, svarade klerken iskallt, jag föredrager att befordra dig inför guds dom genast.

— Ah, mördare — Kain!

— Endast en oskyldig mördas — den bannlyste och fågel-frie afrättas.

— Du har tjenat kyrkan präktigt i detta djefvulska spel, sade riddaren dystert.

— Åhja, för att vara en ung nybörjare så — ehuru jag, uppriktigt sagdt, räknade på att tjena mig sjelf bäst, ty icke trodde jag mycket på böndernas seger i det der upproret. Om du haft litet mer skarpsinnighet skulle du nog också insett att kyrkan icke ville vara solidarisk med dig såsom förlorande part — till ett så aktivt uppträdande är ej primatet rustadt för tillfället. Nu står du ensam, icke en enda makt förmår rädda dig.

— Gud är öfver världen.

— Ja, och hans hjälp kommer dig också först till godo sedan du lemnat världen. Här i tiden har du, dig sjelf ovetande, stått under djefvulens alldeles speciella tillsyn.

— Hvad menar du?

— Vål är dig i minne faders berättelse på dödsbädden om afgudasmycket från Arkona, som skulle vålla ve och vände i hvar mans hand. Nåväl, jag fann det gömdt under galgen när krämaren hängdes och lät infatta det i ett krucifix — detsamma, som jag sedan gaf dig i namn från biskopen.

Eckar ryste inför detta med cynisk öppenhet omtalade bevis på ett samvetslöst gäckeri.

— Kanske domen drabbar dig fortare än du sjelf tror, vilseförde! sade riddaren smärtsamt. Det korset skänkte jag Agda i skilsmessans stund oss emellan.

— Gaf — du — henne! utropade Volmar förskräckt. Vid monstransen! I en ren kvinnas hand — ah — ah! Klenoden har redan fyllt sitt värf och hvad mission den mer skall föra ut kommer icke mig vid. Vi må gå, vi må gå!

Derute hade det blifvit ljus dager, ehuru solen ännu icke höjt sig öfver Rebbelberga kullar. En frisk vind kom ute från Skelderviken morgonen till möte, den kastade saltstänk på sandbrädderna och väckte fågelkvitter i träden, som växte på åmynningens stränder, ty skogen stod den tiden tät mellan fiskarstugorna och sjön och endast ett par smala stigar ledde från läget ned till vattnet.

Innerst i viken sträckte sig ett envist isband ända ut till kungsådran. Väl stod det bra med vatten ofvanpå detsamma och landfästena hade släppt der och hvar, men täcket var dock ganska tjockt och såg ut att icke i brådkastet vilja duka under för vårvärmen. De nyknoppade björkarne uppe i backslutningarne tittade nyfiket på denne gengångare från köld och mörker, hvilken då och då sände dem en vinterlik helsning, när brisen först strök öfver dess glittrande yta och sedan tog sig en afstickare in bland ljusgröna grenar. Det var två årstider som här bodde bredvid hvarandra, det barska gamla, som tjurhufvades och inte ville i väg, och det blyga unga, hvilket sökte med lämpor komma till rätta.

Och ut på denna is drog i tidig morgonstund ett underligt tåg — en trupp kungliga soldater med en man i bondekläder mellan sig och i spetsen en prest, införlifvad i ett hviskande samtal med kohortens chef.

— Men våga vi så utan vidare taga hans lif? yttrade den sistnämde fundersamt.

— Denne man står utanför både andlig och verldslig lag, svarade Volmar, och vid minsta motstånd klubbas en sådan saklöst till döds som en hund. Han har förespråkare vid hofvet och det kunde hända att när ni med honom anlände dit så vore han redan bebrefvad på lif, ära och gods och då hade ni intet för all er möda. Ombringen I honom deremot här så vittnar jag med eder att förrädaren ej kunde fasttagas lefvande och så har ni era 200 mark. Förstår ni detta?

Anförraren nickade. Inför risken att gå miste om den utlofvade belöningen lät han alla betänkligheter fara.

Eckar Gerda följde tyst med. Han anade sitt öde och var beredd att möta det som en man. Sakta rörde sig hans läppar i bön — icke för honom sjelf, men för henne, den älskade, om hvars befinnande han ingenting visste. Mätte hon bli lycklig!

Lycklig, lycklig! jublade en lärka, som högt öfver meniskornas arga rådslag sväfvade bland ulliga skyar, dagvakningsröda i österriktning. Så sköt en fackelknippa flammiga eldar längs viken och ut på hafvet, gifvande vesterns af blåsvarta nattmoln bestående fondvägg utseende af ett jättestort tjurfäktareskyrke, under det vågorna i ljusgatan glödde och blänkte som rubinerna i Golkondas skattkamrar. Men strålarne komma allt tätare, dagern blef allt skarpare kring soluppgångens slocknande stjernor och till sist höjde sig det glänsande klotet öfver mörka skogar, hvars toppar bildade ett gyllene, bugtigt band, kantvåden på jordens gröna vårdrägt.

Och den dödsdömde ädlingen såg emot solen, utan att bländas af dess glans. Han hade verkat i ljuset hela sitt lif — nu skulle han också somna i ljuset och hans gerningar följa honom efter. Leende gingo de i såddens dag med famnen full af ett ödmjukt hjertas obemärkt höstade skördar och sade i from sjelfförnekelse af egen kraft: gud gaf växten.

Stort och rätt hade han tänkt för sitt folks väl, redligt handlade han i öfverensstämmelse dermed och på branten af grafven kunde han med tillförsigt säga att han gjort sin pligt. Hvad mer om den som bryter bygd icke får se gula rågar vaja der mödan svettats, om vägrödjaren ej får helsa triumfens anspann på farled han byggde i arbetstunga timmar? Nya tider ha också män och idéerna äro efterverldens skönaste arfvedel. Sanningen når nog fram till slut och liksom solen nu höjde sig ur dimma och skuggor så skulle en gång — han var viss derpå och denna visshet styrkte honom med underbar makt — lyckans och frihetens sol gå upp öfver det förtryckta Skånefolket. Innan dess kanske flera måste falla än han, hjeltar med pennor och hjeltar med svärd, men när

i fjerran dag ett segrande slägte räknade grafvarne på den dryga vägen från mörker till ljus, vårdarne öfver slagne fosterlandsvänner, hånade banbrytare, mördade välgörare, då skulle der också finnas en liten grift, hvarom sades från fader till son: den stenen märker Eckar Gerda till Broby.

Den dystra processionen stannade vid en längst ute befintlig vak, omkring hvilken knektarne bildade kedja. Utan dödsfruktan såg riddaren ned i det mörkgröna, skvalpande hålet. Solen öfvergöt hans höga gestalt med en martyrgloria och i korsfremt svärmeri sträckte chevalieren armarne mot den mitra, som aldrig spann svek i mörker, mot den kyrka, som aldrig förnekade sina tjenare, mot det rike, som icke var af denna verlden.

Volmar Gerda kände sig stå inför upplösningen på sitt lifs största spel och han svettades som en febersjuk. Med fasa vände han sig bort från den gapande vaken, till hvilken någonting drog honom, han visste ej hvad. Och skogen teg och hafvet teg — om blott tranorna hade skrikit ändå! Men denna fruktansvärda tystnad —! Famulus i Lund trodde blott på två makter, kyrkan och djefvulen — och nu var han dock allena.

Med darrande hand räckte han korset emot brodern, men denne sköt ovilligt tillbaka den erbjudna symbolen.

— Jag har utan bemedlare talat med min herre och min gud, sade han. Bed sjelf.

Skrifvaren trädde åt sidan och två af karlarne lade sina händer på Eckars axlar. Härmannen slöt ögonen, mumlande: »Herre Jesus, fräls min själ!» — så kände han en häftig knuff — hörde samtidigt ett förfärligt rytande, i hvilket svagare skri inblandade sig kors och tvärs — föll, men icke i vattnet utan på isen och märkte halft frånvarande hur någon kysste honom på pannan.

Skälfvande i alla leder hade soldaterna skockat ihop sig i en klunga, ty framför dem stod den kämpalike Stig från Hallavara och skakade öfver deras i ångest böjda hufvuden samma fruktansvärda jättevapen, som de så väl mindes från påskhelgsfejden vid Helsingborg.

— Den som rör det nordskånska bondeskapets riddare med ett finger kastar jag djupast ner i helvetet utan både böner och messegnäll, dundrade den väldiges tordönsstämma. Han är ingen biltog flykting nu längre, utan ädling af vapen och herre till Broby som förr och finnes någon tviflare härpå säge ifrån så att jag må kunna öfvertyga honom.

Vid Eckars sida knäböjde Agda och betraktade sin hjertans kär med blickar af outsäglig fröjd. Förvirrad hviskade han gång på gång hennes namn, utan att ännu fullt fatta hvad som händt. Men hon sade honom det — hur hennes beskickning utfallit — hur hon och Stig mellan träden skymtat hvad som försiggick ute på isen och därför hastat före ryttarne samt lyckats obemärkta smyga sig fram, enär hela Højatruppen gått så helt upp i sitt förehafvande att den hvarken hörde eller såg. Och han tog hennes små händer mellan sina och allt ledt han pröfvat sjönk i vaken vid Luntertun, deras ögon lyste som fyra klara stjernor på en nordblå kvällningshimmel och hjertelyckan drömde i hast upp ett bo bland linneor och lingonblomster, der skog står människotom.

Men Volmar Gerda krökte sig i vanmäktigt raseri. Hvarje hans plan ramlade, utvägarne stängdes, tankarne foro förtviflade och mörka öfver spillrorna af hans splittrade framtid, ingenting att vänta på, ingenting att sträfva för! Han skulle lefva, men hur, hur?

Då hördes plötsligt ett hojtande borta på stranden. Vid yttersidan af viken hade nyss ett fiskarfartyg ankrat och från detsamma närmade sig en flock karlar. Snart kunde de urskiljas, man efter man och till Agdas jublande utrop sällade sig riddarens förvånade:

— Unna!

Genom en egendomlig ödets skickelse inträffade sålunda de båda för Eckars räddning utgångna expeditionerna nära nog samtidigt på mötesplatsen.

Olga förstod genast att jungfruns besök hos konungen gifvit önskad resultat. Här hade hon för den skull intet att uträtta. Då föllo hennes ögon på skrifvaren, hvilken stod som fastnaglad kvar vid kanten af vaken och öfver venderdotterns panna flög en vredesskugga. Denne man hade varit

hennes och faderns onda genius och med af hat och hämnd skärpt blick såg hon djupare än någon annan omfånget af Volmars intriger. Nu befann han sig i hennes våld och hon ämnade icke spara honom. Älska dina fiender? var en lära, som ej ingick i Svantevitskulten.

— Känner du mig, prest? frågade hon och den hotfulla tonen bådade nya olyckor öfver bisppräntaren. Också teg han, men det låg en skygg bön om förskoning i den kufvade vild-djursblick, hvarmed han betraktade henne. Men avarerflickan kände intet medlidande.

— Minnes du krämaren från Anklam och hans dotter, hedningarne, hvilka genom din tillskyndelse leddes ut att dö i Broby galge? Mannen blef aflifvad, men flickan undkom — och står nu här.

— Ah — tyckte jag ej —! vändades den kyrkvigde skurken. Orden stockade sig i halsen på honom och han flämtade tungt efter andan. Men äfven på riddaren och Agda gjorde denna upplysning ett djupt intryck.

— Vi voro dock mer än kringstrykande schackrare, vi kommo såsom ett helt folks sändebud för att taga hvad ett helt folk tillhörde. Stanitia, lyckan i Vendens land, gömdes hos Gerdaätten och min far, Avariens hugstore furste, svor att skaffa denna klenod åter eller dö. Han dog, men jag lever — och har pannsmycket.

Skrifvaren stönade under intrycket af en gränslös för-tviflan.

— Äfven mig binder samma ed och dessutom en annan: att hämnas hans slut. Född och uppfostrad bland ett slägte, der kvinnorna lika väl som männen från barnsben hållas till idrott och vapenbruk föll det sig ej svårt för mig att uppträda i karlkläder och narra hela min omgifning. Och jag såg dina ränker, du guds moders tjänare, och hvad som var mig dunkelt då, är mig klart nu. Du innehade Svantevitsk-noden och ville med den sejda till din broders ofärd, enligt spådomen att den skulle vålla ve och vände i hvar mans hand. Se här hur denne hvite Krists apostel satte kronan på verket.

Olga framtog krucifixet och räckte det åt Agda, sedan hon med fjederns tillhjälp blottat den hemliga inredningen.

— Detta är klosterdygd, detta är munkkärlek, detta är kristendom, sade furstinnan bittert. Korset duger till allting och i skuggan af dess två spikhåliga armar hålla brott och skänderi sina nesliga koncilier. Religionen från Judalandet ordar om tro och tro — under det dess förkunnare framstå som den fräckaste otros soldenärer.

Rysande betraktade Helsingborgs slottsjungfru den infernaliska anordningen. Arkonaidolens guld brände som eld på Mariasonens hjessa och lik en afgrundsengels vidöppna gap ångade bjarmergudens blodstår mefitiska dofter öfver verldslidandets inkarnation.

— Rädda mig du, gilkeremö! bad klerken. Det är dock uteslutande min stora kärlek till dig som ledt mig i synd — och den mycket älskar den skall ju också mycket förlåtet vara.

— Du — herrans nazir, vigd vid sanktuariet och edbunden under celibatet — du tala om att älska en kvinna!

— Ah, sade skrivaren med en skymt af sitt gamla hån i rösten, gud är inte så småkinkig som det låter och en liten amour ursäktar han gerna sina tjenare till vederkvickelse mellan predikningarne om kyskhet för mängden.

— Usling!

Hvidarnes stolta sinne blossade upp vid detta skymfliga tal. Lydande ögonblickets ingivelse slungade hon krucifixet i hufvudet på Volmar. Han gjorde en rörelse för att undvika kastet, men slant på den hala isen och for med ett hjertsklärande tjut rakt ned i vaken. Det hela var en sekunds verk och då de närstående ändtligen sansat sig tillräckligt för att vidtaga några räddningsanstalter voro sådana öfverflödiga. Han hade blifvit förd under isen och syntes icke mer. Den ondtrufvande anden stod redan svarande på himmelens ting och Danmarks kyrka egde en lofvande prelat mindre.

Men Ranos dotter blef hvit om kind som Bjäre härads fält i klar morgon efter en snönatt i Januari. Hon böjde sig öfver det isiga vattnet och stirrade underligt i djupet, hvar-

ifrån uppträngde små luftblåsor, som brusto på ytan och stänkte henne fint dugg i ansigtet. Korset — korset! Äfven det följde med till botten.

Var det så den skulle lösas, galdern från Arkonas olycksdag, var det denna minut han såg, den döende hieromanten, då han framför Svantevits täckelse siade att smycket en gång i en ren kvinnas hand skulle hämnas en stor oförrätt? Ve och vände hade det vållat hvar man tillräckligt under dessa 80 år, öfver Sune, Olof, Eckar och Volmar Gerda hängde det som en hotande nemesis, en förföljd läras fanatiska förbannelse, slungad efter en danaätt! Och när tiden var kommen, det ondas säde stod moget på ängarne, hämnden höll svärdet blottadt till hugg och förintelsen lyftat foten att trampa till — då försvann inseglet på hela Vendens lycka och disans ord fylldes af en vattenöst mö!

Avariens kungliga barn stod högre i Skånes fullaste solsken och hennes blick gled drömmande öfver vattenöknen. En stilla vördnad grep hennes omgifning och ingen störde med ett ord den sköna grubblerskan.

Svantevit — gud för fädren och deras fäder sedan blå kupa lades på grön jord — är du trött, har du somnat? Vill du icke se ditt tempel under tak, frågar du ej efter offer på lindens sten? Hvarför svek du ditt ord, detta ord för hvilket Oan af Julin och Rano khan utan att blinka gingo i döden: »Jag är lyckan i Vendens land»? Oförrätten, som ditt smycke skulle hämna, var det icke ditt folks oförrätt, och den rena kvinnans hand — var det ej denna, Olgas hand? Så hade åtminstone vunderna tolkat sin siste öfversteprests svanesång — och stanitia slutar sitt värf med att straffa en allena, då der skulle straffats tusen!

— Kanske — kanske att Vendens lycka aldrig mer skall komma åter med Svantevit, att tårar och blod icke vidare skola signa Palnatokes ättlingar på bölja och teg, tänkte furstinnan. Oberörd hade hon ej kunnat vandra månader bland den kristna civilisationen, om hon också endast till största delen sett dess afvigside. Föraktade hon påfvedömet så ryste hon innerst tillbaka för Arkonas gräsliga gudstjenster och den tanken vaknade hos henne att söka bereda sina lands-

mäns timliga välfärd på vetandets väg — och låta religionen bli hvar och ens ensak. Tryggt kunde hon träda fram på sitt hemlands ting, ty sin ed hade hon fyllt och att allmaktens underpant kraft hämd för en annan oförrätt än hela Venden afsett var något som ej stått i hennes val att hindra. Och nu, sedan hon närmare lärt känna de kristnes resurser, insåg hon bäst det lönlösa i att söka uppträda fientligt emot dem.

— Lyckan skall nog komma också till Vendens land, sade hon slutligen med fast stämma. Jag ser fälten ligga vida och vångarne ansade för sådd. Om min krona blir af silfver eller liksom min faders kantad med trä kan kvitta lika, ty eftermälet är mera än diademet och mig anas dag, då jag helsas såsom mitt folks största kvinna. Avarer, obotriter och vinuler — jag kommer med stanitia, med *kulturens* pannsmycke!

Så räckte hon Gerda och Agda handen.

— Lef väl, riddare — och riddares vif! Tack för hvad som varit — och farit. Vi råkas aldrig åter.

Gråtande omfamnade henne jungfrun och äfven Eckar var djupt rörd.

— Stanna hos oss, furstinna, manade han innerligt. Ni har gjort så mycket för min lycka — låt mig efter detta göra något för eder.

Men hon skakade vemodigt på hufvudet.

— Vinden sjunger i Rügens ekar om sina starkare syskon der ute på hafvet, men mitt folk hör icke handlingens lystringsrop, det gråter i stället på mossiga ruiner — min pligt är stormklockans: väcka till id och äflan. Farväl.

Och Olga af Avarien såg för sista gången på honom, drömmen om en dröm, konungen i hennes hjertas rike, den käre, den oförgätlige — så vinkade hon åt de sina och om en stund förde venderseglet Pengt Unna från herren Eriks landamären. Men sena tider lyddes med undran till sagan om Vendens jungfru, som på fredens vägar förde lyckan till sitt fosterland och spörjer man fiskaren på östersjövåg om hvem hon var, så svarar han enligt sitt korthuggna, tvära sätt: Olga, Ranos dotter.

Men härmannen kysste ömt sin återvunna brud och hvi-skade:

— Nu har jag intet annat att gifva min husfru i morgongåfva än mig sjelf.

Hennes tindrande ögon sade att hon var fullt tillfreds dermed och så lemnade äfven de den ensliga platsen med dess dystra minne att draga till bröllopet i slottssal och sedan njuta af ett långt lif i tomtebofrid.

Men vid vakens rand dröjde kämpan från Hallavara. Litet hade han förstått af hvad här försiggått och frågade heller inte mycket derefter. För honom var det nog att herren till Broby gått segrande ur faran och att han fått bidra dertill fyllde hans ärliga bröst med fröjd. Så skred starke Stig i trygg takt mot sin hembygds magra ljungar — en bild af den tysta, ödmjuka kraften, som ej yfves öfver hvad den gjort utan glädes af att ha medverkat när någonting blifvit gjordt.

Och i grafstilla lågo åter Errarps kullar i vårdagens dallrande ljus, der fåglarne repeterade sina högsommarsånger, medan djupt nere i Hadesdyster Skeldervik gyttjan bäddade sig till evig tid öfver riddar Gerdas morgongåfva.

Gustaf Chelius' förlag, Stockholm.

Från Herresäten och Bondgårdar

Sågner och berättelser af *Eva Wigström (Ave)*.

Ur tidningspressens omdömen om detta arbete må följande anföras:

»— — — Dessa intressanta, på verklighetens grund byggda berättelser fångsla oss mäktigt. De föreligga nu i ett afslutadt helt, vackert illustrerade och torde särskildt lämpa sig som familjeläsning genom den röda tråd af spännande mystik och den renhetens anda, som hvilat öfver dem.»
Arvika tidning den 15 juni 1900.

»— — — Ave är, på grund af sitt enkla, lättflytande framställningssätt och sin frihet från »modern psykologi» särdeles populär. — —
Hennes plats bland författarinnorna torde närmast motsvaras af den, som bland författarne intages af »Sigurd», hvilken vi dock finna icke så litet yttigare. —
»Norrköping.»

»— — — den förstående kulturhistorikern vet att till sitt rätta värde skatta ett sådant arbete, hvilket sparar honom både tid och möda. Han har materialet samladt — och kan genast taga itu med att granska och sofra, i stället för att han annars måste med stort besvär skaffa samman det vidt spridda stoffet — »— Ave har fullt och djupt förstått folket, något som i sin ordning väckt förtroende tillbaka.» — »— För närvarande finnes knappt någon skriftställare med sådan förmåga att taga skänningen på kornet som Ave.»

»— — — det verkligen lefvande lifvet med alla sina brister och alla sina förtjenster står tecknadt på hvarje blad, figurerna äro människor med kött och blod.»
Helsingborgsposten.

»— — — Ännu en gång begagna vi tillfället fästa allmänhetens uppmärksamhet på dessa friska och folkliga skildringar af en penna, hvars egarina, mera än de flesta nu lefvande kvinnliga författare, varit i tillfälle att studera folket.»
Engelholms Tidning.

»— — — dessa sågner och berättelser kunna med skäl sägas vara en verklig bokskatt för svenska folket, — — läsningen stämmer själens alla strängar till fin harmonisk känsla. — Vi kunna icke nog rekommendera detta äkta nationella arbete.»
Vester-Norrlands Allehanda.

»— — — Ett nationalverk skulle vi vilja kalla denna »Aves» bok. Det är ett förtjenstfullt arbete hon utträttat, då hon samlat dessa sågner och gifvit dem denna täcka, för att ej säga därande form. Flera af berättelserna äro verkliga pärlor. —»
Norra Skåne.

»— — — en fantasi i känslan, en fart i stilen, som rycker läsaren med, samt en enkel, naturlig ton, som stundom påminner om August Blanche i hans verklighetsskildringar.»
Bollnäs Tidning.

»— — — mästerliga, naturtrogna skildringar ur folkets lif såväl i forna som nutida dagar. — — —»
Söderhamnskuriren.

Arbetet kan erhållas i 3 delar à 2 kr. 50 öre pr del eller i 30 häften à 25 öre häftet. **En elegant perm till hela verket gratis.** Inb. i clothband 9 kr., med guldsnitt kr. 12.50.

Gustaf Chelius' förlag, Stockholm.

CAROLINENS MINNEN . . .

Historisk roman från
Carl XII:s tid

af Wilhelm Granath

den populäre förf. till de med så stort bifall mottagna historiska romanerna
Drottning Karin, Invalidens Minnen, Hjältekonungen m. fl.

Rikt och praktfullt illustrerad af artisten P. HEDMAN, hvilken
i detta verk synes mer än någonsin häfda sitt anseende som en
af Sveriges förnämsta illustratörer.

Arbetet kan erhållas i 4 delar à 2 kr. pr del, eller i 32 häften
à 25 öre pr häfte.

Med sista häftet eller del följer **gratis** en praktfull pärm.
Inbunden i elegant klotband 9 kr.

Pressens omdömen om Carolinens Minnen:

Det är ett historiskt verk för hela vårt folk, en sund, underhållande, upp-
friskande, fosterländsk läsning, som bjudes i detta subskriptionsarbete — — —
har en dyrbar typografisk utstyrel. — *Man kan ej nog rekommendera 'Carolinens Minnen* åt den stora allmänheten. *Wärmlandsberg.*

— — — *sporrar läsaren att ifrigt emotse fortsättningen. Ypperliga illustrationer förhöja verkets värde. Engelholms Tidning.*

Här föreligger en historisk roman af en författare, som genom föregående arbeten skapat sig en aktad ställning som historisk berättare. — Ej utan skäl kallas också denna bok ett »nationalverk».

Helsingborgsposten Skåne-Halland.

— — — *arbetet är skrivet med en betydande talang. De präktiga illustrationerna göra framställningen ännu mera njubar. Det är den bästa roman från Carl XII:s tid, som vi läst. Norra Skåne.*

Ledigt och populärt upprullar författaren här en rad af historiska tafloer från tolfte Carls dagar. Man finner där *romantiska, spännande äfventyr, djärfa vapenbedrifter, allt, som sedan gammalt väcker genklang i svenska hjärtan.* Författaren visar sig ega goda historiska kunskaper, hans berättareförmåga är stor och hans skrifsätt är ledigt. *Norrbottnens Alleh.*

— — — Uppfyller äfven högt ställda anspråk på en god folkroman. *Korrespondenten.*

— — — ett sannskyldigt praktverk. *Östgöten.*

— — — berättad med en liffullhet och talang, som gör berättelsen verkligt intressant. *Falu-Kuriren.*

Föreliggande arbete är skrivet utaf redaktören af »För Svenska Hem», en tidskrift, som vi vilja rekommendera framför den danska »Allers familj-journal». »*Carolinens minnen*» har historisk trohet, en ledig framställning, rent språk och är desslikes raskt och spännande skrivet, så att om fortsättningen blir lik dessa häften, få vi en ny historisk roman af högt värde. *Norra Skåne.*

Författaren och konstnären hafva här gjort gemensam sak för att gifva sitt ämne det största intresse. Arbetet är och blir utan tvifvel äfven i fortsättningen spännande — därom kan man vara viss. *Det luktar så att säga kruttrök af hvarje sida. Falköpings Tidning.*

Gustaf Chelius' förlag, Stockholm.

En folkupplysare och annat

af *Carl Eneroth* (*Chicot*)

Humoristiska verklighetsskildringar ur Stockholmslivet m. m.
Innehåller: *En folkupplysare — Guldklimpen — Herr Kulenfelts öfverraskningar.*
300 sid. Pris 2 Kr. 25 öre.

Ur pressens omdömen:

» — — Han är en både obehaglig och dock genom sitt humoristiska öfverdåd kostlig person, denne redaktör och utgifvare af Sanningsbasunen.»
C. D. W. i »Vårt Land».

» — — Den, som önskar ett godt skratt, kan med nöje läsa *C. Eneroths* *En folkupplysare och annat*, humoristiska noveller etc. *Finsk Tidskrift.*

Två år förörom masten

af *R. H. Dana* j:or.

Fri bearbetning af
Carl Eneroth (*Chicot*).

Pris kr. 2: 75.

Litteraturens bästa skildring af sjömanslivet!

Ur pressens omdömen:

En hear, som älskar en okonstlad, sann och likväl medryckande skildring från sjömanslivet, skall anse sig hafva gjort ett ypperligt fynd, då han får Danas af Chicot beartade bok i handen.

Nya Dagligt Allehanda 1896.

»Det är en berömd och vida läst bok, som här införlifvats med den svenska litteraturen».

»På ett verkligt klassiskt sätt skildrar Dana lifvet ombord och målar sjömannens dagliga lif. — Den svenske bearbetaren har visat sig vuxen sitt svåra värf att finna sig tillrätta i denna labyrint af sjömansuttryck utan att taga vilse — —».

Sundscallsposten 1896.

»Boken är högst märklig och läses med aldrig sinande uppmärksamhet —».

Tidning för Idrott 1896.

DE TRE

en humoristisk mosaik

af *John Johnson* (Kapten Punch)

med öfver ett femtiotal illustr. af *Victor Andrén* och *Herman Feychting*.

Pris kr. 2: 75.

Af denna gladt och ledigt skrifna bok, som länge saknats i bokhandeln och mycket efterfrågats, har nu utkommit

andra upplagan.

Manne Mobergs faror och äfventyr.

Berättelse från Nordamerikanska inbördeskriget

af *Carl Eneroth* (*Chicot*).

Med 21 teckningar af *Nils Kjellberg* m. fl. Pris häft. kr. 2: 50, inb. kr. 3.

Gustaf Chelius' förlag, Stockholm.

Svenskarne i Kamerun.

Resor och äfventyr i de svartes världsdel

af **John Johnson.**

Med 9 helsidesillustrationer af *Edvard Forsström*, m. fl. Pris inbunden kr. 3.

Detta *instruktiva, roande och ytterst fängslande originalarbete* har genom särskildt utgifna förteckningar å för *ungdomen lämpliga böcker* blifvit förordadt såväl af *Fredrika-Bremerförbundet*, *Svensk Läraretidning* m. fl. granskare af ungdomenslitteraturen.

Ur pressens omdömen:

»Vi rekommendera boken åt ungdom mellan 14—16 år».

Fredrika-Bremerförbundets bokkomité 1892.

OBS! Rekommenderas i folkskolelärareföreningens förteckning till inköp för lärjungebibliotek.

TRAPPERN JIM

En berättelse från Nordamerikas vilda vester

af **Fried. J. Pajeken.**

Med 4 färgtrycksplanscher.

Pris i clothband 2 kr. 75 öre.

Andrew Brown, Den röde spionen,

af **Fried. J. Pajeken.**

Öfversättning af *B. A. Finell.*

Med 4 färgtrycksplanscher.

Pris i clothband 3 kr.

Ur pressens omdömen:

»Grymheter och vilda blodsdåd, af hvilka indianböcker bruka öfverflöda, förekomma här ytterst sparsamt. Man kan därför sätta boken i händerna på barn, utan att behöfva frukta att innehållet skall verka allt för retande på fantasien.»

Fredrika-Bremerförbundets bokkomité 1895.

DOLF, Boerhjälten.

En gosses faror och äfventyr under Boerkriget 1899—1900.

Af **Kurt Wildenstein.**

Öfversättning från tyskan af **O. G.**

Med 4 färgtrycksplanscher. Inb. i eleg. färgtrycksomslag Pris kr. 2: 75.

Gustaf Chelius' förlag, Stockholm.

Skogsfröken

Berättelse för unga flickor
af **Elisabeth Halden.**

Med 28 illustrationer af *Fritz Bergen.* Öfversättning från tyskan.

Pris häft. kr. 2: 75, inb. kr. 3: 75.

Illustrerad Födelsedagsbok

tryckt i olika färger på elegant papper med utmärkt vackra vignetter på nästan hvarje sida af boken och text i bunden och obunden form.

Pris kr. 2. I elegant clothband med 4 akvarelltryck efter målningar af *David Ljungdahl*, pris kr. 3.

Födelsedagsbok

med taflor i färgtryck och verser af olika författare.

Pris 1 krona.

FÖRGÄT MIG EJ

Autograf-Album

för att samla *kära namn* uti. Med utsökt fina illustrationer i *monochrom.*
tryck, jämte poetiska minnesspråk.

Elegant färgtrycksomslag.

Pris 80 öre.

Skönhetsträngtan

Konstfilosofiska betraktelser

af **Theodore Child.**

Öfversättning från engelskan af *Eugène Draghi.*

Pris 2 kr.

»Författaren till ofvanstående arbete håller på idealismen i konsten, men han talar till meningsfränder och i en ton, som ingen af motsatt mening bör kunna stöta sig på» — — bokens sista ord äro: »i hvad fall som helst kunna vi trösta oss med den tanken att trängtan efter det sköna och mod att följa dess spår åtminstone hittills visat sig äga förmåga att omskapa denna trånga värld till en rik helgedom för andaktsfull dyrkan af skönheten.»

Barometern.

Gustaf Chelius' förlag, Stockholm.

Vingalek.

Sagor och berättelser af *Eva Wigström (Ave)*.

Med 5 planscher och omslag i rödt färgtryck efter akvareller af *Gisela Henckel*.

Inb. 3 kronor.

SMÅ HISTORIER FÖR SMÅTT FOLK

af **E. A.**

175 sid. med 7 planscher i finaste akvarelltryck. Pris kart. kr. 2: 25.

Dessa små berättelser af en mycket omtyckt författarinna, ägna sig genom sina tydliga och stora stilar särskildt för öfning i innanläsning för småbarn, äfvensom för att läsa högt. — Historierna äro tagna ur barnens värld, hållna i en enkel och lättfattlig stil — Förf. berättar om vinternöjen och sommarlif, om arbete och lek och rullar upp bilder ur det verkliga lifvet, som hvarje barn känner till och som just därför intresserar de små.»

Fredrika-Bremerförbundets bokkomité 1895.

OBS.! Rekommenderas i folkskolelärareföreningens förteckning till inköp för lärjungebibliotek.

Våra vänner, bilder och berättelser för barn om våra vänner bland husdjuren af **Mathilda Langlet.**

Med 8 stora färgtrycksplanscher i kvartformat samt många teckningar i texten.

Pris kr. 2: 50.

Sparfkvitter, berättelser för barn af **Emmy Åbom**, författarinna till »*LILLA BLÅÖGA*».

Med 7 planscher och omslagsvignett i finaste akvarelltryck, pris kr. 2.

Lilla Blåöga och andra sagor berättade af **Mamma själf.**
Med 5 färgtrycksplanscher. Pris kr. 1: 60.

Kärlek till Djuren

af **Fru Eliza Brightwen.**

Berättelser ur djurvärlden, utgörande vägledande exempel till tämjandet och vården af våra skogs- och trädgårdsfåglar samt andra i frihet lefvande djur.

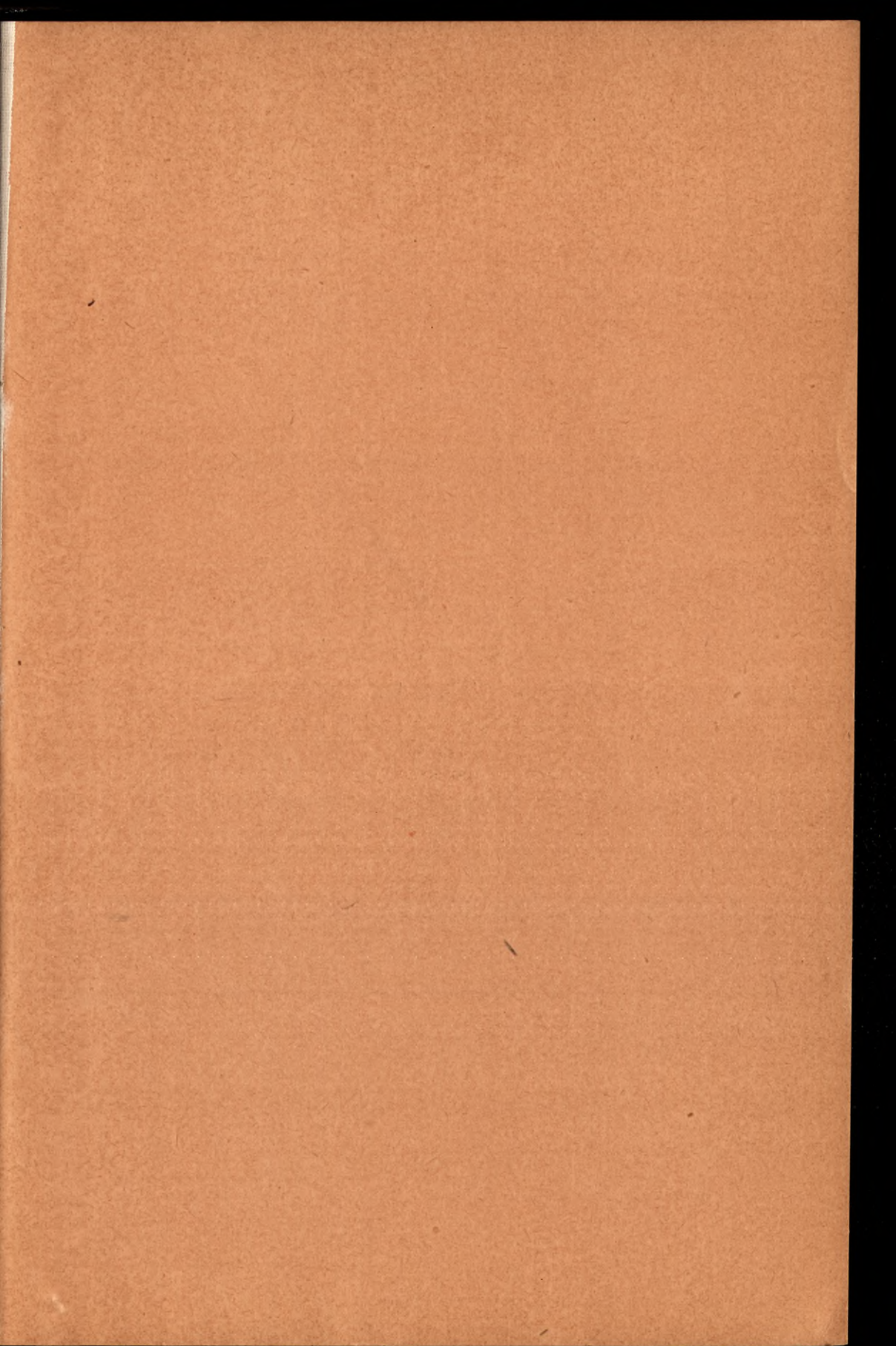
Öfversättning af D:r **Anton Stuxberg.**

Med 46 illustrationer. Pris kart. kr. 2: 75, häft. kr. 2.

Separataftryck af denna verkligt goda, särdeles underhållande, instruktiva bok, under samma titel:

Kärlek till Djuren

finnes att tillgå å 30 öre. Denna upplaga är lämplig som premie och gåfva till skolbarn samt till utdelning i djurskyddsföreningar och söndagsskolor; kan rekvideras vid partiköp af 25 ex. kr. 6: 50, 50 ex. kr. 10, 100 ex. kr. 15.

PRIS:

Häft. 3 kr. 25 öre

Inb. 3 kr. 75 öre